

T.C.
KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANA BİLİMDALI

Mehmet Murat AKIN

**ULUSLARARASI İNSAN HAKLARI MEVZUATI AÇISINDAN
TÜRKİYE’DEKİ CEZAEVİ UYGULAMALARI**

Yüksek Lisans Tezi

TEZ DANIŞMANI

DOÇ. DR. DOLUNAY ŞENOL

KIRIKKALE – 2010

T.C.
KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

Mehmet Murat AKIN tarafından hazırlanan “Uluslararası İnsan Hakları Mevzuatı Açısından Türkiye’deki Cezaevi Uygulamaları “ adlı tez çalışması, jürimiz tarafından, Sosyoloji Anabilim Dalı’nda YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak oybirliği / oyçokluğu ile kabul edilmiştir. 02/ 06/ 2010

Başkan

Doç. Dr. Mustafa ORCAN

Üye

Doç. Dr. Dolunay ŞENOL
(Danışman)

Üye

Yrd. Doç. Dr. Sıtkı YILDIZ

ÖZET

Bu çalışmada, ülkemiz cezaevlerindeki İnsan hakları konusunda var olan uygulamaların, dünü, bugünü ve dünyadaki örnekleri ile kıyaslayarak, bu sürece uluslararası mevzuatın da katkılarını ortaya koyup, mahkum ve personelle yapılan anket verilerinden de yola çıkarak bütün bu süreç değerlendirilmektedir.

İnsan hakları açısından cezaevlerindeki uygulamalarda meydana gelen en önemli kırılma noktası, ilk F tipi Ceza İnfaz Kurumlarının açıldığı tarih olan 19 Aralık 2000 tarihidir. Bu tarihin öncesi ve sonrası dönemlerin mukayeseli bir karşılaştırmasının yapılması bugün gelinen nokta hakkında bize iyi bir fikir verecektir. 2000 sonrası süreç, sadece yurtiçi değil, yurtdışı gelişmelerinde etkilerinin görüldüğü bir dönemdir. Özellikle bu dönemde katalizör etkisi yaparak süreci hızlandıran unsurlar, dünyadaki diğer cezaevlerinde yaşanan gelişmeler ile birlikte Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası anlaşmaların mevzuatta ve uygulamada meydana getirdiği değişikliklerdir. Bütün bu durumlar ele alınırken, aynı zamanda tarihe dünü ve bugünü ile tanıklık etmiş mahpusların ve cezaevi personelinin düşünce ve tespitlerini içeren bir anketin, uygulamaların sonuçlarının daha sağlıklı değerlendirmesine katkıda bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler:İnsan Hakları, Türkiye'deki Cezaevi Uygulamaları, Mahkum, F Tipi

ABSTRACT

In this study, this process has been evaluated by comparing the implementings of Human Rights in the prisons in our country with past, now and other samples in the world, by considering the statistics of the questionnaires asked to prisoners and staff, and by proving the contributions of international statute to the process.

By the means of Human Rights, the most important climax point occurred in the implementations in prisons is December 19, 2000; this was the year that F-type Penalty Execution Institutions have been founded. If we make a comparison between pre and post terms of the date, we get an opinion about what point we are at. The process after 2000 is a term that we see the effects of not only inland but also abroad. The elements speeding the process up by making a catalytic effect, especially in that term, are the alterations that the international agreements adhered by Turkey, as well as progress occurred in other prisons, have made in statute and implementation. While considering all this situations, a survey containing the opinions and determinations of the prison staff and prisoners who witnessed has contributed to evaluate the results of the implementations more reliably.

Key Words: Human Rights, Penalty Execution Institutions in Turkey, Prison, F-type

KİŞİSEL KABUL / AÇIKLAMA

Yüksek Lisans / Doktora tezi olarak hazırladığım “Uluslararası İnsan Hakları Mevzuatı Açısından Türkiye’deki Cezaevi Uygulamaları” adlı çalışmamı, ilmi ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazdığımı ve faydalandığım eserlerin bibliyografyada gösterdiklerimden ibaret olduğunu, bunlara atıf yaparak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu şeref ve haysiyetimle doğrularım.”

02.06.2010

Mehmet Murat AKIN

ÖNSÖZ

İnsan hakları sadece korunması gereken değil, aynı zamanda geliştirilmesi de gereken bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Bireyler ve kurumlar tarafından günlük hayatta sıkça kullanılan, duyulduğunda herkes için farklı şeyler çağrıştıran bu kavramın belki de değerinin en çok anlaşıldığı yerlerin başında geldiği ceza infaz kurumlarındaki insan haklarının gelişimini Ülkemiz özelinde incelerken, bu gelişim sürecine de uluslararası mevzuatın katkısına bakmak gerekir.

Hemen her gün çeşitli yayın organlarında isyan, ölüm, işkence, firar vs gibi kötü bir olay nedeni ile haber olan, devletin bir türlü hakim olamadığı, rehabilitasyon faaliyetleri bir yana içerden sayım dahi yapamadığı, mahkemeye götürmek için koşullardan adam alamadığı, silahların, uyuşturucun kurum dışına göre çok daha kolay bir şekilde içerde bulunduğu, personelin korkarak görev yaptığı, mahkûmların can güvenliği endişesini yaşadıkları yerlerin, bugün okuma yazma bilmeden girip, üniversite mezunu olarak tahliye olan, işsiz ve vasıfsız olarak girip, yanında onlarca insanı çalıştıracak atölyeler sahibi olarak özgürlüğüne kavuşan örnekleri barındıran kurumlar haline gelmesin de, mevzuat değişikliklerin elbet önemli bir payı vardır.

Ancak 2000 yılından itibaren baş döndürücü bir hızla reform sürecine girerek fiziksel, hukuksal, idari ve personel yönünden kendini sürekli yenileyen ceza infaz kurumlarının, bugün için geldiği noktayı, tabi ki sadece mevzuat değişikliği ile açıklayamayız. Bu nedenle sürece etki eden diğer faktörleri de bu çalışmada inceleyeceğiz. Bu bağlamda 2000 yılı sonrası değişimin bizzat içinde bulunarak yaşayan personel ve mahpuslar tarafından, nasıl algılandığının anlaşılmasının önemli olduğunu düşündük.

Bu maksatla geliştirip uyguladığımız anketle ilgili sonuçlarının da tarafsızca değerlendirildiği bu tezde, geçmişte hep kötü olaylarla, isyanlarla, kötü muamelelerle, firarlarla kısacası sorunlarla anılan ceza infaz kurumlarının, 10 yıl gibi kısa bir süreç içerisinde kat ettiği mesafeyi de ölçmüş olduk. Bu ölçüm sonuçları bize, Ceza İnfaz Kurumlarının artık üretim ve eğitim faaliyetlerindeki başarısı ile kendinden söz ettirerek, pek çok ülke tarafından örnek alınacak duruma gelmesinin de nedeni hakkında fikir vermiş olacaktır.

Ülkemizde Ceza İnfaz Kurumları üzerine yapılan nadir çalışmalardan olan bu tezin, ceza infaz kurumlarına ve bu alanda çalışacaklara faydalı olacağı

düşünülmektedir. Başta çalışmam boyunca her türlü desteği ve emeği esirgemeyen ve bunun yanında beni böyle bir çalışma yapmak için cesaret ve güven veren Doç. Dr. Dolunay ŞENOL'a ve Sosyoloji Bölümünün diğer değerli öğretim üyelerine teşekkürlerimi ve saygılarımı sunarım. Öğrenim hayatım boyunca beni takip eden sevgili Anne ve Babama, Çalışmam boyunca bana yardım eden ve bana sabreden eşim Elif AKIN'a, Kızlarım Fatma Süeda AKIN ve İrem AKIN'a, yardımlarından dolayı arkadaşım ve meslektaşım Mustafa BAYHAN'a, Ceza İnfaz Kurumu ve Tutukevleri Personeli Ankara Eğitim Merkezinin tüm çalışanları ve Ceza İnfaz Kurumlarında cefakarca görev yapan tüm personele, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü idari personeline ve anketleri içten bir şekilde cevaplayan Hükümlü ve Tutuklulara teşekkürü bir borç bilirim.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	II
ABSTRACT	III
KİŞİSEL KABUL / AÇIKLAMA	IV
ÖNSÖZ	V
İÇİNDEKİLER	VII
KISALTMALAR	X
TABLOLAR	XI
GRAFİKLER	XII
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

ULUSLARARASI CEZAEVİ UYGULAMALARI	6
---	---

I.CEZAEVİ OLGUSU	6
A.Suç	7
B.Ceza	10
C.Cezaevi	14
D.Islahevi	18

II-ULUSLARARASI CEZAEVİ STANDARTLARI VE UYGULAMALARININ FARKLI ÜLKELERDE YANSIMALARI	22
A. Dünya Cezaevlerinin Hükümlü Ve Tutuklu Hakları Açısından Genel Bir Değerlendirmesi	22
1.Gelişmiş Ülkeler	22
2.Gelişmekte Olan Ülkeler	26
B.Türkiye'deki Cezaevlerinin Hükümlü Ve Tutuklu Hakları Açısından Genel Bir Değerlendirmesi	27

İKİNCİ BÖLÜM

2000 YILI SONRASI TÜRKİYE’DE CEZAEVLERİ-----	37
--	----

I-ÜLKEMİZDE 2000 YILI ÖNCESİ CEZAEVİ UYGULAMALARI-----	37
A- Hükümlü Ve Tutuklu Yaşam Koşulları Açısından Cezaevleri-----	37
B-Mevzuat Ve İnfaz Mantiğı Açısından Cezaevleri-----	41
C-Fiziki Koşullar Açısından Cezaevleri-----	46

II- GÜNÜMÜZ CEZAEVİ UYGULAMALARINDA DEĞİŞİME YOL AÇAN

ETMENLER-----	48
A-Milat Olarak F Tipi Ceza İnfaz Kurumlarının Açılması -----	48
B-Türkiye’nin Taraf Olduğu Anlaşmalar -----	52
1- Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi-----	52
2- İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi -----	56
C-Türkiye'nin Taraf olduğu Anlaşmaların Bağlayıcılığı-----	58
1- Sözleşme ve Protokoller Gereği Oluşturulan Denetim Mekanizmaları-----	58
a- Avrupa İşkenceyi Önleme Komitesi -----	58
b- Birleşmiş Milletler: İşkenceye Karşı Komite-----	62
c-Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi -----	63
2- Denetim mekanizmaların ülkemize yaptıkları ziyaretler ve sonuçları -----	66
a- Raporlarda Türkiye’ye Yapılan Tavsiye ve Eleştiriler -----	68
b- Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin Türkiye Cezaevleri ile İlgili Kararları ----	72

III- ÜLKEMİZDE BUGÜN İTİBARİ İLE CEZAEVİ UYGULAMALARI-----	76
A-Hükümlü Ve Tutuklu Yaşam Koşulları Açısından Kurumlar-----	76
B- Mevzuat Ve İnfaz Mantiğı Açısından Kurumlar -----	86
C-Fiziki Koşullar Açısından Kurumlar -----	90

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	
ARAŞTIRMANIN VERİ VE SONUÇLARI -----	94
I. ARAŞTIRMANIN VERİLERİ-----	94
A. Araştırma İle İlgili Genel Bilgiler -----	94
1. Araştırmanın Konusu-----	94
2. Araştırmanın Amacı -----	95
3. Araştırmanın Önemi-----	95
B. Araştırma Yöntemi-----	96
1.Araştırmanın Deseni -----	96
2.Evren ve Örneklem-----	96
3. Araştırmanın Varsayımları -----	97
4.Veri Toplama Araç ve Teknikleri -----	98
5.Verilerin Toplanması-----	99
C.Bulgular ve Yorum -----	100
II.ARAŞTIRMANIN SONUÇLARI-----	101
A- Ceza İnfaz Kurumlarındaki İnsan Hakları Uygulamaları Açısından 2000 Yılı Öncesi ve Sonrasının Hükümlü ve Tutuklu Bakışıyla Değerlendirilmesi Anketi (400 kişilik) -----	101
1-Ceza İnfaz Kurumlarında Cezasını İnfaz Eden Hükümlü ve Tutukluların Kişisel Özelliklerine İlişkin İstatistikler-----	101
2-Ceza İnfaz Kurumlarında Cezasını İnfaz Eden Hükümlü ve Tutukluların 2000 yılı Öncesi ve Sonrası Dönemini Karşılaştırması için Oluşturulan Ölçeğe Verdikleri Yanıtlara Göre Dağılımları-----	107
3-Ceza İnfaz Kurumunda Cezasını İnfaz Eden Hükümlü ve Tutukluların Oluşturulan Ölçeğe Verdikleri Yanıtların Kişisel Özelliklerine Göre Farklılığının İncelenmesi -----	109
4-Ceza İnfaz Kurumlarında Cezasını İnfaz Eden Hükümlü ve Tutukluların Kendilerini Tahliye Sonrası Hayata Hazırlamada Etkili Olduğunu Düşündükleri Alanların Dağılımları -----	114

5-Ceza İnfaz Kurumunda Cezasını İnfaz Eden Hükümlü ve Tutukluların Maddelere Göre 2000 Yılı Öncesi ve Sonrasını Karşılaştırmaları -----	115
6-Ceza İnfaz Kurumunda Cezasını İnfaz Eden Hükümlü ve Tutuklularına Göre 2000 Öncesi ve Sonrası Arasındaki En Önemli Farklılıklar-----	117
 B- Ceza İnfaz Kurumlarındaki İnsan Hakları Uygulamaları Açısından	
2000 Yılı Öncesi ve Sonrasının Personel Bakışıyla Değerlendirilmesi Anketi (400 kişilik)-----	119
1-Ceza İnfaz Kurumlarında Görev Yapan Personelin Kişisel Özelliklerine İlişkin İstatistikler -----	119
2-Ceza İnfaz Kurumlarında Görev Yapan Personelin 2000yılı Öncesi ve Sonrası Dönemini Karşılaştırması için Oluşturulan Ölçeğe Verdikleri Yanıtlara Göre Dağılımları -----	123
3-Ceza İnfaz Kurumunda Görev Alan Personelin Oluşturulan Ölçeğe Verdikleri Yanıtların Kişisel Özelliklerine Göre Farklılığının İncelenmesi -----	126
4-Ceza İnfaz Kurumlarında Görev Yapan Personelin, Hükümlü ve Tutukluları Tahliye Sonrası Hayata Hazırlamada Etkili Olduğunu Düşündükleri Alanların Dağılımları -----	132
5-Ceza İnfaz Kurumlarında Görevli Personelin Maddelere Göre 2000 Yılı Öncesi ve Sonrasını Karşılaştırmaları -----	133
6-Ceza İnfaz Kurumlarında Görevli Personelin Eğitim Almak İstedikleri Alanların Değerlendirilmesi-----	136
SONUÇ-----	138
KAYNAKÇA-----	143
EKLER-----	152

KISALTMALAR

ACA: American Correction Association

AIHM: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi

AIHS: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi

AIÖK: Avrupa İşkenceyi Önleme Komitesi

AK: Avrupa Konseyi

BM: Birleşmiş Milletler

CPT: Avrupa İşkence ve İnsanlık Dışı veya Küçük Düşürücü Muamele ya da Cezayı

Önleme Komitesi

İHEB: İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi

TCK: Türk Ceza Kanunu

TABLÖLAR

TABLO 1. Araştırmaya Katılan Bireylerin Cinsiyetlerine Göre Dağılımları.....	101
TABLO 2. Araştırmaya Katılan Bireylerin Yaşlarına Göre Dağılımları.....	101
TABLO 3. Araştırmaya Katılan Bireylerin Medeni Durumlarına Göre Dağılımları.....	102
TABLO 4. Araştırmaya Katılan Bireylerin Eğitim Düzeylerine Göre Dağılımları.....	102
TABLO 5. Araştırmaya Katılan Bireylerin 2000 Yılında Önce Cezaevinde Kalma Durumlarına Göre Dağılımları.....	103
TABLO 6. Araştırmaya Katılan Bireylerin 2000 Yılından Önce Ceza İnfaz Kurumunda Kaldıkları Dönemin Tarihine Göre Dağılımları.....	104
TABLO 7. Araştırmaya Katılan Bireylerin 2000 Yılından Sonra Ceza İnfaz Kurumunda Bulunmalarına Göre Dağılımları	105
TABLO 8. Araştırmaya Katılan Bireylerin şuan ki de Dahil Olmak Üzere Cezaevine Girip Çıkma Sayılarına Göre Dağılımları	105
TABLO 9. Araştırmaya Katılan Bireylerin Cinsiyetlerine göre Dağılımları.....	119
TABLO 10. Araştırmaya Katılan Bireylerin Yaşlarına göre Dağılımları.....	119
TABLO 11. Araştırmaya Katılan Bireylerin Medeni Durumlarına göre Dağılımları	120
TABLO 12. Araştırmaya Katılan Bireylerin Eğitim Düzeylerine göre Dağılımları.....	120
TABLO 13. Araştırmaya Katılan Bireylerin Görevlerine göre Dağılımları	121
TABLO 14. Araştırmaya Katılan Bireylerin 2000 Yılından Önce Kurumdaki Görevlerine göre Dağılımları.....	122
TABLO 15. Araştırmaya Katılan Bireylerin Memuriyet Sürelerine göre Dağılımları.....	123

GRAFİKLER

GRAFİK 1. Araştırmaya Katılan Bireylerin Cinsiyetlerine Göre Dağılımları	101
GRAFİK 2. Araştırmaya Katılan Bireylerin Yaşlarına Göre Dağılımları	102
GRAFİK 3. Araştırmaya Katılan Bireylerin Medeni Durumlarına Göre Dağılımları	102
GRAFİK 4. Araştırmaya Katılan Bireylerin Eğitim Düzeylerine Göre Dağılımları	103
GRAFİK 5. Araştırmaya Katılan Bireylerin 2000 Yılından Önce Kurumdaki Kalma Sürelerine Göre Dağılımları	104
GRAFİK 6. Araştırmaya Katılan Bireylerin 2000 Yılından Önce Ceza İnfaz Kurumunda Kaldıkları Dönemin Tarihine Göre Dağılımları.....	104
GRAFİK 7. Araştırmaya Katılan Bireylerin 2000 Yılından Sonra Ceza İnfaz Kurumunda Bulunmalarına Göre Dağılımları	105
GRAFİK 8. Araştırmaya Katılan Bireylerin, Şuan ki de Dahil Olmak Üzere Cezaevine Girip Çıkma Sayılarına Göre Dağılımları	106
GRAFİK 9. Araştırmaya Katılan Bireylerin Cinsiyetlerine göre Dağılımları	119
GRAFİK 10. Araştırmaya Katılan Bireylerin Yaşlarına göre Dağılımları	120
GRAFİK 11. Araştırmaya Katılan Bireylerin Medeni Durumlarına göre Dağılımları	120
GRAFİK 12. Araştırmaya Katılan Bireylerin Eğitim Düzeylerine göre Dağılımları	121
GRAFİK 13. Araştırmaya Katılan Bireylerin Görevlerine göre Dağılımları	122
GRAFİK 14. Araştırmaya Katılan Bireylerin 2000 Yılından Önce Kurumdaki Görevlerine göre Dağılımları	122
GRAFİK 15. Araştırmaya Katılan Bireylerin Memuriyet Sürelerine göre Dağılımları	123

GİRİŞ

İnsan Hakları, ilkçağlardan başlayarak günümüze kadar süren ve her geçen gün kapsamı gelişen bir kavram olup, insanın sahip olduğu hak ve özgürlüklerin bütünüdür.

İnsan Hakları, II. Dünya Savaşı'ndan sonra yapılan çalışmalar ve kabul edilen uluslararası sözleşmeler çerçevesinde soyut bir kavram olmaktan çıkmış, somut bir hale gelerek uluslararası alanda da güvence altına alınmıştır. İnsan hakları artık devletlerin iç sorunu değil, bir dünya sorunu olarak görülmeye başlanmıştır.

İnsan Hakları ihlalleri gelişmemiş ve gelişmekte olan ülkelerde sık sık yaşanmakta olup, bu ihlallerin ise daha çok toplumun bir nedenle dışında kalmış insanlara yönelik olarak gerçekleştiğini görmekteyiz. Bu açıdan baktığımızda yaşlı bakımevleri, korunmaya muhtaç çocukların yaşadığı yerler, mültecilerin bulunduğu ortamlar, askeriye, polis nezarethaneleri ve cezaevlerinin, insan haklarının en çok unutulduğu yerler olduğunu görebiliriz. Bu unutulmuşluğun çılgınlıkları, onları unutmayanların harekete geçirebildiği ölçülerde, bir nebze olsun düzenlemeler yapılmasına yol açmaktadır. Ancak bu durum çoğu zaman dönemsel olmaktadır. Bu düzenlemeler, uluslararası antlaşmalar yoluyla güvence altına alınıp, yine uluslararası kuruluşlar tarafından denetlenmedikçe, anlaşılan buradakilerin çılgılığı azalmayacaktır.

İnsan Hakları ihlalleri konusunda cezaevlerinin diğer kurumlara göre sicili çok daha kötüdür. Bunun elbette kendince geçerli nedenleri vardır. Özellikle bu kurumlarda kalanların haklarında suçlu ve kötü oldukları düşüncesi hakim olduğu için, her türlü olumsuz muameleye de layık görülmüşlerdir. Uzun süre sadece o mahkûmların yakınları üzülmüştür onların hallerine. Cezaevinden çıktıktan sonra aramıza karışacaklarını, komşumuz, mahallemizin esnafı, mesai arkadaşımız, kısacası aynı takımın oyuncusu, aynı geminin yolcusu olacağımızı düşünmemişizdir.

Bu kurumların tabii ki suçluları cezalandırma gibi bir işlevi vardır. Ve yine tabiidir ki cezaevleri, suçluları hürriyetlerinin kısıtlanması yoluyla cezalandıran, bireyleri suç işlemekten caydıran, suçla mücadele etmenin en etkili araçlarından biridir. Ama bu süreçte unutulmaması gereken bir başka şeyde, tutuklu ve hükümlülerin de, hak ve özgürlüklere belirli ölçüler dahilinde sahip olduklarıdır. Bu hak ve özgürlüklerle ilgili de, uluslararası belgeler ve antlaşmalarla kurallar konulmuş ve asgari standartlar belirlenmiştir.

Ülkemiz de insan hakları, ihlaller nedeni ile geçmişte sık sık gündeme gelmiştir. İhlaller çeşitli ortamlarda ve çeşitli nedenlerle söz konusu olmakla birlikte, biz tezimizin konusu olan ceza infaz kurumları açısından konuyu ele aldık. Özellikle de 2000 yılı öncesi cezaevlerinde kalabalık koğuş sisteminden dolayı güvenlik, eğitim, sağlık hizmetlerinin yeterli olmayışı gibi sorunlar yaşanmaktaydı.

Bu dönem koğuşlarda mahkûmların sık sık şişlendiği, firarların tek tük değil, toplu halde yapıldığı, neredeyse her cezaevinin altının köstebek yuvası gibi tünellerle oyulduğu bir zamandı. Öyle ki, ne personelin ne mahkûmun yaşamı güvencedeydi. Devletin mahkemede yargılatmak için koğuştan mahkûmu alamadığı, personelin sık sık rehin kaldığı, yasa dışı örgütlerin cezaevlerinin okul gibi kullandığı bu dönemde, örgüt suçları açısından sempatizan olarak cezaevine giren mahkûmun, en azılı militan haline geldiği, ya da basit bir hırsızın, kendini işlediği suç konusunda daha da ileri tekniklerle yetiştirdiği bir ortama dönüşmüştü cezaevleri. Artık içerde silah, uyuşturucu vs gibi yasadışı aletlerin dışarıdakinden daha rahat temin edildiği bu kurumların neredeyse hiçbir ıslah edici fonksiyonu kalmamıştı.

Bu sorunlar artık içinden çıkılmasının çok zor olduğu, tam da yaranın kangrene dönüşmeye başladığı bir döneme girerken, devletin tüm kurum ve kurulları ile bu meseleye odaklanmaya başladığını görmekteyiz. Bu odaklanma ile birlikte sorunun en önemli kaynaklarından olan kalabalık koğuş sistemine bir son vermenin iyi bir başlangıç olacağı düşünülmüştü. Bu durumun da çözümü olarak tek kişilik ve üç kişilik odalar olarak geliştirilen F tipi cezaevleri, 2000 yılında açılmaya başlanmıştır.

Ancak bu çözüme yönelik tepkiler gecikmeden gelmiştir. Özellikle F tipi cezaevleri ilk açıldığı yıllarda hükümlü ve tutukluların sosyal haklarını kısıtladığı ve onları yalnızlaştırdığı gerekçesiyle büyük tepkilere maruz kalmıştır. Hatta bu cezaevlerine nakillerin olduğu 19 Aralık 2000 tarihinde devlet, nakillerin yapılacağı cezaevlerinde bizzat mahkûmlar tarafından büyük bir dirençle karşı karşıya kalmıştır. Bu direnişe ve isyana kolluk güçleri marifeti ile karşı koyulmuş ancak özellikle F tipi cezaevlerine gitmek istemeyen ve bu nedenle ölüm orucu ve açlık grevinde bulunan mahkûmların toplam 20 cezaevinde başlattığı eylem nedeni ile çoğu kendini yakmak suretiyle 15 mahkûm ölmüş, 78 i de yaralanmıştı.

Eylemler operasyonun ilk günü itibari ile 18 cezaevinde sonuçlanmış olup, 21 Aralıkta Çanakkale, 22 Aralıkta da Ümraniye Cezaevlerinde son bulmuştu. Eylemler ve gösteriler daha sonrasında bu mahkûmların dışarıdaki destekleyicileri tarafından, bir

çok platformda devam etmişti. F tipi Ceza İnfaz Kurumları karşıtları tarafından, Avrupa'dan da bu konuda destek talebinde bulunulmuş ancak ülkemizin de taraf olduğu uluslararası belgeler ve kurallara uygun olarak tasarlanan bu cezaevleri konusunda umduklarını bulamamışlardır.

Üzerinde bu kadar çok tartışma olan F tipi Ceza İnfaz Kurumlarının açılması neleri değiştirmiştir? F tipleri bir tecrit yöntemi midir? Yoksa çağdaş bir Ceza İnfaz mekânı mıdır? 2000 yılı Türkiye'de ceza infaz kurumları açısından bir milat mıdır? Bu soruların cevabını bulmak, tezimizin de amaçları arasında yer almaktadır. Bu çerçevede çalışmamızda ceza infaz kurumlarını, özellikle insan hakları açısından gelişim seyrini değerlendirmeye çalıştık.

İnsan Hakları ise sadece korunması gereken değil, aynı zamanda kapsamının da geliştirilmesi gereken bir kavramdır. Bu durum cezaevlerindeki haklar açısından da geçerlidir. Bu çalışma ile ülkemizin taraf olduğu uluslararası anlaşma ve kurallara bağlı olarak denetim mekanizmalarının insan hakları ile ilgili tavsiye ve eleştirileri, 2000 yılı öncesi ve sonrasında ülkemiz cezaevlerinde insan hakları ve infaz sistemleri, yapılan anketlerle de günümüz itibarıyla cezaevlerinin durumu araştırılmıştır.

Tez çalışmamız 3 bölümden oluşmaktadır. İlk iki bölüm teorik kısmı oluştururken, 3. kısım ise anket çalışmalarına ayrılmıştır. Teorik kısımda yer alan ilk bölümü incelediğimizde konuya kavramsal bir yaklaşımla giriş yapılarak, dünyadaki cezaevlerinin incelendiği görülecektir. Bu incelemede ayrım noktası olarak gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler baz alınmıştır. Yine ülkemizdeki cezaevlerinin genel bir değerlendirilmesi yapılarak bu bölüm sonlandırılmıştır.

Daha sonraki bölümde ise, ülkemizin 2000 yılı öncesi ceza infaz kurumlarının durumu değişik açılardan ele alınarak, bugüne gelmesine etki eden faktörler masaya yatırılmıştır. Özellikle ülkemizin taraf olduğu uluslararası antlaşmaların, bu süreci nasıl tetiklediği, mevzuat, eğitim, fiziki yapı anlamında ne tür değişimlere yol açtığı bu bölümde anlatılmaktadır. Ayrıca denetleyici kurumların ülkemizi ziyaretlerinin sonuçları hakkındaki bilgilerden de bu bölümde bahsedilmiştir. Bu bölüm bitirilirken, günümüzdeki mevcut son hali itibarıyla ceza infaz kurumları ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Anket kısmının sonuçlarından bahsedildiği son kısımda ise okuyucular, 2000 sonrası mevzuatta ve şartlarda meydana gelen değişimlerin, kurumların fiziki yapısına, kurumda yaşayanların beslenmelerine, boş vakitlerini geçirmelerine, sağlıklarına, beceri

kazanmalarına, sosyalleşmelerine, bedensel, sportif ve kültürel faaliyetlerine, kişisel hijyenlerine, birbirleri ile olan ilişkilerine, kısacası hayatlarına nasıl yansımış, neyi ne kadar değiştirmiş, bütün bunları karşılaştırmalı olarak görme fırsatını bulacaklardır.

Daha önce bu konuda bir tez hazırlanmamış olması ve bu konuda kaynak olarak yararlanabileceğimiz yeterince kitap bulunmamasının bir takım sıkıntılarını aşmak adına çalışmamızla benzerlik gösteren ve yayınlanmamış tezlerle destekledik. Bu süreçte tespit ettiğimiz hususlardan birisi de, Ceza infaz kurumlarında çalışan personele ve mahkûma yönelik farklı zamanlarda değişik anketler yapıldığıdır. Ancak bir teze konu olacak şekilde, bu kadar farklı (20 ayrı ceza infaz kurumu) çeşitlilikte ve bu kadar geniş bir kitleye yönelik bir anketin ilk olduğu bilinmektedir.

Bu çalışma esnasında İnsan hakları gibi bir konuda, mahkûm ve cezaevi personeli gibi hassas bir grupla çalışmak, beraberinde bir çok problemi de getirdi. Ancak hem bu anket için gerekli izni alma kolaylığının gösterilmesinde, hem de anketin uygulanma sürecinin sıkıntısız bir şekilde gerçekleştirilmesinde, kurum içinden bir çalışan olmamın yardımı olduğu muhakkaktır. Bu durumun bana özellikle avantaj sağladığı başka durumlar da söz konusu olmuştur. 10 yıllık bir cezaevi idarecisi olarak bugüne değin yaşadığım tecrübeler, anketlerin sorularının hazırlanması aşamasında mahkûmların ve personelin davranışlarını, düşüncelerini ve hassasiyetlerini daha çok dikkate almama, daha titiz ve sorumlu olmama katkı sağladığı kanaatindeyim.

Bu hassasiyetin ise en önemli nedenlerinden biri özellikle mahkûm davranışlarının dışarıdaki özgür kişilerden farklılık göstermesidir. Çünkü özgürlüklerinden kısıtlanmış ve demir parmaklıklar ardında sevdikleri ve özledikleri bir çok şeyden mahrum olan bu insanların bazı konularda, hassasiyet derecelerinin diğer insanlara göre değişkenlik göstermesi de gayet doğaldır. Kaldı ki özellikle bu araştırmada anket uygulanacak olan mahkûmların, 2000 öncesi ve sonrası olmak üzere her iki dönemde de cezaevlerinde kalanlardan seçildiği dikkate alınırsa, hassasiyetlerinin daha da artması beklenen bir durumdur.

Mahkûmlara yönelik olarak hazırlanan anketler, 20 ayrı cezaevinde ve her cezaevinden ortalama 20 hükümlü ve tutukluya uygulanmıştır. Sadece gönüllü olanlar tarafından, koğu ortamının dışında ve ceza infaz kurumlarının psiko-sosyal servis odalarında, uzman personel (psikolog, sosyal çalışmacı ve öğretmenler) gözetiminde doldurulmuştur.

Personele yönelik olan anketler ise, yine 20 ayrı cezaevinde ve her cezaevinden ortalama 20 çalışana uygulanmıştır. Anketlerin sorularının hazırlanması aşamasında en büyük avantajım ise, 3 yılı aşkın bir süredir Ceza İnfaz Kurumları ve Tutukevleri Personeli Ankara Eğitim Merkezinde çalışmam olmuştur. Çünkü Ulusal ve Uluslararası bir çok eğitime imza atan bu merkezde, ülkemizin hemen her köşesinden ve hemen her pozisyonda görev yapmış infaz personeli ile değişik eğitimlerden dolayı bir araya gelmiş olmanın doğal sonucu olarak oluşan sorular, ankette kendine yer bulmuştur. Anketin uygulanması aşamasında ise, görevi nedeni ile mahkûmla sürekli irtibat halinde olup, en az 10 yıllık meslek tecrübesi bulunan ve gönüllü olan personel tercih edilmiştir.

Yeryüzündeki ülkeler, gelişen dünyaya ayak uydurabildiği sürece problemlerine daha kolay çözüm bulabilmektedir. Ülkemiz bu durumun en büyük örneklerden birisini cezaevleri sorununun çözümünde yaşamıştır. Ceza İnfaz Kurumları ile ilgili olarak uluslararası mevzuatın gerektirdiği şartları imzalamakla kalmayan ülkemiz, bu mevzuatı titizlikle de uygulamaya geçirerek, bu konuda sadece gelişmekte olan değil, gelişmiş bir çok ülkeye de örnek oluşturmuştur.

Bu sorunun çözümü ile sadece devletin kurumlarını değil, halk tabanında suçun taraflarını oluşturan kesimler açısından da meseleyi olumlu bir noktaya getirmiştir. Devlet açısından değerlendirildiğinde, devlet kendi kurumuna hakim olmuş ve kendi vatandaşına sahip çıkabilmiştir. Mahkûm ise artık sadece mahkemenin verdiği cezayı, can güvenliğinin sağlandığı ve kendisini tahliye sonrası hayata daha iyi hazırlanacağı kurumlarda çekecektir. Mahkûm yakınları bu durumun rahatlığı ile huzur bulurken, Toplum ise tahliye olan mahkûmun, içeri giren ilk haline göre, bambaşka ve toplum için daha yararlı biri olarak çıktığını görmenin rahatlığını ve güvenini yaşayacaktır.

Netice itibari ile bir devletin, insan hakları karnesindeki en zor ve en önemli sınavlardan birini yani baraj dersleri mahkûmlara yönelik vermekte olduğunu, bu nedenle de, insan haklarındaki ulaşabileceği standartların ölçüsünde, kalite göstergesinin de cezaevlerindeki insan hakları uygulamalarının olduğu unutulmamalıdır.

BİRİNCİ BÖLÜM

ULUSLARARASI CEZAEVİ UYGULAMALARI

I.CEZAEVİ OLGUSU

A.Suç

Tarihin ilk çağlarından günümüz modern toplumlarına kadar suç her zaman nedenleri üzerinde durulan ve karşı önlemler alınan toplumsal bir sorun olmuştur. Suç insanların haklarına tecavüz eden bir eylemdir ve bu sebeple toplumda bulunan herkesi ilgilendirmektedir.

Toplumlar içinde suç kabul edilen bir olguya, yani belirli hareketlerin yasak eylemlerden sayılmaları ile, bunları işleyenlerin çeşitli tepkilere konu olmalarına, devletlerin kurulması ve gelişmiş insan toplumlarının meydana çıkışından çok önceki tarihlerde dahi rastlanmıştır. Suçun insanlık tarihi ile beraber ortaya çıktığı bir gerçektir. İlahi kaynaklı metinlerde de suçun kaynağına ilişkin açıklamalar yer almaktadır. Kuran'ı Kerim'de ilk insan Hz. Adem'in oğullarından Kabil'in Habil'i öldürmesi konu edilmiştir (El-Maide Suresi 27,28,29,30,31. Ayetler).

İnsanlar ilkel devirlerde her şeyde bir ruh ve canlılık görmüş ve belirli fiil ve hareketlerin icra edilmemesine ilişkin emirleri, tabuların emri saymışlardır. Kötülük yapanları veya yapanları cezalandırmayanları, sözü geçen kuvvetlerin, tabuların şiddetle cezalandıracaklarına, felâkete uğrayacaklarına inanılmıştır. Fakat bazı hallerde ilâhların, tabuları ihlâl edenleri hemen cezalandırmadıkları görüldüğünden toplumun müdahale ile kuralı ihlâl edeni cezalandırması zorunlu sayılmış ve böylece toplumun felaketlerden, kıtlıktan korunabileceği kabul edilmiştir.

Sonradan suç, dini esaslarla tanımlanmış, topluma zarar veren fiil ve hareketlerin aynı zamanda birer günah teşkil ettiği ve Allah'ın iradesine karşı olduğu kabul edilmiştir. 18.yüzyılın başlangıcından itibaren suç fikri lâikleşmeye başlamış ve suçun zarar veren kişi ile toplum arasındaki ilişkilerde aranması gerektiği fikri ortaya

çıkmiştir; bu düşünce kısa bir süre içinde yaygınlaşmıştır. Gelişme, bazı yazarlar tarafından, rasyonel bir suç kavramına yönelinmesi olarak ifade edilmiştir.

Suç fikrinin rasyonelleşmesinin asıl anlamı başta devletin, tekel bir yetkinin sahibi olarak suçları belirlemek ve ceza vermek hakkını elinde tutması, daha doğrusu eline almasıdır. Bu gelişmenin yüzyıllar boyu devam eden insanlık dışı ve dehşet verici uygulamalar sonunda ortaya çıktığını ise tarih göstermektedir.

Uzun yüzyıllar sonra böylece rasyonel bir suç kavramına ulaşılırken, ilkel esaslar daima etkisini göstermeye, varlıklarını hissettirmeye devam etmişlerdir. Bugün ceza kanunlarındaki bazı suç tariflerinin kökenini ilkel devirlerde bulmak mümkündür.

Suçun kaynağına ilişkin değerlendirmeler ve açıklamalar, bazı faktörlerin suça yöneltici etkileri fikir adamlarının dikkatini çekmiştir. Platon, Kanunlar adlı eserinde suçu ruhun bir tür hastalığı olarak tanımlamış ve bunun üç kaynağı (ihtiras, zevk aramak ve cahillik) olduğunu belirtmiştir. Platon’a göre suçluyu aydınlatarak ıslah eden ve onun üzerinde, hiddet, zevk arzusu gibi faktörlerin kurduğu baskıları ortadan kaldıran cezadır (Bal, 2003; 63).

Aristo ise, suçluları toplum düşmanları saymış ve onların merhametsizce cezalandırılmaları gereğini savunmuştur (Bal, 2003; 63). Aristo, sefaletin, ihtilal ve suça neden olduğunu iddia ediyor. Bazı yazarlar, Aristo’yu biyolojik psikolojinin kurucusu saymaktadırlar. Yunanda suçla daha çok filozofik teolojik yönden uğraşılmış, bu yönde izahlar verilmiştir. Sofokles’in ünlü eserinde babasını öldüren ve annesi ile evlenen Oedipus “Ben hareketlerime katlandım, katlanmak mecburiyetinde kaldım, yoksa onları işlemedim” der (Dönmezer, 1981:35).

Ortaçağlarda, Thomas d’Aquin insan ihtiraslarında suçların çoğunun kökenini görmüş fakat sefaletin suça neden olucu bir faktör olduğunu da belirtmiştir. Orta çağların önce Musevilik sonra Hristiyanlık teolojisinde yer alan suç konusundaki görüşü şöyle özetlenebilir: (Dönmezer,1981: 36-37). İnsanın ahlaki, manevi gelişmesi mümkündür. Kişinin manevi gelişmesi onun suçluluğa karşı kendisini korumasına imkân verir.

İnsanlıkla beraber ortaya çıkan suç kavramı bir çok bilim dalı tarafından incelenmektedir. Farklı bilim alanları tarafından farklı yönlerden ele alınmakta, her bilim dalı suçu kendi bakış açısı ve yaklaşımları doğrultusunda incelemektedir.

Evrensel bir olgu olan ve insanların topluluk halinde yaşamalarının çıkardığı bir sonuç olan suç, devletin, ülkesinde yaşayan kişilere yüklediği emrin ihlali, bir diğer anlatımla hukuk kurallarının yasakladığı ve yapılmasına veya yapılmamasına cezai yaptırım (müeyyide) bağladığı eylemdir (Özen, 2003: 70).

Suçun en genel tanımını Jhering yapmıştır. Ona göre suç; “toplum halinde yaşama yönelmiş her türlü saldırılardır” (Dönmezer, 1984: 58). Bu tanımlamada geçen “toplum halinde yaşama” ve “her türlü saldırı” deyimlerinin taşıdıkları anlam açıklanmadığı için net bir tanımlama değildir.

Konuya psikolojik açıdan yaklaşan Erem’e göre ise suç, kökenleri insan ruhunun derinliklerinden alan bir olayın “eylem” halinde dış dünyaya taşınmasıdır (1997: 1). Soruna hukuksal açıdan yaklaşan Önder ise suçu; tipe uygun, hukuka aykırı, kusurlu hareket olarak tanımlar (Önder, 1992: 4). Bu tanım suçu, diğer haksız fiillerden ayırmada kıstas olarak kullanılan suçun unsurlarını (hareket, tipiklik, hukuka aykırılık ve kusurluluk) dikkate aldığı için teknik bir tanımdır.

Suçta, sosyokültürel bağlamda yaklaşan Sutherland’a göre suç üç ögeyi kapsar (Dönmezer, 1984: 58-59):

- a- Bütün gruplar veya grup içinde siyasi bakımdan önemli olan küçük bir alt grup tarafından takdir olunan bir değer,
- b- Toplumun diğer bir parçasını oluşturan küçük grubun, kültürel bakımdan diğer grup ile çatışma halinde bulunması dolayısıyla söz konusu değeri ya hiç takdir etmemesi ya da az takdir etmesi ve böylece o değeri tehlikeye sürüklemesi,
- c- Değeri takdir etmeyenlere karşı usulüne göre uygulanan zorlama yoluna başvurulmasıdır.

Sutherland ile aynı doğrultuda suç olgusuna yaklaşan Taft’a göre de, topluma zarar veren hareketlerin neler olduğu ya örf ve adetlerle belirlenmiş ya da grup içinde egemenliği elinde tutanların oluşturduğu modellerle belirlenmiştir. Toplumda yönetsel üstünlüğü olan kesimin koyduğu kuralların çiğnenmesi suç olarak kabul edilmiştir (Dönmezer, 1984: 59).

Durkheim'e göre suç (1984: 63), normal bir sosyolojik olaydır ve kollektif şuurun açık ve enerji belirten durumlarını ihlal eden fiillerdir. Ona göre suç normal, zorunlu ve yararlıdır Normallığı, her toplumda suçun zaten işleniyor olmasına; zorunluluğu, suça sebep veren duyguların bütün ferdi vicdanlarda mevcut oluşuna; yararlı oluşu da, toplumu durgunluktan kurtarmasına bağlamaktadır.

Bunların dışında da suç tanımı çeşitli şekillerde yapılabilir. Yasal bakış açısından suç, ceza yasalarını ihlal eden insan davranışdır. Siyasal bakış açısından suç, yasaya güçlü gruplar tarafından yerleştirilen, daha sonra davranışın istenmeyen seçilmiş biçimlerini yasa dışı olarak etkileyen bir ölçütün sonucudur.

Sosyo-yasal bakış açısı olarak da isimlendirilen sosyolojik bakış açısı, suçu bu tabiatıta var olan toplumsal sistemin korunması için, baskılanması gereken veya gerekli varsayılan bir anti sosyal davranış olarak görür. Psikolojik bakış açısından suç, sosyal olarak kötü uyumun bir şeklidir. Bu bağlamda suç bir davranış problemidir. Özellikle ceza yasasına karşı olan ve genel olarak kabul edilebilir bir sosyal düzen çerçevesinde sıkıntılara neden olan insan faaliyetidir. Tüm bu açıklamalar tek ve basit bir suç tanımının yapılamayacağını göstermektedir (İçli, 2004: 4-5).

Çeşitli bilim dallarındaki farklı betimlemelere karşın hukuk kapsamında çok çeşitli suç tanımları yapılmaktadır. Bazen ceza hukukçuları basit bir tanımlama ile ahlak düzenini ağır bir şekilde bozduğu için devletin hoş görmediği bir eylem, Dönmezer ve Erman ise sırf hukuki açıdan suçu “sorumlu bir kimse tarafından olumlu veya olumsuz bir hareketle meydana getirilen ve ceza tehdidini taşıyan, bir kanunda yer alan tarife uygun bulunan, hukuka aykırı bir eylem” olarak tanımlamaktadır.

Aynı kaynağa göre, Carrara suçu “ bir ceza ile karşılaşılın ve bir görevin yerine getirilmesi veya bir hakkın icrası dolayısıyla haklı görülmeyen insanın dışa dönük bir hareketiyle Devletin bir kanununun ihlal olmasıdır” şeklinde ifade etmektedir. Türk hukukunda ise “İstinat yeteneği olan bir kişinin kusurlu iradesinin yarattığı icrai veya ihmali bir hareketin meydana getirdiği, kanunda yazılı tipe uygun hukuka aykırı ve müeyyide olarak bir cezanın uygulanmasını gerektiren eylem” şeklinde verilmektedir (Dönmezer 1981,37).

Suç, farklı bakış açılarıyla tanımlanmış olsa da, ortaya çıkan ortak düşünce, suçun normalden sapan bir davranış olduğu konusudur. Burada bahsedilen normallik toplumsal yaşamda yürürlükte olan kurallara uyum anlamındadır. Bu kurallara uymama, normalden sapma olarak değerlendirilmektedir.

Her toplumun kendi sürekliliğini sağlaması için koyduğu kuralları vardır. İnsan kural koyduğu, yasa yaptığı gibi, bunları bozar, değiştirir ya da geliştirir. Suç olgusu, var olan toplumsal yapının bir ürünüdür. Suç olgusunun içeriği ve özellikleri toplumun yapısına bağlı olarak değişiklik gösterir (Erem, 1997: 17). Yani bir toplumda suç olarak belirlenen bir fiil başka bir toplumda suç olarak tanımlanmayabilir.

Aynı şekilde, toplumdaki gelişme sonucu suç olarak tanımlanan bir fiil, sonrasında suç olmaktan çıkarılabilir. Örneğin, bazı ülkelerde içki yasağı hüküm sürerken, diğer ülkelerde bu serbesttir. Yine bazı ülkelerde, kadınların başı açık dolaşması suç sayılıp cezalandırılırken, çoğu Batı ülkesinde mayo giyerek dolaşmanın cezai bir yaptırıma konu olması bile düşünülmez (Yavuzer, 1996: 21). Bir fiilin aynı ülkede değişik zamanlarda suç olarak kabul edildiğine dair en güzel örnek, hukukumuzda gebeliğin belirli bir süre içinde durdurulması gösterilebilir. 1983 yılına kadar gebeliğin durdurulması suç olduğu halde, bu tarihten itibaren ilk on hafta içinde gebeliğin durdurulması suç olmaktan çıkmıştır (Önder, 1992: 5). Ancak, aradan geçen zamana rağmen, her toplumda bazı fiiller suç olma niteliğinde herhangi bir değişiklik olmamıştır. Örneğin, adam öldürme, hırsızlık gibi fiiller eskiden olduğu gibi, suç olma niteliğini bugün de korumaktadırlar.

Suçun göreliliği olabiliyor özelliği yanında, toplumdan topluma çeşitliliği ve işleniş sıklığı değiştiği gibi, aynı toplumda da zaman içinde bu iki özellik açısından farklılaşabilir. Sosyal değişim sürecine paralel olarak yeni suç türleri ortaya çıkabileceği gibi, suç sıklığı da artabilir (İçli, 1994: 4).

B.Ceza

Ceza, yapılan bir davranışa verilen karşılık anlamına gelmektedir. Her toplumda nedeni nasıl açıklanırsa açıklansın, uygun görülmeyen davranışlara karşı bir ceza öngörülmüştür. Uygun görülmeyen davranışlara ceza verilmesinin sebebi, eskiçağlarda dini ve mistik esaslara dayanmakta iken, günümüzde cezalandırma düşüncesinin insan kişiliğine uyulması gereken saygının bir sonucu olduğu görüşü benimsenmiştir.

Bugün için kabul edilen görüş; devletin varlığını ve varlığının devamını sağlamak için ceza müeyyidesini uygulamak zorunda olduğudur. Zira toplumsal yaşamı ceza müeyyidesi uygulamadan devam ettirmek mümkün değildir (Nagehan Aslan,

“Türkiye’de Cezaevlerinin Yönetimi Ve Sorunları”, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Sivas 2001, s.24) .

Suç ve ceza, insanların toplum halinde yaşamaya başladıkları dönemlerden beri var olan bir olgudur. Ceza, kişilere ve topluma yapılan kötülükler ile verilen zararlar nedeniyle, bunu yapan kişiye karşı, toplumun bir tepkisi olarak ortaya çıkmıştır. Toplum geliştikçe cezanın niteliği de gelişmiştir. Ancak ceza her toplumda ve her dönemde varlığını korumuştur.

Tarihsel süreç içerisinde ceza, toplumlar ve devletler için zorunlu bir olgu olarak kabul edilmiş ve uygulanmıştır. Tarihin hangi döneminde ve nerede bir toplum ve örgütlenmiş devlet varsa orada suç ve ceza olgusuna rastlanmıştır. İnsanlar bir arada yaşar ve yaşamak zorundadır. Bu nedenle ceza, insanların bir arada, toplum halinde yaşamaları zorunluluğunun doğal sonucu olarak görülmüştür.

Eski çağlarda ağır uygulanan cezalar oldukça ağırdı; organ kesme (elin, ayağın, parmakların, dilin kesilmesi), işkence ile öldürme, suda boğma, fırına (ateşe) atma,yırtıcı hayvanlara parçalatma, ağza taş tıkama, deri yüzme, filin ayakları altına atıp ezdirme,çengele takma, boyuna veya ayaklara ağırlıklar takarak teşhir etme, güneş altında bırakma gibi (Yüce, 1985: 102.).

Tarihsel süreç içerisinde cezalar önceleri “Göze göz, dişe diş” olarak da ifade edilen, parmak kıranın parmağının kırılması, göz çıkaranın gözünün çıkarılması biçiminde uygulanmaktaydı. “Kıyas” olarak da adlandırılan bu uygulama, cezada kişiselleşmeye yol açtığından, daha önceki çok şiddetli ceza uygulaması dönemine göre önemli bir aşama olarak görülmüştür (Çınar, 2005: 8.). Cezanın gelişiminde sonraki aşama “diyet” olup, burada; suç işleyen, mağdurun zararını karşılamak üzere, mal veya para şeklinde bir bedel ödemesi ceza olarak uygulanmaktaydı.

Ceza evriminde asıl önemli aşama hiç şüphesiz günümüzde de temel ceza olarak uygulanan özgürlüğü bağlayıcı cezanın, yani hapis cezasının ortaya çıkmış olmasıdır. Bunun ilk uygulaması 1532 tarihli Alman Ceza Yasası (Carolina) ile olmuştur (Çınar, 2005: 9; Yüce, 1985: 103.). Ölüm cezası (idam) dışında eski dönemlerden gelen diğer pek çok ağır nitelikteki cezalar süreç içerisinde yerini özgürlüğü bağlayıcı cezalara bırakmıştır. Bu arada özgürlüğü bağlayıcı cezaya seçenek olarak para cezaları yerleşmeye başlamıştır.

Başta ağır cezaevi koşullarında yerine getirilen özgürlüğü bağlayıcı ceza, yüzyıllar içinde gelişerek, birer iyileştirme aracı olarak uygulanmaya başlandı. Bu arada

insan yaşamına son veren ölüm cezası da yerini hapis cezasına bırakma eğilimine girdi ve günümüzde pek çok devlet ölüm cezasını hukukundan çıkarmıştır.

Ceza, suç karşılığında devlet tarafından uygulanan yaptırımdır. Cezanın zaruriliği bugün tartışmasız olarak kabul edilen bir gerçektir.

Türk ceza hukuku öğretisinde ceza kavramı, değişik şekillerde tanımlanmıştır. Erem'e göre; "Suç işleyen kimsenin ıslahını sağlamak için Devletin kanunla tespit ve hükümle tatbik ettiği tedbirler cezadır" (1997; 1). Antolisei'ye göre ise ceza, kanun yoluyla konulan kuralları çiğnemek suretiyle işlenen bir suçun failine, usul kuralları çerçevesinde adlî makamlar tarafından hükmolunan devletin acı verme tehdididir.

Dönmezer-Erman cezanın tanımını şu şekilde yapmışlardır: "Ceza, topluma büyük ölçüde zarar veren fiiller karşılığı olarak Devletin son çare olarak kanun ile yarattığı ve izlediği diğer amaçlar yanında, özellikle suç işleyeni bazı yoksunluklara tabi kılmak ve toplumun işlenen fiili onamama tutumunu belirtmek üzere ilke olarak bir yargı kararı ve suçlunun sorumluluk derecesi ile orantılı biçimde uygulanan korkutucu, caydırıcı bir müeyyidedir" (Dönmezer-Erman, 1994: 544).

Toroslu ise cezayı; "Kanun tarafından öngörülen ve adlî makamlar tarafından ceza muhakemesi adı verilen işlemler bütününe göre kanunun bir emrini ihlal eden kişiye verilen acı" olarak tanımlamaktadır (Toroslu, 1991: 358).

İçel/Sokullu/ Özgenç/ Sözüer/ Mahmutoglu/ Ünver cezayı, "Yasalarda suç olarak belirlenmiş eylemlere karşı yine yasalarda öngörülen, kişiyi bazı yoksunluklara sokan, suçluyu ıslah etme, topluma yeniden kazandırma ve korkutuculuk özelliğinden dolayı suç işlenmesini önleme amaçlarına yönelik bir yaptırım" olarak tanımlamaktadırlar (İçel, Sokullu, Özgenç, Sözüer, Mahmutoglu, Ünver, Yener, 2002: 4.).

Önder'e göre ceza, "Toplumca değer verilen yararların önemli derecede ihlaline karşı Devletin bir reaksiyonudur" (Önder, 1992: 523.)

Cezanın elem, ıstırap ve meşakkat verici özelliğini ifade eden Taner'e göre ceza, "Suç işleyen kimse hakkında cemiyet adına tatbik edilen kanuni bir müeyyidedir" (Tahir, 1953: 565-566.)

Ersoy'a göre, "Ceza, suç işleyen kimseye işlediği suça karşılık bir fenalık olmak ve tekrar suç işlemesini önlemek amacıyla uygulanan bir yaptırımdır" (Ersoy, 2002: 155).

Demirbaş cezayı, “Topluma zarar veren fiiller karşılığı olarak devletin kanunla koyduğu, izlediği diğer amaçlar yanında, özellikle suçluyu bazı yoksunluklara tabi kılmak ve bu şekilde toplumun söz konusu hareketleri onaylamadığını belirtmek üzere, yargısal bir kararla ve sorumluluk derecesiyle orantılı olarak uygulanan korkutucu yaptırım” olarak tanılamıştır (Demirbaş, 2005: 473).

Cezanın, daha çok amacına yönelik görüşler içeren bu tanımlarda; cezanın acı, ıstırap verici ve korkutucu özelliği, yasayla konulma yargısal kararla belirlenme ve devletçe uygulanan yaptırım olma zorunluluğu, suç işleyeni ıslah ve yeniden suç işlenmesinin önlenmesi ve böylece kişiyi, toplumu ve devleti (hukuk düzenini) koruma konuları öne çıkmaktadır. Ceza kavramına yüklenecek anlam, cezanın gerek yasa koyucu tarafından soyut olarak, gerekse yargıç tarafından somut olarak belirlenmesinde genel bir bakışı yansıtması yönüyle önemlidir. Karşı açıdan bakıldığında ise, bir ülkedeki soyut ve somut ceza uygulaması, o ülkede ceza kavramından ne anlaşıldığının da ölçütü olmaktadır.

Cezalar kanunda gösterilmiş olmalıdır. Kanunlarda gösterilmemiş olan cezaların uygulanma imkanı yoktur. Suç işleyen kimseyi insanlar değil, kanun cezalandırmaktadır. Bu ilke çağdaş anayasa ve kamu hukukunun temel prensibidir. T.C. Anayasası’nda belirtildiği şekilde; “cezalar ve güvenlik tedbirleri ancak kanunla konulur” ifadesiyle, cezaların ancak kanunla konulabileceği konusu hükme bağlanmıştır (Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, 1982, mad.38).

Cezada acı çektirici ve bastırıcı olmalı, kanun tarafından belirlenmeli, aynı suçu işleyenlere eşit olarak uygulanmalı, insani ve kişisel olmalı, geri alınabilmeli ve en az masraflı şekilde olmalıdır. Ceza verme suç işleyeni bir takım yoksunluklara sokmaktadır. Cezanın acı verme ve bastırıcı niteliği zamana ve suç işleyenlerin özelliklerine göre değişmektedir.

Cezada acı ve ıstırap verme özelliği, toplumların uygarlık düzeylerinin gelişmesine paralel olarak azalmaktadır. Günümüzde ceza vermenin amacı, suç işleyene ödettirme düşüncesinden, suçluyu ıslah etmek için bir araç olma konumuna doğru kaymıştır. Yalnız her dönemde ceza, acı ve ıstırap çektirme özelliğini bir bütün olarak kaybetmemiştir (Erem, 1971: 164–167).

Cezanın gerekliliği konusunda hiçbir dönemde ciddi bir uyuşmazlık ortaya çıkmamıştır. Toplumsal düzeni ceza kavramına başvurmaksızın korumanın imkan dahilinde bulunmadığı herkesçe kabul edile gelmiştir. Ancak cezaların niteliği

konusunda her zaman tartışmalar yaşanmış, farklı düşünceler ortaya atılmıştır (Çolak, 2000: 340).

Günümüzde suçun tanımı veya cezası, ülkeden ülkeye farklılık göstermektedir. Bu farklılık her ülkenin kendisine özel ceza hukukunun bulunmasından kaynaklanmaktadır. Her ne kadar ülkeler arası hukuk zaman zaman bağlayıcı olsa da, genellikle suçun cezasına ilişkin hükümler, ülkelere göre farklılık göstermektedir. Tarihsel süreç içerisinde uygarlık ilerledikçe, cezada şiddetten yumuşamaya doğru giden bir süreç gözlenmiştir. Cezalardaki şiddet ölçüsü, toplumun gelişmişlik düzeyi ve devletin yapısıyla da yakından ilişkilidir. Gelişmemiş veya az gelişmiş toplumlar ile otoriter yapıların egemen olduğu devletlerde cezaların, diğerlerine göre daha şiddetli olduğu görülmüştür.

C.Cezaevi

Suçun engellenmesi veya kontrol altına alınmasında öne çıkan kurumlardan biri hiç kuskusuz cezaevidir. Diğer bir ifade ile cezaevi veya hapisane, günümüzde suçla mücadele etmenin en etkili araçlarından birini oluşturmaktadır. Bu nedenle cezaevinin en belirgin özelliğinin, suç isleyen bireyin cezalandırılmasını sağlayan kurumsal bir işlevselliğe sahip olmasıdır denilebilir. Benzer biçimde, suçluların kapatılma yoluyla cezalandırılmalarını tanımlayan hapsedilme cezası da, bireyleri suç işlemekten caydırmada en geniş ve etkili yöntem olarak kabul edilmektedir.

Hapisane kavramı, 18.asrın 2.yarısında doğmuş ve bu tarihten sonra gelişme evreleri geçirmiştir. Önceleri “Kale”, “Hücre”, “Zindan” gibi isimler alan ceza infaz kurumları, bugün yurdumuzda kanun diliyle “Cezaevi” adı altında sosyal bir kurum haline gelmiş, zindancılık zihniyeti tamamen terk edilmiştir (Turgut, 1986: 41).

Suçluların cezalandırılmalarının bir yolu olarak hapsedilme uygulamalarının, genelde 19. yüzyılın başlarından itibaren yaygınlık kazandığı ileri sürülmektedir. 19.yüzyıldan önceki dönemlerde bazı Avrupa kentlerinde belirli sayıda hapishanenin var olduğu belirtilmekle birlikte söz konusu bu hapishanelerin, günümüzdeki hapishanelerin işlevselliği ile karşılaştırılmayacak düzeyde olduğu ifade edilmektedir. Söz konusu hapishaneler o dönemlerde, sadece bazı sarhoşların ayılması veya idama götürülecek bazı suçluların idamı için birkaç gün için tutulduğu yerler olarak kullanılmıştır. Bu nedenle, önceki dönemlerde bir hapishane disiplininin gelişmediği

söylenebilir (Giddens, 2000: 197-198). Aslında günümüzdeki hapishane biçimini önceki dönemlerden farklılaştıran sadece hapishane disiplininin gelişmemişliği değil, aynı zamanda günümüzde bazı ülkelerde cezaevlerinin sahip olduğu personel sayısı, yönetimi, bütçesi, iş olanakları ve nüfusu gibi özellikler açısından giderek büyüyen bir sektöre dönüşmüş olmasıdır.

19. yüzyıla kadar suçlular, genelde; zincire vurulma, kamçılanma, kızgın demirlerle dağlanma veya idam edilme şeklinde cezalandırılmaktaydılar. Ancak daha sonraki dönemlerde, suç isleyen bireylerin özgürlükten yoksun bırakılmalarının suçla mücadelede daha etkili sonuçlar ortaya koyacağını ileri süren reformcuların istekleri ve savları doğrultusunda hapishane eksenli yeni cezalandırma sistemleri geliştirilmiştir (Giddens, 2000: 198)

19. yüzyılın sonları ve 20. yüzyılın başlarında hürriyeti bağlayıcı cezalar hemen her ülke kanunlarında yerini almıştır ve uygulanmaya başlanmıştır. Modern usullerle inşa edilmiş veya yeniden düzenlenmiş cezaevlerine her geçen gün bir yenisi eklenmektedir. 20. yüzyılın başlarında Almanya’da 1061 cezaevi bulunmaktadır. Her biri kendi iç yönetmeliğini uygulayan disiplin uygulamalarıyla ünlü bu cezaevlerinde hükümlülere çalışırken konuşma yasağı uygulanmamakta ancak, mahkûmlara boş saatlerinde dakikada 120 adım marş temposuyla yürüyüş talimleri yaptırılmaktadır. Disiplini bozanlar deli gömleği, el ve ayakların zincirlenmesi, diğerlerinden üç ay tecrit gibi disiplin cezalarıyla cezalandırılmaktadır (Demirbaş, 2003: 12).

20. yüzyılın ilk yarısında yaşanan iki büyük dünya savaşı, pek çok sosyal konuda olduğu gibi cezaevlerindeki olumlu gelişmeleri de yüzyılın ikinci yarısına kadar durdurmuştur. Yüzyılın ikinci yarısında özellikle Almanya ve A.B.D.’deki infaz reformları ceza infaz tarihinde asgari hapishane koşulları ve mahkûm hakları açısından önemli gelişmeleri oluşturmaktadır.

Önceleri genel olarak; hükümlülerin hiçbir hakkı olmadığı, cezaevi idaresinin sunduğu yaşam koşullarında yaşamak ve idarenin her türlü tedbirine uymak zorunda oldukları kabul edilmiştir. 19. yüzyılın sonlarında Almanya’da, devlet ve hükümlüler arasında karşılıklı haklar ve yükümlülüklerin düzenlenmesi ihtiyacı dile getirilirken daha sonraları, hukuk devletinin gereği olarak, devlet ve hükümlüler arasında olması gereken hukuki ilişkileri düzenleyen bireysel çıkarımlar oluşturulmuştur. Bunlara göre; (Demirbaş, 2003: 18).

1. Cezanın infazı bedensel ve onur kırıcı olamaz,
2. İnfazın etkileri hükümlünün mal varlığına saldırıyı haklı kılmaz,
3. Cezalar hükümlünün kişiliği ile sınırlı kalmalıdır,
4. Devlet cezaevlerinde hijyenik, güvenli bir yaşamı temin etmelidir,
5. İş kazalarına karşı gerekli önlemler alınmalıdır,
6. Devlet hükümlünün mağdur kalan ailesi ve yakınlarına bakmakla yükümlüdür,
7. Tahliye olduğu zaman mahkûmu yeniden dışarıdaki hayata adapte edecek önlemler alınmalıdır,
8. Mahkûmlara cezaevinde yapılan onur kırıcı davranışlar ve işkence kabul edilemez.

Böylece hapisanelerde uyulması gerekli asgari kurallar olarak uluslararası sözleşmelerde yer alan hükümlerin dayandığı temel ilkeler şekillenmeye başlamıştır.

A.B.D.’de cezaevindeki koşulların değiştirilmesi amacıyla açılan ilk cezaevi davası 1871 yılında Yüksek Mahkemeye geldiğinde, Yüksek Mahkeme hükümlüleri “sivil ölümler” olarak niteleyip hükümlülerin devletin esiri olduklarını belirtmiş ve hiçbir hakları olmadıkları gerekçesiyle davayı reddetmiştir. 1950 ‘lere kadar Yüksek Mahkeme ilk kararına uygun olarak mahkûmlar lehine olumlu bir karar vermemiştir. 1950’lerde yaygınlaşan cezaevi isyanları Yüksek Mahkemeyi cezaevi koşulları konusunda daha duyarlı davranmaya zorlamıştır. 1960’lardan sonra mahkeme kararları cezaevlerindeki reform hareketlerinde çok etkili olmuştur (Türker, 2001: 168).

Reformların şekillenmesinde etkili olan bir diğer kuruluş da kökeni 1870’lere kadar uzanan A.B.D.’de “Milli Cezaevleri Birliği” olarak kurulan bugünkü adıyla, ACA’dır (American Correctional Association). ACA infaz konularında uzman kişiler ve infaz kurumları çalışanlarından oluşan sivil bir organizasyondur. Yirmi bini aşan üyeleri arasında sadece A.B.D.’den değil 14 değişik ülkeden uzmanlar bulunmaktadır. ACA’nın yayınladığı minimum cezaevi standartları cezaevlerindeki yaşam şartlarını, fiziki koşulları, sağlık, yemek, haberleşme, ziyaret, personel sayısı ve eğitimi gibi cezaevlerine ilişkin kuralları belirten, kısa, emredici ve hukuki temellere dayalı kuralları sunmaktadır. 1960’lara kadar tavsiye niteliğinde olan bu kararlar bu tarihten sonra Yüksek Mahkemenin cezaevleri ile ilgili verdiği kararlarda etkili olması üzerine

yetkililerin dikkatini çekmiş ve ACA'nın ortaya koyduğu standartlar daha fazla geçerlilik kazanmıştır (www.aca.org).

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra cezaevleri reformu uluslar arası arenada da ön plana çıkmıştır. 1955'de Cenevre'de düzenlenen "Suçların Önlenmesi ve Hükümlülere Muamele" konulu kongrede alınan "Hükümlülere Muamelede Asgari Esaslar" ve "İnfaz Kurumu Açma" tavsiyeleri 31 Temmuz 1957'de Birleşmiş Milletlerce kural olarak kabul edilmiştir. Bunun yanında 10 Aralık 1984'de cezaevleriyle ilgili hususları da içeren "BM İşkencenin Önlenmesi Sözleşmesi" imzalanmıştır.

Avrupa Konseyi de, 19 Ocak 1973'te "Hükümlülere Muamelede Asgari Kurallar" adıyla Konsey üyesi ülkeler için cezaevleri asgari standartları konusunda tavsiyeler belirtmiştir. 1987'de kabul edilen tavsiyeler "Avrupa Ceza İnfaz Kuralları" adı altında genişletilerek birleştirilmiştir. 15 Ocak 1989 tarihli Viyana Sonuç Bildirgesi'nde, katılan devletler mahkûmlara insani davranmakla yükümlü tutulmuşlardır. (Naskali ve Oytun, 2005: 27). Avrupa Konseyi'nin cezaevi standartları konulu 38, Birleşmiş Milletler'in 13 adet tavsiye kararı, kural bildirisi ve sözleşmesi mevcuttur (Nursal, 2002: 38).

Birleşmiş Milletler Minimum Cezaevi Standart Kuralları ve Avrupa Konseyi Asgari Cezaevi Standartları beş bölüm altında incelenebilir; (Vagg, 1994: 270).

-Birinci bölüm 6 temel prensipten oluşmaktadır. İnsan onuruna, haysiyetine saygı, ayrımcılığın yasaklanması, mahkumiyetin rehabilitasyon amacı, mahkumların haklarının yasal olarak korunması ve kuralların mahkumlar yönünden işe yarar olmasıdır.

-İkinci bölüm, hapisane yönetimine ilişkin kuralları içermektedir.

-Üçüncü bölüm, personele ilişkin kurallardan oluşur.

-Dördüncü bölüm tretmanın hedefleridir.

-Beşinci bölüm akıl hastalarına, sivillere veya tutuklu kişilere yönelik düzenlemeleri içermektedir.

Glaser, suçlulara yönelik ıslah çalışmalarının tarihsel süreç içerisinde öç alma, hapsedme ve reformasyon sürecinden geçerek günümüzde dördüncü bir asama olarak suçluları toplumla yeniden bütünleştirme aşamasına geldiğini belirtmektedir (İçli ve Öğün, 1999:50). Ancak günümüz de cezaevlerinde, cezalandırıcı olmayan yaklaşımların

diğer bir deyişle insancıl tutumların/eğilimlerin öne çıkmaya başlaması/benimsenmesi veya uygulanması yakın dönemlerde gerçekleşmiştir.

Othmani (2003: 45), hapishanenin insanileştirilmesi veya hapishanenin bir cezalandırılma yeri olmaktan çok, suçluların topluma kazandırılma ve yeniden toplumsallaştırma yeri olması gerektiği düşüncesinin, 1945’li yıllardan sonra yeşermeye başladığını veya gün ışığına çıktığını belirtmektedir. Ancak, bu yaklaşımların, kriminal adalet politikasının vazgeçilmez bir unsuru olarak benimsenip cezaevlerinde uygulanmaya başlanmasının daha yakın dönemlere rastladığı söylenebilir.

Gelişmiş batı ülkelerinde, suçluların cezalandırılmalarından çok ıslah edilmeleri yönünde giderek artan bir eğilim dikkat çekmekle (Toby, 1971: 108) birlikte bazı dönemlerde, suçlulara yönelik sert ve radikal tutumların benimsenip uygulandığı da bir gerçektir. Diğer bir deyişle, her ne kadar çağdaş toplumlarda cezaevlerinin bir cezalandırma ve intikam almanın ötesinde tretman veya ıslah edici faaliyetlerin yoğunluklu olarak sürdürülmesi gerektiği mekanlar olarak görülmesi gerektiği ifade edilse de, belirli dönemlerde, cezaevindeki mahkumlara yönelik tutumun iyileştirici olmaktan çok cezalandırıcı niteliğinin daha ağır bastığı gözlemlenmiştir. Aynı şekilde, kriminologlar arasında da cezaevlerinde suçlulara yönelik nasıl bir politikanın izlenmesi gerektiği hususu sıklıkla tartışmalara konu olmuştur ve olmaya devam etmektedir.

Ülkemizde hükümlü ve tutuklular, işledikleri her hangi bir suçtan dolayı cezalarını, ceza infaz kurumlarında çekmektedirler. Bu konu 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkındaki Kanun, 20.03.2006 tarihli Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazına dair Tüzükte ve Adalet Bakanlığı’nın 01/01/2006 tarihli ve 45/1 sayılı genelgeleriyle düzenlenmiştir.

D.İslahevi

Toplumların önemli sosyal sorunlarından birisi de “çocuk suçluluğu” sorunudur. Temel eğitim sonrasında örgün eğitim hizmetlerinden yeterince yararlanamayan; toplum ve aile içinde gelişmelerine hiçte uygun olmayan sağlıksız koşullarda yaşayan ve çalışan; yaşamlarını sokakta sürdüren; dilenciliğe, fuhuşa, uyuşturucu kullanmaya alıştırılan çocuk ve gençler, özel ilgi ve eğitime gereksinim duyan risk gruplarını oluşturmaktadır. Bu çocuklar ve gençler fiziksel, cinsel, duygusal her türlü istismara ve suça yönelme tehlikesiyle karşı karşıyadırlar (Türkeri, 1995: 20).

Tarih süreci içerisinde toplumların suçu algılama ve açıklama biçimleri, suçlu kişiyle olan yaklaşımı daha da netleştirmiştir. Bu durum ıslah sitemine büyük ölçüde yansımıştır. Toplumların yapıları ve gelişmişlik düzeylerine göre suçluların ıslahına yönelmeleri farklılık göstermiştir. Çağdaş toplumlar, özellikle suçlu çocuklara yaptırım uygularken, çocuğun yeniden eğitilerek topluma kazandırılması ve bu yolla toplumun savunulması amacının güdülmesi, çocukların işledikleri suçların ağır olmaması, gelecekte suç işlemeyeceklerine ilişkin belirtiler bulunması durumunda devlet, yaptırım uygulamaktan vazgeçebilmekte ya da uygulanan yaptırımın yerine getirilmesi sırasında iyi davrananlara şartlı ya da şartsız salıverebilmektedir (Onur, 1978: 161-162).

Türkiye’de çocuklara özgü kurumlardan ilk olarak, çocukları korumak amacı ile Mithat Paşanın Tuna ve Havalisi Umumi Valiliği zamanında kurulan ve sonradan benzerlerinin İmparatorluğun bütün eyaletlerinde kuruluşu Dâhiliye Nezaretince düzenlenen “çocuk ıslahhaneleri” görülmektedir. Bu kurum, 12-13 yaşından yukarı olmayan çocukları ve 13 yaşından küçük olup ta 1 sene ve daha fazla hapsi gereken çocukları hükümetin emriyle kabul etmekte idi (Sevük, 1998: 139).

Doğrudan doğruya Adalet Bakanlığı’na bağlı olup, 1993 yılına kadar çalışma ve fonksiyonu bakan adına Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü’ne bağlı bir eğitim birimi tarafından organize edilen çocuk ıslah kurumları, bu tarihten itibaren Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü Eğitim İşleri Daire Başkanlığına bağlı Çocuk Gözetim, Eğitim ve Şube Müdürlüğü’ne bağlanmıştır (Akyüz, 2000: 635).

Suçlu çocuk hakkında verilen cezaların infazı için, ilk çocuk ıslahevi 1937 yılında Edirne’de kurulmuştur. Her ne kadar Ankara ve İzmir’de bu iş için uygun binalar aranmış ise de bulunamamıştı. Edirne’deki cezaevi binasının bir kısmı tamamıyla ayrılarak çocuk ıslahevi haline getirildi. Daha sonra Edirne Islahevi, geçici olarak Ankara Kızılcahamam’a nakledildi. (Sevük, 1998: 140). Kızılcahamam Islahevi, Edirne Islahevinin bir devamından ibaretti. Edirne’de uygulanmış olan usul, Türk Çocuk Islahevi Sisteminin kaynağını ve esasını oluşturmakta idi.

Çocuk Islah kurumları yetişkin hükümlülerin alıkonuldukları ceza ve tutuk evleri ile aynı yasa ve tüzük hükümlerine tabiidir. Daha sonra sırasıyla 1942 de Konya Çocuk Cezaevi, 1951 de Sinop Çocuk Cezaevi, 1961 de İzmir Çocuk Islahevi, 1963 te Elazığ Çocuk Islahevi ve 1978 de Eskişehir Çocuk Islahevi hizmete girmiştir. Şu anda Konya Çocuk Cezaevi ve Eskişehir Çocuk Islahevi hizmette değildir (Sevük, 1998:140).

1998 yılında Sinop Çocuk Cezaevi binalarının Kültür Bakanlığı'na devredilmesi ile kapatılmıştır.

Daha sonraki yıllarda yapılan değişikliklerle şuan ülkemizde  ocuk suçluların tutulduğu ve çocuklara ait 4 adet kapalı ceza infaz kurumu ve 3 adet  ocuk eğitim evi hizmetlerine devam etmektedir.

şu anda İslahevleri 5275 sayılı Kanun'un 15. maddesi ile islahavi kavramı yerine, Eğitim evi adı kullanılmaya başlanmıştır.

 ocuk Eğitim Evleri;

1-Ankara  ocuk Eğitim Evi: 1940 yılında inşa edilen kurumun kapasitesi 100 kişiliktir.

2-Elazığ  ocuk Eğitim Evi: 1963 yılında inşa edilen kurumun kapasitesi 250 kişiliktir.

3-İzmir  ocuk Eğitim Evi: 1961 yılında inşa edilen kurumun kapasitesi 250 kişiliktir.

Suçu işlediği zaman 12 yaşını bitirmiş olup 18 yaşını bitirmeyen ve cezanın infazı sırasında 18 yaşını doldurmeyen çocukların cezaları islahavlerinde tamamlamaları sağlanır. İslahevleri 5275 sayılı Kanun'un 15. maddesinde " ocuk hükümlüler hakkında verilen cezaların, hükümlülerin eğitilmeleri, meslek edinmeleri ve yeniden toplumla bütünleştirilmeleri amaçları güdülerek yerine getirildiği tesisler" olarak tanımlanmıştır.

Türkiye'deki  ocuk islahavlerinin amacı cezaların yerine getirildiği bir kurum olmak, öğrenimlerini sürdürmelerini sağlamak, bir meslek kazandırmak ve çocukları toplumsallaştırmaktır.

Son on yıl içinde yürürlüğe giren bazı yasalarla kısa süreli hürriyeti bağlayıcı ceza sınırı altı aydan bir yıla çıkarılmış ve suç tarihinde 18 yaşını bitirmemiş çocukların hapse girmesi  nlenmiştir (Polat, 1997: 76). Mevcut uygulamada tutuklu çocukların, kapalı ceza ve tutukevlerinin  ocuk koğuşlarına alınarak, yetişkinlerle temas ettirilmeden barındırılması ve cezası kesinleşir kesinleşmez hiç bekletilmeden  ocuk eğitim evlerine (islahavlerine) gönderilmeleri öngörülmektedir.

Bu islahavlerinde, çocukların eğitimi,  ğretimi, iş ve sanat sahibi olmaları, toplumsal nitelik kazanmaları için çaba harcanmaktadır (Yavuzer, 1982: 450). Cezası

kesinleşen çocuk hükümlüler ıslahevlerine nakledilmekte ve on sekiz yaşını tamamlayıncaya kadar bu kurumlarda kalmaktadır. Öğrenimlerine devam eden, atölye çalışmalarında başarılı olan ve iyi tutum ve davranışlarıyla idareci ve eğitimciler üzerinde olumlu etki bırakan çocuk ve gençler açık ceza evlerine gönderilmeyerek, kurumda kalma süreleri 21 yaşına kadar uzatılmaktadır (Polat, 1997: 77).

II-ULUSLARARASI CEZAEVİ STANDARTLARI VE UYGULAMALARININ FARKLI ÜLKELERDE YANSIMALARI

Bu bölümde; dünyadaki ve Türkiye'deki cezaevlerinin hükümlü ve tutuklu hakları açısından genel bir değerlendirmesi yapılmıştır.

A. Dünya Cezaevlerinin Hükümlü Ve Tutuklu Hakları Açısından Genel Bir Değerlendirmesi

Dünyadaki cezaevlerinin hükümlü ve tutuklu hakları açısından değerlendirmesi, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler olarak iki başlık altında incelenmiştir.

1.Gelişmiş Ülkeler

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Avrupa Devletlerinin birçoğunda, hapishane sistemlerini daha insancıl bir duruma getirme yönünde bir arzu ve irade gözlenmiş ve bu akım tutuklu ve hükümlülerin bedensel bütünlüğüne ve insan onuruna saygılı bir muamele görmelerini öngören metinlerle uygulamaya geçmiştir. Özellikle XX. yüzyılın ikinci yarısında uluslararası reform hareketleri ortaya çıkmış ve Birleşmiş Milletlerce 1955'de Cenevre'de düzenlenen "Suçların Önlenmesi ve Hükümlülere Muamele" konulu kongrede alınan "Hükümlülere Muamelede Asgari Esaslar" ve "İnfaz Kurumu Açma" tavsiyeleri, infaz hukukunun gelişimini derinden etkilemiştir. Nitekim, "Hükümlülere Muamelede Uyulacak Asgari Standart Kurallar" Birleşmiş Milletlerce 31 Temmuz 1957'de kabul edilmiştir.

1968 yılında Avrupa Konseyi Avrupa Suç Problemleri Komitesi söz konusu standartları ele almış ve 1973 yılında asgari standart ve kuralların metni kabul edilmiştir. Avrupa Konseyi tarafından 19 Ocak 1973'de "Hükümlülere Muamelede Asgari Standart Kurallar" adıyla kabul edilen bu esaslar üzerinde Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nce yeniden çalışılmış ve 12 Şubat 1987'de kabul edilen tavsiyeler ve kararlaştırılan yenileriyle birlikte 100 adet "Avrupa Cezaevi Kuralları", diğer adıyla "Avrupa Hapis Cezaları Kuralları" kabul edilmiştir (Demirbaş, 2003: 126).

1966 tarihli Uluslararası Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi madde 10/3’de, “ceza infazı hükümlünün topluma yeniden sosyal dahil olmasına hizmet eder” şeklindeki bir hüküm, ilk defa uluslararası hukukta yer almıştır. Uluslararası Asgari Standart Kurallara, çok yönlü gayretlere ve kararlara rağmen, infaz gerçeğinin yürüyüşünde hala tereddüt ve boşluklar bulunmaktadır.

Çok sayıda devletlerarası kuruluş son zamanlarda, özgürlükten yoksun bırakan ceza yaptırımlarının infazında bir insanlık sağlamak istemişlerdir. Bunlara, 10.12.1984 tarihli BM İşkencenin Önlenmesi Sözleşmesi, 10.12.1984 tarihli Amerika İşkencenin Önlenmesi Sözleşmesi ve 26.11.1987 tarihli Avrupa İşkencenin ve İnsanlık Dışı veya Aşağılayıcı Davranış ya da Cezanın Önlenmesi Sözleşmesi dahildir. Avrupa Konseyinin 15.1.1989 tarihli Viyana Sonuç Bildirgesinde, katılan devletler mahkumlara insani davranmakla yükümlü tutulmuşlardır (Demirbaş, 2003: 126,127).

Hükümlü ve tutukluların kişiliğini ön planda tutan ve onlara düzenli bir toplumsal yaşam kazandırmaya gayret eden Almanya’da 1 Ocak 1977’de yürürlüğe giren Ceza İnfaz Kanunu, ceza infaz tarihinde yeni bir dönem açmıştır. Gerçektende Ceza İnfaz Kanunu, hükümlülerin haklarını ve infaz makamlarının müdahale yetkilerini, tehlikeli suçluların kesin bir muhafazasını kanuni temelde açık olarak ortaya koymuştur. Ayrıca, tedavi ve yeniden sosyalleştirme düşüncesi, daha kuvvetli vurgulanmıştır.

Amerika Birleşik Devletlerinde cezaevi reformlarının yapılmasında en önemli faktör, yargı tarafından yapılan müdahalelerdir. 1950-1960 yıllarında başlayan bu süreç, geçtiğimiz yüzyılın son çeyreğinde daha da genişlemek suretiyle, “cezaevleri hukuku içtihatları”nın oluşmasına başlangıç olmuştur. İlk cezaevi davasının açıldığı 1871 yılında Yüksek Mahkeme, bu davayı reddederek, hükümlülerin hiçbir hakları olmayan “sivil ölümler” olduğunu belirtmişti.

1950’li yıllarda cezaevi isyanlarının yaygınlaşması, bunların durumuna kamuoyunda dikkat çekilmesine neden oldu ve Yüksek Mahkeme cezaevleri ile ilgili açılan davaları kabul etmeye başladı. 1950’lerde açılan davalar, hükümlülerin siyasi ve sosyal haklarıyla ilgili olmayıp, daha ziyade yaşadıkları şartların çok kötü olması nedeniyle, bunların düzeltilmesine ilişkin davalardır (Türker, 2001: 167,168). Yüksek mahkemenin 1944 tarihli içtihadında Cuffin v. Weingorth davasında, mahkumların anayasal hakları olduğu fakat bu hakların kanunla kısıtlanabileceği ifade edildi.

ABD’de de belirtilen yargı yolu ile iyileştirilme, XX. yüzyılın son otuz yılında gerçekleşmiş ve çok etken olmuşsa da, infazın reform ihtiyaçlarının belirlenmesi ve bu

konuda ilerlemeler kaydedilmesi 1870 yıllarına kadar uzanır. Bu gelişmeler, o tarihlerde kurulan bir profesyonel organizasyonun gayretleri ile başlamıştır. Bugün üye sayısı 20.000'i aşkın olan bu organizasyonun adı, American Correction Association (ACA) olarak geçmektedir.

Bu organizasyonun en önemli başarılarından bir tanesi cezaevi işletmeciliğinde gözetilmesi gerekli standart kuralları derleyip yazmak oluşturmaktadır. ACA ilk kongresinde yayınladığı “infaz felsefesi”ni bu standart kurallarla hayata geçirdi ve zamanın çok ilerisinde olan bu infaz prensipleri, bugünkü ACA cezaevi standart kurallarının da temelini teşkil etmektedir. Bu standartlar cezaevlerindeki yaşam şartlarını, fiziki koşulları, sağlık ve yemek, haberleşme, ziyaret, personel, personel eğitimi gibi cezaevi işletmeciliğinde uyulması gerekli hususları belirten, kısa, emredici ve hukuki gerekçeli kurallardır. Bugün üye sayısı 20.000'i aşan “American Correction Association” (ACA) adlı bu organizasyon, özel veya kamuda çalışan infaz görevlileri ve uzmanlardan oluşmuş olup, ABD infaz politikasında etkin bir rol oynamaktadır.

Uluslararası belgeler ve bildirgelerde; “ceza infaz kurumlarının kapasitesinin 500 kişiyi aşmaması, mahkumların sınıflandırılmasına imkan sağlanması, oda ve koşulların makul genişlikte olması, ışıklandırma, ısınma, sağlık, hijyen, beslenme, ibadet ve yıkanma gibi ihtiyaçların karşılanması, odaların makul genişlikte ve en az bir metre küp temiz hava alabilecek genişlikte olması, pencerelerin içeriye temiz hava girişini sağlayacak ölçüde güneş ışığında okuma ve çalışmayı sağlayacak nitelikte olması, mahpuslara içme suyu ve yemek sağlanması, mahkum çocukları için kreş bulunması, karanlık odalar veya hücreler yapılmaması, mahpusların ziyaretçi kabul edilebilmesi ve haberleşebilmesi, açık havaya çıkarılması, eğitilmesi veya çalıştırılabilmesi, bedensel faaliyetlerde bulunabilmesi, dilekçe ve şikayet hakkının kullandırılması, tutuklu ve hükümlülere kötü muamelelerde bulunulmaması gibi temel kurallar düzenlenmiştir (Nursal, 2001: 15,16).

Gelişmiş ülkelerde ceza infaz sistemi insan haklarına yer veren, hürriyeti üstün kılan, yukarıda adı geçen belgelerin ve kuralların felsefesine ve ortak amacına uygun olan kurallar bütünüdür. Söz konusu ülkelerde genel esaslar kısaca şu şekilde sıralanabilir;

a. Hükümlülerin incelenmesi ve gözlemi

Cezaların infazına ait çağdaş rejim, hükümlü ve tutukluların kişilik ve özelliklerine nüfuz edilebilmesini sağlamak için inceleme ve gözlem ile başlar. Hükümlü ve tutukluların incelenme ve gözlemi kendileri hakkında uygulanacak ceza rejiminin tayini için, tıbbi-psikolojik ve sosyal yönlerden, kişilik özelliklerinin tespiti amacı ile yapılır ve bu incelemeler sonuçlandırılmadan mahkum hakkında tedbirlerin uygulanmasına girilemez.

b. Hükümlülerin gruplandırılması ve sınıflandırılması

Çağdaş sistemlerde hükümlülerin ve tutukluların gruplandırılması ve sınıflandırılması yaş ile kişiliklerinin ve bunları etkileyen, geçmişlerinden ve sosyal çevrelerinin teşhisinden sonra elde edilen bilgilerin, sosyal birer varlık olarak iyi hallerini tespiti yönelik bir usulün tayinini veya uygulanan usulün hükümlülerin ve tutukluların ferdi ihtiyaçları ile uyumunu sağlamak amacı ile yapılmaktadır.

c. Ceza infaz kurumları personeli

Ceza infaz kurumu personeli, disiplini sağlayan infaz ve koruma memurları, mahkumlara çeşitli bilgileri verip öğretecek öğretmenler, ustabaşılar, cezaevinin idari işlerini görececek olanlar, doktor, psikolog, psikiyatr ve sosyal çalışanlar ve cezaevi müdüründen kuruludur. Gelişmiş ülkelerde cezaevi personeli özel şekilde ve mahkumlarla anlaşacak biçimde yetiştirilmektedir. Özel okul veya kurslarda yetiştirilen personeller çağdaş penolojinin gerektirdiği anlayışa da sahiptir.

d. Hükümlü ve Tutuklulara uygulanacak rejim ve program

Gelişmiş ülkelerde hükümlü ve tutuklulara sahip oldukları özellikler ve yetenekler doğrultusunda çağdaş infaz verilerine uygun programlar uygulanmaktadır. Bu programlarda esas olan hükümlü ve tutukluya verilen sorumluluğun her gün biraz

daha artırılması ve böylece hükümlünün dış dünyaya dönüşünün kolaylaştırılması ve bu amaç için hazırlanmasıdır. Cezaevinde hükümlü ve tutuklu hakkında uygulanacak program hiç şüphesiz elde edilmesi istenilen amaç ile orantılı olması gerekir.

2.Gelişmekte Olan Ülkeler

Gelişmekte olan ülkelerde genel olarak cezaevi koşulları konusunda ciddi sıkıntılar yaşanmaktadır. Öncelikle cezaevleri çok kalabalıktır. Tutuklu ve mahkumlar kalabalık ve sağlıksız koşullarda yaşamaktadır. Her yıl yüzlerce mahkum, cezaevi koşullarıyla bağlantılı olarak yaşamını yitirmektedir. Diğer yandan, tutuklu ve mahkumlar hem cezaevi görevlileri, hem organize suç örgütleri tarafından işkence ve kötü muameleye maruz kalmaktadır. Örneğin; bazı ülkelerde, suç örgütleri cezaevine silah ve uyuşturucu madde sokmakta ve cezaevinde şiddet eylemlerini körüklemektedir.

Gelişmekte olan ülkelerdeki en büyük sorunlardan bir tanesi gözaltındakilere işkence ve kötü muamele uygulamasını sona erdirememiş olmalarıdır. İşkence iddiaları etkin soruşturulmamakta ve sorumlular nadiren cezalandırılmaktadır. Bu ülkelerde basit suçlarda dahi, sanığın suçunu itiraf etmesi için işkence ve kötü muameleye başvurulmaktadır. İşkence ve kötü muamele iddiaları çoğunlukla yetkili makamlarca gerektiği gibi soruşturulmamakta ve sorumlu güvenlik güçleri cezadan muaf tutulmaktadır.

Bazı ülkelerde; gözaltında avukat yardımından yararlanma gibi en temel sanık hakları bile tanınmamaktadır. Mahkemeler, işkence ve kötü muamele altında alınan ifadelerle dayanarak hüküm vermektedir. Birçok ülkede suçlarla cezalar arasında orantısızlık ve bedensel cezalar gibi ilkel uygulamalar sürdürülmektedir. Bölge ülkelerinde ölüm cezası yaygındır. Adil yargılama koşullarına uyulmadan yapılan ceza yargılamaları sonucunda sanıklara ölüm cezası verilmektedir. Örneğin İran'da, suçun işlendiği tarihte 18 yaşından küçük olan çocuklar hakkında dahi ölüm cezası verilebilmektedir.

B.Türkiye’deki Cezaevlerinin Hükümlü Ve Tutuklu Hakları Açısından Genel Bir Değerlendirmesi

Tutuklanan ya da hapsedilen insanlar özgürlüklerini kaybetmenin sonucu olarak kaybettikleri haklar dışında bütün insan haklarına sahip olmaya devam ederler (Coyle, 2002: 2).

5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun’un 2’nci maddesinde; Ceza ve güvenlik tedbirlerinin infazına ilişkin kuralların, hükümlülerin ırk, dil, din, mezhep, milliyet, renk, cinsiyet, doğum, felsefi inanç, milli ve sosyal köken ve siyasi veya diğer fikir yahut düşünceleri ile ekonomik güçleri ve diğer toplumsal konumları yönünden ayırım yapılmaksızın ve hiçbir kimseye ayrıcalık tanınmaksızın uygulanacağı belirtilmiştir.

Madde gerekçesinde şu hususlara yer verilmiştir:

Madde ile Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin 14’üncü maddesinde, diğer milletlerarası sözleşme ve hak bildirilerinde ve Anayasamızın 10’uncu maddesinde öngörülen “insanlar arasında cins, ırk, renk, din, mezhep, milliyet, siyasal ve fikri kanaat, milli ve sosyal köken, bir azınlığa mensup olma, servet, doğum ve benzeri nedenlerle ayırım yapılmayacağı”na ilişkin ilkenin, hükümlüler yönünden de aynen geçerli olduğu açıklanmaktadır.

Anayasamızda kısaca “kanun önünde eşitlik” olarak da anılan bu ilke dikkate alınarak, infaz sırasında aynı statüde yer alan hiçbir hükümlüye ırk, renk, din, mezhep, milliyet, siyasal veya başka fikir ve düşünceler, milli ve sosyal köken, bir azınlığa mensup olma, doğum, ekonomik ve diğer toplumsal konumlar ve benzeri nedenlerle ayırımcılık tanınmaması, farklı bir uygulama yapılmaması amaçlamıştır.

Uluslararası insan hakları belgelerinde işkence ve kötü muamele konusunda kuşkuya hiç yer yoktur. Bu belgeler işkenceyi ya da başka bir zalim, insanlık dışı ya da aşağılayıcı muamele ya da cezayı haklı kılacak hiçbir durum olmadığını açıkça belirtirler. İşkence, tutuklu ya da mahkum olmanın içerdiği acılar hariç olmak üzere, bir kimseye büyük bedensel ya da ruhsal acılar vermek için kasıtlı olarak işlenen herhangi bir fiil anlamına gelir (Coyle, 2002: 34).

5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazına İlişkin Kanun 2/2’nci maddesinde “Ceza ve güvenlik tedbirlerinin infazında zalimane, insanlık dışı, aşağılayıcı ve onur kırıcı davranışlarda bulunulamaz” hükmüne yer verilmiştir.

Bu madde ile hükümlü ve tutukluların cezaevlerinde geçirdikleri süre içerisinde zalimane, aşağılayıcı ve insanlık dışı muamelelere maruz kalmalarının engellenmesi ve cezanın insan onuruna yakışır bir biçimde yerine getirilmesi ilkesini belirtmektedir. Esasen Anayasanın 17. maddesinde hiç kimsenin insan onuru ile bağdaşmayan ceza veya işleme tabi tutulamayacağı belirtilmiştir.

Anayasanın 22. maddesine göre hükümlü ve tutuklulara, kuruma alındıklarında uygulanacak iyileştirme çalışmaları, disiplin suçları ve cezaları, bilgi edinme ve şikayet yolları, hak ve sorumlulukları gibi konular ile kurumdaki yaşam biçimine uyum sağlamaları için gereken bilgiler, kurum yöneticileri tarafından sözlü olarak anlatılıp, yazılı olarak tebliğ olunacağı, başka kuruma nakillerinde ve hastaneye yatırılmalarında, istekleri üzerine ailelerine veya gösterdikleri kişilere; hükümlü yabancı ise yazılı olarak karşı çıkmaması halinde, uyuşu olduğu devletin diplomatik temsilcilik veya konsolosluluğuna durumun bildirileceği, askerlik çağına giren, halen silah altında bulunan kişilerin ceza infaz kurumlarına alınmalarında, başka kuruma nakillerinde veya kurumda iken askerlik çağına girmeleri veya salıverilmeleri halinde durum, kayıtlı bulundukları askerlik şubesine bildirileceği hükme bağlanmıştır.

Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un 2. maddesinde ise şu hususlara yer verilmiştir.

“Maddeye göre, ceza infaz kurumlarına alınan hükümlülerin, nerede olduklarına dair ailelerine ve yakınlarına haber verilmesini talep etme hakları vardır. Hükümlü yabancı ise uyuşu devletin diplomatik temsilciliğine veya konsolosluluğuna bilgi verilecektir. Hükümlü askerlik çağında veya halen silah altında ise, gerekli işlemlerin tahliye sonrasında yürütülebilmesini sağlamak üzere durumu kayıtlı bulunduğu askerlik şubesine de bildirilecektir.”

Maddede ceza infaz kurumlarına alınan hükümlülerin ne gibi hakları ve yükümlülükleri bulunduğu, bilgi edinme ve şikayette bulunma hakları, kurum yaşamına uyum sağlamak için ne tür bir davranış içerisinde bulunmaları gerektiği ve haklarında uygulanacak eğitim ve iyileştirme programları konusunda bilgilendirilmeleri de öngörülmüştür.

Tutuklu ve hükümlülerin avukatlarıyla görüşmeleri ve onların hukuki yardımlarından yararlanmaları savunma hakkının en temel unsuru olup, bu Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi md. 6/3 (c) de güvence altına alınmıştır.

“Ziyaret ve görüşlerde uygulanacak esaslar” başlıklı Kanunun 86.maddesinin 3 ile 7. fıkralarında şu düzenlemelere yer verilmiştir.

“Kurum görevlileri ve dış güvenlik görevlileri dahil olmak üzere, sıfat ve görevi ne olursa olsun, ceza infaz kurumları ve tutukevlerine girenler duyarlı kapıdan geçmek zorundadır. Bu kişilerin üstleri metal dedektörle aranır; eşyaları x-ray cihazından veya benzeri güvenlik sistemlerinden geçirilir, ayrıca şüphe halinde elle aranır. Bu cihazların bulunmadığı yerlerde arama ve kontrol elle yapılır. Ancak milletvekilleri, mülki amirler, hakim, Cumhuriyet savcılar ve bu sınıftan sayılanlar, avukatlar, noterler, Ceza İnfaz Kurumları ve Tutukevleri Kontrolörleri İzleme Kurulu Başkan ve üyeleri, uluslararası sözleşmelerle yetkileri tanınmış kişi ve kuruluşların temsilcileri, ceza infaz kurumu ve tutukevi koruma birlik komutanı ile kurum müdürünün üstleri ağır cezayı gerektiren suçüstü halleri dışında elle aranamaz.

Duyarlı kapı cihazının ikazının sürmesi halinde bu kişiler elle aramayı kabul ettikleri takdirde kuruma girebilirler. Ceza infaz kurumlarına ve tutukevlerine giren avukatlarca savunmaya ilişkin olduğu yazılı olarak beyan edilen belge ve dosyalar incelemeye tabi tutulmaz. Konusu suç teşkil etmemekle birlikte ceza infaz kurumları ve tutukevlerine sokulması yasak olan eşya, araç, gereç veya malzemeler çıkışta sahibine verilmek üzere idare tarafından muhafaza altına alınır. Hükümlü ve tutuklular, odalarından çıkış veyadönüşlerinde ayrı yerlerde ve farklı memurlarca üst ve eşya aramasına tabi tutulurlar. Aramalarda insan onuruna saygı esastır.”

Cezaevinde olan birçok insanın eğitim düzeyi düşüktür. Önemli bir bölümünün temel okuma-yazma becerileri sınırlıdır. Bu düşük eğitim düzeyi cezaevine girmeden de mahkumların hayatını etkilemiş olduğu ve suç işlemelerde rol oynamış olması olasılığı da yüksektir. Eğitimin yanı sıra kültür faaliyetlerinin de olması önemlidir. Çünkü bu faaliyetler mahkumların kendilerine saygı duyup değer vermeleri için bir imkan oluşturacaktır.

Kanunun 60. maddesinde, kültür ve sanat etkinliklerine katılma, ifade özgürlüğü hakkı düzenlenmiş olup, kültür ve sanat programlarının, Adalet Bakanlığı’nca belirlenen esaslara göre kurumun en üst amiri tarafından düzenleneceği hükme bağlanmıştır.

Madde, olanaklar elverdiği derecede olmak üzere, hükümlüler için kültür ve sanatın resim, musiki gibi dallarını temsil eden programların ve bunlara hükümlülerin katkılarını sağlayacak usullerin, kurumlarca hazırlanmasını öngörmektedir.

Eğitim önemli bir parçası olan cezaevi kütüphaneleri, dışarıdaki kamu kütüphaneleriyle işbirliği yapmak suretiyle hükümlü ve tutukluların ilgi alanları, gereksinimleri ve kapasitelerine göre, eğitici boş zamanın değerlendirilmesi açısından çok önemlidirler. Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un 61. maddesinde kurumlarda verilecek olan kütüphane hizmetlerine ilişkin esaslar belirlenmiştir. Hükümlülerin seçim yapabilmeleri, yaşadıkları ortamın dışına çıkabilmeleri, özetle dış dünya ile bağlantılarının sürdürülmesi amacıyla, kurum kütüphanesinden kitap seçme hakkı verilmiştir; hakkın kullanılması gezici kitaplıklarla da yerine getirilebilecektir.

Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un 63. maddesine göre; infaz makamlarına, hükümlü ve tutukluların barınma, giyim ve beslenmeleri başta olmak üzere önemli görevler düşmektedir.

Hükümlü ve tutukluların barınma alanlarında, onlara yeterli hava, yer, aydınlatma, ısınma ve havalandırma sağlanmalıdır. Uyuma alanlarını paylaşacak hükümlü ve tutukluların dikkatlice seçilmiş olmaları ve geceleri kontrol edilmeleri gerekir.

Tehlikeli olan hükümlüler, bir veya üç kişilik odalarda bulundurulacaklardır. Bu hükümler, cezaevinde kendilerinin veya başkalarının yaşam ve beden bütünlüklerini tehlikeye koyan davranışlarda bulunanlar, diğer hükümlüleri verilen besinleri reddetmeye çağırınlar, intihar teşvikçiliği yapanlar, firar veya firara teşebbüs edenlerdir. Bir veya üç kişilik odaya konuluşlarının nedeni, başkalarına zarar verilmesini ve cezaevi düzeninin bozulmasını önlemektir. Hükümlülerin kaldıkları odalar aydınlatılmış, ısıtılmış olacaktır. Bunun ölçüsü insan sağlığının gerekleridir.

Uluslararası standartlar mahkumlara, sağlıklı olmaları için gerektiği şekilde, sıcak ya da serin tutucu giysiler verilmesini şart koşmakta ve herhangi bir şekilde aşağılayıcı veya küçültücü giysiler verilmesini yasaklamaktadır. Aynı zamanda giysilerin temiz ve sağlıklı bir durumda tutulması ya da bunu yapabilmek için mahkumlara olanak verilmesi de şart koşulmaktadır (Coyle, 2002: 45).

Bir insanın mahpusluğu, genellikle aile ilişkilerini bozar ve toplumla olan bağlarını koparır. Bu nedenle, mahpusların ceza infaz kurumunda bulundukları süre içindeki aileleri, arkadaşları ve toplum ile bağlarını sürdürmeleri, mahpusluğun zararlı etkilerini azaltarak, mahpusların salıverilmelerinden sonra topluma dönmelerini kolaylaştıracaktır. Böyle bir ilişkiyi sürdürmek herkesin yararına olacaktır (Demirbaş, 2003: 228).

Kanunumuzun 66. maddesine göre, telefonla görüşme hakkı, şu esaslar dahilinde yerine getirilir.

a. Kapalı ceza infaz kurumlarında hükümlülerin ankesörlü telefonlardan yararlanmaları esas ve usulünü tüzük belirleyecek ve konuşmalar idarece dinlenip, kayıt altına alınabilecektir.

b. Açık ceza infaz kurumlarında ve çocuk ve küçük eğitim evlerinde ankesörlü telefondan yararlanma serbesttir.

c. Bütün infaz kurumlarındaki hükümlüler üstsoy, altsoy, eş ve kardeşlerinin ağır hastalık veya ölüm hallerinde kuruma ait iletişim araçlarından derhal yararlanırlar. Ancak bu halde konuşmalar tutanak ile belgelenecek ve saklanacaktır.

Maddenin son fıkrası açık ve kapalı kurumlarda, çocuk ve küçük eğitimevlerinde araç telefonu, telsiz telefon veya cep telefonu ve benzeri iletişim araçlarının bulundurulmasını ve kullanılmasını yasaklamaktadır.

Mahkumlar, dost ve yakınlarıyla ilişkilerini sürdürmenin yanı sıra, genel olarak dış dünyada olup bitenleri de izleyebilmelidir. Bu nedenle gazetelere, radyo ve televizyona düzenli olarak erişebilmelidir. Olağanüstü durumlar dışında medyayı sansür etmek için hiçbir neden yoktur. Ülkede genel olarak uygulananın ötesinde ahlaki bir sansür de olmamalıdır (Coyle, 2002: 101).

Mahkumun ailesiyle ve yakın dostlarıyla temas kurabilmesi için ziyaretin dışında yöntemler de vardır. Bunların en önemlilerinden biri mektup yazmaktır. Birçok ülkede mahkumların asgari bir sayıda mektubu bedava olarak, kalanları da posta ücretini ödeyerek göndermesine izin verilir. Genel olarak mahkumun alabileceği mektup sayısını kısıtlamak için bir neden yoktur (Coyle, 2002: 100).

Birleşmiş Milletler Hükümlülerin İyileştirilmesi İçin Asgari Standart Kurallarının dış dünya ile irtibat kurma başlığını taşıyan 37. maddesinde, “Gerekli gözetim altında hükümlülerin düzenli aralıklarla aileleri ve yakın arkadaşları ile haberleşmelerine olanak sağlanarak iletişim kurmalarına izin verilir.” denilmektedir.

Hediyeleri kabul etme hakkı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un 69. maddesinde düzenlenmiştir. Hükümlülerin, ceza infaz kurumlarında kaldıkları süre içinde insan olmanın gerektirdiği koşullara uygun ortam ve olanaklar içinde bulundurulmalarını sağlamak çağdaş bir hukuk devletinin görevleri içindedir.

Madde ile getirilen düzenlemede, kurumlarda bulunan hükümlülere insancıl düşünceler çerçevesinde, dinsel bayram, yılbaşı ve kendi doğum günlerinde dışarıdan

gönderilen ve kurumlara girmesi yasaklanmamış hediye kabul etme hakkı verilmiştir. Hükümlünün gündelik yaşamdaki haklarından biri olarak getirilen “hediye kabul etme hakkının” diğer haklarla bir bütün olarak değerlendirildiğinde, yukarıda belirtilen amaca ulaşmada büyük önem taşıyacağı ve etkin olacağı değerlendirilmektedir.

Dinsel inanç ve ibadet özgürlüğü evrensel haklardan biridir ve özgür kimseler kadar mahkumlar da bu hakka sahiptir. Cezaevi kuralları yetkili din adamlarının düzenli olarak cezaevlerini ziyaret edip mahkumlarla buluşmasına izin vermelidir. İbadet etmek isteyen mahkumlar için gerekli olanaklar olmalıdır. İbadet, mahkumların gün ve gecenin belli saatlerinde yalnız başlarına dua etmelerini, belli şekillerde yıkanmalarını ya da belli giysiler giymelerini içerebilir (Coyle, 2002: 47).

Hükümlünün din ve vicdan özgürlüğünü teminat altına alan hükümler, Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun’un 70. maddesinde düzenlenmiştir.

Din ve vicdan özgürlüğü, hürriyeti bağlayıcı cezanın veya tedbirlerin infazı sırasında da, her türlü müdahaleden ayrı olarak varlığını sürdürmelidir; bu husus cezanın infazında temel amaç oluşturan iyileştirmenin en etkin amaçlarından birisini oluşturmaktadır. Bu nedenle madde dinsel gereklerin yerine getirilebilmesini hükümlünün temel haklarından birisi olarak belirtmektedir. Madde, ibadetlerin düzeni bozmayacak ve çalışmayı engellemeyecek biçimde icra olunacağını belirtmektedir.

Hükümlünün, bu haklarının kapsadığı diğer bir olanak ibadette kullanılan şeylerin veya dinsel yaşam bakımından zorunlu olan kitap ve eserlerin, temin edilebilmesi ve yine hükümlünün bunları bulundurduğu yerde muhafaza edebilmesidir.

Hükümlü ayrıca mensup bulunduğu dinin görevlilerince ziyaret edilebilecek ve onlarla iletişim kurabilecektir. Ancak bu olanak kurum güvenliğinin tehlikeye düşürülmemesi koşulu ile sınırlıdır.

Cezaevinde olan kimselerin beden ve ruh sağlığı içinde yaşamaya ilişkin temel hakkı devam eder. Ayrıca, en azından toplumun kalan kısmına sunulan sağlık hizmetleriyle aynı düzeyde olacak sağlık hizmetlerinden yararlanmaya hakkı vardır.

Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun’un 71. maddesine göre, hükümlü beden ve ruh sağlığının korunması, hastalıklarının tanısı için muayene ve tedavi olanaklarından, tıbbi araçlardan yararlanma hakkına sahiptir. Hükümlü öncelikle kurum revirinde mümkün olmaması halinde Devlet veya Üniversite hastanelerinde mahkum koğuşlarında tedavi ettirilir.

Tüm hükümlü ve tutuklulara, belirli saatlerde besin değeri olan yeterli miktarda yemek verilerek, içme suyu sağlanmalıdır.

Hükümlülerin beslenmelerine ilişkin temel düzenlemeler Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un 72. maddesinde yer almaktadır. Hükümlüye, Adalet ve Sağlık bakanlıklarınca birlikte belirlenecek kalori esaslarına göre, hükümlü ve tutukluların yaşları, çalıştıkları işin özellikleri, dini ve kültürel gerekleri de göz önünde tutulmak suretiyle, sağlıklı ve güçlü kalmaları için kendilerine nitelik ve nicelik bakımından besleyici, sağlık koşullarına uygun, yeterli kaloride ve makul çeşitlilikte besin verilir; içme suyu sağlanır.

Hükümlü ve tutuklular, kendilerine verilen günlük besin maddeleri dışındaki ihtiyaçlarını ceza infaz kurum ve tutukevi kantininden sağlayabilirler. Kantini bulunmayan kurumlarda bu maddeler, idarenin izin ve kontrolü altında dışardan sağlanabilir. Hasta hükümlü ve tutuklulara kurum hekiminin belirleyeceği besin verilir.

Cezaevi makamlarının mahkumlara insani ve iyi bir şekilde muamele etmeleri yeterli değildir. Aynı zamanda mahkumlara değişme ve gelişme fırsatları da vermelidirler. Bunu yapabilmek için önemli ölçüde beceri ve kararlılık gerekir. Cezaevlerinin çoğu toplumun kıyısında kalmış insanlarla doludur. Birçoğu son derece yoksul çevrelerden ve parçalanmış ailelerdendir; önemli bir bölümü işsiz kalmıştır; eğitim düzeylerinin çok düşük olması yüksek bir olasılıktır; bazıları sokaklarda yaşamışlardır ve sosyal çevreleri yoktur. Böyle dezavantajları olan insanların hayat çizgisini değiştirmek kolay iş değildir.

Cezaevleri mahkumların durumlarını iyileştirmesine yardımcı olacak yapıcı faaliyetlerden oluşan, tam kapsamlı programların olduğu yerler olmalıdır. En azından bir mahkum cezaevinden tahliye edildiğinde cezaevine girdiğinde olduğundan daha kötü durumda olmamalı, tersine cezaevinde geçirdiği dönem sağlığını, zihinsel ve sosyal gücünü koruyup iyileştirmesine yardımcı olmuş olmalıdır (Coyle, 2002: 83).

Yeniden topluma kazandırılmış bir mahkum, cezaevi içinde hayatını başarıyla sürdüren bir mahkum değil, tahliye edildikten sonra dış dünyada başarılı olan bir mahkumdur. Cezaevi makamlarının Uluslararası Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesinin “doğru yola sokma ve yeniden topluma kazandırma” dediği konuya öncelik verebilmesi ancak cezaevi içindeki faaliyetlerin mahkumlara cezaevi dışında iyi bir şekilde yaşamalarını sağlayacak yetenek ve becerileri vermeye yönelik olmasıyla

gerçekleşebilir. Bunun için örneğin mahkumların cezaevi içinde yaptıkları işlerin, dış dünyadaki iş olanaklarıyla ilişkili olması gerekir.

Cezaevlerindeki faaliyet programlarının amacına ulaşılabilmesi için her mahkumun mümkün olduğu ölçüde bir birey olarak tanınması gerekir. Her mahkumun benzer bir eğitim ve gelişme sürecinden geçmesini beklemek yeterli değildir. Böyle bir tutum ne etkili olacak, ne de bir sonuç alınmasını sağlayacaktır. Bazı mahkumların okuma-yazması yoktur; başka mahkumlar ise cezaevine girmeden önce öğretmenlik yapmış olabilir. Bazı mahkumlar cezaevine sokaklardan gelir; bazılarının ise güçlü aile bağları ve tahliye edildikten sonra dönebileceği bir işi olabilir. Dolayısıyla, mahkumları yeniden topluma kazandıracak faaliyetler düzenlenir ve mahkumlar bu faaliyetlere atanırken her mahkumun kişisel durumu göz önüne alınmalıdır (Coyle, 2002: 85).

Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un 73. maddesinde; hükümlünün geçmişi, suçluluk nedenleri, suç sicili, fizik yeteneği ve ruhsal yapısı, kişisel doğası, arz edebileceği tehlike halleri, hapis cezasının süresi, salıverildikten sonraki beklentisi dikkate alınarak, toplumun hukuka uygun hareket eden ve üretken üyesi olarak yaşamını sürdürmesini sağlayacak ve bireysel ihtiyaçlarına uygun bir biçimde iyileştirme programları uygulanacağı, bu programların hazırlanması ve uygulanması amacıyla ceza infaz kurumlarında eğitim ve psiko-sosyal hizmet servisleri oluşturulacağı hükme bağlanmıştır.

Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un 75. maddesine göre; ceza infaz kurumlarında bulunduğu süre içinde hükümlüye, kişiliğini geliştirecek, eğitimini güçlendirecek, yeni beceriler elde etmesini, suç işleme eğilimini yok etmeyi sağlayacak ve salıverilme sonrasına hazırlayacak programlar uygulanacağı, hükümlünün yaş, ceza süresi ve yeteneklerine öncelik verilerek ekonomik ve kültür durumuna uygun biçimde düzenlenen eğitim programlarının; temel eğiti, orta ve yüksek öğretim, meslek eğitimi, din eğitimi, kütüphane ve psiko-sosyal hizmet konularını kapsayacağı belirtilmiştir.

Yüksek güvenli ceza infaz kurumlarında bulunanlar dışındaki hükümlülere izin verilebileceği ve izinde geçen sürelerin hükümlülükte geçmiş sayılacağı hükme bağlanmıştır.

Kanunun 94'üncü maddesinin birinci fıkrasında, hükümlüye verilecek olan mazeret izni düzenlenmiş ve buna göre, hükümlülük süresinin beşte birini iyi halle geçirmiş olan hükümlünün isteği ile,

a. Ana, baba, eş, kardeş veya çocuğunun ölümü nedeniyle ceza infaz kurumu en üst amirinin önerisi ve Cumhuriyet başsavcılığının onayı ile,

b. Yukarıdaki sayılan yakınlarından birisinin yaşamsal tehlike oluşturacak önemli ve ağır sağlık hallerinin veya deprem, su baskını, yangın gibi felaketler nedeniyle zarara uğradıklarının belgelendirilmesi koşuluyla kurum en üst amirinin görüşü, Cumhuriyet başsavcılığının önerisi ve Adalet Bakanlığı'nın onayı ile, yol dışında on güne kadar mazeret izni verilebileceği, ikinci fıkrasında ise yeni bir izin türü olarak, tehlikeli hükümlüler hariç olmak üzere, hükümlünün, infaz kurumunun bulunduğu yerde olmak ve dış güvenlik görevlisinin refakatinde bulunmak şartıyla, talebi ve Cumhuriyet başsavcısının onayı ile ana, baba, eş, kardeş ve çocuk cenazesine katılmasına izin verilebileceği hükme bağlanmıştır.

Kanunun 95. maddesine göre; açık ceza infaz kurumlarında bulunanlarla kapalı ceza infaz kurumunda olup da açık ceza infaz kurumlarına ayrılmaya hak kazananlara, aileleriyle bağlarını sürdürmelerini veya güçlendirmelerini ve dış dünyaya uyumlarını sağlamak amacıyla kurum en üst amirinin önerisi ve Cumhuriyet başsavcılığının onayı ile yılda en çok üç kez olmak üzere her defasında yol hariç üç güne kadar izin verilebileceği hükme bağlanmıştır.

96. maddesinde ise iş arama izni düzenlenmiş ve ceza infaz kurumlarında hükümlülük sürelerinin en az altı ayını kesintisiz geçirmiş ve koşullu salıverilmelerine bir ay kalmış hükümlülere olağan yaşantılarına döndüklerinde uyum sorunu ile karşılaşmamaları ve iş bulma olanakları sağlanmak üzere kurum en üst amirinin önerisi ve Cumhuriyet başsavcılığının onayı ile çalışma günleri içinde sekiz saate kadar izin verilebileceği hükmü getirilmiştir.

Cezaevi ve infaz hizmetlerinin daha verimli bir şekilde yürütülmesi ve hükümlü ve tutukluların haklarının iyileştirilmesi çerçevesinde diğer kuruluşlar ile bir takım işbirliği protokolleri imzalanmıştır. Buna göre; hükümlü ve tutuklulardan okur yazar olmayanların okur yazar hale getirilmeleri amacıyla 21 Şubat 2000 tarihinde Milli Eğitim Bakanlığı, hükümlü ve tutukluların dini ve ahlaki gelişimlerinin sağlanması amacıyla 30 Mart 2001 tarihinde Diyanet İşleri Başkanlığı, hükümlü ve tutuklulara spor eğitimi yaptırmak, düzenlenecek spor etkinliklerinde teknik yardım ve danışma hizmetlerinde bulunulması amacıyla 11 Aralık 2001 tarihinde Gençlik ve Spordan Sorumlu Devlet Bakanlığı, hükümlü ve tutukluların 0-6 yaş grubundaki çocuklarının bedensel ve ruhsal sağlıklarının korunması amacıyla 23 Temmuz 2002 tarihinde Sosyal

Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumundan Sorumlu Devlet Bakanlığı, eski hükümlülerin istihdamı amacıyla 24 Temmuz 2002 tarihinde Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü, Ankara Keçiören İslahevi ile Elmadağ Çocuk Tutukevinde bulunan çocuklara hukuki yardımda bulunmak üzere Ankara Barosu Başkanlığı, Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü'nün gözetimi altında bulunan çocuklara verilecek hizmetlere ilişkin 29 Temmuz 2003 tarihinde Semiha Şakir Sarıgöl Vakfı, cezaevi hizmetlerinin daha etkin bir şekilde yürütülmesi amacıyla 30.10.2003 tarihinde Adalet, İçişleri ve Sağlık Bakanlıkları, ağaçlandırma ve erozyon kontrolü faaliyetlerine ilişkin 25.12.2003 tarihinde Çevre ve Orman Bakanlığı, ceza infaz kurumları ve tutukevlerinde girişimci yetiştirme kurslarının açılması amacıyla 12 Ocak 2004 tarihinde İçişleri, Milli Eğitim ve Sanayi Bakanlıkları, Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü ile Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu'nun müştereken yapacakları televizyon programları ile ilgili 6 Temmuz 2004 ve 7 Şubat 2005 tarihlerinde Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu ile işbirliği protokolleri yapılmıştır.

İKİNCİ BÖLÜM

2000 YILI SONRASI TÜRKİYE’DE CEZAEVLERİ

I-ÜLKEMİZDE 2000 YILI ÖNCESİ CEZAEVİ UYGULAMALARI

Bu bölümde; ülkemizde 2000 yılı öncesi cezaevi uygulamaları, hükümlü ve tutuklu yaşam koşulları açısından, mevzuat ve infaz mantığı açısından ve fiziki koşullar açısından olmak üzere üç bölümde ele alınmıştır.

A- Hükümlü Ve Tutuklu Yaşam Koşulları Açısından Cezaevleri

Birleşmiş Milletler Minimum Cezaevi Standart Kuralları ile Avrupa Konseyi Cezaevi Kuralları, ceza infaz kurumlarında tutuklu ve hükümlülerin gruplara ayrılmasına imkan sağlanması, mahkumların yatacakları bireysel oda ve koğuşların makul bir genişlikte olması, ışıklandırma, ısınma, sağlık, hijyen, beslenme, ibadet ve yıkanma gibi gereksinmelerini karşılayabilecek tesislere sahip bulunması, oda ve koğuş pencerelerinin temiz hava girişini sağlayacak şekilde, normal büyüklükte ve mahkumların güneş ışığında okumasını ve solumasını sağlayacak nitelikte olması, her mahkuma içme suyu sağlanması, kurumda bir revir olması, mahkum çocukları için bir kreş bulunması, karanlık hücreler yapılmaması, mahkumların ziyaretçi kabul edebilmesi ve haberleşebilmesi, açık havaya çıkabilmesi, eğitim ve çalışma alanlarının oluşturulması, bedensel spor yapabilmesi, dilekçe ve şikayet hakkını kullanabilmesi gibi standartlar belirlemiş ve kurumların bu nitelikte ve fiziki yapıda olması gerektiğini vurgulamıştır.

Türkiye’deki ceza infaz kurumları, Batı Avrupa cezaevlerinin aksine koğuş sistemi üzerine inşa edilmişlerdir. Cezaevlerinde yaşanmakta olan önemli sorunlar, bu sistemin sağladığı olumsuz ortamdan kaynaklanmaktadır. Mevcudu 30 ile 100 kişi arasında değişen koğuşlardaki yaşam koşullarının insan onuru ile bağdaştığı söylenemez.

Koğuş sistemine dayalı bu kurumlardaki kalabalık ortam ile asayiş ve güvenlik eksikliği nedeniyle; yasa dışı suç örgütleri tarafından tünel kazma, firar etme, isyan çıkarma, rehin alma, haraç alma, koğuş ağalığı, kumar oynatma, sayım vermeme, aramalara engel olma, avukat görüşlerini, cezaevi idaresine veya doktora çıkmayı, aile ve akraba ziyaretlerini örgüt iznine bağlama, tutuklu ve hükümlüleri sorgulama, açlık grevine, ölüm orucuna, tecride, hücre hapsine veya ölüm dahil birtakım bedensel cezalara mahkum etme, koğuş kapılarını kapattırmama, hastane ve duruşmaya gitmeme, eğitim çalışmalarını ayrıca cezaevine ve dışarıya hazırlama çalışmalarını engelleme, dışarıya eylem talimatı verme, kurum görevlilerini rehin alma, yaralama, öldürme, koğuşlara yasa dışı resim, pankart ve afişler asma, koğuşlarda çeşitli suç eşyası bulundurma gibi etkinliklerle karşılaşılıyordu.

1995 tarihinden 2000 yılı Kasım ayına kadar ceza infaz kurumlarında meydana gelen 10 ayaklanma olayında, 31 tutuklu ve hükümlü hayatını kaybetmiş, 199 olayda 386 kişi yaralanmıştır. 54 olayda ise, 86 mahkum kendi arkadaşları tarafından öldürülmüştür. Terör koğuşlarında birçok örgüt üyesi, kendi örgütü tarafından, koğuşlarda inşa edilen karanlık hücrelere kapatılarak, günlerce sorgulanmış, aç bırakılmış, özellikle poliste ve mahkemede suçunu itiraf edenler çeşitli işkencelere maruz kalmış, bu kişiler ya koğuşlarda infaz edilerek ya da ölüm orucuna zorlanarak öldürülmüştür.

Son 5 yıl içerisinde cezaevlerinde terör örgütleri tarafından sorgulanarak öldürülenlerin sayısı 16'yı bulmuş, ölüm orucuna zorlanarak öldürülenler ise 12 kişi olmuştur. Yine bu süre içerisinde, kapalı cezaevlerinden tünel kazarak veya diğer şekillerde firar eden tutuklu-hükümlü sayısı 1242'dir. Aynı süre içerisinde, maruz kaldığı saldırılar sonucu 205 cezaevi personeli yaralanmış, 9'u da öldürülmüştür (Adalet Dergisi, Ocak 2003, Sayı 14).

Terör ve çıkar amaçlı suç örgütü üyesi olan tutuklu ve hükümlü sayısının artması ve kalabalık koğuş sisteminin sözü edilen güvenlik, sağlık ve insan haklarına uygunluk açısından eksiklikler oluşturması, ayrıca Avrupa İşkenceyi Önleme Komitesi Tavsiye Kararlarında da belirtildiği gibi gerekli standartların tam olarak uygulanması gerekliliği bakımından, cezaevleri sorununun çözümü için hükümlü ve tutukluların her türlü ihtiyacını karşılayabilecekleri yüksek güvenli F tipi kapalı cezaevleri projesi geliştirilmiş ve 19 Aralık 2000 tarihinden itibaren uygulamaya konulmuştur.

Türkiye’deki 2000 yılı öncesi ceza infaz kurumlarında, beslenme, sağlık ve hijyen, personel, araç gereç ve teknik donanım sorunları yaşanmaktaydı. Mahkumların gerektiği gibi beslenememesi nedeniyle cezaevlerine gıda ve mutfak malzemeleri sokulmasına müsaade edilmekteydi. Ancak içeri alınan bu malzemeler, çoğu zaman mahkumlar tarafından bir silaha dönüştürülmekte ve bu durum cezaevi güvenliğini tehdit etmekteydi. İnfaz kurumlarındaki sağlık ve hijyen koşulları da yetersizdi.

Cezaevlerinin fiziki ve ruhsal açıdan insan sağlığını olumsuz etkilediği yönünde toplumda oluşan bir düşünce mevcuttu. Ayrıca araç-gereç ve teknik donanım olarak da cezaevleri yetersizdi. Bu husus, cezaevlerinin hem iç hem de dış güvenliği açısından büyük sorun teşkil etmekteydi. Cezaevlerinin güvenliği konusunda bir diğer sorun ise iç ve dış güvenliğin farklı birimler tarafından sağlanmasının meydana getirdiği çift başlılıktır. Uygulamanın tek elde toplanması ve güvenliğin tam anlamıyla sağlanabilmesi için, bu görev tamamen cezaevi yönetimlerine bırakılmalıdır ki, zaten bu konu ile ilgili çalışmayı içeren, özünde Ceza İnfaz Kurumlarının Dış Güvenliğinin Jandarma Genel Komutanlığından Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğüne devrini öngören Ceza İnfaz Kurumları Dış Güvenlik Hizmetleri Kanunu Yasa tasarısı 2009 yılı itibari ile meclise sunulmuş bulunmaktadır.

Cezaevlerinin sorunları arasında personelden kaynaklanan sorunlar da yer almaktaydı. Özellikle geçmişte personel eğitime yeterince önem verilmemesi ve personel seçimi konusunda gerekli standartların yeterince dikkate alınmadığı görülmektedir. Oysa infaz hizmetlerinin yerine getirilmesinde personelin çok büyük önemi vardır. Ancak 2000 yılı öncesinde personel seçimlerinde titizlik gösterilmemiş, alınacak personelin dürüstlüğüne, insanı standartlarına, mesleki deneyimlerine ve iş için kişisel uygunluğuna dikkat edilmemiştir.

Cezaevi personeli ile mahkumlar arasında şiddet olayları sıklıkla yaşanmıştır. Cezaevlerinde görev yapan personeller arasında yeterli sayıda psikiyatrisi, psikolog, sosyal hizmet uzmanı, öğretmen, sanat, beden eğitimi ve spor eğitmenleri gibi uzman kişilerin bulunmaması da önemli bir eksiklikti. 29.07.2002 tarihinde 4769 sayılı Ceza İnfaz Kurumları ve Tutukevleri Personeli Eğitim Merkezleri Kanunu çıkarılmıştır. Bu kanun ile Ceza infaz kurumları ve tutukevlerinin ihtiyacı olan nitelikli personelin yetiştirilmesi, meslek öncesi ve hizmet içi eğitimlerinin sağlanması amaçlanmıştır.

Türkiye’de cezaevleri sorunu bir sistem sorunu olup, yıllardır istikrarlı politikalar üretilmemesi ve infaz uygulamalarının sürekli değiştirilmesi nedeniyle sorunlar yaşamaktaydı. Bu sorunların sebebi, tüm tutuklu ve hükümlülere aynı şekilde uygulanacak bir yönetim anlayışının olmaması, cezaevlerinin fiziki koşulları uluslararası standartlar dikkate alınarak düzenlenmemesi, çağdaş ülkelerdeki uygulamalardan faydalanarak gereken düzenlemelerin yapılmaması ve cezaevleri insan onuruna yakışır hale getirilmemesi idi.

Bu kurumlarda uygulanmakta olan koğuş sistemi, ıslah rejimine, hükümlüləri yeniden sosyalleştirmeye ve güvenliğin sağlanmasına pek elverişli değildi. Koğuş mevcutlarının kalabalık olması ve hükümlüler arasında sağlıklı bir sınıflandırmanın yapılmamış olması nedeniyle, değişik türden suç işlemiş ve hüküm giymiş kişiler bir arada bulunabilmekte ve birbirlerin olumsuz yönde etkileyebilmekteydi.

Ceza infaz kurumları araç-gereç ve teknik donanım olarak da yetersizdi. Bu durum, hem iç hem de dış güvenliğin sağlanması bakımından büyük önem taşımaktadır. İç güvenliğin sağlanması açısından infaz kurumlarının büyük çoğunluğunda yaşam alanlarının gözetlenmesi mümkün olmamaktadır. Cezaevlerinin çoğunluğunda kapılar merkezi kilit ile değil, anahtar yolu ile açılıp kapatılmaktaydı. Bu sistemin zaaflarından faydalanarak kaçmayı başaran tutuklu ve hükümlüler olmuştur. Örneğin Diyarın İlçe Cezaevinde bulunan bir tutuklu, 04.07.1994 tarihinde, cezaevi dış kapısının açık unutulması nedeniyle, Ayaş Kapalı Cezaevinde bulunan iki hükümlü de, akşam yemeği saatinde, yemek için koğuşlarına gelen infaz koruma memurunun kapıyı içerden kilitledikten sonra masaya bıraktığı anahtarları alıp kapıyı açarak dıştan memurun üzerine kilitlemek suretiyle ve dış korumadaki jandarmaların da dikkatsizliğinden faydalanarak kaçmışlardır.

Dış güvenlik açısından bakıldığında ise, infaz kurumlarının dış kontrolünü sağlayacak olan gözetleme kulesi, teller, aydınlatma tesisatları ile tutuklu ve hükümlülerin sevk ve nakil araçları standartlara uygun değildi. Ceza infaz kurumlarının iç güvenliğinden Adalet Bakanlığı sorumlu olduğu halde, dış güvenlik İç İşleri Bakanlığı’na aittir. Dolayısıyla güvenlik anlamında bir çift başlılık söz konusudur. Bu durum, kurum içinde zaman zaman sorunlara geçmişten günümüze kadar neden olabilmektedir. Zira dış güvenliğı sağlayan personelin infaz uygulaması konusunda bilgisi ve eğitimi bulunmamaktadır.

B-Mevzuat Ve İnfaz Mantığı Açısından Cezaevleri

Cumhuriyetin ilanından sonraki süreçte gerçekleştirilmeye başlanan inkılaplar kapsamında, 1929 yılında hukuk devrimi yapılmış ve bu kapsamda diğer uygar ülkelerde olduğu gibi, cezaevlerinin idaresi Adalet Bakanlığı'na devredilmiştir. Böylelikle cezanın infazının da ceza hukukunun konusu olduğu kabul edilerek, zaman içinde gelişmesi sağlanmıştır.

1965 tarih, 647 sayılı Cezaların İnfazı Hakkında Kanun'la ilgili hükümetin 18.05.1965 gün ve 71-122/2128 sayılı yasa genel gerekçesinde; “cezaların infazında toplumun intikam duygularını tatmin ve cezanın ibret olma esasını öngören eski ceza hukuku anlayışı bugün tamamen terk edilerek, yerine suç işleyenleri kişiliğine uygun terbiye, eğitim ve çalışma yollarıyla ıslah edip kendilerini topluma yararlı birer unsur haline getirme ilkelerine dayanan bir infaz sistemi bütün batı ülkeleri tarafından benimsenmiş bulunmaktadır.”denmektedir. Gerekçede belirtilen bu ifadelerle Türk infaz sisteminde yeni bir dönemin başladığı anlaşılmaktadır (Bal, 1997: 52).

647 sayılı kanundan önceki dönemde cezaların infazında uygulanmakta olan sistemlerden biri olan tedrici serbesti sistemi uygulanmakta idi. Bu sisteme, 1936 yılında, 3038 sayılı Türk Ceza Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'la geçilmiştir. Bu sistem Türk Ceza Kanunu'nun 13. ve devamı maddelerinde düzenlenmişti. Buna göre, infaz ağır hapis cezalarında dört devreye ayrılmıştı (Hekimoğlu, 2001: 38).

- Birinci devrede; hükümlü cezasının 1/20 ne eşit bir süreyi geceli gündüzlü tek başına bir hücrede geçirecekti.

- İkinci devrede; sadece geceleri tecrit edilerek, gündüzleri diğer hükümlülerle çalışacaktı.

- Üçüncü devrede; iyi halli olduğu görülen hükümlü, iş esasına göre kurulu cezaevlerinden birine alınarak, bu devrede geçen her gün 3 günlük mahkumiyete sayılacaktı.

- Dördüncü devrede; ise geri kalan müddeti oluşturup, bu devrede geçen her gün, iki hükümlülük gününü karşılıyordu.

Ayrıca hükümlüye şartlı salıverilme hakkı da tanınmıştı. Dördüncü devreye geçen, hükümlü, belirli bir süre bu devrede kaldıktan sonra şartla salıverilmesini isteyebilirdi.

Üçüncü ve dördüncü devrelerde hükümlü çalışmak zorunda idi. Ancak bu sistemin uygulanmasına elverişli, yeterli cezaevi bulunmadığı için 3112 sayılı kanunla, sistemin, yeni cezaevleri kuruldukça yavaş yavaş uygulanması kabul edilmişti. Ancak daha sonraki yıllarda suç ve suçlu sayısındaki artışlar nedeniyle cezaların ve infaz sisteminin ağırlaştırılmasına ihtiyaç duyulmuş ve 1953 yılında 6123 sayılı kanunla Türk Ceza Kanunu ve infaz sisteminde değişiklikler yapılarak ağır hapis cezalarının infazı dört devreden üçe indirilmiştir. Buna göre;

Birinci devre bakımından, hücre sayısının azlığı itibarıyla ağır hapis cezasına hükümlü olanlardan ancak on beş yıl ve daha yukarı süre ile hükümlü bulunanlar hakkında birinci devre hücre cezası tatbik edilmekte idi.

Sekiz aya kadar varabilecek hücre müddetinde, kendi başına terk ve tecrit edilen hükümlünün devamlı suçunu düşünmesi veya mizacına göre yaptığı ile iftihar etmesi yahut da sorumluluğu topluma yüklemek gibi değişik ruh hallerine kapılması ve özellikle pişmanlık yerine isyan hissini duyması, hücre sistemini ıslah prensipleri ile bağdaştırmamış, bunun yanında hükümlünün sağlığı üzerinde yaptığı etki bakımından da, hücre devresinin sakıncalı olduğu anlaşılmıştır.

Bizde uygulanmış olan hücre devresi sistemi, bütün batı ülkeleri tarafından yavaş yavaş terk edilmiş olup; yalnız müşahade devresi sonunda; ıslahı mümkün olmayan ve bulunduğu ortam için tehlike teşkil eden hükümlüler hücreye alınmakta veya disiplin yönünden hücre cezası uygulanmakta idi.

Diğer taraftan, Türk Ceza Kanunu'nun 74'üncü maddesi, muhtelif hürriyeti bağlayıcı muvakkat cezalara mahkumiyet halinde bu cezaların ayrı ayrı çektirileceğini öngördüğünden, uygulamada bu hükmün gereği olarak, iş esası üzerine kurulu yeni cezaevine seçilmiş bir hükümlünün henüz infaz edilmemiş ve ceza miktarı itibarıyla müstakilen yeni cezaevinde infazı mümkün olmayan ayrı bir mahkumiyeti bulunması halinde, birinci cezasından dolayı şartla salıverilmesinden sonra, ikinci cezasının infazına başlanılmak üzere, kendisi yeni cezaevinden alınıp, tekrar genel cezaevine konulmakta idi.

Bu durumda, daha önce iyi halliliği saptanarak şartla salıverilen hükümlü, tekrar ıslah edilmek üzere bir veya üçüncü devreye geri döndürülerek, müterakki

sistemde kendiliğinden bir çelişme olmakta idi. Diğer bir deyimle, hakkındaki işlem tedricen hafifletilerek nihayet ıslah edildiği kabul edilip şartla salıverilen hükümlü, tekrar eskisinden daha ağır bir işleme tabi tutuluyordu. Ayrıca, yeni cezaevlerinden merkez cezaevlerine iade, inzibati bir ceza olduğundan bir çelişki daha oluşmaktaydı.

Üçüncü devreye geçtiği halde çeşitli sebeplerle yeni cezaevlerine nakli mümkün olmayan ve şartla salıverilmesi yaklaşmış olan hükümlülerin şartla salıverilmesi için muhakkak surette yeni cezaevlerine nakilleri gerekmekte idi. Her yıl sayıları yükselen bu gibi hükümlüler, özellikle ayrıldıkları yeni cezaevlerine gelişleriyle birlikte tahliyeleri cihetine gidilmekte ve böylece gereksiz olarak ulaştırma ve yollama giderlerinden ödenek sarfına ve hem de kısa bir müddet içerisinde yeni cezaevinde faydalı olamayacağı için, iyi halliliği yönünden maksat hasıl olmadan tahliyesine ve bir yandan da döner sermayenin zarar görmesine sebebiyet veriliyordu.

Kanun ikinci devre hükümlülerini çalıştırmaya mecbur kıldığı halde, merkez cezaevinin büyük bir kısmı işyurtları ve atölyelere sahip olmadığı için Kanunun bu emredici hükmü yerine getirilmemekte idi. Böylelikle, sayısı 20 bine ulaşan insan gücü değerlendirilememekte ve atıl bir vaziyette dört duvar arasında terk edilmiş bulunmakta idi.

Gerçi, muvakkat ikinci madde delaletiyle ikinci devrenin 1/4'ünü tamamlayan hükümlülerin kamu hizmetlerinde ve hatta özel sektör nezdinde çalıştırılması mümkünse de, maddedeki uyumsuzluğun bazı tereddütlere sebep olması ve ayrıca hükümlülerin dış muhafazalarında beliren bazı imkansızlıklar da konunun değerlendirilmesine engel olmuştur.

Bu açıklamalarla, Türk Ceza Kanunu'nun infaza ilişkin hükümlerinde yapılan değişikliklerin beklenen faydaları sağlayamadığı sonucu ortaya çıkmaktadır.

Tüm bu süreçte, hücre sistemi batı ülkelerinde terk edildiği ve sadece disiplin cezası olarak öngörüldüğü halde Türk infaz sisteminde hücre uygulaması devam ediyordu. İnfaz uygulamalarında yaşanan tüm bu sıkıntılar ve dünyada yaşanan gelişmeler nedeniyle 647 sayılı Cezaların İnfazı Hakkında Kanun'un kabulü zorunlu hale geldi. Bu kanun kabul edilmeden önce 1941 tarihli Ceza ve Tevkifevleri Tüzüğü uygulanmaktaydı.

647 sayılı kanunun hazırlanması aşamasında oluşturulmuş olan komisyon, hükümet temsilcisinin açıklamalarından, Fransa, Federal Almanya, İtalya gibi batılı

devletlerin infaz alanında kaydettikleri gelişmelerden ve 1960 yılında Londra’da toplanmış olan Kriminoloji Enstitüsü Konferansı’nda kabul edilmiş olan ilke kararlarından faydalanmıştır (Gülşen, 1993: 13).

1965 yılında kabul edilen bu kanunla daha önce uygulanmakta olan tedrici serbesti sistemi önem kazandı ve modern çağın gereklerine ve infaz anlayışına uygun olarak tekrar yapılandırıldı. Bu yasa ile insan gücünü daha üretken hale getirmek amaçlanıyordu.

647 sayılı kanun infaz sistemine pek çok yenilik ve değişiklik getirmiştir.

- Hücre cezası kalktı.
- Cezaların şahsileştirilmesi prensibine bağlı olarak, cezaların infazı da şahsileştirildi.
- İzin hakkı verildi.
- Kısa süreli hapis cezası yerine para cezasına yer verildi.
- Tedbir uygulamaları getirildi.
- Erteleme sınırları genişletildi.
- Açık ve yarı açık cezaevlerinin artırılması hükme bağlandı.
- Cezaevi personelinin eğitilmesi esas alındı.
- Özel servislerin kurulması hükme bağlandı.
- Sürgün cezası kalktı.
- Ölüm cezalarının gizli olarak infaz edileceği hükme bağlandı. Bu yasa, ölüm cezalarını yürürlükten kaldırmıyordu. Fakat o güne dek topluluk önünde, teşhirle gerçekleşen infazdan vazgeçiliyordu. Ayrıca kanunda sayılan haller söz konusu olduğunda infaz ertelenecektir. Bununla ilgili Türk Ceza Kanunu’nun 12. maddesinde; “gebe kadınlar doğurmadıkça, akıl hastası olanlar iyileşmedikçe idam cezası infaz olunmaz” denmiştir.
- “Sosyalleştirme” anlayışına bağlı olarak “müşahede-gözlem” esası getirildi.
- Otuz günü geçmeyen kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezaların, yaşlı ve hasta hükümlüler için evde geçirilmesine olanak sağlandı.
- Hükümlülük süresinin bitiminden 15 gün önce izin alabilme uygulaması başladı.
- Cezası dört ayı geçmeyenlerin, ailesini geçindirme zorunluluğuna bağlanarak gündüz dışarıda kalmasına olanak sağlandı.
- Şartlı salıverme sistemi getirildi (Sarıhan, 2001: 7).

-İnfaz yönünden cezalar ölüm cezası, hürriyeti bağlayıcı ceza ve para cezası olarak üçe ayrılmış ve özellikle hürriyeti bağlayıcı cezalar “uzun ve kısa süreli” olmak üzere iki kısımda mütalaa edilmiştir. Uzun süreli hürriyeti bağlayıcı cezalar müebbet ve muvakkat (geçici) olarak ikiye ayrılmış ve altı aya kadar olan (altı ay dahil) hürriyeti bağlayıcı cezalar da “ kısa süreli” olarak kabul edilmiştir.

- Hakimlerin takdir yetkileri genişletilerek halen yürürlükte olan kanundaki altı aydan ibaret olan tecil hakkı, cezaların nevine göre bir yıla kadar çıkarılmış ve kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezalardan biri yerine başka tedbirler uygulayabileceği düzenlenmiştir.

- Suç işleyen kimsenin ileriki hayatına olan kötü etkilerini ortadan kaldırmak ve sabıkasının iş hayatına engel olmamasını sağlamak adına, belirli suçlar dışında, sabıka kaydının adli sicilden silinebilmesi esası kabul edilmiştir.

- Kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezalarda; altmış beş yaşını doldurmuş ya da sağlıklı cezaevinde bulunmasına engel olacak kadar bozuk olduğu doktor raporu ile belgelendirilmiş ve hükümlülük süresi de 30 günü geçmiyorsa, bu kimseler cezalarını ikametgahlarında çekebilirler. Hükümlülük süresi üç ayı geçmeyenler ise, kendisinin ve ailesinin geçimini sağlayacak başka kimse olmadığı takdirde, cezalarını geceleri infaz edilmek suretiyle çekebilirler.

- Şartlı tahliye devre usulü kaldırılarak, hükümlünün cezaevindeki hal ve hareketlerine ve ahlaki temayüllerine uygun bir sistem getirilmiştir.

- Bazı hallerde (anne, baba, kardeş, eş veya çocuğunun ölümü hali gibi) ise salıverilmeye yakın iş bulmak amacıyla izin verilebileceği düzenlenmiştir.

Bu Kanun’da önemli olan eksiklik, hükümlü ve tutukluların “hakları”nın sayılmamış olmasaydı. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi’nin 12 Şubat 1987 tarihli toplantısında Avrupa Cezaevi Kuralları’nın yeniden incelenerek kabul edilmesi üzerine, bu gelişmeler çerçevesinde ve uygulamadan alınan sonuçlar da değerlendirilerek “Ceza İnfaz Kurumları ile Tevkifevlerinin Yönetimine ve Cezaların İnfazına Dair Tüzükte” gerekli değişiklikler yapılmıştır (Sarıhan, 2001: 7,8).

Böylece, kanunlaştığı dönem itibarıyla infaz sorunlarına kısmi bir iyileştirme getireceği sanılan 647 sayılı Kanun’un olumlu yönlerinin de uygulamada eriyip gittiği gözlenmiştir.

C-Fiziki Koşullar Açısından Cezaevleri

Belli bir proje üzerine inşa edilen ve topluluk sisteminin egemen olduğu ilk cezaevi örnekleri Ankara, Sinop, Yozgat ve Tekirdağ cezaevleridir. Tersane ve zindan olarak kullanılan Sinop kalesinin içinde 1882 yılında inşa edilen Sinop Cezaevi 1989 yılında kapatılmıştır. 1928 yılından bu yana kullanılmakta olan Paşakapısı Cezaevinde 630 hükümlü ve tutuklu bulunmaktadır. 1950 yılından itibaren A, A1, A2, A3, B ve C tipi cezaevleri, 1970 yılından sonra E Tipi, 350 kişilik özel tip, K1, K2, 1980 yılından sonra, 500 kişilik özel tip, 2000 yılında ise F tipi olarak isimlendirilen cezaevleri yapılmıştır. Bugün itibari ile de L,T ve D tipleri Kampus içerisinde yapılandırılmaktadır.

1991 yılında kapatılan Yozgat Kapalı Cezaevi 30-40 kişilik koğuşlar halinde iki katlı olarak yapılmıştır. Koğuşlar hem yatakhane hem de yemekhane olarak kullanılmıştır. Yatakhane çıkışında taşlık adı verilen antre ile hemen bitişiğinde tuvaletler yer almıştır. Alt ve üst koğuşları merdivende yer alan demir bir kapı ayırmış, bu kapı geceleri kapatılmış, gündüzleri ise açık tutulmuştur. Koğuşlar havalandırma bahçelerine açılmaktadır. Bu cezaevinde hamam, mutfak, kiler, iş atölyesi, dersane gibi ortak yapılar da bulunmaktadır. (Öztosun, 2002: 59).1925 yılında İçişleri Bakanlığı tarafından yaptırılan ve çok yakın bir zamana kadar kullanılmakta olan ve halk arasında Ulucanlar Cezaevi olarak bilinen, Ankara Kapalı Cezaevi de aynı proje üzerine tek katlı olarak yapılmıştır.

Türk cezaevi mimarisinde her koğuşun, küçük koğuşun veya odanın önünde havalandırma avlusu olarak tanımlayabileceğimiz ve güneşin doğuşundan batışına kadar açık tutulan ve mahpusların bir arada bulunduğu bir bahçeye her zaman yer verilmiştir.

Ceza ve Tevkifevlerinin İçişleri Bakanlığı'ndan Adalet Bakanlığı'na devredildiği 1929 yılından itibaren iş esası üzerine kurulu cezaevlerinin yapımına da başlanmıştır, 1933 yılında iş esası üzerine kurulan Ankara Açık Cezaevi hizmete girmiştir (Öztosun, 2002: 59,60).

Topluluk sisteminde hükümlü ve tutukluların yalnızlığa terk edilmeyecekleri, birbirlerini denetim altında tutabilecekleri, ırza geçme, intihar gibi olayların önlenebileceği, tahliyelerinde dışarıdaki hayata kısa sürede uyum sağlayacakları, insanların daha mutlu olacağı düşünülmüştür.

Bu düşüncenin bir sonucu olarak 1970’li yıllara kadar inşa edilen cezaevleri büyük koğuş esasının egemen olduğu 50-60 kişilik büyük odalar (koğuşlar) şeklinde projelendirilmiştir (Öztosun, 2002: 60).

1970’li yıllarda E Tipi ve 350 kişilik Özel Tip cezaevi projeleri geliştirilmiştir. Bu proje safhasında tek kişilik oda sistemi ile topluluk sistemi tartışılmış, 50-60 kişilik koğuşlardan oluşan topluluk sisteminden kısmen vazgeçilerek en fazla 10 ile 20 kişinin bir arada olacağı “küçük koğuş” esasına geçilmiştir. Bu cezaevlerinde iş atölyelerine, çok amaçlı salona, kütüphane ve dersliklere de yer verilmiştir. Ayrıca tek kişilik müşahede odaları da yapılmıştır.

1980’li yıllardaki terör suçundan cezaevine konulan tutuklu ve hükümlü sayısındaki artış bunların muhafazasındaki güçlükleri de beraberinde getirmiş; firar, öldürme ve isyan olayları artmış, koğuş esasına dayanan cezaevlerinde terör hükümlü ve tutukluları ile tehlikeli suçluların muhafaza edilmeyeceği anlaşılmış, üç ve tek kişilik oda sistemli cezaevlerinin yapılması gündeme gelmiş, bunun temini için, öncelikle Ceza İnfaz Kurumları ile Tevkifevlerinin Yönetimine ve Cezaların İnfazına Dair Tüzük’e 1983 yılında 78/A ve 78/B maddeleri eklenmiştir.

Ülkemizde bulunan ve kapasitelerinin büyüklüğü nedeniyle infaz hizmetlerinin ağırlığını taşıyan E ve Özel Tip Cezaevleri, 1970’li yılların başlarında projelendirilip hayata geçirilmeye başlanmış yapılardır.

Türkiye’nin yıllardan beri kanayan yarası halindeki cezaevi sorununa kalıcı bir çözüm getirmek amacıyla iki önemli çalışma başlatılmıştır.

1- Oda sistemine geçiş: Koğuş esasına göre inşa edilmiş E tipi ve özel tip cezaevleri 3, 4, 5 ve 6’şar kişilik oda sistemine dönüştürülmeye başlanmıştır. Halen 40 cezaevi oda sistemine dönüştürülmüş, 33 E ve Özel Tip Cezaevinin oda sistemine dönüştürülme çalışmalarına ise devam edilmektedir. 18 koğuşu bulunan E tipi cezaevi 90 küçük koğuşa, 12 koğuşu bulunan özel tip cezaevi ise 50 küçük koğuşa dönüştürülmüştür. Ayrıca bu cezaevlerinde büyük onarımlar yapılarak, fiziki zafiyetleri giderilmiş, banyo, tuvalet, mutfak ve yemekhaneleri ile hücreleri yenilenmiştir (Öztosun, 2002: 63).

2- Ceza infaz kurumlarına iş atölyeleri ile sosyal tesis binalarının inşası (Öztosun, 2002: 64): Oda sistemine dönüştürülen cezaevlerinde hükümlü ve tutuklulara daha fazla sosyal, kültürel ve sportif faaliyet imkanları ile çalışma alanları yaratmak amacıyla ilk etapta 18 cezaevinde çok amaçlı kapalı spor salonu, açık

futbol sahası, iş atölyelerinden oluşan sosyal tesis binalarının yapılması planlanmıştır.

Bu gelişmeler sonucunda cezaevi sisteminde köklü değişiklik yapılarak koğuş sisteminden oda sistemine geçilmiş, sistem değişikliği sonucu F tipi cezaevleri inşa edilmiştir.

II- GÜNÜMÜZ CEZAEVİ UYGULAMALARINDA DEĞİŞİME YOL AÇAN ETMENLER

Bu bölümde; günümüz cezaevi uygulamalarında değişime yol açan etmenlerden F Tipi Ceza İnfaz Kurumlarının açılması süreci ve günümüzdeki durumu,Türkiye'nin taraf olduğu anlaşmalar ve bu anlaşmaların gereği oluşturulan denetim mekanizmaları ve Türkiye'ye yaptıkları ziyaretler ve sonuçları ele alınmıştır.

A-Milat Olarak F Tipi Ceza İnfaz Kurumlarının Açılması

Türkiye'de cezaevlerinde son yıllarda, toplu isyan, rehin alma, açlık grevleri, yangın çıkarma, tünel kazarak firar etme, haraca bağlama, örgüt içi şiddete tabi tutma, kurum görevlileri ile tutuklu ve hükümlülere şiddet uygulama, adam öldürme, yaralama ve benzeri pek çok asayiş ve güvenlik sorunu ortaya çıkmıştır. Tüm bu sorunlar genellikle koğuş esasının uygulandığı kurumlarda bu sistemin zafiyetleri nedeniyle yaşanmıştır.

Bir dönem, bir çok cezaevinde karşılaşılan bu sorunlar nedeniyle, kurumlarda denetim ve güvenliğin sağlanması neredeyse imkansız hale gelmiştir. 1990'lardan itibaren infaz uygulamalarının çağdaş hale getirilmesi konusunda daha ciddi çalışmalar içine giren Adalet Bakanlığı, bu noktada F tipi cezaevi modelini geliştirmiştir.

F tipi kapalı cezaevleri, ceza infaz kurumlarındaki tutuklu ve hükümlülerin yaşantıları ile ilgili olarak bir çok düzenleme getiren Birleşmiş Milletler Minimum Cezaevi Standart Kuralları ile Avrupa Konseyi Cezaevi Kuralları da dikkate alınarak, 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu 16.madde ve 4422 sayılı Çıkar Amaçlı Suç

Örgütleriyle Mücadele Kanunu'nun¹³. maddesine dayanılarak, tutuklu ve hükümlülerin ıslahını sağlamak, koğuş sisteminden kaynaklanan asayiş ve güvenlik sorunlarını en aza indirmek, mahkumlara kültürel, sosyal ve sportif faaliyet imkanları oluşturmak ve daha özel yaşam alanları sunmak amacıyla inşa edilmiş ve 19 Aralık 2000 tarihinden itibaren uygulamaya konulmuştur.

Cezaevleri, barındırılan tutuklu ve hükümlülerin tehlikelilik kriterlerine göre yüksek güvenli, normal güvenli ve az güvenli olmak üzere üç farklı sınıfa ayrılmaktadır (Sağlam, 2002: 2). Yüksek güvenli sınıfta bulunan F tipi kapalı cezaevleri uygulamasına, diğer bir söyleyişle cezaevlerinde, koğuş sisteminden oda sistemine geçişte hükümlü ve tutuklular açısından oda sisteminin faydaları da göz önüne alınmıştır. Cezaevlerinde karşılaşılan önemli sorunlardan birisi; kişiler arası ilişkilerden diğeri ise; kişisel ve sosyal alan oluşmasında ortaya çıkan sorunlardır.

Ceza infaz kurumlarında koğuşlar, birbirini tanımayan birçok bireyin gelip gittiği, bireylerin birbirlerinin sosyal alanlarını ihlal ettikleri, gürültü nedeniyle sosyal etkileşimin olumsuz etkilendiği ortamlardır. Koğuş ortamı, cezaevlerinde karşılaşılan kişiler arası ilişkilerden ortaya çıkan sorunlar ile kişisel ve sosyal alan oluşmasında ortaya çıkan sorunların nedenleri arasında gösterilmektedir (Yılmaz, 2002: 296-300).

12.04.1991 tarih ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanununun üçüncü bölümü 16'ncı maddesinde bu Kanun kapsamına giren suçlardan mahkum olanların cezaları, tek kişilik veya üç kişilik oda sistemine göre inşa edilen özel kurumlarda infaz edilir hükmü yer almaktadır. Bu Kanun kapsamına giren suçlardan mahkum olanların cezalarının infazı için özel olarak inşa edilmiş F tipi kapalı cezaevleri 50.000 m² alan üzerine kurulmuş olup, üç kişilik (103 adet) ve tek kişilik (59 adet) odalardan oluşmuştur. Toplam kapasitesi 368 kişidir. F tipi kapalı cezaevleri beş bloktan oluşmaktadır. Bloklardan bir tanesi idari blok diğer dördü ise tutuklu ve hükümlüler için ayrılan bloklardır.

Tek ve üç kişilik oda sistemine uygun olarak projelendirilen F tipi kapalı cezaevleri, koğuş sisteminden kaynaklanan güvenlik zafiyetlerini büyük ölçüde azaltmaktadır. Cezaevinde günlük hizmetlerin (sayım, hastane, ziyaret, duruşma, tahliye, görüş vb.) kayıt altına alınması ve personelin idari blok ile hükümlü ve tutuklu bloklarına geçişlerinin kontrol edilebilmesi amacıyla planlanan ve tüm

sirkülasyonun organize edildiği bir kontrol merkezi bulunmaktadır. Bu merkez iki katlı olup, içeride 41 monitör ile bir sunucu bilgisayar yer almaktadır.

Koğuş sistemi ve benzer uygulamalardan farklı olarak F tipi kapalı cezaevlerinde servis hizmetleri ve görevleri işlevselleştirilmiş, alınan kararların kurul ile oluşturulan komisyon ve heyetler aracılığıyla alınmasıyla kişisellikten kurtarılmış ve tüm personelin yönetime katılıp, kararlarda çok sesliliğin sağlanması amaçlanmıştır.

Bu cezaevlerinde; kurum müdürü, beş adet ikinci müdür, idare memuru, sayman ile yeterli sayıda doktor, dış hekimi, psikolog, sosyal hizmet uzmanı, öğretmen, katip, sağlık memuru, infaz ve koruma baş memuru, teknisyen, infaz ve koruma memuru, hasta bakıcı, odacı, çamaşırcı, kaloriferci ve hizmetli görev yapmaktadır (Adalet Dergisi, Ocak 2003, Sayı 14). Hem personelin görevlerini icra sırasında uyacakları standartlar, hem kurul, heyet ve komisyonların görev ve sorumluluklarına ilişkin standartlar önceden belirlenmiştir.

F tipi cezaevi modelinin geliştirilmesi Avrupa cezaevi standartları dikkate alınmış ancak bu cezaevlerinin, Terörle Mücadele Kanunu ve Çıkar Amaçlı Suç Örgütleriyle Mücadele Kanunu kapsamına giren suçlardan tutuklu ve hükümlü olanlar için kullanılacağı belirtilmiştir. Bu noktada Türkiye’deki F tipi cezaevleri, “suça göre cezaevi” fikrinden hareketle, bu iki kanun kapsamındaki suçları işleyen kimselere, koğuş sisteminin cezaevlerinde sağlamış olduğu etkiyi ve nüfuzu kırmak amacıyla oluşturulmuştur. Ancak çağdaş infaz sistemlerinde cezaevleri, işlenmiş olan suçun niteliğine bakılmaksızın, verilen cezanın infazını ve mahkumların iyileştirilerek topluma yeniden kazandırılmasını amaçlamaktadır.

Avrupa Cezaevi Kurallarına göre cezaevlerinde uygulanacak olan rejimler, yaşam koşullarının insan onuru ve toplumdaki yerleşik standartlara uyumlu olmasını sağlamak, mahpusluğun zararlı etkilerini ve mahpusların kendine saygınlıklarını veya bireysel sorumluluklarını azaltmaya yöneltici nitelikli cezaevi yaşamı ile dış dünyadaki yaşam arasındaki farklılıkları asgariye indirmek, mahpusların ve ailelerinin yüksek menfaatlerini geliştirici ilişkileri, yakınları ve dış dünya ile muhafaza etmek ve kuvvetlendirmek ve mahpusların salıverme sonrası başarılı olarak toplumda yeniden yer alması beklentilerini kuvvetlendirici hüner ve yeteneklerinin gelişmesine imkan veren fırsatlar sağlamak amaçlarına yönelik olmalıdır (madde 65).

F tipi cezaevleri uygulamaya girdiği zaman, Terörle Mücadele Kanunu 16. maddesi gereği, hükümlülerin birbirleriyle irtibat kurmaları ve açık görüş yapmaları mümkün değildi. 4666 sayılı Terörle Mücadele Kanununun Bir Maddesinde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun’la 16. maddenin 2. fıkrasında yapılan değişiklik sonrası bu kurumlardaki hükümlülere, işledikleri suçlara, kurumdaki davranışlarına, ilgi ve yeteneklerine göre gruplandırılarak, güvenlik bakımından tehlike yaratmadığı ölçüde, kendileri için hazırlanmış iyileştirme ve eğitim programları çerçevesinde eğitim, ve spor, meslek kazandırma ve işyurdu çalışmaları ile diğer sosyal ve kültürel faaliyetlere katılma imkanı sağlanmıştır. Ayrıca hükümlülere açık görüş imkanı da verilmiş ancak kınama cezası dışında herhangi bir disiplin cezasına çarptırılanların almış oldukları ceza kaldırılana kadar bu haktan faydalanamayacakları belirtilmiştir.

F tipi cezaevi modeli geliştirilirken, Adalet Bakanlığı yetkilileri, salt koğuş sisteminin sakıncalarından hareket ederek, bu sisteminin, özelliği gereği, herhangi bir sınıflama olmaksızın her türden suçluyu bir arada barındırması nedeniyle, terör suçlularının çevrelerindeki kişileri kendi ideolojileri doğrultusunda eğitmelerine olanak verdiğini ifade etmişlerdir. Bu cezaevlerinin uluslararası standartlarda olduğu söylenmesine rağmen, uluslararası standartlar, hükümlünün mümkün olduğunca sosyal ilişkiler kurmasına ve dış dünya ile olan irtibatını arttırmasına yönelik olup, özel yaşamın gizliliği gereği sadece geceleri yatma amacıyla bir mekan sağlanmasını şart koşmuştur.

F tipi cezaevleri gündeme geldiğinden beri kamuoyunda bu cezaevlerinin yaşam yerlerinin hücre mi yoksa oda mı olduğu tartışması süregelmiştir. Bakanlık yetkilileri bu cezaevlerinin kalabalık koğuş sistemindeki kötü yaşam şartlarına sahip mahkumların yaşam kalitesini yükseltmek amacıyla planlandığını ve bunların Avrupa standartlarına uygun olduğunu belirtmişlerdir.

Yine de bu konu ile ilgili zaman içerisinde yapılan bir takım değişikliklerden biri ile, Adalet Bakanlığı kamuoyundan gelen talepleride dikkate alarak, Ceza İnfaz Kurumlarının Tahsisi, Nakil İşlemleri ve Diğer Hükümlerle ilgili 45/1 nolu genelgede değişikliğe gitmiş, güvenlik bakımından tehlike oluşturmadığı ölçüde, idare ve gözlem kurulu tarafından belirlenen istekli hükümlü ve tutuklular, 10 kişiyi aşmayacak gruplar hâlinde ve idarenin gözetiminde, açık görüş alanlarında veya diğer ortak yerlerdeki sosyal faaliyetler çerçevesinde sohbet amaçlı bir arada olabilmekteki süreyi 5 saatten, 10 saate çıkarmıştır.

B-Türkiye'nin Taraf Olduğu Anlaşmalar

Bu bölümde; Türkiye'nin taraf olduğu anlaşmalardan Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nden bahsedilmiştir.

1- Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi

II. Dünya Savaşı tüm dünyada siyasi, toplumsal ve ekonomik hayatta derin yaralar açmıştır. Tüm dünyayı sarsan bu savaşın açtığı yaralar, savaşın merkezi olan Avrupa kıtasında çok daha derin olmuştur. Savaş sonrası oluşan bu manzara karşısında yeni bir Avrupa düzeninin kurulması düşüncesi güçlenmeye başlamış ve devlet adamları arasında, Avrupa'da kurulacak bir birliğin, yeni diktatörlüklerin doğmasına ve Avrupa'nın yeniden büyük bir savaşın içine düşmesini engelleyeceği düşüncesi hakim olmuştur.

Savaştan hemen sonra 26 Haziran 1945'te San Francisco Konferansı neticesinde imzalanan Birleşmiş Milletler Antlaşması ile kurulan Birleşmiş Milletler (BM) Örgütü, uluslararası barışı ve güvenliği sağlamanın olanaksızlığının farkında olarak bu amacın gerçekleştirilebilmesi için daha ziyade ortak değerlere sahip bölgesel kuruluşlara ağırlık verilmesi gereğini hissetmiş ve devletleri buna teşvik etmiştir.

Bu genel eğilim doğrultusunda 1948 yılında bazı somut adımlar atılmaya başlanmıştır. Bu çerçevede Lahey'de resmi olmayan bir şekilde toplanan Avrupa Kongresi "Avrupalılara Mesaj" adı altında bir açıklama yapmıştır. Bu mesaj ana hatlarıyla devletlere bir "Avrupa Birliği" kurulması yönünde bir çağrıda bulunmuştur (Bozkurt, 2003: 107). Kongrede bazı "siyasî kararlar" alınmış, kurulması amaçlanan Avrupa Birliği'nin sınırları ve amaçları net olmasa da çizilmeye çalışılmıştır.

İlk somut adım sayılabilecek bu kongrenin hemen sonrasında "Avrupa Hareketi" örgütü doğmuştur. Avrupa Hareketi Örgütü bugünkü Avrupa Konseyi'nin (Council of Europe) temelini oluşturmuştur. Bu temel doğrultusunda 5 Mayıs 1949 tarihinde Londra'da toplanan 10 devlet, savunma hariç insan haklarını ve demokrasiyi koruyup geliştirmek ve sağlık, sosyal refah, eğitim, kültür, çevre, yerel yönetimler ve adalet gibi konulardan oluşan çok geniş bir alanda faaliyet göstermek amacıyla Avrupa Konseyi Statüsü'nü imzalamışlardır (Gözlügöl, 2002: 109). İlerleyen yıllarda Konsey genişlemiş, Kasım 1998 itibarıyla 40, Eylül 2001 tarihi

itibariyle 43, Haziran 2002 tarihi itibariyle 44, 23 Aralık 2003 itibariyle 46 üyeli bir konsey haline gelmiştir.

Türkiye ise kendisine yapılan çağrı üzerine Avrupa Konseyi'ne katılmaya karar vermiş ve bu kararını 08 Ağustos 1949'da Konsey Sekreterliği'ne iletmiştir. Daha sonra bu katılma kararını 12 Aralık 1949 tarihli 5456 sayılı kanun ile iç hukukuna katmıştır. Ardından onay belgesini ise, Avrupa Konseyi Sekreterliği'ne 13 Nisan 1950 tarihinde iletmiştir. Avrupa Konseyi Statüsü'nün 42. maddesinin c bendi gereği Türkiye, Avrupa Konseyi'ne onay belgesini iletmediği tarihte yani 13 Nisan 1950 tarihinde Konseye resmen üye olmuştur.

Konseyin kuruluş amacı Konsey Statüsü'nün 1. maddesinin (a) fıkrasında "Avrupa Konseyi'nin amacı, üyeleri arasında, müşterek malları olan ülkü ve prensipleri korumak ve yaymak ve siyasi, iktisadi ilerlemelerini sağlamak maksadıyla daha sıkı bir birlik meydana getirmektir" şeklinde belirtilmiştir. Maddenin (b) fıkrasında ise bu amaca konsey organları aracılığıyla "...insan hakları ile ana hürriyetlerin korunması ve geliştirilmesi ile ..." ulaşılabacağı belirtilmektedir.

Kuruluş amaçlarından da anlaşılacağı üzere Avrupa Konseyi, demokrasi, hukukun üstünlüğü ve insan haklarına saygı ilkelerine dayanan bir Avrupa Kamu Düzeni'nin simgesidir (Gözlügöl, 2002: 110). Bu bağlamda Avrupa Konseyi, Avrupalı devletlerin sahip oldukları tarihsel, sosyal ve kültürel mirası hayata geçirmek ve geliştirmek için kurdukları, Avrupa'da II. Dünya Savaşı gibi bir hezimetin bir daha yaşanmaması için barışı daimileştirmek ve her alanda işbirliğini geliştirmek üzere oluşturdıkları bir kurumdur.

Konseye üye devletler, prensip olarak hukukun üstünlüğünü ve hakimiyetleri altında bulunan her şahsın insan haklarından ve ana hürriyetlerden faydalanmasını kabul ederler (AK Statüsü m.3). Bu, konseye üyelik için gerekli olan bir şarttır. Bu nedenle ortak değerleri paylasan ve batı demokrasisi ilkelerine bağlılık yönünden ideolojik bütünlük içinde olan devletlerin oluşturduğu Avrupa Konseyi içerisinde insan haklarına dair hukuken bağlayıcı nitelikte bir sözleşme imzalanması zor olmamıştır (Kapani, 1993: 43–44). Bu sözleşme de Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS) dir.

Peki, hepsi de BM üyesi olan başta BM İnsan Hakları Evrensel Bildirisi olmak üzere bütün BM belgelerini kabul etmiş olan konsey üyesi devletler neden ayrıca bir insan hakları belgesi düzenleme ihtiyacı hissetmiştir? Bu sorunun cevabını

Birleşmiş Milletler örgütü içerisinde ve onun yapısında aramak gerekir. Avrupa Konseyi üyesi devletler AİHS'ni imzalamışlardır. Çünkü BM Örgütüne farklı devletler üyedir.

Bu, örgütün ortak kararlar alma, beraber hareket etme imkanını ortadan kaldırmaktadır. Ayrıca örgütün Güvenlik Konseyi'nin kararları dışında bir yaptırım gücü yoktur. Güvenlik Konseyi'nin bağlayıcı kararlar alma yetkisi de sınırlıdır (Mumcu, 1994: 132–133). Tüm bu sebeplerle Batı Avrupa devletleri daha dar bir bölgede daha etkili bir insan hakları sözleşmesi imzalama ihtiyacı hissetmişlerdir.

Böylelikle insan haklarını uluslararası düzeyde güvenlik altına almak için BM'deki çalışmalar daha devam ederken, Avrupa Konseyi'ne üye olan devletler kendi aralarında harekete geçerek dünyanın sadece belirli bir bölgesinde de olsa bu ilerici adımı atmayı başarmışlardır (Kapani,1993: 69). AİHS, bir bakıma, konsey üyesi devletlerin uyacağı bir tür “Avrupa Anayasası Şartı” olarak hazırlanmıştır (Gözlügöl, 2002: 110). Avrupa Komisyonu'na üye devletlerin dışişleri bakanları tarafından Roma'da 4 Kasım 1950 tarihinde imzalanıp, 3 Ekim 1953 tarihinde yürürlüğe giren AİHS Soğuk Savaş ortamında, Batı Avrupa'nın birleştirilmesi düşüncesi ve çabalarının izlerini taşımaktadır (Madra, 1981: 15-18).

AİHS ile konsey üyesi her hangi bir devlet ülkesinde bulunan herkes, sözleşmede bulunan bütün haklara sahiptir. Böylelikle konsey üyesi ülkelerde yaşayan ve AİHS'den kaynaklanan bir hakkının ihlal olduğunu düşünen herkes, milli kurumlarının ötesinde, hakkını bir milletlerarası sistemde de arayabilecektir. Bu durum konsey üyesi devletlerin klasik egemenlik alanlarından insan hakları lehine feragatte bulunmaları olarak yorumlanabilir. Böylece, gelişmiş Batı Avrupa ülkelerinde insan hakları, bir taraftan milli düzeyde kurulmuş olan demokrasi, hukukun üstünlüğü ve insan haklarına saygı ilkeleri gereği siyasal kurumlar ve milli bağımsız mahkemelerce korunmakta, diğer taraftan AİHS ile kurulan Avrupa Denetim Sistemi ile taraf devletlerin sebep olacakları muhtemel sapmalar ve kötüye kullanmalar önlenmeye çalışılmaktadır (Gündüz, 1993: 31).

Sözleşmenin 1.maddesinde taraf devletlerin kendi yetki alanları içinde bulunan herkese bu sözleşmenin birinci bölümünde açıklanan hak ve özgürlüklerin tanınması yükümlülüğü getirilmiştir. Buna göre sözleşmeye taraf herhangi bir devlet, vatandaşı olsun veya olmasın sözleşmede düzenlenen hak ve özgürlüklerden kendi yetki alanlarında bulunan tüm insanları yararlandırması yükümlülüğü altında

bulunmaktadır. Bu hükümde taraf devletlerin birbirlerine karşı ve bireylere karşı yükümlü oldukları sonucu çıkmaktadır.

Sözleşme 11. protokol ile birlikte toplam 59 maddeden oluşmaktadır. Sözleşmenin girişinde sözleşmenin ve Avrupa Konseyinin amacı belirtilmiş, Birleşmiş Milletler tarafından ilan edilen insan hakları evrensel bildirisinde belirtilen hakların ve özgürlüklerin her yerde ve etkin olarak tanınması ve uygulanmasını amaçladığı ve aynı inancı paylaşan Avrupa devletlerinin evrensel bildiride yer alan bazı hakların ortak güvenceye bağlanması yolunda sözleşmenin ilk adımı olduğu belirtilmiştir. 1. bölümde haklar ve özgürlükler liste halinde belirtilmiş, hakların ne olduğu açıklanarak her hakla ilgili olarak özel sınırlama sebepleri varsa bunlar ayrıntılı olarak belirtilmiştir. 2. bölümde ise sözleşmenin getirdiği en büyük yenilik olan ve sözleşmenin uygulanmasında büyük etkinliği olan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin (AİHM) kuruluşu, yargıç sayısı, yargıçların görev süreleri, organları, verilebilecek kararlara ilişkin düzenlemelere yer verilmiştir. Sözleşmenin güvence yapısı hakkında yazarlar arasında farklı görüşler bulunmaktadır. Bazıları sözleşmenin esas metninin veya en azından birinci bölümünün iç hukuka alınması yükümlülüğü getirdiğini savunmaktadırlar (White, 1996:15).

Sözleşmede uygulama yer ve zamanı yönünden de hükümler bulunmaktadır. Sözleşme, her devletin onama tarihinde yürürlüğe girer ve bu tarihten sonraki ihlallerden dolayı devletlerin sorumluluğu başlar. Bir başvuru, süren ihlale ilişkin değil ise ilgili devlet açısından, sözleşmenin yürürlüğe girişinden daha önceki bir olay için geçmişe yönelik uygulanamaz (Gölcüklü; Gözübüyük, 1996: 73). Ancak daha önceden yapılan ihlal, sözleşmenin yürürlüğe girmesinden sonra da devam ediyorsa, bu durumda sözleşmenin yürürlüğe girmesinden sonraki ihlal dolayısı ile mahkemeye başvurulabilmekte, özellikle mahkemece makul sürede yargılama yönünden yapılan incelemede sözleşmenin yürürlüğe girmesinden önceki ihlaller de sürenin belirlenmesi açısından göz önüne alınmaktadır.

Türkiye bireysel başvuru hakkını 28 Ocak 1987' de tanımış, bu tarihten itibaren yapılan ihlallerle ilgili olarak birçok başvuru olmuştur. AİHM'nin kurulmasından sonra ise artık başvuru hakkını tanıma uygulaması kaldırılmış, kendiliğinden AİHS'ne taraf devletler mahkemenin zorunlu yargı yetkisini kabul etmiş sayılmışlardır.

Sözleşmenin 1. maddesinde belirtilen yükümlülük, ilgili taraf devletin kendi ülkesinde ve kendi organlarının yaptığı eylem ve işlemlerle ilgili tutum ve davranışlarını kapsamakta, ayrıca ilgili devlet otoritesini ulusal sınırları dışında da kullanmış ise bu kullandığı alanda da devletin yükümlülüğü kabul edilmektedir. Bu konu Loizidou davasında belirtilmiştir. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetini sadece Türkiye tanımış, başka herhangi bir ülke tanımamıştır. Yapılan başvuruda Kuzey Kıbrıs'ta Türkiye'nin mülkiyete el koyduğu iddiası ile Güney Kıbrıs Rum Kesiminden yapılan başvuru AİHM'nce kabul edilmiş, Türkiye'nin devlet otoritesinin Kuzey Kıbrıs'ta da devam ettiği sonucuna varmıştır. Mahkemeye göre sözleşmenin amacı, taraf bir devletin sorumluluğunun, hukuka uygun olsun veya olmasın, ülkesi dışında bir alanda etkin denetim kullanan askeri bir hareketin sonucu olduğu zamanda sorumluluğu olduğu sonucuna ulaşmıştır.

2- İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra insan haklarının uluslar arası düzeyde korunması yönünden önemli adımlar atılmaya başlanmıştır. Bunun için öncelikle Birleşmiş Milletler örgütü kurulmuş ve Birleşmiş Milletler tarafından İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi hazırlanmış, 10 Aralık 1948'de Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi yayınlanmıştır.

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi ile insanlık yeni bir aşamaya ulaşmıştır. 1948 yılında yayımlanan bu bildiri ile dünya ilk kez, bütün insanlığı kapsayan, hiç ayırım gözetmeksizin herkese eşit hak ve hürriyetler tanıyan devletler arası resmi nitelik taşıyan bir ortak belgeye kavuşmuşlardır. Böylece insan hakları konusu, uluslararası bir sorun olarak ele alınmaya başlanmıştır (Fındıklı, 1990: 159). Bildiride insan haklarına, insanlık şeref ve haysiyetine karşı olan saygı belirtilmiş, büyük, küçük bütün ülkeler ve insanların eşit olduğu vurgulanmış, özellikle kadın ve erkek eşitliği de belirtilmiştir.

Birleşmiş Milletlere üye ülkeler, Birleşmiş Milletler şartının 56. maddesine göre İnsan Hakları yönünden gerekli önlemleri almak, özellikle ırk, cinsiyet, dil ve din ayrımı gözetmeden herkese temel hak ve özgürlükler tanıma yükümlülüğü altına girmişlerdir.

6 Nisan 1949 tarih ve 9119 Sayılı Bakanlar Kurulu ile "İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin Resmi Gazete ile yayınlanması yayımdan sonra okullarda ve diğer eğitim müesseselerinde okutulması ve yorumlanması ve bu Beyanname hakkında radyo ve gazetelerde münasip neşriyatta bulunulması" kararlaştırılmıştır. Bakanlar Kurulu Kararı 27 Mayıs 1949 tarih ve 7217 Sayılı Resmi Gazete'de yayınlanmıştır.

İHEB bütün dünya devletlerini insan haklarını korumak ve insan onurunu koruyan yaşanabilir bir dünya için BM faaliyetlerine katılmaları konusunda evrensel değerler içeren bir belgedir. İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi önsözü ile birlikte 30 maddeden oluşmuştur. Önsöz insan haklarını doğal hukuk görüşüne dayandırmıştır. Bildirinin 1-21. maddeleri bireyin klasik haklarına, 22-27. maddeleri sosyal, ekonomik ve kültürel haklara ayrılmıştır. Bildirinin 2. maddesinde insanların eşit haklara sahip olduğu bildirilmiş, 3. maddede ise bütün hakların kaynağını ve temelini oluşturan yaşama hakkı, kişi özgürlüğü ve güvenliği düzenlenmiştir.

Bildirinin 4-21. maddeleri arasında kölelik yasağı, işkence, insanı alçaltıcı ve küçük düşürücü muamele ve ceza verme yasağı, keyfi yakalama ve tutuklama yasağı, bağımsız mahkemede adil yargılanma hakkı, özel hayat, aile hayatı ve haberleşmenin gizliliği, iltica hakkı, vatandaşlık hakkı, evlenme ve aile kurma hakkı, mülkiyet hakkı, düşünce ve düşünceyi açıklama özgürlüğü, din ve vicdan özgürlüğü, toplama ve dernek kurma özgürlüğü gibi temel hak ve özgürlükler düzenlenmiştir.

Bundan da anlaşılacağı üzere, bildiride genel olarak klasik haklar düzenlenmiş; sosyal, ekonomik ve kültürel haklara pek yer verilmemiş, bildirinin 22.maddesinde sosyal ve kültürel haklara yer verilmiş, bunların gerçekleştirilmesinin devletin kaynak olanakları bağlı bulunduğu için bu tür hakların evrensel niteliği bildiride kısıtlanmıştır. Bildiride sosyal güvenlik hakkı, serbest yerleşme hakkı, iş edinme hakkı, eşit işe eşit ücret hakkı, insanın varlığı ve sağlığını koruyacak derecede yaşam standardı talep etme hakkı, eğitim hakkı gibi haklar düzenlenmiştir.

BM, insan hakları konusunda yapmış olduğu çalışmalarda sadece belge ve bildirilerle sınırlı kalmamış bir takım uygulama ve denetleme mekanizmaları da çalışmalara başlamıştır. "BM, 10 Aralık 1948'de yayınladığı İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi ile başlattığı temel haklar ve özgürlüklere ilişkin süreci, üye devletlerin dikkatine sunduğu bir haklar katalogu veya dilek listesi niteliğinden, konuya ilişkin yapılmasını sağladığı çok taraflı sözleşmeler yoluyla üye devletlerin sorumluluklarını

ortaya çıkartan geniş bir mevzuata dönüştürdüğü gibi, çeşitli siyasi denetim mekanizmalarını da oluşturmuştur” (Kapani, 1996 :25).

İnsan hak ve özgürlüklerinin korunması konusunda dünya üzerinde 191 üye ülkede ihlallerle mücadele eden BM’nin altı temel organı vardır. Bunlardan Genel Kurul, Güvenlik Konseyi, Ekonomik ve Sosyal İşler Konseyi, Mütevelli Heyeti ve Sekreteryası. BM Örgütünün faaliyet merkezi New York’taki BM Genel Merkezi’dir. Altıncı organ, Uluslararası Adalet Divanı, Hollanda, Lahey’de bulunmaktadır. Bu komisyonlardan bazıları sadece İnsan hak ve özgürlüklerinin ihlal edilmesini önlemek amacı ile çalışmaktadır. “İnsan hak ve özgürlüklerine saygıyı temel amaçlarından biri sayan Birleşmiş Milletler örgütün her organı bu amacın gerçekleşmesini üstlenmekle birlikte bu organlar arasında doğrudan doğruya insan hakları ile ilgili olanlar: Genel Kurul, Ekonomik ve Toplumsal Konsey ve İnsan Hakları Komisyonu’dur” .

Evrensel değerler içeren bir bildirge olan İHEB dünya üzerinde 209 devletten 191 devlet tarafından onaylanmasına rağmen uygulama alanında büyük sorunların yaşandığı insan hakları konusunda BM’nin bir yaptırım gücü sınırlı kalmaktadır “Günümüzde Birleşmiş Milletlerin işleyişini olumsuz yönde etkileyen en önemli yapısal özelliği, üyelerinin sayısız çeşitliliği ve gereğince tutarlı bir politika izleyememesi ve sorunlar karşısında kalıcı ve gerçekçi çözümler getirmekte yetersiz kalmasıdır”

C-Türkiye’nin Taraf Olduğu Anlaşmaların Bağlayıcılığı

Bu bölümde; Türkiye’nin taraf olduğu anlaşmalar gereği oluşturulan denetim mekanizmaları ve bu mekanizmaların ülkemize yaptıkları ziyaret ve sonuçları ele alınmıştır.

1- Sözleşme ve Protokoller Gereği Oluşturulan Denetim Mekanizmaları

a- Avrupa İşkenceyi Önleme Komitesi

İnsanların fiziki ve akli onuruna karşı saygı gösterilmesi, insan haklarının korunmasının temelinde yatan bir ögedir. Devletlerin insan haysiyetine karşı ne derece saygılı olduğu öncelikle özgürlüğünden yoksun tutulmuş kişilere uygulanan muamele, kurumsal güvenlik ve genel asayişin korunması gereği gibi pratik olgularla

ölçülür. Mevcut iç düzenlemeleri güçlendirmek amacıyla, devletler özgürlüğünden yoksun tutulmuş kişilerin korunmasını pekiştiren uluslararası anlaşmalara taraf olmuştur.

Avrupa Konseyi'ne üye Devletlerin tümünde Avrupa İşkence ve İnsanlık Dışı veya Aşağılayıcı Muamele veya Cezaları Önleme Sözleşmesi, tutuklu bulunan kişiler için önemli bir güvence haline gelmiş ve asgari standartların saptanmasında etkili bir kaynak olmuştur.

Sözleşme çerçevesinde, genellikle “İşkenceyi Önleme Komitesi” veya kısaca CPT olarak adlandırılan Avrupa İşkence ve İnsanlık Dışı veya Aşağılayıcı Muamele veya Cezaları Önleme Komitesi oluşturulmuştur.

Avrupa İşkence ve İnsanlık Dışı veya Aşağılayıcı Muamele ya da Cezayı Önleme Komitesi (AİÖK-CPT), aynı adı taşıyan 1987 Avrupa Konseyi Konvansiyonu kapsamında kurulmuştur. Konvansiyonun 1. Maddesine göre: “Avrupa İşkence ve İnsanlık Dışı veya Aşağılayıcı Muamele ya da Cezayı Önleme Komitesi oluşturulacaktır... Komite, özgürlüğünden mahrum edilen kişilerin gerekirse işkenceden ve insanlık dışı veya aşağılayıcı muamele veya cezadan korunması amacıyla, denetim ziyaretleri yaparak bu tür kişilere yapılan muameleyi inceleyecektir.” (CPT/Inf/E (2002) 1 Türkçe / Turkish / Turc).

Uluslararası Kızılhaç Komitesi, gözetim yerlerinin uzman ve tarafsız bir kurum tarafından ziyaret edilerek denetlenmesi sistemiyle tutuklu kişilerin korunması fikrinin öncülüğünü yapmış ve bu şekilde AİÖK'nin esin kaynağı olmuştur. Bir Avrupa Antlaşması önerisi, Avrupa Konseyi Danışma Meclisi tarafından Uluslararası Hukukçular Komisyonu ve İşkenceye Karşı İsviçre Komitesi tarafından hazırlanan bir Avrupa Sözleşmesi taslağına dayanılarak yapılmıştır.

Sözleşme 1987 yılında imzaya açılmış ve üye Devletler tarafından hızla onaylanarak 1989 yılında yürürlüğe girmiştir. AİÖK ilk toplantısını aynı yıl içinde yapmış ve üye Devletlere ilk denetim ziyaretlerini 1990 yılında başlatmıştır. Kısa sürede etkili bir kurum olarak kendisini ispatlamıştır. Birleşmiş Milletler de benzer bir modeli küresel düzeyde uygulamaya koymuştur (<http://www.cpt.coe.int/lang/tur/tur-booklet.pdf>).

Sözleşme uyarınca Komite “yüksek ahlaki değerlere sahip olan, insan hakları alanındaki yetkinlikleri veya Sözleşme kapsamına giren konulardaki mesleki deneyimleri ile tanınan” kişilerden oluşur. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi,

Sözleşmeyi onaylamış bulunan her ülkeyi temsilen bir üye seçmekle birlikte, üyeler görevlerini Devlet temsilcileri olarak değil, bireysel yetenekleriyle yürütürler. Komite üyelerinin tarafsızlığı daha da pekiştirmek üzere, “ulusal” üyeler kendi ülkelerine düzenlenen denetim ziyaretlerine katılmazlar. Komite üyeleri ilk aşamada dört yıllık bir görev süresi için seçilirler ve bu süre sonunda iki yıllık yeni bir görev süresi için tekrar atanabilirler. Komite üyeliği halen yarı zamanlı bir sorumluluk olmasına rağmen, uygulamada Komite üyelerinin çoğu zamanlarının büyük kısmını AİÖK işleriyle geçirmektedir. AİÖK’nin gücü, kendisini oluşturan üyelerin beraberinde getirdikleri çok geniş bilgi ve beceri yelpazesinde yatmaktadır. Komitenin çalışmalarında gerçek bir çok disiplinli yaklaşımı sağlayabilmek için, üyeler arasında doğru dengenin bulunması gerekir. Ağırlık hukuk uzmanlarında olmasına rağmen, birçok üye de tıp alanındaki deneyimleriyle AİÖK’nin çalışmalarına katkıda bulunmaktadır. Kimileri de kendi ülkelerinde cezaevi veya polisle ilgili konularda hizmet vermiş kişilerdir. Gözetim yerlerine düzenlenen denetim ziyaretlerinde Komite uzman ve tercümanların yardımına başvurabilir. AİÖK’nin daimi Sekreteryası Strasburg’da Avrupa Konseyinin merkezinde bulunmaktadır.

Komite’nin amacı, özgürlüklerinden yoksun tutulmuş kişilerin işkence ve insanlık dışı veya aşağılayıcı muamele veya cezalara karşı daha güçlü bir şekilde korunmasını sağlamaktır. Bu amacı gerçekleştirmek üzere, gözetim yerlerine denetim ziyaretleri düzenler ve bunu takiben AİÖK raporları ve bunlara ilişkin Devletlerin verdiği cevaplara dayalı olarak, ilgili Devletlerle “sürekli bir dialog” kurar.

AİÖK bir yargı organı değildir; ancak, denetim ziyaretleri sırasında uygulamak üzere geliştirdiği bir dizi standartla mevcut uygulamaları değerlendirir ve Devletleri kıstasları yerine getirmeleri konusunda teşvik eder. Bu standartların çoğu, diğer uluslararası yükümlülüklerde rastlananlardan çok daha ayrıntılı ve ağırdır. Dahası, standartların saptanması sürekli gelişen bir süreçtir: AİÖK’nin çalışmaları geliştikçe yepyeni endişe kaynakları keşfedilmekte ve bunlar Komiteyi yeni tavsiyeler ileri sürmeye, Devletleri yeni yasal, idari ve organizasyonel reformlar yapmaları için teşvik etmeye sevk etmektedir.

AİÖK’nin görevi, gözetim altında tutulan herhangi bir münferit kişiye yönelik muamelenin resmi olarak kınanmasından ziyade, işkence ve insanlık dışı

veya aşağılayıcı muamele veya cezaları önlemektir. Gözetim yerlerine düzenlenen denetim ziyaretleri yoluyla AİÖK gözetim koşullarını değerlendirir ve mevcut prosedür ve uygulamalar hakkında bilgi toplar.

AİÖK, Sözleşmeyi onaylamış bulunan Devletlerde insanların yetkili bir kamu makamınca özgürlüklerinden yoksun bırakıldığı –veya bırakılabileceği- tüm yerleri denetlemeye yetkilidir. Bunların arasında ceza ve ıslahevleri, polis karakolları, yabancı uyruklu göçmenlerin tutulduğu yerler, psikiyatri hastaneleri ile yaşlılar ve özürllüler yurtları sayılabilir.

Sözleşme gereği, Devletler “yetki alanına giren ve kişilerin bir kamu makamınca özgürlüklerinden yoksun tutuldukları herhangi bir yere” girmek ve burada serbestçe dolaşmak üzere AİÖK denetim heyetlerine izin vereceklerdir. Ayrıca, Sözleşme Komite’ye özgürlüklerinden yoksun tutulan kişilerle ve ilgilendikleri konuda kendisine bilgi verebilecek diğer kimselerle özel görüşmelerde bulunmak hakkını da tanımıştır. Bunun yanı sıra, AİÖK’nin görevini yaparken gerekli göreceği her türlü diğer bilgileri de Komite’ye sağlamak konusunda Devletlerin genel bir yükümlülüğü vardır.

AİÖK bilgilere erişme hakkını kullanırken “ulusal hukuk ve mesleki ahlak kurallarını gözetmek” sorumluluğu altındadır. Ancak, bu yükümlülük AİÖK’nin görevinin amacı olan kötü muamelenin önlenmesi ile tutarlı bir şekilde yorumlanmalıdır. Ulusal makamlar istenilen bilgilerin sağlanmasını bazı koşullara bağlamak isteyebilirler; ancak, söz konusu bilgilere erişimi reddedemezler veya bilgilere erişimi reddetmek ile eşit anlama gelecek koşullara bağlayamazlar.

AİÖK her denetim ziyaretinden sonra bir rapor hazırlar ve saptadığı bulgular ile özgürlüğünden yoksun tutulan kişilerin durumunu iyileştirmek için gerekli gördüğü tavsiyelerini belirtir. Bu gizli rapor ilgili Devlete gönderilir. Raporla birlikte ilgili Devletten AİÖK’nin tavsiyelerinin yerine getirilmesi için alınacak önlemleri açıklayan, ileri sürülen görüşlere ilişkin tepkileri belirten ve bilgi istenilen konuları yanıtlayan yazılı bir cevap istenir. İki istisna dışında AİÖK raporları gizlidir. İlgili Devlet raporu ve bu rapora verilen cevabi görüşleri yayınlamak isteyebilir veya eğer ilgili Devlet işbirliği yapmayı veya özgürlüğünden yoksun tutulan kişilerin durumunu AİÖK’nin tavsiyeleri ışığında iyileştirmeyi reddederse, Komite (üyelerinin üçte ikisinin onayı ve ilgili Devlete görüş bildirme fırsatını verdikten sonra) bu konuda bir kamu açıklaması yapma kararını alabilir.

Başlangıçta gizlilik ilkesinin Devletlerin işbirliği yapmalarını sağlama ve AİÖK'nin etkinliğini artırma açısından önemli olduğu düşünülmüşse de, Devletler Komite ile yaptıkları görüşmelerin büyük çoğunluğunu kamuoyuna yansıtmaya hazır ve istekli olmuşlardır. Gerçekten de, AİÖK'nin ziyaret ettiği Devletlerin çoğunluğu AİÖK raporlarının ve bunlara verilen cevapların yayınlanmasına izin vermişlerdir. Bunlar AİÖK Sekreteryası ve internet sayfasından temin edilebilir.

b- Birleşmiş Milletler: İşkenceye Karşı Komite

Kuruluşunun hemen ardındaki birkaç yıl içinde Birleşmiş Milletler'in üstlendiği en temel zorluklardan biri dünyada işkence uygulamasının sonlandırılmasıydı. Tüm insanların işkence veya diğer zalimane, insanlık dışı ya da aşağılayıcı muamele ve cezaya karşı yeterli korunmalarını sağlamak için Birleşmiş Milletler geçen yıllar süresince evrensel uygulanabilirliği olan bir dizi standart kabul etmiştir. Bu standartlar uluslararası bildirgeler ve sözleşmelerde tamamen somutlaştırılmışlardır. 10 Aralık 1984'te Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından İşkence ve Diğer Zalimane, İnsanlık Dışı ya da Aşağılayıcı Muamele ve Cezaya Karşı Sözleşme'nin kabul edilmesiyle işkence uygulamasıyla savaşmak için düzenleme süreci tamamlanmıştır.

Bu değerli aracı geliştirirken Birleşmiş Milletler sadece hiçbir araç ya da hiç kimse tarafından uygulanması ve izlenmesi garanti altına alınmayacak bir dizi ilke ve iyi niyetli umutları maddeleştirmemiştir. Ana işlevi Sözleşme'nin gözetilmesi ve uygulanmasını garanti altına almak olan bir izleme yapısını, İşkenceye Karşı Komite'yi, de kurmuştur. Komite ilk kez 1988 yılının Nisan ayında Cenevre'de toplanmış ve o zamandan beri kimi zaman ihtiyatlı da olsa kendisini kamuoyu tarafından bilinir kılacak yoğun faaliyetler gerçekleştirmiştir.

İşkence ve Diğer Zalimane, İnsanlık Dışı ya da Aşağılayıcı Muamele ve Cezaya Karşı Sözleşme 10 Aralık 1984'te Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir. 26 Haziran 1987'de yürürlüğe giren ve 33 maddeden oluşan bu belgeye 144 ülke taraf olmuştur. (9 Nisan 2007 itibariyle) İşkenceye Karşı Komite, 1 Haziran 1988 tarihinde Sözleşme'nin 17. maddesine uygun olarak kurulmuştur.

Komite, insan hakları alanında tanınmış bir yeterliğe ve yüksek bir ahlaki duruşa sahip olan on uzmandan oluşur. Uzmanlar sözleşmeye Taraf Devletler'in vatandaşı olmalıdır ve yine Taraf Devletler tarafından gizli oyla seçilirler. Dört yıllık bir süre için seçilirler ve tekrar seçilme hakkına sahiptirler.

Komite, işkence ve diğer insanlık dışı muamelelere karşı korunma için çok taraflı bir aracın özel idaresiyle görevli yeni bir Birleşmiş Milletler yapısı oluşturmuştur. Sözleşme, İşkenceye Karşı Komite'ye etkinliğini ve uygulamasını garanti edecek şekilde hesaplanan geniş araştırma ve inceleme yetkileri tanırken, insan haklarını ve temel özgürlükleri koruma alanını da güçlendirecek bir dizi görev tanımlamıştır.

1988 yılı Nisan ayında yapılan ilk toplantıda İşkenceye Karşı Komite'nin üyeleri usul kurallarını kabul etmiş ve Sözleşme'nin maddelerine uygun olarak Komite'nin çalışma yöntemini tarif etmiştir.

Komite normal olarak yılda iki olağan oturum gerçekleştirir. Ancak, üyelerinin ya da Sözleşme'ye Taraf Devletler'in yarısından fazlasının isteğiyle Komite'nin kendi kararıyla Özel Oturumlar gerçekleştirilebilir.

Komite kendi üyeleri arasından bir Başkan, üç Başkan Yardımcısı ve bir Raportör belirler. Bu görevliler iki yıllık bir süre için seçilirler ve yeniden seçilme hakkına sahiptirler.

Komite uzman kuruluşları, ilgili BM örgütlerini, bölgesel hükümetler arası kuruluşları ve Ekonomik ve Sosyal Konsey'de danışmanlık statüsü olan hükümet dışı örgütleri Sözleşme'de belirtilen Komite faaliyetleriyle ilgili bilgi, belge ve yazılı açıklamalarda bulunmak üzere davet edebilir. Faaliyetleriyle ilgili olarak Taraf Devletler'e ve Birleşmiş Milletler Genel Kurul'una yıllık rapor sunar.

c-Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi

1949 yılında kuruluşuyla birlikte ülkemizin de üyesi olduğu Avrupa Konseyi'nin (AK) ana amacı, kişi özgürlüğü, siyasal özgürlük ve hukukun üstünlüğüne bağlı olarak bu amacı paylaşan üyeler arasında, hukuki bütünleşmeyi sağlamaktır.

Konsey birçok sözleşme ve tavsiye kararı kabul etmiştir. Bu sözleşmelerden en önemlisi İnsan Hakları ve Ana Hürriyetleri Korumaya Dair Sözleşme ya da daha

çok bilinen ismiyle Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesidir (AİHS). AİHS, 4 Kasım 1950 tarihinde aralarında Türkiye'nin de bulunduğu on beş ülke tarafından Roma'da imzalanmıştır. Sözleşme 03.09.1953 tarihinde yürürlüğe girmiş ve Türkiye tarafından 18.05.1954 tarihinde onaylanmıştır. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, Avrupa Konseyi'ne üye ülkelerde insan hakları ve temel özgürlükleri güvence altına alan uluslararası bir antlaşmadır.

Sözleşme ile güvence altına alınan hakların uygulanmasını denetleyecek iki ayrı bağımsız organ kurulmuştur: Avrupa İnsan Hakları Komisyonu (1954) ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (1959).

Konseye üye ülke sayısındaki artışa paralel olarak, AİHS denetim mekanizmasının günün koşullarına uygun duruma getirilmesi amacıyla 1 Kasım 1998 tarihinde yürürlüğe giren Ek-11 numaralı protokol ile yarı zamanlı olarak çalışan Mahkeme ve Komisyonun yerine Avrupa Konseyi'nin bir organı olarak tek ve tam zamanlı çalışan yeni bir Mahkeme Strazburg'da kurulmuştur.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Konseye üye devletlerin sayısına (bugün üye devletlerin sayısı kırk altıdır) eşit sayıda hakimden oluşmaktadır.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin (AİHM) üç önemli görevi vardır; bunlardan ilki "yargı", ikincisi "danışma" ve üçüncüsü de "düzenleme" görevidir.

Yargısal görev olarak, kendisine gösterilmiş olan sözleşmeden doğan uyuşmazlıkları, zorunlu ve kesin olarak karara bağlamaktır.

Diğer bir görevi de Bakanlar Komitesi'nin istemi üzerine, Sözleşmenin ve Ek Protokollerin yorumu ile ilgili hukuksal sorunlar konusunda danışma niteliğinde görüş bildirmektir.

İnsan Haklarının korunmasında ilk başvuru yeri olan AİHM, soruşturma, inceleme ve karar organı haline gelmiştir. AİHM, bu görevlerini yerine getirirken, alanında uzman bazı kişi, kurum ve kuruluşlardan bilirkişi olarak faydalanabilmektedir. AK'ye üye ülkelerin dışişleri bakanlarından oluşan Bakanlar Komitesi ise, AİHM'ce verilen kararların infazını denetler. AİHM, önüne getirilen uyuşmazlıkları kesin olarak karara bağlayan bir yargı organı niteliğindedir. Davalı devletin AİHM kararlarına uyması zorunludur. AİHM kararı ile sadece Sözleşme'nin çiğnenip çiğnenmediğini saptamakla kalmaz, gereken durumlarda davalı devleti tazminata da mahkum etmektedir.

Mahkemenin yargıç sayısı ise 20. maddede belirtilmiş ve mahkemedeki toplam yargıç sayısının sözleşmeye taraf devlet sayısınca olduğu belirtilmiştir. Mahkemeye seçilen hakimler altışar yıllık dönemler için seçilmektedirler. Tekrar seçilmeleri olanaklı olmakla birlikte, ilk seçilen yargıçların yarısının görev süresinin üç yıl sonunda sona ereceği belirtilmiş, bunun da kura çekmek sureti ile saptanacağı açıklanmıştır. Parlamenterler meclisinin bir sonraki seçime geçmeden önce seçilecek yargıçlarının bir veya birkaçının görev süresinin veya sürelerinin üç yıldan az veya dokuz yıldan çok olmamak koşulu ile altı yıl dışında bir süre olmasına karar verebileceği ve olanaklar ölçüsünde yargıçların yarısının her üç yılda bir yarısının yenilenmesinin sağlanması için parlamenterler meclisinin karar verebileceği belirtilmiştir.

AIHM komiteler, daireler ve büyük daire olarak örgütlenmiştir. Mahkeme önüne gelen başvuruları ilk önce incelemek üzere üç hakimli komiteler oluşturulmuş, esas hüküm verecek yedi hakimli daireler ve temyize de bakmak üzere 17 hakimli bir büyük daire kurulmuştur. Davalı devletin Hakimi, yokluğunda veya katılması olanaklı olmayan durumlarda yine davalı devletçe belirlenecek bir kişinin yargıç sıfatı ile daire ve büyük dairede görev alacağı belirtilmiştir.

Komiteler üç yargıçtan oluşmaktadır. Dava dilekçeleri ilk geldiğinde komitelere ulaştırılmaktadır. Komite yapılan bireysel başvurunun açıkça dayanaksız olduğu, daha fazla incelenmesinin gerekmediği durumlarda ilk aşamada davanın oybirliği ile kabul edilemezliğine veya kayıttan düşülmesine kesin olmak üzere karar verme yetkisine sahiptir. Eğer ilk aşamada bu şekilde ret edilebilecek nitelikte değilse veya oybirliği sağlanamamış ise başvuru evrakları komite tarafından daireye gönderilmektedir. Komitenin yetkisi, başvurunun kabul edilemezliğine ve düşmesine karar vermekle sınırlı tutulmuştur (Gölcüklü;Gözübüyük,1996:423).

Daireler ise yedi yargıçtan oluşmuştur. Komite tarafından kabul edilemezlik veya kayıttan düşülmesine karar verilmeyen dosyalar dairelere gönderilmektedir. Ayrıca daire bireysel başvurular ile birlikte sözleşmenin 33.maddesi uyarınca devlet başvurularının kabul edilebilirliği ve esası hakkında da karar verme yetkisine sahiptir. Yani komite tarafından kabul edilebilir bulunan başvuru, daire tarafından hem kabul edilebilirlik açısından, hem de işin esası bakımından incelenir. Daireler yargılamayı dosya üzerine yapar ve daire adına incelemeyi yapan Hâkim, taraflarla ilişki kurarak gerekli soruşturmayı yapar, taraflar görüşlerini yazılı olarak sunarlar.

Ancak daire işin önemine göre duruşma yapılmasına da karar verme yetkisine sahiptir (Gözlüöl, 1999: 196).

Ayrıca dairenin diğer bir yetkisi de dostça çözüm faaliyetlerini yürütmektir. Taraflar arasındaki dostça çözüme yönelik öneriler yargılamanın her aşamasında gündeme gelebilmektedir. Dostça çözüm süreci gizlilik içersinde yürütülmektedir. Dostça çözüm faaliyetinden sonuç alınamadığı takdirde daire esasa ilişkin hükmünü verebilmektedir.

(Harris;O’boyle, Warbrick, 1995: 709). Özellikle komite veya büyük daireye verilen yetkiler ayrıksı olmak üzere, daireler birey ve devlet başvurularının tümünü kabul edilebilirlik ve esastan incelemeye yetkili kılınmış bulunmaktadır.

Büyük daire 17 yargıçtan oluşmuştur. Büyük dairede ilgili devletin yargıcı dışında ayrıca mahkeme başkanı, başkan yardımcıları, daire başkanları ve mahkeme iç tüzüğüne göre seçilecek diğer yargıçlardan oluşmaktadır. Daire başkanı ve başvuruda konu edilen devletin yargıcı dışında başvuruya konu kararı veren daire yargıçları büyük dairede görev alamazlar. Büyük daire, dairelerin kararlarına karşı itiraz merciidir. İtirazın üç ay içersinde yapılması gerekmektedir. Büyük dairesinin verdiği karar ise kesindir. Ayrıca daire önünde görülen bir dava sözleşmenin veya ek protokollerin yorumunda ciddi sorunlar doğması halinde yada sorunun daire tarafından varılacak çözümünün mahkeme tarafından önceden verilmiş bir karar ile çelişkili olabilmesi durumunda ilgili daire hüküm vermediği sürece taraflar itiraz etmedikçe yargı yetkisinden büyük daire lehine vazgeçerek davayı büyük daireye gönderme yetkisine sahiptirler. Ancak bu durum ayrıksı düzenlenmiştir (Akıllıoğlu, 1995: 36).

2- Denetim mekanizmaların ülkemize yaptıkları ziyaretler ve sonuçları

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve denetim mekanizması halindeki yargı organı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, insan hakları ihlallerini ortadan kaldırmak üzere önemli bir rol üstlenmektedir. Kamu otoritesince özgürlüklerinden mahrum edilmiş kişilerin durumları ile ilgili herhangi bir ihlal olup olmadığına dair sık sık üye ülkelerde denetimler yapmak suretiyle, “Avrupa İşkenceyi Önleme Komitesi” marifetiyle bu görevi yerine getirmektedir. Nitekim Avrupa İşkenceyi Önleme Sözleşmesi’nin ilk maddesi şudur;

“Avrupa İşkence ve İnsanlık Dışı veya Küçük Düşürücü Muamele ya da Cezayı Önleme Komitesi (CPT), oluşturulacaktır... Komite, özgürlüğünden mahrum edilen kişilerin gerekirse işkenceden ve insanlık dışı veya aşağılayıcı muamele veya cezadan korunması amacıyla, denetim ziyaretleri yaparak bu tür kişilere yapılan muameleyi inceleyecektir”.

Gerek, AIHM'nin dava kararları, gerekse AIÖK' nin yapmış olduğu denetimlere ilişkin yayınladığı raporlar, devletlere bu konuda düşen sorumlulukları hatırlatması açısından büyük önem arz etmektedir. Bu doğrultuda ülkeler gerekli gördükleri takdirde, ihlallere neden olan hususlarla ilgili olarak uygun düzenlemeler yapmaktadırlar.

AIÖK ülkemizi 1990, 1991, 1992, 1994, 1996, 1997, 1999, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007 ve 2009 yıllarında ziyaret etmiştir. Türkiye, Komite tarafından 1990 yılından itibaren hemen hemen her yıl, bu ziyaretlerin bir kısmının birbiriyle bağlantılı birden fazla ziyareti içerdiği göz önünde bulundurulursa, bazı yıllarda da birçok kez ziyaret edilmiştir. Türkiye Komite tarafından en çok ziyaret edilen ülke olmasının yanı sıra, Komitenin en ağır yaptırımına 1992 ve 1996 yıllarında maruz kalan ilk ülke konumundadır.

Komite, Türkiye'ye yaptığı incelemelerde, hem işkence ve kötü muamelenin önlenmesine yönelik yapılması gereken mevzuat çalışmalarına, hem de kişilerin alıkonma koşullarına özel bir önem vermiştir. Ziyaretleri esnasında tespit ettiği bulgulardan hareketle, Türkiye'de gözaltı sürecinde işkence ve kötü muamelenin önlenmesine yönelik tavsiyelerine raporlarında yer vermiştir.

Komitenin özellikle 1990-1996 yıllarına ait raporlarında ortaya koyduğu tespit, işkence ve diğer şiddetli kötü muamelenin polis gözaltında uygulanmasının yaygın olarak devam ettiği ve bu yöntemlerin hem adi suçlulara hem terör suçlularına uygulandığıdır. Türkiye açısından “işkence yasağı” ihlali, 1990'lı yıllarda en temel insan hakları sorunu olarak ortaya konmuştur.

Bu dönemde, AIÖK'nin yanı sıra Türkiye'nin gerek BM, gerekse AK çerçevesinde bağlı olduğu denetim mekanizmaları, Türkiye'de işkencenin “sistematik” ve gözaltı uygulamalarının olağan bir parçası olduğu yönünde tespitlerde bulunmuş ve bu durum, sözleşmelerle öngörülen denetim mekanizmalarının işletilmesine yol açmıştır. AIÖK'nin kamu açıklamalarının yanı

sıra, BM İşkenceyi Önleme Komitesi de 1994 yılında Türkiye’ye ilişkin yürüttüğü soruşturmanın sonuçlarını alenileştirme kararı almıştır.

a- Raporlarda Türkiye’ye Yapılan Tavsiye ve Eleştiriler

Gerek Avrupa İşkenceyi Önleme Komitesi, gerekse diğer uluslararası denetim mekanizmalarının Türkiye’de işkence ve kötü muamelenin yaygın olduğuna dair bulguları ve bu uygulamanın önlenmesine yönelik tavsiyeleri, Türkiye’de işkence yasağı bağlamında ilgili mevzuatta değişiklikler yapılmasını ve uygulamaların da yapılan bu değişiklikler çerçevesinde gerçekleştirilmesini zorunlu kılmıştır.

Türkiye’de, işkence ve kötü muamele yasağı bağlamında özellikle 2001 yılından itibaren yapılan mevzuat değişiklikleri, AIÖK’nin Türkiye raporlarında yer alan önerileri ve Komitenin taraf ülkelere yapmış olduğu ziyaretler sonrasında ortaya koyduğu standartları büyük ölçüde karşılamaktadır. Nitekim bu husus, Komitenin 13. yıllık raporunda da ifadesini bulmuştur.

Bu raporda Komite, iki yılı aşkın bir süredir Türk yetkilileri tarafından insan hakları alanında kapsamlı bir reform programının yürürlüğe sokulduğunu ve bu reform programı içerisinde yer alan pek çok olumlu değişikliğin ise Komitenin bu yöndeki tavsiyeleriyle örtüştüğünü ifade etmiştir. Bu düzenlemelerin çoğunluğunun, yasa uygulayıcı organlarca işkence ve kötü muamele uygulamasının önlenmesine yönelik değişiklikleri içerdiğini de belirtmiştir.

AIÖK’nin cezaevleri ile ilgili ülkemize yaptığı ziyaretler ve bu ziyaretler sonucunda tavsiye ve eleştirilerinden örnekler aşağıda verilmektedir.

AIÖK 10-16 Aralık 2000 ve 10-15 Ocak 2001 tarihlerindeki ziyaretlerinde F-tipi cezaevleri ile ilgili raporlarını sunmaktadırlar. Ön raporda 19 Aralık sabahı başlatılan cezaevi operasyonlarında (Hayata Dönüş Operasyonu) “bazı mahkumların ölümü ve yaralanmasıyla sonuçlanan esef verici olayların, güvenlik güçlerinin eylemlerinden değil, kişilerin kendi kendilerine zarar vermek amaçlı eylemlerinden kaynaklandığı” görüşü yer alıyor. AIÖK, bu kanıya, eylemlere katılan mahkumlarla yaptığı görüşmeler sonrasında varıldığını belirtiliyor.

Ancak AIÖK, Bayrampaşa cezaevinde kadın mahkumların kaldığı C1 koğuşuna yapılan ve 6 mahkumun ölümüyle sonuçlanan müdahalenin şekli

konusunda ise “ciddi kaygılar” bulunduğuna işaret ediyor ve kadın mahkumlara “şiddetli direnişte bulunmamalarına rağmen, gaz bombası atıldığını, ateş açıldığını, güvenlik güçlerinin müdahalesi sonucunda koğuşun üst katında yangın çıktığını ve yangının söndürülmesi için, gerekli malzeme bulunmasına rağmen, acil önlem alınmadığını” aktarıyor. AİÖK bu olay hakkında soruşturma yürütülmesini ve soruşturma ile ilgili gelişmelerin Strasbourg’daki AİÖK sekreteryasına bildirilmesini de istiyor.

AİÖK ayrıca, operasyonlarda ölenlerin otopsi raporları, mahkumları etkisiz hale getirmek için kullanılan tüm gereçlerin ayrıntılı tarifini, operasyonların video kayıtlarını, yanarak yaralanan mahkumların rehabilitasyonu için aktif hareket programı, F-tipi cezaevlerine nakiller sırasında mahkumlara yönelik dayaklı kötü muameleler üzerine başlatılan soruşturmalara ilişkin bir bilgi notu, F-tipi cezaevlerinde mahkumlar için mesleki ve meslek eğitimi programları da istiyor.

AİÖK, “Mahkumların bir tecrit sistemine tabi tutulmamaları koşuluyla ve kendilerine hücreleri ve yaşam üniteleri dışındaki sosyal alanlarda yeterli bir aktivite programı sağlanması halinde, F-tipi cezaevlerindeki tutukluluk koşullarının Avrupa standartlarına uygun olduğu” görüşünü de dile getiriyor.

Mevcut açlık grevlerine “derhal çözüm bulunmasının pek mümkün görülmediğini” de belirten AİÖK, eylemlerin sona erdirilebilmesi için “uzun bir uyum, izahat ve güven artırıcı önlemler sürecinin uygulanması” gerektiğini söylüyor. AİÖK, bunun için, F-tipi cezaevlerinde bulunan mahkumlar için sosyal aktivite programları geliştirilmesi, aktivitelerin uygulanmasının bağımsız olarak denetlenmesinin sağlanması, yeni cezaevi yasa tasarılarının onaylanması ve Aralık ayındaki operasyonlarda bazı mahkumların kötü muamele gördüğüne ilişkin iddiaların titizlikle incelenmesi ve gerektiğinde devlet görevlilerinin yargılanmasını öneriyor.

AİÖK, Türk yetkili makamlarını, F-tipi cezaevlerinin yönetimi ve cezaevi sisteminin tümü üzerinde ‘toplumsal mutabakat sağlanmasında’ kararlı olduklarını “tekrar tekrar teyit etmelerinin” ve “jandarmanın cezaevleri ve mahkum nakilleri konusunda halen üstlendiği rolün yeniden değerlendirileceğine dair işaretler verilmesinin” yararlı olacağı görüşünü de dile getiriyor (<http://www.cpt.coe.int/documents/tur/2001-31-inf-eng-1.htm>).

AIÖK 16-29 Mart 2004 ‘te İzmir, Aydın ve Gaziantep bölgelerindeki cezaevi ve karakollarda yaptığı denetimlerle ilgili 2005 yılında yayınladığı raporda ise Türkiye’de cezaevi ve karakollardaki işkence ve kötü muamele iddialarına ilişkin, önceki yıllara oranla azalma olduğunu bildirdi. AIÖK, polise yönelik insan hakları eğitim programının yargıya da verilmesini istedi. Raporda, “Özellikle İzmir ve Aydın bölgesinde gözaltı koşullarında olumlu gelişmeler olduğu” belirtildi ve “Bu bölgelerde kötü muamele şikayetlerinin azaldığı” kaydedildi.

Gaziantep'teki durumun ise daha önceki yıllara oranla gelişme sağlamakla birlikte, İzmir ve Aydın'a oranla “daha az cesaret verici” olduğu ifade edilen raporda, bu bölgedeki cezaevi ve karakollarda dikkate değer bir biçimde kötü muamele şikayetlerinin gözlendiği bildirildi. Raporda, “İşkence ve kötü muameleyi önlemek için genelgeler yayımlamanın dışında, ilgili personelin eğitimine de önem verilmesi” istendi. “Cezaevi ve karakollarda çalışanlara yönelik insan hakları eğitim programının Türkiye’de ciddi bir biçimde uygulandığı” belirtilen raporda, “Bu programın savcı ve yargıçları da kapsayacak şekilde genişletilmesi” tavsiye edildi. Raporda, Türk hükümetinin, gözaltındaki kişinin avukat isteme hakkını özgür ve serbest bir biçimde garanti almak için yaptığı çalışmaların da “memnuniyetle karşılandığı” kaydedildi.

Gözaltındaki kişinin doktor kontrolünden geçerken “yanında güvenlik görevlisi olması” kuralına, İzmir ve Aydın bölgesinde uyulduğu, ancak Gaziantep bölgesinde ise bu konuda bazı ihlallerin gözlendiği ifade edildi.

AIÖK, Türk hükümetine, her ilde gözaltındaki kişileri ilk rutin sağlık kontrolünden geçirecek bir sağlık merkezi oluşturması çağrısında bulundu. Raporda, Gaziantep'te çocuk suçlarıyla ilgili gözaltı merkezinde ise ciddi eksikliklerin bulunduğu ifade edildi. AIÖK raporunda, bu üç bölgedeki sorgulama merkezlerinin durumunun “tatmin edici” bulunduğu kaydedildi. İzmir F tipi cezaevinde hiçbir kötü muamele şikayetine rastlanmadığı kaydedilen raporda, bununla birlikte İzmir E tipi, Buca, Aydın ve Gaziantep'te disiplin suçu işleyen mahkumların sert tepkiyle karşılaştıkları ifade edildi. Raporda, bu cezaevlerinde özellikle yaşı küçük mahkumların dövüldüğüne ilişkin şikayetlerin geldiği kaydedilerek, yetkililerin bu konularda gerekli tedbirleri almaları istendi. İzmir F tipi cezaevinin fiziki koşullarının iyi olduğu vurgulanan raporda, bununla birlikte bu cezaevinde mahkumlar için programların yeterli olmadığı görüşü savunuldu.

Raporda, Aydın ve Gaziantep E tipi cezaevlerinin kapasitesinin üzerinde kalabalık olduğu gerekçesiyle eleştirildi.

AIÖK raporunda, İzmir-Buca cezaevinde gözaltı merkezinin koşullarının ise kötü olduğu ve daha önceki uyarılara rağmen burada hiçbir iyileştirme yapılmadığı ifade edildi. Raporda, ziyaret edilen cezaevlerinde, İzmir F tipi hariç, mahkumların sahip olduğu sağlık hizmeti koşullarının durumunun da iyi olmadığı belirtildi ve bu konuda da yetkililerden gerekli önlemleri almaları istendi (<http://www.cpt.coe.int/documents/tur/2005-18-inf-eng.htm>).

AIÖK'nin 19-27 Mayıs 2007 tarihleri arasında İmralı Adası'na gerçekleştirdiği ziyaret sonrası hazırladığı ve 6 Mart 2008 tarihinde kamuoyuna açıklanan raporda ise Abdullah Öcalan'la ilgili eleştiri ve tavsiyeler yer almaktadır.

AIÖK, Öcalan'ın saç örneklerinde ağır metaller olan krom, stronsiyum ve magnezyum düzeylerinin yüksek olduğunu doğruladı, ancak bunun Öcalan'ın sağlığı konusunda tehdit oluşturacak düzeyde olmadığını belirtti. AIÖK, tedbir olarak Öcalan'dan her 3 ayda bir kan ve idrar örnekleri alınarak, ağır metallere maruz kalıp kalmadığını incelenmesini ve bunların sonuçlarının AIÖK'ne ulaştırılmasını istedi.

AIÖK bununla birlikte fiziksel muayenede Öcalan'ın bir akciğer röntgeninin çekilmesi gerekliliğinin de tespit edildiğini vurguladı. AIÖK ayrıca İmralı Adası'ndaki sağlık ekipmanları konusunda daha önce belirtilen larniskop ve endoskopik cihazların temin edildiğini, ancak larniskopun kullanılmaya hazır olmadığını da belirtti. Öcalan'ın doktorlarının sürekli olarak değiştirilmesini de eleştiren AIÖK, bu konuda daha önce yapılan tavsiyeye Türkiye'nin hiçbir şekilde uymadığını da açıkladı. CPT Öcalan'ın maruz kaldığı izolasyon ve yoğun stres nedeniyle psikolojik durumunda kötüleşme görüldüğünü de belirtti. CPT bu nedenle Öcalan üzerinde uygulanan sosyal ve duygusal tecridin bir an önce kaldırılmasını istedi.

Abdullah Öcalan hakkında şu tavsiyelere yer verilmektedir:

“Mahpusun gün boyunca kendi hücresi ve bitişik oda arasında serbestçe dolaşmasına izin verilmesi;”

“Mahpusun –zaman zaman- temel imkanlara (ör: unsurlardan korunmak için barınak, oturma bankı, spor gereçleri) sahip daha büyük bir egzersiz alanına ulaşması

“Mahpusun hücresinde (kiralınmış veya satın alınmış) bir televizyona sahip olabilmesi ve temel faaliyetlerden yararlanabilmesi;”

“Gerekirse ilgili hukukî hükümler değiştirilerek mahpusun ayda bir defa aile fertleri ile ‘masa ziyaretleri’ni kabul edebilmesi ve bir miktar esneklik sağlanarak (İmralı adasına ulaşımındaki zorluklar nedeniyle) kullanılmamış ziyaret dönemlerinin toplanmasına izin verilmesi;”

“Mahpusun aile fertleriyle telefonda görüşebilmesi (aramalar izlemeye tabi tutularak, gerektiği durumlarda, kesilebilecektir.”
(<http://www.cpt.coe.int/documents/tur/2008-13-inf-eng.htm>).

Tüm bu eleştiri ve tavsiyeler de dikkate alınarak; 2009 yılı itibariyle İmralı Adası’nda 10 yılını tamamlayan Abdullah Öcalan yeni yapılan Yüksek Güvenlikli F Tipi Cezaevine nakledilmiş ve günü belli saatlerinde ortak yaşam alanlarında ve hobi odasında bir araya gelecek mahkumlardan 5’i adaya gönderilmiştir. Öcalan’ın avukatlarının talebi doğrultusunda sosyal yaşam sağlanması yanındaki diğer taleplerin de yerine getirilmesi halinde TCK’nın ağır müebbet mahkumları ile ilgili hükmü gereği Öcalan, haftada bir kez telefon etme hakkını kullanabilecek. İmralı’da kalacak diğer mahkumlar da haftada bir telefon etme, televizyon izleme, spor yapma gibi imkanlarına sahip olacaktır.

Yukarıdaki örneklerde de görüldüğü üzere, böylesi bir denetim mekanizmasının varlığı işkence ve kötü muamelenin önlenmesi için oldukça önemli bir işleve sahiptir. Günümüzde insan haklarının evrensel bir niteliğe sahip olması nedeniyle, ülkelerin kendi iç meseleleri olmaktan çıkmış ve uluslar arası denetim mekanizmalarınca denetlenir bir hale gelmiştir. Bu denetim mekanizmaları da insan hakları ihlallerinin önlenmesinde oldukça etkili olmuştur.

b- Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin Türkiye Cezaevleri ile İlgili Kararları

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ülkemizde cezaevleri ile ilgili bir çok karara imza atmıştır. AİHM’nin ülkemiz hakkında kararlardan biri 22 Aralık 2005 tarihli BALYEMEZ kararıdır. Öğrenci olan başvuran 31 Ağustos 1993 tarihinde Adana Emniyet Müdürlüğü Terörle Mücadele Şubesi’nin DHP (Devrimci Halk Partisi) aleyhine yürütülen bir operasyon sırasında yakalanmış ve on iki yıl altı ay ağır hapis cezasına mahkum edilmiştir.

12 Nisan 1996 tarihinde Yargıtay’ın ilk derece mahkemesinin kararını onamasının ardından başvuran 69 gün sürecek olan bir açlık grevine başlamıştır. 19

Aralık 2000 tarihinde, emniyet güçleri, başvuranın cezasını çektiği Gebze Özel Tip Kapalı Cezaevine bir operasyon düzenlemiştir. Bu operasyon sırasında, başvuran yaralanmış ve vücudunun bazı bölgeleri yanmıştır.

Başvuranın AİHM'ne başvuru nedeni; kötü muamelelere maruz kalması (coplanması ve yumruklanması), cezaevi doktoru tarafından muayene edilmeden zorla traş edilmesi, bütün bunların sonucunda ise burnun kırılması ve yüzünde morluklar oluşması, ayrıca Uzun süreli açlık grevi sonucunda Wernicke-Korsakoff hastası olmasına rağmen hakkındaki hapis cezasının devam etmesidir.

AİHM, davayı incelemeye başlamadan önce, ciddi hastalıkları bulunan hükümlülerin cezalarının infazı konusunda Türkiye'de yürürlükte olan yasaları incelemiştir. AİHM, Türk yasalarının ulusal mercilere, tutukluların ciddi hastalıklara yakalandığı durumda müdahale etme olanağı sunduğunu not etmektedir. Sağlık durumu serbest bırakılma veya cezanın ertelenmesi kararlarının verilmesini gerektirebilecek unsurlardan biridir. Bu tedbirler, sağlık gerekçesiyle Cumhurbaşkanı'ndan af talebinde bulunma yoluna eklenmektedir. AİHM bu işlemlerin, ilk bakışta, tutukluların fiziksel bütünlüğü ve esenliklerinin korunması için Devletlerin özgürlüğü kısıtlayıcı cezaların meşru gereklilikleriyle bağdaştırmaları gereken uygun güvenceler oluşturduğuna kanaat getirmektedir.

Mevcut dava bağlamında, geçmişte Türkiye'nin, 1996 ve 2000 yıllarında koğuş yerine bir ila üç kişilik yaşam birimleri öngören F tipi cezaevlerinin kurulmasını protesto etmek amacıyla başlatılan açlık grevleri karşısında, beslenme bozukluğuna bağlı zihinsel ve fiziksel rahatsızlıkları olan ve aralarından bir kısmının WK-S olduğu düşünülen kişilerin tutuklu bulundurulmaları sorunuyla karşı karşıya kaldığını hatırlatmak uygun olacaktır. Hiç kuşkusuz yetkili mercilerin, bu durumun toplumun korunması açısından haklı gösterilemeyeceğine kanaat getirmesi üzerine, hasta olan tutuklulardan birçoğu sağlık gerekçesiyle geçici olarak serbest bırakılmıştır.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi davayla ilgili olarak yaptığı denetim ve incelemeler sonucunda başvuranın insanlık dışı ve kötü muameleyle maruz kalmadığına sağlık sorunlarının hapis cezası çekmesine engel olmadığına karar vermiştir (<http://www.inhak-bb.adalet.gov.tr/>).

AİHM'nin ülkemiz hakkında verdiği diğer bir karar ise 23 Ocak 2007 tarihli KEPENEKLİOĞLU kararıdır.

Başvuran 23 Şubat 2001 tarihinde ömür boyu hapis cezası çektiği Gebze Cezaevi'nden Tekirdağ F Tipi Cezaevi'ne nakledilmiştir. Başvuran avukatına gönderdiği mektupta Tekirdağ Cezaevi'ne nakli sırasında maruz kaldığı onur kırıcı muamelelerden yakınmıştır. Başvuran, İstanbul Devlet Mahkemesi önünde halen görülmekte olan aleyhinde açılmış bir davada kendisini temsil etmesi ve maruz kaldığı muamelelerden şikayetçi olması için gerekli başvuru yollarını kullanması amacıyla K. Bayraktar adına düzenlenmiş bir vekaletnameyi mektubuna eklemiştir. Söz konusu mektubun bazı bölümlerinin üzeri idare tarafından okunması imkansız hale gelecek şekilde çizilmiştir.

Başvuran, avukatına gönderdiği 19 Mart 2001 tarihli mektubunun bazı bölümlerinin çizilmesinin AİHS'nin 8. maddesince öngörülen haberleşmeye saygı hakkının ihlal edildiği iddiasında bulunup AİHM'ne başvurmuştur. AİHM yaptığı denetim ve incelemeler sonucunda 8. maddenin ihlal edildiğine ve Türkiye'nin tazminat ödemesine karar vermiştir.

AİHM'nin kararlarından biri 10 Mayıs 2007 tarihli ATICI kararıdır. Davanın nedeni, Hüseyin Atıcı adlı Türk vatandaşının İnsan Haklarının ve Temel Özgürlüklerinin Korunmasına İlişkin Sözleşme'nin 34. Maddesi uyarınca, Türkiye Cumhuriyeti aleyhine, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne 17.05.2002 tarihinde yapmış olduğu 19735/02 no'lu başvurdur.

Hüseyin Atıcı 16.10.1992 tarihinde Dev-Sol (Devrimci Sol) örgütüne üye olduğu şüphesiyle polis memurlarınca yakalanıp, gözaltına alınmış ve tutuklanmıştır. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne başvuru nedeni; cezaevleri arasında ve cezaevinden hastaneye nakli sırasında, tüm giysileri çıkarttırılarak aranması, anal yoldan yoklanması ve bunun insanlık dışı ve onur kırıcı muameleye eşdeğer olduğu yönündeki iddialarıdır. Ayrıca bu tedbirleri reddettiği için hücre hapsiyle cezalandırıldığını ve bunun hem fiziksel hem de ruhsal durumunun bozulmasına yol açtığını belirtmiştir. Başvuran, tutuklu yargılanma süresinin haddinden uzun olmasının sonucu olarak da maddi zarar gördüğünü iddia etmiş, tazminatın miktarını AİHS'nin takdirine bırakmıştır. Ayrıca manevi tazminat olarak 25.000 Euro talep etmiştir.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi davayla ilgili olarak başvuranın insanlık dışı ve onur kırıcı muameleye maruz kalmadığını ancak Türk makamlarının kötü

muamele iddialarına ilişkin olarak etkili bir soruşturma yapmamaları nedeniyle AİHS'nin 3. maddesini ihlal ettiği için tazminat ödemesine karar vermiştir (<http://www.inhak-bb.adalet.gov.tr/>).

AİHM'nin verdiği bir diğer karar 4 Aralık 2007 tarihli ÖZGÜR ve ÇAMLI kararıdır. Davanın nedeni (T.C. vatandaşları) Yunus Özgür ve Mustafa Çamlı'nın (başvuranlar) Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne 13 Şubat 2002 tarihinde Temel İnsan Hakları ve Özgürlüklerini güvence altına alan Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (AİHS) 34. maddesi uyarınca yapmış olduğu başvurdur.

Başvuranlar 11 Ağustos 2001 tarihinde cezaevi 2. müdürünün ve üç infaz memurunun hücre kapısını kapatmak için geldikleri sırada kendilerinden kuşlara yem olarak avluya bırakılan ekmek kırıntılarını toplamalarını söylemiştir. Başvuran Yunus Özgür, ekmek kırıntılarını toplamayı reddettiğini dile getirdiğinde, sinirlenen cezaevi 2. müdürü, Yunus Özgür'e doğru ilerlemiş ve birçok kez tokat atıp tekmelemiştir. Bu sırada, üç infaz memuru, Mustafa Çamlı'yı kollarından tutmuş ve tekmelemiştir. Mustafa Çamlı, arkadaşları Ercan Uçuk'un da aynı saldırılara maruz kaldığını belirtmiştir. Bu olaylar sonrasında da sağlık muayenelerinin yapılmadığını iddia etmişlerdir.

AİHM'ne başvurma sebepleri; cezaevi personelinin bulunmuş olduğu hakaret ve dayak eylemlerinin, insanlık dışı ve aşağılayıcı bir muameleye maruz kalmaları ve sağlık muayenelerinin yapılmamasıdır. Başvuran Yunus Özgür, sağlık muayenesini reddettiğini kabul etmemektedir. Başvuranlar, soruşturmanın tam olmadığını, kanıtların tamamının toplanmadığını, özellikle diğer tutukluların dinlenmediğini ileri sürmüşlerdir. Başvuranlar, AİHS'nin 3. ve 6. maddelerinin ihlal edildiğini iddia etmekte olup maddi ve manevi zararları için her biri 15.000 Euro tazminat talep etmişlerdir.

AİHM yaptığı denetim ve incelemeler sonucunda AİHS'nin 3. Maddesinin usul bakımından ihlal edildiğine, bu sebeple başvuranların her biri için 1.500 Euro tazminat ödenmesine karar vermiştir (<http://www.inhak-bb.adalet.gov.tr/>).

III- ÜLKEMİZDE BUGÜN İTİBARI İLE CEZAEVİ UYGULAMALARI

Bu bölümde; ülkemizde bugün itibarıyla cezaevleri hükümlü ve tutuklu yaşam koşulları açısından, mevzuat ve infaz açısından ve fiziki koşullar açısından ele alınmıştır.

A-Hükümlü Ve Tutuklu Yaşam Koşulları Açısından Kurumlar

Dünyada insan hakları konusunda yapılan reformlar, gelişmeler ve düzenlemeler, ülkemizde de etkisini göstermiş, cezaevlerinde tutuklu ve hükümlü hakları ile ilgili olarak yeni düzenlenmeler yapılmıştır.

647 sayılı Kanun'un yürürlükten kaldırılmasından sonra 01.01.2005 tarihinde yürürlüğe giren 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un ilgili maddelerinde hükümlü ve tutukluların çalışması, çalışma günleri ve saatleri, ücretleri vs gibi konular yeniden düzenlenmiş ve "Hükümlülerin Yükümlülükleri" başlıklı Altıncı Bölüm'ünde, hükümlülerin çalıştırılması hem bir hak hem de bir ödev olarak belirlenmiştir.

Kurum doktoru tarafından çalışmasında ruhsal veya bedensel olarak bir engel bulunmayan hükümlüler, belirlenen ücret karşılığında, sahip oldukları yetenekleri, becerileri, eğilimleri, zihinsel ve bedensel durumları göz önüne alınarak çalıştırılabilir hükmü bu kanunun 29. maddesiyle düzenlenmiştir. Çalışmak isteyen hükümlüler kuruma talepte bulunabilir. Kurum bu talepleri değerlendirip hükümlünün durumunu göz önüne alarak kurumun ihtiyaçları doğrultusunda bu talepleri karşılamakla yükümlüdür.

5275 sayılı Kanun'un 29. maddesinde hükümlü ve tutukluların çalıştırılmalarının amacı; tahliyeden sonra hayatlarını sürdürebilmelerine elverişli bir meslek veya sanatı öğrenmelerini sağlamak, belirli bir meslek ve sanat sahibi olanlar içinse, bu meslek ve sanatlarını koruyup, geliştirmelerini sağlamak, çalışma ve üretme isteklerini geliştirmek ve güçlendirmek olarak ifade edilmektedir.

"Kurum dışında çalıştırma" başlıklı 30. maddeye göre, açık ceza infaz kurumunda bulunan hükümlü ve tutuklularla, kapalı ceza infaz kurumlarında bulunup da açık ceza infaz kurumuna ayrılmaya hak kazanmış olanlar ceza infaz

kurumunun dışında da çalıştırılabilirler. Türkiye’de ceza infaz kurumlarında; halıcılık, marangozluk, demircilik, terzilik, mobilyacılık, hasırcılık, ayakkabıcılık, oto boya kaporta ve karosel işleri, inşaat işleri, sebzeçilik, meyvecilik, mandıracılık, konserveçilik, arıcılık, çeşitli zirai faaliyetler, battaniye – kilim - çarşaf ve nevresim imalatı, yorgancılık, dokumacılık, çeşitli el işleri, seramik yapımı, fırıncılık, fotoğrafçılık, kasap işletmeciliği ve benzeri faaliyetler yapılmaktadır (Öğmen, 1997:129).

Günümüzdeki örneklere baktığımızda, Rize’de Kalkandere L Tipi Kapalı Cezaevi’ndeki hükümlü ve tutuklular, iş atölyelerinde çalışarak para kazanmakta olup, aynı zamanda sigortası da yaptırılan mahkumlar bu sayede meslek sahibi olmaktadır. Tekirdağ Muratlı Açık Cezaevi’nde hükümlü ve tutuklular hem iş kursu alırken, hem de Zorlu Tekstil adına aylık 10 TL maaş ile nevresim dikerek çalışmaktadır. Karaman Açık Cezaevi’nde bulunan hükümlüler günde 4-5 TL yevmiye ile hem çalışmakta, hem de SSK primleri yatırılarak ailelerinin de sağlık sigortası kapsamında faydalanması sağlanmaktadır. Hükümlüler cezaevinde yapılan uygulama ile tarımsal veya farklı alanlarda çalışmaktadır.

Anayasanın 42’nci maddesine göre “Kimse, eğitim ve öğretim hakkından yoksun bırakılamaz. Öğrenim hakkının kapsamı kanunla tespit edilir ve düzenlenir.” Bu anayasal hak tutuklu ve hükümlüler için de geçerlidir.

Ceza İnfaz Kurumları ile Tevkifevlerinin Yönetimine ve Cezaların İnfazına Dair Tüzüğün 110’uncu maddesi; “İyileştirme ve eğitim çalışmaları (tretman) hükümlüde, yasalara saygılı olarak yaşama, düşünce ve duygusunun yerleşmesi, ailesine ve topluma karşı kişisel ve toplumsal sorumluluk duygusunun gelişmesi, normal yaşama uyması, geçimini sağlayabilmesi için uygulanan rejim, önlem ve yöntemlerin tümünü içerir.

Öğretim, eğitim, meslek, sanat ve atölye çalışmalarının amacı, hükümlü ve tutukluları yetiştirmek, bilgi, yetenek, beceri ve davranışlarını geliştirmek, birlikte çalışma ve iş görme alışkanlığını kazandırarak yaşama hazırlamak ve kendilerini geçim ve mutluluklarını sağlayacak bir meslek sahibi yapmaktır. Ayrıca hükümlü ve tutukluların özgürlüklerinin kısıtlanmasına neden olan olayın psikolojik, sosyal ve fiziksel bütünlüklerinde meydana getirdiği zararların giderilmesi, saygınlık, güven, değer ve başkalarının hak ve özgürlüklerine saygı duygularının geliştirilmesi, sosyal,

kültürel, meslekî, psikolojik ve fiziksel gereksinimleri doğrultusunda yeniden toplumsallaşmalarına destek olunması bakımından önemlidir.

Türk İnfaz Sisteminde ceza infaz kurumlarında uygulanan eğitim programlarının ilke ve esasları şöyle sıralanabilir (Turgut, 1997; 200-202);

1. Hükümlü ve tutukluların eğitimi, infazın en önemli unsurudur.
2. Bu doğrultuda hazırlanan eğitim programlarının temeli Atatürk Milliyetçiliği'ne dayanır.
3. Eğitim programlarında, hükümlülere okuma-yazma öğretmenin yanı sıra, tahliyeden sonraki hayata uygun bilgi ve yetenekleri kazanmalarına önem verilir.
4. Kurumdaki tüm personel, eğitim programlarının uygulanmasından sorumludur.
5. Eğitim programlarının temel amacı, hükümlülere iyileştirerek yeniden topluma kazandırmaktır. Bu eğitimlerde hükümlülere, ahlaki ve manevi değerlerin bir alışkanlık şeklinde kazandırılması için çalışılır.
6. Eğitim programlarının uygulanmasında, hükümlülerin istek ve yetenekleri ön planda tutularak, bilgi ve becerilerinin artırılması suretiyle iyileştirmenin gerçekleştirilmesine çalışılır. Burada rehberliğe önem verilir.
7. Eğitim sırasında hükümlü ailelerinin, işbirliğine önem verilir ve gönüllü olmaları koşuluyla, katkılarından yararlanılır.
8. Eğitim programlarının uygulanmasında, bu çalışmalarla ilgili kamu kurumları, özel kuruluşlar veya diğer bakanlıklarla işbirliği yapılır.
9. Hükümlü ve tutuklular, yetenekleri doğrultusunda ve mesleklerine göre eğitim personeline yardımcı olarak görevlendirilebilirler.
10. Eğitimde kullanılan program, metod ve araçlar, bilimsel temelde ve ihtiyaçlara göre hazırlanır ve sürekli geliştirilir.
11. Eğitim ve öğretim çalışmaları, önemlerine göre, zorunlu programlar ve zorunlu olmayan programlar olarak ikiye ayrılır.
12. Eğitim çalışmalarının değerlendirilmesi, eğitimin en temel unsurlarındandır.
13. Eğitim, hükümlülerin yeniden topluma kazandırılması amacına yönelik bir araçtır, amaç değildir.

Türkiye'deki infaz kurumlarında, hükümlülerin eğitimi başlığı altında sürdürülen faaliyetler; okuma yazma kursları, ilkokul ve ortaokul bitirme kursları,

lise ve dengi okul bitirme kursları, üniversiteye kayıt ve ceza infaz kurumunda yüksek öğrenim yapma imkanı, meslek eğitimi, tiyatro oynama ve yazma çalışmaları, münazara ve bilgi yarışmaları, film ve video ile eğitim, müzik, folklor kollarının kurularak çalıştırılması, televizyon ve radyo ile eğitim, grup terapisi, bireysel terapi çalışmaları, ferdi görüşmeler, kitap ve kütüphane ile eğitim, psiko-sosyal hizmet programının uygulanması ile eğitim, döner sermaye iş yurtlarında çalışarak meslek öğrenme ve iş ahlakı eğitimi şeklinde sıralanmaktadır (İçli, 1999: 79-80).

İşyurtları Kurumu kurulduğu 1997 yılından itibaren 4301 sayılı Kanun ile “ Adalet Bakanlığına bağlı, belirli bir kamu hizmetini yürütmek üzere kurulan, gelir tahsis edilen ve bu gelirden harcama yetkisi verilen, kuruluş ve çalışma esasları özel kanunla düzenlenen” bir kamu idaresi olarak faaliyet göstermektedir. Bu Kanunun 1 inci maddesinde “Hükümlü ve tutukluların meslek ve sanatlarının korunup geliştirilmesi veya bir meslek ve sanat öğrenmeleri amacına yönelik olarak çalışmalarını sağlamak üzere; işyurtları açmak ve bunların bütün mali ve idari işlerini bir merkezden düzenlemek ve yönetmek amacıyla Adalet Bakanlığına bağlı Ceza İnfaz Kurumları ile Tutukevleri İşyurtları Kurumu kurulmuştur.” denilmek suretiyle kuruluş amacı açıklanmıştır (<http://www.iydb.adalet.gov.tr/default.asp?islem=genel>).

İş yurtlarında çeşitli alanlarda eğitim ve üretim sahası (tarımsal üretim, endüstriyel üretim, hayvansal üretim, elişleri, inşaat ve onarım işleri vb.) bulunmaktadır. Üretilen tüm ürünler çeşitli yerlerde sergilenerek satışı yapılmakta ve bu ürünlerden gelir elde edilmektedir. Belli bir ücret karşılığında çalışan mahkumlar ayrıca elde edilen kardan gelir sağlamak ve bunun yanında mahkumlar ve aileleri sigortalanarak güvence altına alınmaktadır. Bu amaçla yapılan çalışmalarla ilgili olarak İşyurtları Daire Başkanlığının 2008 yılı faaliyet raporu incelendiğinde, 199 adet kurulu işyurdu müdürlüğünde faaliyet gösteren 40 işkolunda tam zamanlı 4320, değişik zamanlarda ise 9.950 hükümlü ve tutuklu sigortalı olarak çalıştığını, 2008 Mâli yılı gelir gerçekleşmesi ise, 805.982.581,00 YTL’dir (<http://www.iydb.adalet.gov.tr/default.asp?islem=2008>)

Ülkemizde eğitim faaliyetlerine ilişkin değişik illerdeki cezaevlerinde hükümlü ve tutukluların ürettikleri sergilenmiş olup cezaevlerindeki yaşam koşullarının iyileştirilmesi sürecinde önemli bir adım olmuştur.

Örneğin, Ağrı M Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu’nda, Halk Eğitim Müdürlüğü iş birliğiyle açılan giyim kursunda kadın hükümlü ve tutukluların

yaptıkları ürünler 11 Mayıs 2009 tarihinde açılışı yapılan sergide tanıtılmıştır. 25 Mayıs - 01 Haziran 2009 tarihleri arasında Pendik Mehmet Akif Ersoy Kültür ve Sanat Merkezi'nde gerçekleştirilen 7. Geleneksel Sergi'de Kartal H Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu'ndaki hükümlü ve tutuklulara yönelik başlatılan kumaş üzerine Ebru Sanatı, Konfeksiyon (Kravat.Fular), Yağlı Boya, Rölyef (Bakır Kabartma) Mum ve Maket Yapımı gibi kurslarda elde edilen ürünler sergilenmiştir.

Yine Ankara 2 No'lu F Tipi Yüksek Güvenlikli Kapalı Kurumu, 06-07 Haziran 2009 tarihlerinde 10'uncusu gerçekleştirilen Beypazarı Festivali'nde hükümlü ve tutukluların işyurdu atölyelerinde ürettikleri ürünlerden oluşan bir stant açmıştır. Karabük A3 Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu da, Halk Eğitim Merkezi ve İŞKUR Müdürlüğü iş birliğiyle atölyeler ve iş-meslek kurslarında hükümlü ve tutukluların yaptıkları Safranbolu maket evleri ile alüminyum kabartma çalışmalarından oluşan ürünlerini 9 Haziran 2009 tarihinde sergilemiştir.

Avrupa İşkenceyi Önleme Komitesi hükümlü ve tutukluların günün 8 saatini yararlı aktivitelerle geçirmesini önerir. Bu aktivitelerin önemli bir parçası olan beden eğitimi ve spor, hükümlü ve tutukluların, yeteneklerinin geliştirilmesinin yanında, moral gücü yüksek, çevresiyle uyumlu, hem bireysel hem de toplumsal değerleri kazanmasında yardımcı olmaktadır. Ceza ve tutukevlerinde uygulanan beden eğitimi faaliyetleri, belirtilen amaçlar doğrultusunda sistemli, ilkel, sürekli ve planlı faaliyetler bütünüdür. Faaliyetler yıllık, aylık, haftalık ve günlük olarak gruplandırılmıştır. Her grup faaliyet bedensel ve ruhsal gelişme için birbirinin devamı ve sonucu olacak şekilde programlanmıştır.

11.12.2001 tarihinde imzalanan "Gençlik ve Spordan Sorumlu Devlet Bakanlığı ile Adalet Bakanlığı Arasında Ceza İnfaz Kurumları ve Tutukevlerinde Spor ve Diğer Serbest Zaman Etkinliklerine Yönelik İşbirliği Protokol"ü gereğince, Gençlik ve Spor İl Müdürlükleriyle iş birliği yapılarak kurumlara antrenör, hakem, uzman, spor malzemesi, spor programları temin etmektedir. Bu şekilde çözüm üretilmediği takdirde, il veya ilçe millî eğitim müdürlükleriyle temasa geçilerek ek ders ücreti karşılığında beden eğitimi öğretmeni görevlendirilmesi sağlanmaktadır. Bunun da mümkün olmaması hâlinde emekli beden eğitimi öğretmeni, beden eğitimi öğretmeni yetiştiren okullardan mezun olmuş öğretmen adayları veya bu niteliklere sahip kurum personeli aracılığıyla hükümlü ve tutuklulara spor yaptırılıp, kurum içi turnuvalar düzenlenmektedir (<http://www.mevzuat.adalet.gov.tr/html/26755.html>).

Bu tarihten itibaren cezaevlerinde beden eğitimi ve spora önem verilmiş, her cezaevinde bir spor kulübü kurularak, bu kulüplerinin eğitim verdiği farklı branşlarda Ülkemiz genelinde turnuvalar düzenlenmektedir. Örneğin; her yıl Adalet Bakanlığı'na bağlı Ceza ve Tevkif Evleri Genel Müdürlüğü ile Türkiye Badminton Federasyonu tarafından Ankara Sincan F Tipi Cezaevinde badminton turnuvası düzenlenmektedir. 2008 yılında Sakarya'nın Ferizli ilçesindeki Ferizli L Tipi Cezaevinde kalan tutuklu ve hükümlüler arasında futbol turnuvası düzenlenmiştir. Yine 2009 yılı içerisinde Kayseri Kapalı Cezaevi İnfaz Kurumu Müdürlüğü tarafından 4. Geleneksel Voleybol Turnuvası düzenlenmiştir.

Cezaevlerinde düzenlenen spor faaliyetleri ve turnuvalar hükümlü ve tutuklular üzerinde olumlu etkiler bırakmaktadır. Bu faaliyetlerle mahkumlar zamanlarını verimli kullanmakta, iletişim becerileri kazanarak geliştirmekte, hem beden ve hem de ruh sağlıklarını korumaktadırlar. Bunun sonucu olarak da ceza infaz kurumları hükümlü ve tutukluların yaşam koşulları açısından daha sağlıklı kurumlar haline gelmektedir.

Hükümlü ve tutuklarının eğitim haklarından faydalanmalarının yanı sıra yaşam koşullarının iyileştirilmesinde güvenlik konusu da önemlidir. Ülkemizde günümüz itibariyle hükümlü ve tutuklarının yaşama haklarının korunması ile ilgili olarak önemli gelişmeler yaşanmaktadır. Örneğin cezaevlerinin dış güvenliği, öncesinde jandarma ile sağlanmakta iken, günümüzde Adalet Bakanlığı'na 5 yıllık süreçte aşamalı olarak geçmesi planlanmaktadır. Bu uygulamaya ile cezaevi dış güvenliğinin sağlanması jandarmadan alınarak, cezaevi personeline devredilecektir.

Cezaevlerinde 2000 yılı öncesi toplu isyan, rehin alma, açlık grevleri, yangın çıkarma, tünel kazarak firar etme, haraca bağlama, örgüt içi şiddete tabi tutma, kurum görevlileri ile tutuklu ve hükümlülere şiddet uygulama, adam öldürme, yaralama ve benzeri pek çok asayiş ve güvenlik sorunu ortaya çıkmıştır. Tüm bu sorunlar genellikle koğuş esasının uygulandığı kurumlarda bu sistemin zafiyetleri nedeniyle yaşanmıştır.

Bu sebeple 2000 yılı itibariyle F Tipi Yüksek Güvenlikli Kapalı Cezaevleri açılmıştır. F tipi kapalı cezaevleri, ceza infaz kurumlarındaki tutuklu ve hükümlülerin yaşantıları ile ilgili olarak bir çok düzenleme getiren Birleşmiş Milletler Minimum Cezaevi Standart Kuralları ile Avrupa Konseyi Cezaevi Kuralları da dikkate alınarak, 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu'nun 16.maddesi ve 4422

sayılı Çıkar Amaçlı Suç Örgütleriyle Mücadele Kanunu'nun 13. maddesine dayanılarak, tutuklu ve hükümlülerin ıslahını sağlamak, koğuş sisteminden kaynaklanan asayiş ve güvenlik sorunlarını en aza indirmek, mahkumlara kültürel, sosyal ve sportif faaliyet imkanları oluşturmak ve daha özel yaşam alanları sunmak amacıyla inşa edilmiştir.

Hükümlülerin sağlık hizmetlerinden yararlanma hakkına sahip oldukları, hasta hükümlülerin öncelikle kurum hekimi tarafından kurum revirinde, burada tedavinin mümkün olmaması halinde ise devlet veya üniversite hastanelerinde tedavi ettirilecekleri hükmü 5275 sayılı Kanunun 57, 71 ve 78. maddelerinde düzenlenmiştir. Acil durumlarda hükümlü ve tutuklular özel sağlık kuruluşlarına tedavi ettirilebilir. Fakat acil haller dışında ilgili kanunun 57.maddesinde özel sağlık kuruluşlarında tedavi yasaklanmıştır. 72. maddede ise, hükümlülere kalori esasına göre, besleyici nitelik ve nicelikte, sağlıklı, normal çeşitlilikte, yaş, sağlık, yapılan iş, dinî ve kültürel gereklilikler göz önüne alınarak besin verileceği belirtilmiştir. Hükümlü ayrıca, kurum tarafından verilen besin ve ihtiyaç maddelerinin dışındaki gereksinimlerini, kurum kantininden karşılama hakkına sahiptir. 78. maddede ise, hükümlünün rızası olsa ve sağlığına zarar verme ihtimali bulunmasa dahi, hükümlü üzerinde tıbbî deney yapılamayacağı belirtilmektedir.

Kurum doktoru, aynı kanunun 79. maddesine göre ayda en az bir kez kurumu denetlemekle yükümlüdür. Bu denetleme sonucunda hazırladığı raporu kurum idaresine verir. Bu denetimlerin amacı; yaşam koşulları standartlarının üst seviyede tutulması için hükümlü ve tutuklular ile kurum personelinin temizliğini, kılık-kıyafetlerini, yatak takımlarını, kurumun aydınlatmasını, ısıtmasını, sıhhi tesisatını, havalandırmasını, hükümlülerin beden eğitimi ve spor faaliyetlerini, tespit edilen hasta sayısını ve hastaların durumunu, besinlerin nitelik ve niceliği ile dağıtım şekillerini sağlık yönünden değerlendirmektir.

Sağlık hizmetleri ile ilgili mevzuat yönüyle pek fazla problem bulunmamaktadır. Ancak yürürlükteki mevzuatın gereklerinin, ceza infaz kurumlarının fiziksel yapısı, alt yapı problemleri ve güvenlik gibi nedenlerle uygulamaya geçirilemediği gözlemlenmektedir. Uygulamada, ceza infaz kurumlarının çoğunda, kadrolu bir kurum hekimi ve kurum reviri bulunmamaktadır.

Hasta hükümlülerin muayene ve tedavileri, Sağlık Bakanlığı'na bağlı resmi kurumlarda görevli olan doktorlar tarafından yapılmaktadır. Genellikle nöbet sistemi

içerisinde görevlendirilen doktorlar düzenli aralıklarla cezaevlerine gelmekte, hasta hükümlüleri muayene ederek; basit rahatsızlıkları tedavi etmekte, teşhis ve tedavi için özel donanım ve uzmanlık gerektiği görüşüne vardıklarında ise, hükümlünün hastaneye sevk edilmesi gerektiğini kurum yönetimine bildirmektedirler. Kurum yönetiminde, personel sayısı ve güvenlik dikkate alınarak uygun bir zamanda hükümlü hastaneye sevk edilmektedir. Acil durumlarda ise, hükümlü ceza infaz kurumundan sorumlu olan cumhuriyet savcısının talimatı ile derhal hastaneye sevk edilmektedir.

Tutuklu ve hükümlülerin yaşam koşullarının iyileştirilmesinde cezaevi personelinin de eğitimi büyük bir önem taşımaktadır. Ceza infaz kurumları ve tutukevlerinin ihtiyacı olan nitelikli personelin yetiştirilmesi amacıyla Adalet Bakanlığı bünyesinde faal olarak çalışan 4 adet eğitim merkezi bulunmaktadır;

-Ankara Eğitim Merkezi: Ceza infaz kurumları ve tutukevlerinin çağdaş ölçülerde, insan haklarına saygılı infaz anlayışı ile görev yapan kurumlar haline gelmesi ve bu kurumların gereksinim duyduğu nitelikli personelin yetiştirilmesi amacıyla; Ceza İnfaz Kurumları Ve Tutukevleri Personeli Ankara Eğitim Merkezi, kurumların kendi eğitim gereksinimleri için eğitim merkezleri açabileceklerini öngören devlet memurları kanunu'nun 216' ncı maddesi uyarınca 17 Temmuz 2000 tarihinde kurularak hizmet vermeye başlamıştır.

Ceza infaz kurumlarında görev yapan tüm personelin, kurum ortamına ve çalışma koşullarına uyumlarını sağlamak, bilimsel veriler ışığında görevin gerekleri ve niteliklerine uygun, çağdaş yönetim ve eğitim anlayışı ile hizmette verimlilik ve başarıyı arttırmak, sağlıklı iletişim ve eşgüdümü güçlendirmek amacıyla uygun eğitim ortamları hazırlamayı hedeflemektedir.

-Hüseyin Turgut Eğitim Merkezi: Erzurum ili, Kazım Karabekir Beldesi sınırları içinde bulunan eğitim merkezi binası, Atatürk Üniversitesi Rektörlüğü'ne ait iken, 19.09.2003 tarihinde Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü'ne tahsis edilerek 28.11.2004 tarihinde faaliyete geçmiştir.

-Ord. Prof. Dr. Sulhi Dönmezer Eğitim Merkezi: 4769 sayılı Ceza İnfaz Kurumları ve Tutukevleri Personeli Eğitim Merkezleri Kanunu gereğince kurularak, 16 Mart 2004 tarihinden itibaren İstanbul'da hizmet vermeye başlamıştır. Eğitim merkezinin amacı Uygun eğitim ortamlarında, uzman eğiticiler tarafından, çağdaş eğitim yöntemleriyle, hizmette verimliliği arttırmak ve uygulamada birliği sağlamak

için; mesleğe ilişkin temel bilgi ve standartların ceza infaz kurumları personeline öğretilmesidir.

-Kahramanmaraş Bölge Eğitim Merkezi: 11 Eylül 2006 tarihinden itibaren hizmet vermeye başlamıştır. Ceza İnfaz Kurumları personeline daha iyi ve kaliteli hizmet sunmak için eğitim faaliyetlerine devam eden merkez, fiziki ortam ve eğitim malzemeleri olmak üzere her türlü imkanlara sahiptir.

Bu eğitim merkezlerinin açılması ile gerek cezaevi personel adaylarının gerekse personelin aldıkları eğitim onların mahkumlarla olan ilişkilerinde olumlu sonuçlar doğurmuştur. Cezaevi personelinin aldığı eğitimler sonucunda profesyonelleşmesiyle bir yandan güvenlik ve iç düzen konularına dikkat ederken, diğer yandan mahkumlarla ilişkilerinde ölçülü ve insani bir biçimde davranmaya başlamışlardır. Cezaevi personeli ve mahkumlar arasında yapıcı ve olumlu ilişkilerin oluşması, sadece kötü muamele riskini azaltmakla kalmamış aynı zamanda kontrol ve güvenliği de arttırmıştır. Bunun sonucu cezaevi personelinin işi de daha tatminkar hale gelmiştir.

Adalet Bakanlığı, Avrupa Komisyonu ve Avrupa Konseyi İşbirliği ile yürütülen “Yargının Modernizasyonu ve Ceza Reformu Projesi” kapsamında, ülkemizde cezaevleri daha modern kurumlar haline getirilmektedir. Projenin “cezaevleri” bölümünde, ”model bir ceza infaz kurumu yönetimi anlayışı geliştirilmesi”, “ideal bir ceza evi mimarisi yaratılması”, “ceza infaz kurumu personelinin eğitiminin sağlanması” ve “infaz hakimlikleri ile ceza infaz kurumları izleme kurullarının desteklenmesi” adı altında 4 alt proje hayata geçirilmiştir.

Avrupa Konseyi iş birliğiyle hazırlanan 7 psiko-sosyal yardım programı 2007 yılında faaliyete geçmiş, hükümlü ve tutukluların, gerekli eğitim ve iyileştirilmelerinin sağlanarak, koşullu salıverilmelerinden sonra tekrar suç işlemelerinin önlenmesi amacıyla geliştirilen programlar tüm kurumlarda uygulanmaya başlanmıştır.

“İntihar ve Kendine Zarar Vermeyi Önleme”, “Öfke Kontrolü”, ”Salıverilme Öncesi Mahkum Gelişimi” ve “Benim Ailem Programları”, her kurumdan psikolog, sosyal çalışmacı ve 3 infaz koruma memuruna verilen eğitimlerin ardından tüm kurumlarda uygulamaya geçmiş, “Müebbet Hapis”, “Cinsel Suç” ve “Uyuşturucu Madde” Programları ise öncelikle pilot olarak belirlenen 9 ceza infaz kurumunda uygulanmıştır. Bu programlar için de belirlenen kurumlardan psikolog ve sosyal

alışmalar eğitici eğitimine alınmış, programlarla ilgili olarak psikolog, sosyal çalışmacı ve infaz koruma memurlarına eğitim verilmiştir.

Sürdürülen yeniden yapılandırma çalışmaları kapsamında ayrıca, yüksek güvenlikli ceza infaz kurumları ile kapalı ceza infaz kurumlarının yüksek güvenlikli bölümlerinde, eğitim-ğretim, sosyal-kültürel ve psiko-sosyal faaliyetlerin geliştirilmesi ve değerlendirilmesi amacıyla standartlar sistemine geçilmiştir. Bu kapsamda kurumlarda, “Eğitim Haritası” ile “Psiko-Sosyal alışmalar Haritası” uygulanmaktadır. Eğitim haritası kapsamında, hükümlü ve tutukların eğitim seviyelerinin yükseltilmesi için gerekli düzenlemeler yapılarak kütüphaneler de güncellenmektedir. Psiko-sosyal çalışmalar haritası kapsamında da tutuklu ve hükümlülerin yakından tanınması ve takip edilmesi amacıyla gözlem ve sınıflandırma formları düzenlenmekte, cezaevlerindeki sosyal ve kültürel etkinlikler arttırılarak katılım özendirilmektedir (<http://www.abhaber.com/haber.php?id=16107>).

Ceza infaz kurumunda bulunan hükümlü ve tutukluların katılması için yedi “Psiko-Sosyal Yardım Programı” geliştirilerek uygulanmaya başlanmıştır. Bu programlar şunlardır:

- (a). Öfke kontrolü programı,
- (b). İntihar ve kendine zarar verme konularında personelde farkındalık yaratma programı,
- (c). Cinsel suç tedavi programı,
- (d). Uyuşturucu madde tedavisinde kullanılan psikolojik müdahale programı,
- (e). Ceza infaz kurumu personeli için müebbet hapis ve uzun süreli mahkmiyet programı,
- (f). Anne ve bebek programı,
- (g). Salıverilme ncesi ve mahkûm gelişimi programı.

Bütün bu programların amacı, hükümlülerin topluma yeniden kazandırılmasını sağlamaktır (http://www.pinarbasidergisi.com/ms_word.asp?haber=12).

B- Mevzuat Ve İnfaz Mantığı Açısından Kurumlar

Cezaevlerinin kurum yaşamında suçlunun kişiliği üzerinde yapabileceği olumsuz etkileri gidermek üzere, hükümlü ve tutukluların doğru davranış, tutum ve alışkanlıklar benimsemelerini, suçlu davranışlarda bulunmalarını önleyerek, ahlâkî değerler kazanmalarını sağlayacak; kurum hayatını toplumdaki normal hayata yakınlılaştırarak, bu kişilerin tahliyeden sonra topluma uyumlarını kolaylaştıracak iyileştirme programlarının uygulanması çağdaş infaz sistemlerinin temel amacını karşılamak amacıyla yeni düzenleme yapılması gereği doğmuştur.

5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'nun temel stratejisi olarak iyileştirme kavramına gereken önem verilmiştir. Ceza infaz kurumlarının tanımlarının yapılması ve bununla ilgili esaslar saptanmıştır. İyileştirme amacının yeterince izlenebilmesi için hükümlülerin gözlem ve sınıflandırılmaları zorunlu olduğundan, Kanun'da bu hususlara ilişkin hükümlere yer verilmiştir.

Bilindiği gibi, cezaların infazı, ceza yargılamasının tamamlayıcı ve zorunlu bir unsurdur. Bağımsız mahkemelerce verilen mahkumiyet veya tutuklama kararlarının yerine getirilmesi amacıyla yapılan işlemler infaz hizmetlerini oluşturur. İnfaz sisteminin temel amacı, işledikleri suçla toplumsal yaşama karşı uyumsuzluk göstermiş ve yargı organlarınca suçluluğu tespit edilmiş şahısların iç dünyalarına nüfuz ederek uygun bir iyileştirme rejimine tabi tutulmak suretiyle toplum yaşamına hazırlamak ve bir daha suç işlemelerinin önüne geçilerek toplumla uyumlu bir kişi haline gelmelerini sağlamaktır.

Belirtilen amaca ulaşmak için iyileştirme çalışmalarının sağlam temellere dayandırılması ve ceza infaz kurumlarında çok sayıda faaliyetlerin aynı zamanda ve bir arada gerçekleştirilmesi gerekmektedir. İnfaz kurumlarının yöneticileri, yetişmiş personel ve uzmanlar ile uygun fiziki tesisler, sağlık tedbirleri, uygun besin, giyim, dışarı ile sağlıklı ve düzenli ilişkiler, eğitim ve öğretim, sportif, mesleki ve sanatsal çalışmalar, tahliye öncesi ve sonrasına ilişkin faaliyetler, asayiş ve güvenlik tedbirleri, ıslah çalışmalarının başlıca ve en önemli araçlarıdır.

İnfaz hukukunun kaynaklarını oluşturan infaza ilişkin yerli mevzuat yanında ayrıca ülkemizin kabul ettiği milletlerarası sözleşmelerde, kararlarda ve tavsiye kararlarında, özellikle hürriyeti bağlayıcı cezaların fiilen ve maddeten infazına ilişkin hükümler ve ilkeler yer almaktadır: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, Birleşmiş

Milletler İnsan Hakları Bildirisi, Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, Siyasi ve Medeni Haklar Sözleşmesi, Birleşmiş Milletlerin diğer hak bildirileri, Avrupa İnsan Hakları Bakanlar Komitesinin kararları, Birleşmiş Milletlerin hürriyeti bağlayıcı cezalara ilişkin olarak meydana getirdiği standartlar, Avrupa Konseyinin yayınladığı hapis cezası kuralları ve İşkenceyi Önleme Sözleşmesi bunların başlıcalarındandır.

Bilindiği gibi, çağdaş hukuk sistemlerinde, ceza infaz kurumlarının idaresinde, mutlaka birlikte ve dengeli olarak varlığını sürdürmesi gereken dört temel görev veya işlev bulunmaktadır. Bunlar sırasıyla;

- Güvenlik (hükümlülerin kurumda muhafazası, kaçmalarının önlenmesi)
- Kurumda düzenin sağlanması,
- İnfaz kurumunun temel amacının hükümlülerin iyileştirilmeleri olduğunun esas ilke olarak kabulü ve bunun gereğinin çağdaş penoloji esaslarına göre yerine getirilmesi,
- Hükümlü hakkında uygulanacak işlem ve yaptırımlar bakımından adalet esaslarının egemen kılınması ve bunun gereği olan hukuk araçlarının tesisi.

Bu dört temel işlev veya görev arasında eşit bir öncelik tesisinin, çağdaş bir infaz kurumu idaresinde daima göz önünde tutulması gereği algılanmış, Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'da yukarıda belirtilen dört işlev ve görevin gerektiği gibi yerine getirilmesini sağlamak üzere uygun hükümlere yer verilmiştir.

Bütün bu hususlara ilişkin hükümleri ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'da, söz konusu dengeyi sağlama imkânlarının tesis edilmesi hedeflenmiştir.

Kanun'un temel yapısını şöylece özetlemek mümkündür:

1. Kanun'un amacı, birinci maddesinde açıklandığı üzere, mevzuatta yer alan ceza ve güvenlik tedbirlerinin ne suretle yerine getirileceğini göstermektir.
2. Cezaların ve güvenlik tedbirlerin infazında amaçlar, temel ilkeler, özellikle hürriyeti bağlayıcı cezaların infazına ilişkin hususlar Kanun'da yer almış ve temel strateji olarak da iyileştirmeye önem verilmiştir.
3. Kanun'a dayalı olarak çıkarılacak tüzük ve yönetmeliklerle ayrıntıların gösterilmesi ve infaz sisteminin böylece tamamlanması öngörülmüştür.

4. Kanun ile ceza ve güvenlik tedbirlerin infazında mutlaka göz önünde bulundurulması gerekli ve çağdaş temel insan haklarına saygılı bir ceza infaz sisteminde egemen bulunması zorunlu zihniyeti açıklayan ilkeler yer almaktadır.
5. Ceza infaz kurumlarındaki hükümlülerin firarlarını önlemek suretiyle, muhafaza altında tutulmaları işlevinin yerine getirilmesine ilişkin hükümlere, bu maksadın geçerliliğini sağlamak üzere, çeşitli bölümler içerisinde yer verilmiştir.
6. Kanun'da hükümlünün temel yükümü olarak cezayı çekme, buna katlanma belirtilmiş ve bunu açıklayan çeşitli hükümlere yer verilmiştir. Besinleri reddetmek, ölüm orucuna yatmak gibi eylemler konusunda düzenlemelere yer verilmiştir.
7. Kanun'da bunların haricinde hükümlü ve tutuklular hakkında tatbik edilecek disiplin cezaları ve uygulaması, kurumlara alınma, kurumlarda bulundurulabilecek eşya ve malzemeler, hükümlü ve tutukluların hakları, eğitim ve öğretim çalışmaları, dış dünyayla ilişkileri, haberleşme ve ziyaret usulleri, nakil sebepleri; özellikle hastalık, güvenlik ve disiplin sebebiyle nakiller ve usulleri, salıverilmeden sonra koruma ve yardım konuları ayrıntılı bir şekilde düzenlenmiştir. Ayrıca hükümlü ve tutukluların zorunlu hâllerde kurum dışına çıkarılma hâlleri hükme bağlanarak uygulamada bu yönde görülen sıkıntıların önüne geçilmesi amaçlanmıştır. Yine hükümlü ve tutuklular hakkında yapılacak disiplin işlemleri ile uygulanacak disiplin cezaları, disiplin soruşturmasının şekli ve bu cezaların infazı ile kaldırılmasına ilişkin esas ve usuller düzenlenmiştir.

03.07.2005 tarihinde kabul edilen 5402 sayılı Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri ile Koruma Kurulları Kanunu ile Ceza İnfaz Sistemimizde cezaevinden salıverilen hükümlü ve tutukluların denetimi konusunda bir reform süreci başlatılmıştır.

Denetimli serbestlik; hükümlülerin suç işlemesine neden olan davranışlarının düzeltilerek, tekrar suç işlemelerinin önlenmesi, ceza infaz kurumundan salıverilen hükümlülerin takip edilmesi, madde bağımlılarının rehabilitasyonu, mağdurların uğradıkları zararın giderilmesi ve bu yolla toplumun korunmasıdır. (<http://www.cte-dsm.adalet.gov.tr/dosyalar/makale/cezainfazreform.htm>).

Türkiye'de denetimli serbestliğin amacı şüpheli, sanık ve hükümlünün toplumla bütünleşmesidir. Bu amaçla denetimli serbestlik ve yardım altındaki kişilerin davranışları, mahkeme tarafından kararlaştırılan yükümlülükleri yerine getirmedeki başarıları izlenir ve bu kişilerin tekrar suç işlemelerini önlemek

düşüncesiyle kararlaştırılan süre boyunca sosyal uyumları değerlendirilir. Denetimli serbestlik ve yardım altındaki kişi mahkemece verilen yükümlülöklere uymak durumundadır. Eğer kişi bu yükümlölöklere uymuyorsa bağılı olduğı mahkemesine bilgi verilir ve mahkeme bu bilgi doğrultusunda hareket eder.

Hükümlünün ceza infaz kurumundan salıverilmesi mahkemenin vereceğı karar bağılıdır. Salıverilme koşulunun sağılanması için hükümlünün suç türüne, ceza infaz kurumunda cezası infaz edilirken bulunduğı yaşa ve suçun işlendiğı tarihe göre ilgili Kanunda belirtilen süreyi ceza infaz kurumunda geçirmesi gerekmekte olup, hükümlünün iyi halli olması da hükümlünün salıverilmesini etkilemektedir.

Mahkeme; hükümlünün ilâmını, süre belgesini, disiplin kurulunun iyi hâle ilişkin görüşünü, idare ve gözlem kurulunun iyi hâle ilişkin kararını ve denetimli serbestlik ve yardım merkezi şube müdürlüğünün salıverme öncesi raporunu inceledikten sonra uygun bulması hâlinde dosya üzerinden koşullu salıverme kararı vermektedir. Bu karar sonucunda denetim süresi belirlenir ve hakim tarafından uygun görüldüğü takdirde bu denetim süresi içinde bir rehber görevlendirilir.

Hakim tarafından belirlenen denetim süresi içinde hükümlüye; yükümlölük yüklenmesi veya rehberlik edecek uzman kişinin (denetim görevlisi) görevlendirilmesi ya da her ikisine birden karar verilmesi hâkimin takdirinde bulunmaktadır. Hükümlünün; kişiliğı, sosyal durumu, işlediğı suç, yeniden suç işleme riski, topluma karşı taşıdığı tehlikelilik durumu hâkim tarafından değerlendirilerek koşullu salıverilen hükümlünün denetim süresi içinde;

- a. Yükümlölük belirlemeyebilecek ve rehber görevlendirmeyebilecek,
- b. Sadece yükümlölük belirleyebilecek,
- c. Sadece rehberlik edecek uzman kişi (denetim görevlisi) görevlendirebilecek,
- d. Yükümlölük belirleyebilecek ve rehberlik edecek uzman kişi (denetim görevlisi) görevlendirebilecektir.

Burada önemli olan, yükümlölük belirlenmeden ve rehberlik edecek uzman kişi (denetim görevlisi) görevlendirmeden denetim süresinin belirlenmesi halinde, hükümlü denetim süresince denetimli serbestlik ve yardım merkezi şube müdürlüğü veya bürolarınca takip edilememekte, nerede yaşadığı, ne iş yaptığı bilinmemektedir. Bu hâlde hükümlünün yapması gereken tek şey denetim süresi içinde hapis cezasını gerektiren kasıtlı suç işlememektir.

"Denetim süresi" ile "denetimli serbestlik" farklı kavramlardır. Hükümlünün denetimli serbestlik altına alınabilmesi için, hakim tarafından yükümlülük yüklenmeli veya rehberlik edecek uzman kişi (denetim görevlisi) görevlendirilmeli ya da her ikisine birden karar verilmelidir.

Bu nedenle koşullu salıverilen hükümlüye; yükümlülük yüklenmesi veya rehberlik edecek uzman kişi (denetim görevlisi) görevlendirilmesi infaz sisteminde kritik bir öneme sahiptir (<http://www.cte-dsm.adalet.gov.tr/dosyalar/makale/cezainfazreform.htm>).

Ülkemizde bugün itibariyle 134 denetimli serbestlik ve yardım merkezi şube müdürlüğü bulunmaktadır. Mahkemelerce 2006 yılında koşullu salıverme kararı ile birlikte yükümlülük yüklenmesi ve/veya rehber görevlendirilmesi kararı verilmemiş olup, karar sayısı 2007 yılında 40'a ulaşmıştır. 2008 yılının ilk dokuz aylık rakamlarına baktığımızda ceza infaz kurumundan salıverilen ve rehber görevlendirilen hükümlü sayısının %147 oranında artarak 99'a yükseldiği görülmektedir (<http://www.cte-dsm.adalet.gov.tr/dosyalar/makale/cezainfazreform.htm>).

Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri ile Şube Müdürlüklerinde 2010 yılı Şubat ayı istatistiklerine göre, 10.580 i adli kontrol olmak üzere, 58.580 karar infaz edilmektedir. Bu kararlar içerisinde uyuşturucu kullananlara yönelik olan uygulanan, Tedavi ve Denetimli Serbestlik Hükümü, 34.027 kararla başta gelmekte bu maddeyi de sırasıyla, Seçenek Yaptırımlar Erteleme, Denetimli Serbestlik Altına Alma, Hükümün Açıklanmasının Geri Bırakılması, Tahliye Sonrası Denetimli Serbestlik, Şarta Bağlı Erken Tahliye Konutta İnfaz Etkin Pişmanlık ile Diğer Ceza ve Tedbirler takip etmektedir. Ayrıca bu şube müdürlüklerinin görev alanına giren konulardan olan , suçtan mağdur olanlara yönelik yardım ile ilgili olarak ise, yapılan başvuru sayısı ise 587 olarak karşımıza çıkmakta ve bu rakamın 450 sine yardım yapıldığı bilgisine ulaşmaktayız. (<http://www.cte-dsm.adalet.gov.tr/>).

C-Fiziki Koşullar Açısından Kurumlar

Avrupa İşkenceyi Önleme Komitesi'nin tavsiyeleri üzerine koğuş sisteminin güvenlik, sağlık ve insan hakları açısından yarattığı zafiyetlerin giderilmesi için oda sistemine geçiş çalışmaları başlatılarak büyük ölçüde tamamlanmıştır.

Bu çalışmalar kapsamında;

- Avrupa Konseyi ve Birleşmiş Milletler Minimum Cezaevi Standartlarına uygun olarak projelendirilmiş bulunan 1 ve 3 kişilik oda sistemine dayalı yüksek güvenlikli ceza infaz kurumları olan 13 adet F tipi yüksek güvenlikli ceza infaz kurumu hizmete girmiştir.

- Yine oda sistemine göre yapılmakta olan Diyarbakır D Tipi Ceza İnfaz Kurumu 28.12.2002, Denizli D Tipi Ceza İnfaz Kurumu ise 5.7.2004 tarihinde hizmete girmiştir. Denizli Kadın Açık Ceza İnfaz Kurumu 18.10.2004 tarihinde, Kayseri-İncesu Çocuk Kapalı Ceza İnfaz Kurumu 19.04.2005, Karataş Kadın Kapalı Ceza İnfaz Kurumu 26.09.2006 tarihinde hizmete açılmıştır.

- Ankara Sincan'da, iki L tipi ve bir kadın kapalı ceza infaz kurumu 15.02.2006, Sincan Açık Ceza İnfaz Kurumu 26.05.2006, Ankara Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumu 26.05.2006 tarihinde, Ümraniye T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu 15/11/2006, Çorum L Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu 15/11/2006 tarihinde hizmete girmiştir.

- İstanbul Bakırköy'de bulunan ve eskimiş olan kadın ve çocuk ceza infaz kurumu kapatılmış olup, yerine bir kadın ceza infaz kurumunun yapılarak, hizmete girmiştir.

- İstanbul Maltepe'de 3 adet L tipi, 1 adet açık, 1 adet çocuk ceza infaz kurumunun yapımına 23.6.2005 tarihinde başlanmış olup, Ocak 2008'de tamamlanmıştır.

- İstanbul Silivri'de ise 8 adet L tipi ve bir adet açık ceza infaz kurumundan oluşan kompleks 4 ayrı ihale şeklinde gerçekleştirilmiş olup, bunlardan Silivri 6, 7, 8 Nolu L Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumları 17/09/2007, Silivri Açık Ceza İnfaz Kurumu 27/06/2007 tarihinde hizmete açılmıştır.

- Oda sistemine dayalı ve ortak yaşam alanlarından oluşan üniteler hâlinde projelendirilen orta güvenlikli L tipi ceza infaz kurumlarından ilki Sakarya'da tamamlanmış olup, 21.10.2005 tarihinde hizmete açılmıştır. Van F Tipi Yüksek Güvenlikli Kapalı Ceza İnfaz Kurumu 12.10.2005 tarihinde hizmete açılmıştır.

- 19 adet E ve M tipi kapalı ceza infaz kurumuna eklenti niteliğindeki iş atölyesi, sosyal ve kültürel mekanlar ile açık ve kapalı spor mekanları bulunan komplekslerin yapım ihaleleri gerçekleştirilmiş olup, 2005 ve 2006 yılında faaliyete geçirilmiştir.

- İstanbul Paşakapısı Ceza İnfaz Kurumu kadın tutukluların statüsüne, fiziksel ve ruhsal yapılarına ve topluma kazandırılma amaçlarına uygun olarak, tarihsel ve kültürel özelliğine önem verilerek restore edilmiş ve kadın ceza infaz kurumu hâline getirilmiştir. Kurum tüm İstanbul ceza infaz kurumlarında bulunan kadın tutukluların barındırıldığı çağdaş ve modern bir kadın tutukevi haline getirilmiştir.

- İzmir Bergama Kapalı Ceza İnfaz Kurumu boşaltılarak çocuk psikolojisine ve çocukların ruhsal ve fiziksel konumları göz önüne alınarak topluma kazandırılma ihtiyaçlarına göre restorasyona tâbi tutulmuş ve İzmir bölgesi için çocuk tutukevi hâline getirilerek çocuk tutukluların İzmir Buca Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda olumsuz koşullarına son verilmiştir.

- 27.5.2004 gün ve 36401 sayılı yazımızla Gaziantep E Tipi kapalı ceza infaz kurumunda bulunan 100 hükümlünün, kapasitesi daha uygun olan Gaziantep H tipi kapalı ceza infaz kurumuna nakledilerek Gaziantep E tipi kapalı ceza infaz kurumunun B bloğunun sağ kısmının büyüklerle irtibatı kesilecek şekilde tamamen çocuk tutuklulara tahsis edilmiş ve çocukların nakil işlemleri tamamlanmıştır.

- Eskimiş olan Diyarbakır 2 No.lu Kapalı Ceza İnfaz Kurumu kapatılmış, burada bulunan çocuk hükümlü ve tutuklular 20.5.2004 tarihli Bakan Onayı ile bir bölümü çocuk tutukevi olarak düzenlenen Diyarbakır E Tipi Ceza İnfaz Kurumuna nakledilmiştir.

- Ankara Şaşmaz bölgesinde çağdaş ve modern bir açık ceza infaz kurumu yapımına yönelik ihale gerçekleştirilmiş ancak, zemin yapısı nedeniyle atölyelerin bir kısmının Ankara Ceza İnfaz Kurumu kampüsü bünyesindeki açık bölümüne yaptırılması planlanmıştır.

- Erzurum/Oltu T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu yapımı 21.12.2005 tarihinde; Kocaeli/Kandıra 1 ve 2 No.lu L Tipi – Açık Ceza İnfaz Kurumu İş Atölyesi yapımı 30.12.2005 tarihinde, Samsun/Bafra T Tipi 12.09.2006 tarihinde, Tokat T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu 16.11.2006 tarihinde Metris 2 Nolu T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu 23/12/2004, Kırşehir Açık Ceza İnfaz Kurumu yapımı 12/03/2007 tarihinde ihale edilmiştir. 03/07/2006 tarihinde Adana, Manisa, Elazığ ve Samsun E Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumlarına ruhsal bozukluğu bulunan tutuklular için tedavi üniteleri faaliyete geçirilmiştir. Ayrıca, Tekirdağ, İzmir ve Tarsus'ta yeni ceza infaz kurumu yapımına yönelik proje çalışmaları devam etmektedir. 9 mahalde

de kapasite artırımına yönelik olarak ek bina yapımı 2008 yılı yatırım programına teklif edilmiştir.

- Çorum L Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu 15.11.2006, Alanya L Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu 06/03/2007 tarihinde, Metris 1 Nolu T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu 24/03/2007 tarihinde Antalya L Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu 26/06/2007 tarihinde, Kırıkkale F Tipi Yüksek Güvenlikli Kapalı Ceza İnfaz Kurumu 19/07/2007 tarihinde hizmete açılmıştır. Rize L Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunun 2008 yılında tamamlanmıştır.

Ülke genelindeki 45 adet E tipi, 22 adet M tipi, 5 adet H tipi, 1 adet kapalı ceza infaz kurumu olmak üzere toplam 73 adet ceza infaz kurumu oda sistemine dönüştürülmüştür.

Gerek eskimiş olmaları nedeniyle gerekse çağdaş iyileştirme ve topluma kazandırma yöntemlerine imkan vermemeleri, bunun yanında küçük kapasiteleri yüzünden infaz bütçesine gereksiz yük olmaları nedeniyle ilçelerde ve bazı ağır ceza merkezlerinde bulunan ceza infaz kurumlarının kapatılarak bunların yerine bölge ceza infaz kurumlarının kurulması plânlanmıştır. Bu çerçevede, 2004 yılı içerisinde 61 küçük ceza infaz kurumu kapatılmıştır. 2005 yılında 6, 2006 yılında 20, 2007 yılında 46 ilçe ceza infaz kurumu kapatılmıştır.

Ağır ceza merkezlerinde bulunan birçok Devlet ve bazı üniversite hastanelerinde mahkum koğuşı açılmış, ayrıca mevcut koğuşların fiziki yetersizlik ve eksikliklerinin giderilmesi sağlanmıştır. Ancak, bir kısım üniversiteler ile Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'na bağlı hastanelerde mahkum koğuşı açılması konusundaki talepler karşılanmamıştır. Tüm ağır ceza merkezlerindeki hastanelerde, mahkum koğuşı yaptırılması konusundaki çalışmalar sürdürülmektedir (http://www.cte.adalet.gov.tr/diger/cezaevi_reformu.html).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN VERİ VE SONUÇLARI

I. ARAŞTIRMANIN VERİLERİ

Bu bölümde ilk olarak çalışma kapsamında kullandığımız veri toplama yöntem ve araçları ile ilgili bilgi verdikten sonra elde edilen sonuçları değerlendirecektir.

A. Araştırma İle İlgili Genel Bilgiler

Araştırma ile teorik arka planın birbirini desteklenmesi halinde, çalışmanın bilimsel geçerliliği ve güvenilirliğinin de yüksek olacağını gerçekliğinden hareketle, bu kısımda araştırmanın konusu, önemi, amacı ile ilgili bilgiler verilecek olup, neden böyle bir araştırma konusu seçtiğimizi, bu konunun öneminin nereden kaynaklandığını ve bu araştırmanın ne amaçla yapıldığının ortaya koyduktan sonra, bu doğrultudaki araştırma evrenini belirlememizdeki amaç ile birlikte bu çalışma esnasında kullandığımız bilimsel çalışma yöntemlerini de anlatmaya çalışacağız.

1. Araştırmanın Konusu

Ülkemizdeki Ceza infaz Kurumlarının, başta insan hakları uygulamaları açısından olmak üzere, çeşitli yönlerden kat ettiği mesafenin, personelin ve mahpusların mukayeseli değerlendirmelerin ışığında tespit edilmesi amaçlanmıştır. Bu mukayese için 2000 yılı öncesi ile sonrası, kurumların karşılaştırılması istenmiştir. Bu çalışmada 2000 yılının anlamı ise, ilk F tipi Ceza İnfaz Kurumlarının açıldığı tarih olan 19 Aralık 2000 tarih olmasıdır. Bu tarih ile birlikte, o güne kadar en önemli sorun olan güvenlik ile ilgili kaygıların önemli ölçüde aşılarak, artık daha

çok eğitim, üretim ve iyileştirme faaliyetlerinin ön plana çıktığı bir dönemin başlangıcına adım atılmış oldu.

2. Araştırmanın Amacı

Araştırmanın amacı, ülkemizin taraf olduğu uluslararası antlaşmalar çerçevesinde, özellikle ceza infaz kurumları mevzuatında yapmış olduğu değişikliklerin ve bunun sonucu meydana gelen anlayış değişikliğinin, bu durumun yansımalarını kurumlarda bizzat yaşayan hükümlü ve tutuklular ile personel tarafından, ne ölçüde ve ne şekilde hissedildiğinin tespitidir.

3. Araştırmanın Önemi

Uluslararası İnsan Hakları Mevzuatı Açısından Türkiye'deki Cezaevi Uygulamaları konulu tezde bahsedilen unsurların, süreci yaşayan kişilerin algıları ile örtüşüp örtüşmediğinin tespiti açısından önem taşıyan bu araştırma, aynı zamanda ceza infaz kurumları ile ilgili olarak gerçekleştirilen reform sürecinin ne ölçüde başarılı olduğunun ortaya konulması açısından da önem arz etmektedir. Bu sonuçların, reformların devam ettirilmesi konusunda ilgili kurum yöneticilerine veri teşkil edeceği düşünülmektedir.

Yine yetkililerin kağıt üzerinde yapmış olduğu değişikliklerin, pratiğe yansıtılıp, hayata geçirilmesi açısından, hedeflerine ulaşmış, ulaşmadıklarının ya da ne ölçüde ulaşabildiklerinin de bir göstergesi olabilir.

Bu araştırma ayrıca, 2000 öncesinde devletin en sorunlu alanlarından biri olan ceza infaz kurumlarının, bugün geldiği konum itibari ile birçok gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeye de nasıl örnek olabildiğinin somut bir göstergesi olması açısından, bir karşılaştırma ölçeği de olabileceği düşüncesiyle önem taşımaktadır. Sonuç itibari ile elde edilen bu başarının da, özellikle diğer kamu kurumlarından hali hazırda açmazda ya da tıkanma noktasında olup, devlet için ciddi sorunlu olan alanlarda da yapılabilecek reform çalışmalarının başlatılması ve sürdürülmesi noktasında da bir örnek teşkil edebileceği de düşünülmektedir.

B. Araştırma Yöntemi

Bu bölümde, araştırmanın modeli, evreni, örnekleme, veri toplama teknikleri, veri toplama aracı ve verilerin analizinde kullanılan istatistiksel çözümleme teknikleri sunulmaktadır.

1.Araştırmanın Deseni

Bu araştırma betimsel yöntem ve ilişkisel tarama modeline göre desenlenmiştir. Deneklerin var olan özelliklerine hiçbir değişiklik yapılmaksızın veri toplanarak, var olan durum hakkında deneklerin görüşleri alınmaya çalışılmıştır.

Betimleme yöntemi geçmişe ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır. Araştırmaya konu olan olay, kendi şartları içinde ve olduğu gibi tanımlamaya çalışılır. Olayı değiştirme ve etkileme çabası gösterilmez. Önemli olan bilmek istenen şeyi gözleyip belirleyebilmektir (Karasar, 2004b: 77).

İlişkisel tarama modelleri, iki veya daha çok sayıdaki değişken arasında birlikte değişim varlığını ve/veya derecesini belirlemeyi amaçlayan araştırma modelleridir (Karasar, 2004b: 81).

2.Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini, 2009 yılında Türkiye Geneline bulunan Ceza Evlerindeki hükümlü ve tutuklular ile burada görev yapan personeller oluşturmaktadır. Araştırma evreninde bulunan bütün bireylere ulaşılmak amaçlanmıştır. Adalet Bakanlığından alınan yazılı izine göre söz konusu anket çalışması için; Aydın E Tipi, İzmir 1 No'lu F Tipi Yüksek Güvenlikli, Nazilli E Tipi, Antalya E Tipi, Adana E Tipi, Bursa E Tipi, Ordu E Tipi, Diyarbakır E Tipi, Mardin E Tipi, Erzurum E Tipi, Ankara 1 No'lu F Tipi Yüksek Güvenlikli, Ankara 1 No'lu L Tipi, Mersin E Tipi, Konya E Tipi, Bitlik E Tipi ve Elazığ E Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumları seçilmiştir.

Anket için seçilen ceza infaz kurumlarının Coğrafi olarak Türkiye'nin bütün bölgelerini kapsaması amaçlanmıştır. Anketin uygulaması için kurumların idarelerince personel ve hükümlülerin rızaları alınmıştır. Çalışma kapsamında

personelin ve hükümlülerin kimliği, geçmişi, ailesi hakkında bilgileri teşhir edilmemiştir.

Anketler araştırmacı tarafından bizzat uygulanamamakla birlikte, kendisinin yüz yüze görüşüp bilgilendirdiği kişiler aracılığı ile uygulanmıştır. Ancak bazı personelin kurumda bulunmamasından dolayı bu kişilere anket verilememiştir. Bazı personel zamanlarının olmadığını söyleyerek anketleri cevaplamak istememişlerdir. Bu gibi çeşitli sebeplerden dolayı anket 330 personele uygulanmıştır.

Araştırma evreninde bulunan hükümlü ve tutuklulardan bir kısmı çeşitli sebeplerle anketi doldurmak istememişlerdir. Yapılan kısa görüşmelerin ardından anket 306 hükümlü ve tutukluya uygulanmıştır.

3. Araştırmanın Varsayımları

1.Mahkumların büyük bir bölümü birden fazla kez ceza evine girmiştir.

2.Mahkumlar,2000 yılı sonrası dönemde kurumda görev yapan yetkililerin sorunlarının çözümünde, çok daha fazla katkıda bulundukları ve mahkumların personeli kendilerine daha yakın hissetmektedir.

3.Mahkumlar, 2000 yılı sonrası değişikliklerin, daha disiplinli ve düzenli yaşamalarına olanak sağladığını düşünmekteler.

4.Mahkumlar, 2000 yılından sonra, personelin kendilerine yönelik davranışlarında, daha iyiye giden bir süreç yaşandığını düşünüyorlar.

5.Mahkumlar, diğer kurumlar tarafından gerçekleştirilen denetimlerin, kurum koşullarının iyileşmesine olumlu katkıda bulunduğunu kanaatindeler.

6 .2000 yılı sonrasında mahkumlar, kurumların, daha güvenli hale geldiği kanaatindeler.

7.Hükümlü ve tutukluların cezaevlerini karşılaştırmaları eğitim durumlarına göre değişiklik göstermektedir.

8.Personel, oda sistemine geçişle birlikte mahkumların daha insani şartlara kavuştuğuna inanıyor.

9. Personel, disiplin mevzuatındaki değişikliğin mahkumların cezaevi kurallarına daha fazla uymasını sağladığı kanaatinde.

10. Personel, iş atölyelerinin çeşitlendirilmesi yoluyla mahkumun tahliye sonrası sürece daha fazla uyum sağlamasına yardımcı olduğunu kanaatindedir.

11. Personel, 2000 yılından sonra yapılan değişiklik sonucu mahkumlar arasında nakit para döngüsünün olmamasının olumlu etkisi olduğunu düşüncesindedir.

12. Personel, 2000 sonrası dönemde yapılan değişikliklerin, kurumları daha güvenli hale gelmesine katkı sağladığı düşüncesindedir.

13. Personel, 2000 sonrası dönemde, mahkumlara yapılan iyileştirmelere oranla, kendi çalışma koşullarına yapılan iyileştirmelerin daha az olduğunu kanaatindedir.

14. Mahkumlar, 2000 yılı sonrasında cezaevlerinde yeni oluşturulan koşullarda cezalarını infaz etmenin daha tercih edilebilir bir durum olduğunu düşünüyorlar.

4. Veri Toplama Araç ve Teknikleri

Araştırmaya katılan personel ile hükümlü ve tutuklulara araştırma amaçları doğrultusunda bilgi toplamak amacıyla anket kullanılmıştır. Hükümlü ve personele için ayrı ayrı iki anket formu hazırlanmıştır.

Personel anketinin birinci bölümde personeller ile ilgili kişisel ve mesleki bilgileri toplamak amacıyla araştırmacı tarafından hazırlanan 7 soru yer almaktadır.

Anketin ikinci bölümünde 2000 yılı öncesi ve sonrası ceza infaz kurumlarında görev alan personelin bu yıllar arasındaki farklılıkları belirtmesi amacıyla araştırmacı tarafından oluşturulmuş 9 sorudan oluşan bir ölçek geliştirilmiştir.

Bu bölümdeki maddelerin değerlendirilmesinde “kesinlikle katılıyorum”, “katılıyorum”, “kararsızım”, “katılmıyorum” ve “kesinlikle katılmıyorum” ifadelerinden oluşan “Likert” tipi beşli dereceleme ölçeği kullanılmıştır. Araştırma esnasında ölçeğin güvenilirliği test edilmiş Cornbach’s Alpha katsayısı 0,781 olarak hesaplanmıştır.

Anketin üçüncü bölümünde Hükümlü ve tutukluları tahliye sonrası hayata hazırlamada etkili olduğunu düşündükleri faaliyetleri belirlemek amacıyla hazırlanmış 9 maddeli bir soru, 2000 yılı öncesi ve sonrası durumların karşılaştırılmasını amaçlayan 16 maddeli bir soru vardır. Ayrıca verilen ifadelerin hangi dönem için daha iyi olduğunun belirlenmesi amaçlanan 3 maddelik bir soru bulunmaktadır.

Anketin dördüncü bölümünde personelin katıldığı eğitim, bu eğitim hakkındaki düşünceleri ve eğer var ise katılmak istedikleri eğitim sorulmuştur.

Hükümlü ve tutuklu anketinin birinci bölümünde hükümlü ve tutuklular ile ilgili kişisel ve mesleki bilgileri toplamak amacıyla araştırmacı tarafından hazırlanan 8 soru yer almaktadır.

Anketin ikinci bölümünde 2000 yılı öncesi ve sonrası ceza infaz kurumlarında bulunan hükümlü ve tutukluların bu yıllar arasındaki farklılıkları belirtmesi amacıyla araştırmacı tarafından oluşturulmuş 8 sorudan oluşan bir ölçek geliştirilmiştir.

Bu bölümdeki maddelerin değerlendirilmesinde “kesinlikle katılıyorum”, “katılıyorum”, “kararsızım”, “katılmıyorum” ve “kesinlikle katılmıyorum” ifadelerinden oluşan “Likert” tipi beşli dereceleme ölçeği kullanılmıştır. Araştırma esnasında ölçeğin güvenilirliği test edilmiş Cornbach’s Alpha katsayısı 0,868 olarak hesaplanmıştır.

Anketin üçüncü bölümünde Kendilerini tahliye sonrası hayata hazırlamada etkili olduğunu düşündükleri faaliyetleri belirlemek amacıyla hazırlanmış 9 maddeli bir soru, 2000 yılı öncesi ve sonrası durumların karşılaştırılmasını amaçlayan 16 maddeli bir soru vardır. Ayrıca verilen ifadelerin hangi dönem için daha iyi olduğunun belirlenmesi amaçlanan 2 maddelik bir soru bulunmaktadır. Son olarak 2000 yılı öncesi ve sonrasını kıyasladıklarında en önemli değişimin hangi alanda olduğu sorulmuştur.

5.Verilerin Toplanması

Anket çoğaltılarak Adalet Bakanlığının uygun gördüğü 20 Ceza İnfaz Kurumuna Posta yolu ile gönderilmiş, yine aynı şekilde geri iadesi istenmiştir.

Anket ekinde gönderilen yönergede anketin kimlere ve nasıl uygulanacağı araştırmacı tarafından detaylı olarak kendisine yardımcı olan personele gönderilen yönerge ve süreç içerisinde telefon veya yüz yüze görüşülerek aktarılmıştır.

Anket uygulananların (Ceza İnfaz Kurumu personeli ile hükümlü ve tutuklular) nasıl seçilmesi gerektiği ile ilgili dikkat edilmesi gereken hususlardan, personel anketi ile ilgili olarak irtibat kurulan yönetici personele (cezaevi müdürü) ,

2000 yılından önceki bir zaman diliminden itibaren kurumlarda görev yapan ve özellikle mahkumla irtibat halinde 20 personelin seçilmesi, anketin uygulama aşamasında ise tespit edilen ve gönüllü olan bu personele, çoğaltılan anket formunun dağıtılarak 15-20 dakika içerisinde doldurulup teslim edilmesi talep edilmiştir.

Hükümlü ve Tutuklularla ilgili kısmında ise Ceza infaz kurumunda görev yapan uzman personelden, (sosyal çalışmacı-psikolog-öğretmen) ceza infaz kurumunun infaz bürosu ile de irtibat kurup, Ceza infaz kurumlarında 2000 öncesi ve sonrası dönemi karşılaştırabilecek durumdaki (bunun için ya kesintisiz olarak en geç 1999 yılından beri kurumlarda kalmış olması ya da 2000 öncesi herhangi bir tarihte hükümlü ya da tutuklu olarak girip, en azından 3 ay süreyle o ortamı tanıyacak kadar kalmış olanlardan seçilen) 20 hükümlü ve tutuklunun denek olarak tespit edilmesi ve çeşitli nedenlerle psiko-sosyal servis ya da eğitim birimine gelen bu deneklerden gönüllü olanlara uzman denetiminde uygulanması istenmiştir.

Anketlerin teslimi ise kargo yoluyla ya da araştırmacının çalıştığı kuruma eğitim gibi nedenlerle gelen personel eliyle olmuştur.

C.Bulgular ve Yorum

Araştırma için gerekli veriler deneklere (Ceza İnfaz Kurumu personeli ile hükümlü ve tutuklular) uygulanan anket yoluyla elde edilmiştir. Anket yoluyla elde edilen ham veriler bilgisayara aktarılmıştır. Araştırmanın ana problemine cevap bulma sürecinde, SPSS15.0 (Statistical Packet for The Social Science) programından yararlanılmıştır.

Araştırmanın problemlerinin çözümlenmesinde deneklerin kişisel özelliklerine göre gruplar arasında anlamlı bir farkın bulunup bulunmadığının belirlenmesi amacıyla “T-Testi” ve “tek yönlü varyans analizi” (Anova) yapılarak yorumlanmıştır.

İstatistiksel çözümlemelerdeki anlamlılık düzeyi 0,05 olarak kabul edilmiştir. Aritmetik ortalamaların yorumu için ise; araştırmada kullanılan “Likert” tipi beşli dereceleme ölçeğinden yararlanılmıştır. Bu ölçekte 1 “kesinlikle katılmıyorum”, 2 “katılmıyorum”, 3 “kararsızım”, 4 “katılıyorum” ve 5 “kesinlikle katılıyorum” olarak derecelendirilmiştir.

II.ARAŞTIRMANIN SONUÇLARI

I-ANKET

A- Ceza İnfaz Kurumlarındaki İnsan Hakları Uygulamaları Açısından 2000 Yılı Öncesi ve Sonrasının Hükümlü ve Tutuklu Bakışıyla Değerlendirilmesi Anketi (400 kişilik)

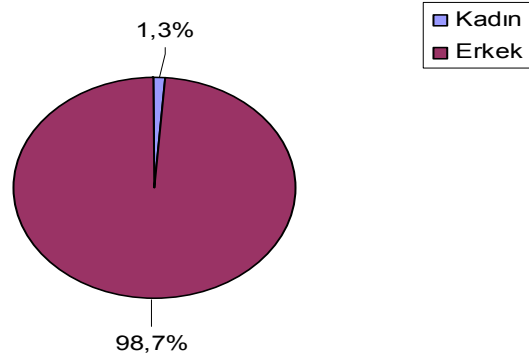
1-Ceza İnfaz Kurumlarında Cezasını İnfaz Eden Hükümlü ve Tutukluların Kişisel Özelliklerine İlişkin İstatistikler

TABLO 1. Araştırmaya Katılan Bireylerin Cinsiyetlerine Göre Dağılımları

Cinsiyet	N	%
Kadın	4	1,3
Erkek	302	98,7
Toplam	306	100,0

Araştırma kapsamındaki bireylerin cinsiyetlere göre dağılımları yukarıdaki tabloya yansıtılmıştır. Buna göre bireylerin %1,3'ü Kadın (4 kişi) ve %98,7'si Erkektir (302 kişi).

GRAFİK 1. Araştırmaya Katılan Bireylerin Cinsiyetlerine Göre Dağılımları

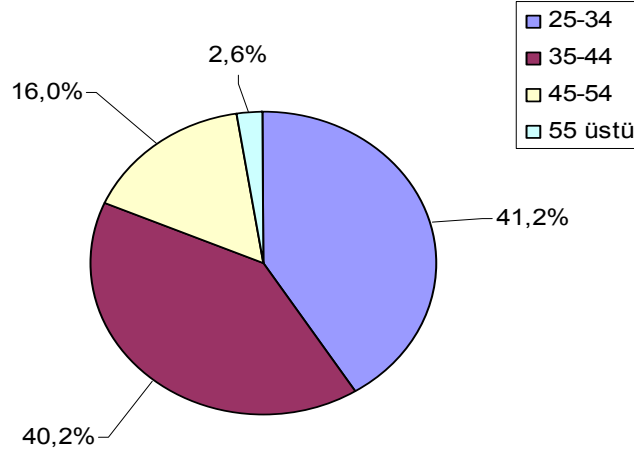

TABLO 2. Araştırmaya Katılan Bireylerin Yaşlarına Göre Dağılımları

Yaş	N	%
25-34	126	41,2
35-44	123	40,2
45-54	49	16,0
55 ve üstü	8	2,6
Toplam	306	100,0

Araştırma kapsamındaki bireylerin yaşlarına göre dağılımları yukarıdaki tabloya yansıtılmıştır. Buna göre bireylerin %41,2'si 25-34 yaş (126 kişi), %40,2'si 35-44 yaş (123 kişi), %16'sı 45-54 yaş (49 kişi) aralığındadır. %2,6'sı 55 ve 55 yaş üstündedir (8 kişi).

GRAFİK 2. Araştırmaya Katılan Bireylerin Yaşlarına Göre Dağılımları

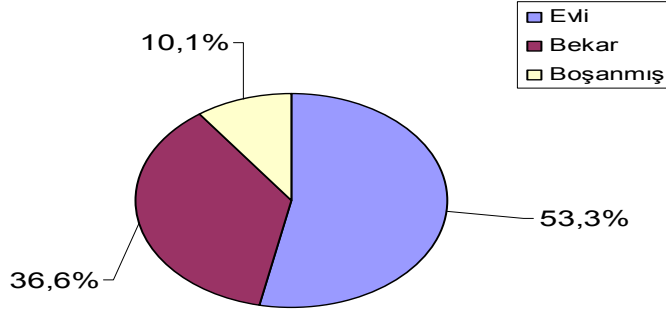

TABLO 3. Araştırmaya Katılan Bireylerin Medeni Durumlarına Göre Dağılımları

Medeni Durum	N	%
Evli	163	53,3
Bekar	112	36,6
Boşanmış	31	10,1
Toplam	306	100,0

Araştırma kapsamındaki bireylerin görevlerine göre dağılımları yukarıdaki tabloya yansıtılmıştır. Buna göre bireylerin %53,3'ü evli (163 kişi), %36,6'sı bekar (112 kişi) ve %10,1'i boşanmıştır (31 kişi).

GRAFİK 3. Araştırmaya Katılan Bireylerin Medeni Durumlarına Göre Dağılımları

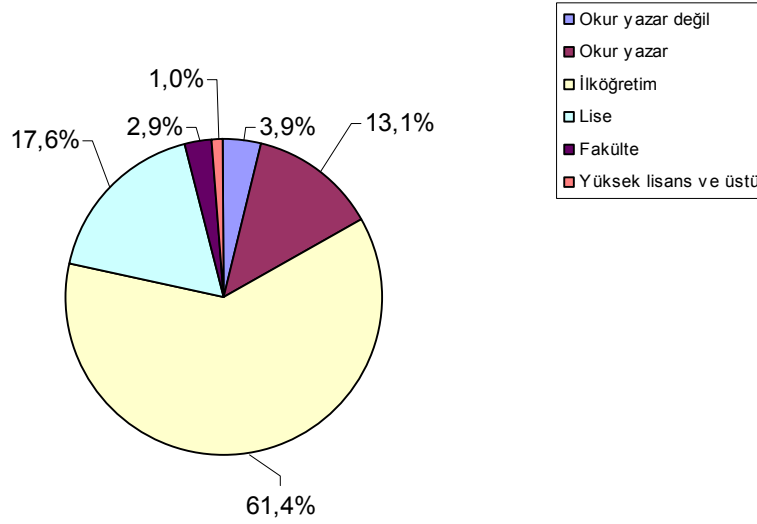

TABLO 4. Araştırmaya Katılan Bireylerin Eğitim Düzeylerine Göre Dağılımları

Eğitim	N	%
Okur-yazar değil	12	3,9
Okur-yazar	40	13,1
İlköğretim	188	61,4
Lise mezunu	54	17,6
Fakülte mezunu	9	2,9
Yüksek lisans ve üstü	3	1,0
Toplam	306	100,0

Araştırma kapsamındaki bireylerin eğitim düzeylerine göre dağılımları yukarıdaki tabloya yansıtılmıştır. Buna göre bireylerin %3,9'u okur-yazar değil (12 kişi), %13,1'i okur-yazardır. (40 kişi). %61,4'ü ilköğretim (188 kişi), %17,6'sı lise (54 kişi), %2,9'u fakülte (9 kişi) ve %1'i yüksek lisans (3 kişi) mezunudur.

GRAFİK 4. Araştırmaya Katılan Bireylerin Eğitim Düzeylerine Göre Dağılımları

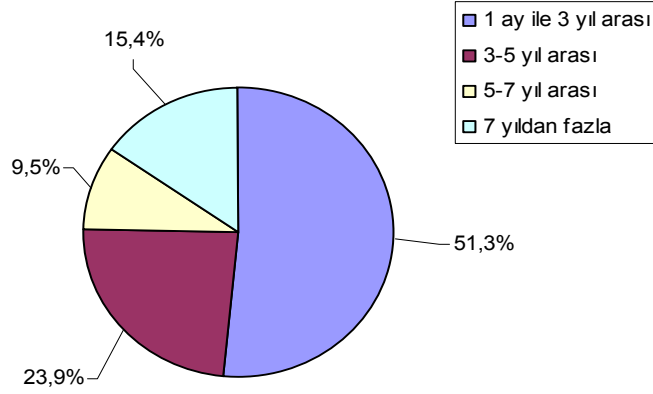

TABLO 5. Araştırmaya Katılan Bireylerin 2000 Yılında Önce Cezaevinde Kalma Durumlarına Göre Dağılımları

Yıl	N	%
1 ay ile 3 yıl arası	157	51,3
3-5 yıl arası	73	23,9
5-7 yıl arası	29	9,5
7 yıldan fazla	47	15,4
Toplam	306	100,0

Araştırma kapsamındaki bireylerin 2000 yılından önce cezaevinde kalma durumlarına göre dağılımları yukarıdaki tabloya yansıtılmıştır. Buna göre bireylerin %51,3'ü 1 ay ile 3 yıl arasında (157 kişi), %23,9'u 3-5 yıl (73 kişi), %9,5'i 5-7 yıl (29 kişi), %15,4'ü 7 yıldan fazla (47 kişi) cezaevinde kalmıştır.

GRAFİK 5. Araştırmaya Katılan Bireylerin 2000 Yılından Önce Kurumdaki Kalma Surelerine Göre Dağılımları

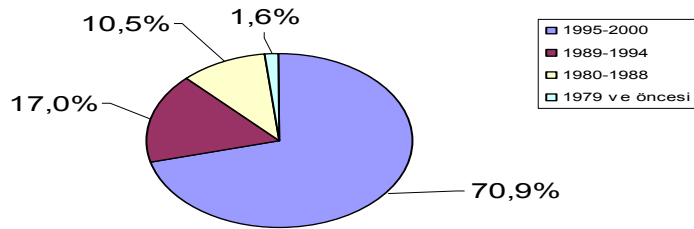

TABLO 6. Araştırmaya Katılan Bireylerin 2000 Yılından Önce Ceza İnfaz Kurumunda Kaldıkları Dönemin Tarihine Göre Dağılımları

Yıl	N	%
1995-2000	217	70,9
1989-1994	52	17,0
1980-1988	32	10,5
1979 ve öncesi	5	1,6
Toplam	306	100,0

Araştırma kapsamındaki bireylerin 2000 yılından önce ceza infaz kurumunda kaldıkları dönemin tarihine göre dağılımları yukarıdaki tabloya yansıtılmıştır. Buna göre bireylerin %70,9'u 1995-2000 arası (217 kişi), %17'si 1989-1994 arası (52 kişi), %10,5'i 1980-1988 arası (32 kişi), %1,6'sı 1979 ve öncesi (5 kişi) dönemde kurumda bulunmuşlardır.

GRAFİK 6. Araştırmaya Katılan Bireylerin 2000 Yılından Önce Ceza İnfaz Kurumunda Kaldıkları Dönemin Tarihine Göre Dağılımları

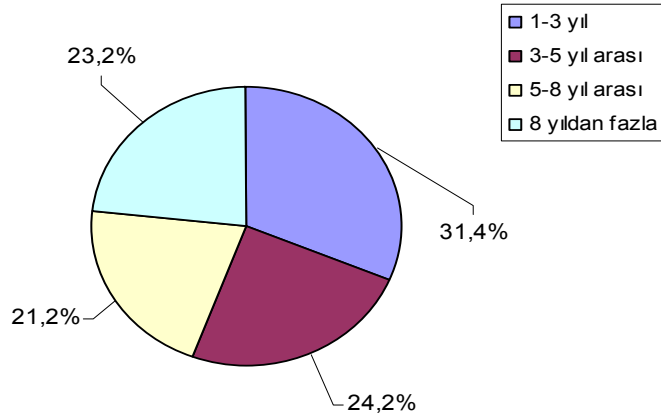

TABLO 7. Araştırmaya Katılan Bireylerin 2000 Yılından Sonra Ceza İnfaz Kurumunda Bulunmalarına Göre Dağılımları

Yıl	N	%
1-3 yıl	96	31,4
3-5 yıl	74	24,2
5-8 yıl	65	21,2
8 yıldan fazla	71	23,2
Toplam	306	100,0

Araştırma kapsamındaki bireylerin 2000 yılından sonra ceza infaz kurumunda bulunmalarına göre dağılımları yukarıdaki tabloya yansıtılmıştır. Buna göre bireylerin %31,4'ü 1-3 yıl (96 kişi), %24,2'si 3-5 yıl (74 kişi), %21,2'si 5-8 yıl (65 kişi) ve %23,2'si 8 yıldan fazla (71 kişi) süredir ceza infaz kurumunda bulunmaktadır.

GRAFİK 7. Araştırmaya Katılan Bireylerin 2000 Yılından Sonra Ceza İnfaz Kurumunda Bulunmalarına Göre Dağılımları

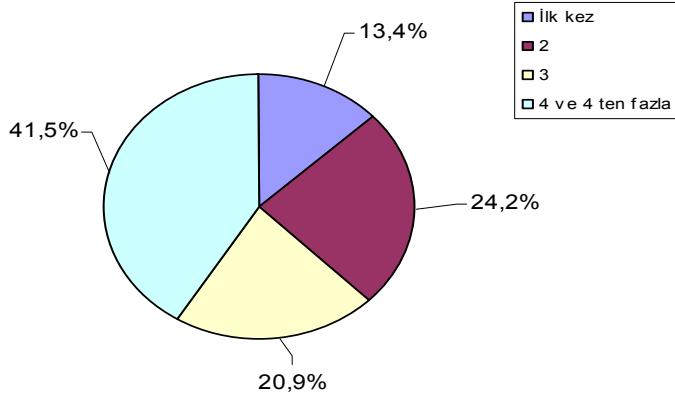
TABLO 8. Araştırmaya Katılan Bireylerin Şuan ki de Dahil Olmak Üzere Cezaevine Girip Çıkma Sayılarına Göre Dağılımları

Yıl	N	%
İlk kez	41	13,4
2	74	24,2
3	64	20,9
4 ve 4'den daha fazla	127	41,5
Toplam	306	100,0

Araştırma kapsamındaki bireylerin şuan ki durumları dahil olmak üzere cezaevine girip çıkmalarına göre dağılımları yukarıdaki tabloya yansıtılmıştır. Buna göre bireylerin %13,4'ü ilk kez cezaevine girerken (41 kişi), %24,2'si ikinci (74

kişi), %20,9'u üçüncü (64 kişi) ve %41,5'i 4 ve 4'den fazla (127 kişi) kez cezaevine girmiştir. Elde edilen sonuçlar incelendiğinde, bireylerin %86,6'lık büyük bir bölümünün birden fazla kez ceza evine girdiği tespit edilmiştir.

GRAFİK 8. Araştırmaya Katılan Bireylerin, Şu an ki de Dahil Olmak Üzere Cezaevine Girip Çıkma Sayılarına Göre Dağılımları

	MADDELER	N	Ort.	S.S.
1	2000 yılından sonraki dönemde, Cezaevinde karşılaşmış olduğum sorunların çözümüne, yetkililer tarafından daha fazla yardım edildiğini düşünüyorum.	306	3,57	1,29
2	Cezaevlerindeki disiplin kurallarında 2000 yılı sonrasında meydana gelen değişikliklerin, mahkumun cezaevi kurallarına uymasında daha etkili olduğunu düşünüyorum.	306	3,48	1,30
3	Cezaevlerinde farklı işkolları açılarak iş yurdu faaliyetlerinin çeşitlendirilmesi ve artırılmasının gerek cezaevi koşulları, gerekse tahliye sonrası yaşam için daha olumlu sonuçlar oluşturduğunu düşünüyorum.	306	3,93	1,09
4	Ceza infaz kurumunda nakit para kullanımı yerine, alışverişlerin kurumdaki emanet para hesabı üzerinden olmasının, kurum yaşantıma olan etkisinin daha olumlu olduğunu düşünüyorum.	306	3,47	1,40
5	2000 Yılından önce ceza infaz kurumlarında çalışan personelin bize daha iyi davrandığını ve değer verdiğini düşünmüyorum.	306	3,24	1,37
6	2000 yılı sonrası ceza infaz kurumlarının izleme kurulları, infaz hakimliği vs gibi kuruluşlara denetime açılması, cezaevlerinin daha iyi hizmet vermesine katkıda bulunduğunu düşünüyorum.	306	3,70	1,22
7	2000 yılı sonrası ceza infaz kurumlarında, 2000 yılı öncesi kurumlara göre kendimi daha güvende hissediyorum.	306	3,91	1,18
8	Şu an infaz ettiğim cezamı 2000 yılı öncesi cezaevi koşullarında çekmek isterdim.	306	2,96	1,51

2-Ceza İnfaz Kurumlarında Cezasını İnfaz Eden Hükümlü ve Tutukluların 2000yılı Öncesi ve Sonrası Dönemini Karşılaştırması için Oluşturulan Ölçeğe Verdikleri Yanıtlara Göre Dağılımları

Yapılan çalışma kapsamında oluşturulan anketin ikinci bölümünde, ceza infaz kurumunda cezasını çeken hükümlü ve tutukluların 2000 yılı öncesi ve sonrasında ceza infaz kurumlarının karşılaştırılması amacıyla hazırlanan 8 maddelik bir ölçek bulunmaktadır. Ölçek maddelerine ilişkin istatistikler aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

“2000 yılından sonraki dönemde, Cezaevinde karşılaşmış olduğum sorunların çözümüne, yetkililer tarafından daha fazla yardım edildiğini düşünüyorum” maddesine yanıt veren 306 hükümlü ve tutuklunun verdiği ortalama puan $3,57\pm1,29$; dır. Yani mahkumları cevaplarını, 2000 yılı sonrası dönemde kurumda görev yapan yetkililerin sorunlarının çözümünde, çok daha fazla katkıda bulundukları ve mahkumların personeli kendine daha yakın hissettiği, şeklinde yorumlamak mümkündür.

“Cezaevlerindeki disiplin kurallarında 2000 yılı sonrasında meydana gelen değişikliklerin, mahkumun cezaevi kurallarına uymasında daha etkili olduğunu düşünüyorum.” maddesine yanıt veren 306 hükümlü ve tutuklunun verdiği ortalama puan $3,48\pm1,30$;dır. Bu durumda mahkumların cevaplarını 2000 yılı sonrası değişikliklerin, daha disiplinli ve düzenli yaşamalarına olanak sağladığı şeklinde yorumlayabiliriz.

“Cezaevlerinde farklı işkolları açılarak iş yurdu faaliyetlerinin çeşitlendirilmesi ve arttırılmasının gerek cezaevi koşulları, gerekse tahliye sonrası yaşam için daha olumlu sonuçlar oluşturduğunu düşünüyorum.” maddesine yanıt veren 306 hükümlü ve tutuklunun verdiği ortalama puan $3,93\pm1,09$; dır. Bu değerlendirmeler çerçevesinde mahkumların cevaplarını, yeni açılan işkolları ile işyurtlarında çalışmanın kendileri açısından, hem şu an için yaşadıkları cezaevi koşulları, hem de tahliye sonrası yaşayacakları hayatla ilgili getirileri açısından, olumlu bir durum olduğunu düşündükleri şeklinde yorumlamanın mümkün olabileceğini düşünüyoruz.

“Ceza infaz kurumunda nakit para kullanımı yerine, alışverişlerin kurumdaki emanet para hesabı üzerinden olmasının, kurum yaşantıma olan etkisinin daha olumlu olduğunu düşünüyorum.” maddesine yanıt veren 306 hükümlü ve tutuklunun verdiği ortalama puan $3,47\pm1,40$ dır. Yani mahkumların cevaplarını, koğuşlarda para

kullanılmamasının yaşanabilecek bir çok olumsuz olayları engellemiş olduğunu düşündükleri, şeklinde yorumlayabiliriz.

“2000 Yılından önce ceza infaz kurumlarında çalışan personelin bize daha iyi davrandığını ve değer verdiğini düşünmüyorum.” maddesine yanıt veren 306 hükümlü ve tutuklunun verdiği ortalama puan $3,24 \pm 1,37$; dır. Burada mahkumların cevaplarını, 2000 yılından sonra, personelin kendilerine yönelik davranışlarında, daha iyiye giden bir süreç yaşandığını düşündükleri, şeklinde yorumlayabiliriz.

“2000 yılı sonrası ceza infaz kurumlarının izleme kurulları, infaz hakimli vs gibi kuruluşlara denetime açılması, cezaevlerinin daha iyi hizmet vermesine katkıda bulunduğunu düşünüyorum.” maddesine yanıt veren 306 hükümlü ve tutuklunun verdiği ortalama puan $3,70 \pm 1,22$; dır. Yani mahkumların cevaplarını, bahsedilen kurumlar tarafından gerçekleştirilen denetimlerin, kurum koşullarının iyileşmesine olumlu katkıda bulunduğunu düşündükleri, şeklinde yorumlayabilmemiz mümkün.

“2000 yılı sonrası ceza infaz kurumlarında, 2000 yılı öncesi kurumlara göre kendimi daha güvende hissediyorum.” maddesine yanıt veren 306 hükümlü ve tutuklunun verdiği ortalama puan $3,91 \pm 1,18$; dır. Bu cevapların, 2000 yılı sonrasında mahkumların kurumların, daha güvenli hale geldiğini düşündükleri, şeklinde yorumlanabilmesinin mümkün olduğunu düşünüyoruz.

“Şu an infaz ettiğim cezamı, 2000 yılı öncesi cezaevi koşullarında çekmek isterdim.” maddesine yanıt veren 306 hükümlü ve tutuklunun verdiği ortalama puan $2,96 \pm 1,51$; dır. Burada mahkumların cevaplarının, 2000 yılı sonrasında cezaevlerinde yeni oluşturulan koşullarda cezalarını infaz etmenin daha tercih edilebilir bir durum olduğunu düşündükleri açıkça ortaya koyduklarını söyleyebilmek mümkün.

Sonuçlar incelendiğinde, en yüksek ortalamayı “Cezaevlerinde farklı işkolları açılarak iş yurdu faaliyetlerinin çeşitlendirilmesi ve artırılmasının gerek cezaevi koşulları, gerekse tahliye sonrası yaşam için daha olumlu sonuçlar oluşturduğunu düşünüyorum.” maddesinin aldığı görülmektedir. En düşük ortalama ise “Şu an infaz ettiğim cezamı 2000 yılı öncesi cezaevi koşullarında çekmek isterdim.” maddesine aittir. Bu madde dikkatle okunduğunda, diğer maddelerin aksine, 2000 yılı öncesi için olumsuz bir anlam içermektedir.

3-Ceza İnfaz Kurumunda Cezasını İnfaz Eden Hükümlü ve Tutukluların Oluşturulan Ölçeğe Verdikleri Yanıtların Kişisel Özelliklerine Göre Farklılığının İncelenmesi

Yaş	N	Ort.	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	s.d.	Kareler Ortalaması	F	Sig.
25-34yaş	126	3,46	Gruplar Arası	3,026	3	1,009	2,017	0,112
35-44yaş	123	3,52	Grupiçi	151,054	302	0,500		
45-54yaş	49	3,72	Genel	154,080	305			
55yaş üstü	8	3,82						

Çalışma kapsamındaki hükümlü ve tutukluların yaşlarının, 2000 yılı öncesi ve sonrası cezaevlerinin karşılaştırılması üzerinde bir farklılaşmaya sebep olup olmadığının incelenmesi için “ANOVA Testi” uygulanmış, elde edilen sonuçlar yukarıdaki tabloya yansıtılmıştır.

Yapılan ANOVA Testi sonucunda sig>0,05 olduğundan hükümlü ve tutukluların cinsiyetlerinin, 2000 yılı öncesi ve sonrası cezaevlerine ilişkin görüşleri üzerinde 0,05 anlamlılık düzeyinde bir farklılaşmaya yol açmadığı belirlenmiştir. (F=2,017 sig=0,112) Çalışma kapsamındaki 25-34 yaş arası hükümlü ve tutukluların aldıkları puan ortalaması 3,46 , 35-44 yaş arası hükümlü ve tutukluların puan ortalamaları 3,52 , 45-54 yaş arası hükümlü ve tutukluların aldıkları puan ortalaması 3,72 , 55 yaş üstü hükümlü ve tutukluların aldıkları puan ortalaması 3,82 olarak hesaplanmıştır. Yani mahkumların cevaplarını, yaşları artıkça, 2000 yılı sonrası dönemdeki gelişmelere daha olumlu bakıyor oldukları şeklinde yorumlayabiliriz.

Medeni Hal	N	Ort.	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	s.d.	Kareler Ortalaması	F	Sig.
Evli	163	3,51	Gruplar Arası	1,770	2	0,885	1,761	0,174
Bekar	112	3,52	Grupiçi	152,310	303	0,503		
Boşanmış	31	3,76	Genel	154,080	305			

Çalışma kapsamındaki hükümlü ve tutukluların medeni hallerinin, 2000 yılı öncesi ve sonrası cezaevlerinin karşılaştırılması üzerinde bir farklılaşmaya sebep

olup olmadığının incelenmesi için “ANOVA Testi” uygulanmış, elde edilen sonuçlar yukarıdaki tabloya yansıtılmıştır.

Yapılan ANOVA Testi sonucunda $\text{sig} > 0,05$ olduğundan hükümlü ve tutukluların medeni hallerinin, 2000 yılı öncesi ve sonrası cezaevlerine ilişkin görüşleri üzerinde 0,05 anlamlılık düzeyinde bir farklılaşmaya yol açmadığı belirlenmiştir. ($F=1,761$ $\text{sig}=0,174$) Çalışma kapsamındaki evli olan hükümlü ve tutukluların aldıkları puan ortalaması 3,51, bekar olan hükümlü ve tutukluların toplam puan ortalamaları 3,52, boşanmış olan hükümlü ve tutukluların aldıkları puan ortalaması 3,76 olarak hesaplanmıştır. Hükümlü ve tutukluların 2000 yılı öncesi ve sonrasında cezaevlerini karşılaştırmalarının medeni hallerine göre değişiklik göstermediğini söyleyebilmek mümkündür.

Eğitim Durumu	N	Ort.	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	s.d.	Kareler Ortalaması	F	Sig.
Okur-yazar değil	12	3,05	Gruplar Arası	5,035	5	1,007	2,027	0,075
Okur-yazar	40	3,70	Grup içi	149,045	300	0,496		
İlköğretim	188	3,57	Genel	154,080	305			
Lise mezunu	54	3,41						
Fakülte mezunu	9	3,5						
Yüksek Lisans ve üstü	3	3,75						

Çalışma kapsamındaki hükümlü ve tutukluların eğitim durumlarının, 2000 yılı öncesi ve sonrası cezaevlerinin karşılaştırılması üzerinde bir farklılaşmaya sebep olup olmadığının incelenmesi için “ANOVA Testi” uygulanmış, elde edilen sonuçlar yukarıdaki tabloya yansıtılmıştır. Yapılan ANOVA Testi sonucunda $\text{sig} > 0,05$ olduğundan hükümlü ve tutukluların eğitim durumlarının, 2000 yılı öncesi ve sonrası cezaevlerine ilişkin görüşleri üzerinde 0,05 anlamlılık düzeyinde bir farklılaşmaya yol açmadığı belirlenmiştir. ($F=2,027$ $\text{sig}=0,075$) Çalışma kapsamındaki okur-yazar olmayan hükümlü ve tutukluların aldıkları puan ortalaması 3,05, okur-yazar olan hükümlü ve tutukluların puan ortalamaları 3,70, ilköğretim mezunu olan hükümlü ve tutukluların aldıkları puan ortalaması 3,57, lise mezunu olan hükümlü ve

tutukluların aldıkları puan ortalaması 3,41 , fakülte mezunu olan hükümlü ve tutukluların aldıkları puan ortalaması 3,5 , yüksek lisans ve üstü mezunu olan hükümlü ve tutukluların aldıkları puan ortalaması 3,75 olarak hesaplanmıştır. Yani, hükümlü ve tutukluların cezaevlerini karşılaştırmaları eğitim durumlarına göre değişiklik göstermiyor diyebilmek mümkündür.

Süre	N	Ort.	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	s.d.	Kareler Ortalaması	F	Sig.
1 ay ile 3 yıl arası	157	3,64	Gruplar Arası	5,237	3	1,746	3,542	0,015
3-5 yıl arası	73	3,32	Grup içi	148,843	302	0,493		
5-7 yıl arası	29	3,46	Genel	154,080	305			
7 yıldan fazla	47	3,59						

Çalışma kapsamındaki hükümlü ve tutukluların 2000 yılından önce cezaevinde kalma durumlarının, 2000 yılı öncesi ve sonrası cezaevlerinin karşılaştırılması üzerinde bir farklılaşmaya sebep olup olmadığının incelenmesi için “ANOVA Testi” uygulanmış, elde edilen sonuçlar yukarıdaki tabloya yansıtılmıştır.

Yapılan ANOVA Testi sonucunda $\text{sig} < 0,05$ olduğundan hükümlü ve tutukluların 2000 yılından önce cezaevinde kalma durumlarının, 2000 yılı öncesi ve sonrası cezaevlerine ilişkin görüşleri üzerinde 0,05 anlamlılık düzeyinde bir farklılaşmaya yol açtığı belirlenmiştir. ($F=3,542$ $\text{sig}=0,015$) Çalışma kapsamındaki 1 ay ile 3 yıl arasında cezaevinde kalan hükümlü ve tutukluların aldıkları puan ortalaması 3,64 , 3-5 yıl arasında cezaevinde kalan hükümlü ve tutukluların puan ortalamaları 3,32 , 5-7 yıl arasında cezaevinde kalan hükümlü ve tutukluların aldıkları puan ortalaması 3,46 , 7 yıldan fazla süre cezaevinde kalan hükümlü ve tutukluların aldıkları puan ortalaması 3,59 olarak hesaplanmıştır. Yani, hükümlü ve tutukluların cezaevlerini karşılaştırmaları, 2000 yılından önce ceza evinde kalma sürelerine göre değişiklik göstermektedir.

Çıkan farklılığın kaynağının araştırılması için Tukey Testi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda 1ay-3yıl arasında ceza evinde kalanlar ile 3yıl-5yıl arasında ceza evinde kalanlar arasında farklılık tespit edilmiştir.

Dönem	N	Ort.	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	s.d.	Kareler Ortalaması	F	Sig.
1995-2000	217	3,52	Gruplar Arası	1,21	3	0,404	0,797	0,496
1989-1994	52	3,49	Grupiçi	152,87	302	0,506		
1980-1988	32	3,71	Genel	154,080	305			
1979 ve öncesi	5	3,68						

Çalışma kapsamındaki hükümlü ve tutukluların 2000 yılından önce ceza infaz kurumunda kaldıkları dönemin, 2000 yılı öncesi ve sonrası cezaevlerinin karşılaştırılması üzerinde bir farklılaşmaya sebep olup olmadığının incelenmesi için “ANOVA Testi” uygulanmış, elde edilen sonuçlar yukarıdaki tabloya yansıtılmıştır. Yapılan ANOVA Testi sonucunda sig>0,05 olduğundan hükümlü ve tutukluların 2000 yılından önce ceza infaz kurumunda kaldıkları dönemin, 2000 yılı öncesi ve sonrası cezaevlerine ilişkin görüşleri üzerinde 0,05 anlamlılık düzeyinde bir farklılaşmaya yol açmadığı belirlenmiştir. (F=0,797 sig=0,496) Çalışma kapsamındaki 1995-2000 yılları arasında cezaevinde kalan hükümlü ve tutukluların aldıkları puan ortalaması 3,52 , 1989-1994 yılları arasında cezaevinde kalan hükümlü ve tutukluların puan ortalamaları 3,49 , 1980-1988 yılları arasında cezaevinde kalan hükümlü ve tutukluların aldıkları puan ortalaması 3,71 , 1979 yılından önce cezaevinde kalan hükümlü ve tutukluların aldıkları puan ortalaması 3,68 olarak hesaplanmıştır. Yani, hükümlü ve tutukluların cezaevlerini karşılaştırmaları, 2000 yılından önce ceza evinde kaldıkları döneme göre değişiklik göstermemektedir.

Süre	N	Ort.	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	s.d.	Kareler Ortalaması	F	Sig.
1-3 yıl	96	3,62	Gruplar Arası	2,600	3	0,867	1,728	0,161
3-5 yıl	74	3,55	Grupiçi	151,479	302	0,502		
5-8 yıl	65	3,37	Genel	154,080	305			
8 yıldan fazla	71	3,57						

Çalışma kapsamındaki hükümlü ve tutukluların 2000 yılından sonra ceza infaz kurumunda bulunmalarının, 2000 yılı öncesi ve sonrası cezaevlerinin karşılaştırılması üzerinde bir farklılaşmaya sebep olup olmadığının incelenmesi için “ANOVA Testi” uygulanmış, elde edilen sonuçlar yukarıdaki tabloya yansıtılmıştır.

Yapılan ANOVA Testi sonucunda $\text{sig} > 0,05$ olduğundan hükümlü ve tutukluların 2000 yılından sonra ceza infaz kurumunda bulunmalarının, 2000 yılı öncesi ve sonrası cezaevlerine ilişkin görüşleri üzerinde 0,05 anlamlılık düzeyinde bir farklılaşmaya yol açmadığı belirlenmiştir. ($F=1,728$ $\text{sig}=0,161$) Çalışma kapsamındaki 1-3 yıl arasında cezaevinde kalan hükümlü ve tutukluların aldıkları puan ortalaması 3,62 , 3-4 yıl arasında cezaevinde kalan hükümlü ve tutukluların puan ortalamaları 3,55 , 5-8 yıl arasında cezaevinde kalan hükümlü ve tutukluların aldıkları puan ortalaması 3,37 , 8 yıldan fazla cezaevinde kalan hükümlü ve tutukluların aldıkları puan ortalaması 3,57 olarak hesaplanmıştır. Yani, hükümlü ve tutukluların cezaevlerini karşılaştırmaları, 2000 yılından sonra cezaevinde kaldıkları süreye göre değişiklik göstermemektedir.

Kaç Kez	N	Ort.	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	s.d.	Kareler Ortalaması	F	Sig.
İlk Kez	41	3,74	Gruplar Arası	1,998	3	0,666	1,323	0,267
2 Kez	74	3,50	Grup içi	152,082	302	0,504		
3 Kez	64	3,48	Genel	154,080	305			
4 ve 4den Fazla	127	3,52						

Çalışma kapsamındaki hükümlü ve tutukluların şuan ki dahil olmak üzere cezaevine girip çıkma sayılarının, 2000 yılı öncesi ve sonrası cezaevlerinin karşılaştırılması üzerinde bir farklılaşmaya sebep olup olmadığının incelenmesi için “ANOVA Testi” uygulanmış, elde edilen sonuçlar yukarıdaki tabloya yansıtılmıştır.

Yapılan ANOVA Testi sonucunda $\text{sig} > 0,05$ olduğundan hükümlü ve tutukluların şu an ki dahil olmak üzere cezaevine girip çıkma sayılarının, 2000 yılı öncesi ve sonrası cezaevlerine ilişkin görüşleri üzerinde 0,05 anlamlılık düzeyinde bir farklılaşmaya yol açmadığı belirlenmiştir. ($F=1,323$ $\text{sig}=0,267$) Çalışma kapsamında ilk kez cezaevinde kalan hükümlü ve tutukluların aldıkları puan

ortalaması 3,74 , ikinci kez cezaevinde kalan hükümlü ve tutukluların puan ortalamaları 3,50 , üçüncü kez cezaevinde kalan hükümlü ve tutukluların aldıkları puan ortalaması 3,48 , 4 ve 4’den fazla süre cezaevinde kalan hükümlü ve tutukluların aldıkları puan ortalaması 3,52 olarak hesaplanmıştır. Yani, hükümlü ve tutukluların cezaevlerini karşılaştırmaları cezaevine girip çıkma sayılarına göre belirgin bir farklılık ortaya koymamaktadır.

4-Ceza İnfaz Kurumlarında Cezasını İnfaz Eden Hükümlü ve Tutukluların Kendilerini Tahliye Sonrası Hayata Hazırlamada Etkili Olduğunu Düşündükleri Alanların Dağılımları

MADDELER	EVET		HAYIR	
	N	%	N	%
İş Yurtları Çalışmaları	188	61,4	118	38,6
Sportif faaliyetlerde bulunmak	167	54,6	139	45,4
Psiko- Sosyal Servis vasıtası ile destek almak	174	56,9	132	43,1
Meslek kazandırıcı bir eğitim almak	208	68,0	98	32,0
Hobi çalışmalarında bulunmak	142	46,4	164	53,6
Kültürel sanatsal faaliyetlere katılmak	139	45,4	167	54,6
Kitap okumak	177	57,8	129	42,2
Açık İlköğretim, Lise, Üniversite gibi eğitim faaliyetler	189	61,8	117	38,2
Din Dersleri ve Konferansları	186	60,8	120	39,2

Çalışma kapsamındaki hükümlü ve tutuklulara, cezaevlerinde uygulanan programların kendilerini tahliye sonrası hayata hazırlamada etkili olup olmadıkları sorulmuştur. Elde edilen yanıtlar yukarıdaki tabloya yansıtılmıştır. İş yurtlarında çalışmayı %61,4’ü, Sportif faaliyetlerde bulunmayı %54,6’sı, Psiko-Sosyal servis vasıtası ile destek almayı %56,9’u, Meslek kazandırıcı eğitim almayı %68’i, Hobi çalışmalarında bulunmayı %46,4’ü, Kültürel sanatsal faaliyetlere katılmayı %45,4’ü, Kitap okumayı %57,8’i, Açık İlköğretim, lise, üniversite gibi eğitim faaliyetlerine katılmayı %61,8’i, Din dersleri ve konferanslara katılmayı ise %60,8’i etkin olarak görmüşlerdir.

Mahkûmların cevaplarından, kurumdaki boş zaman geçirici faaliyetlerden de hoşlanmakla birlikte daha çok, kendisine bilgi ve beceri kazandıran, kişisel vasfınıarttıran faaliyetlerin, tahliye sonrasında kendilerine daha çok yarayacağını düşündüklerini ifade ettiklerini anlaşılmaktadır.

5-Ceza İnfaz Kurumunda Cezasını İnfaz Eden Hükümlü ve Tutukluların Maddelere Göre 2000 Yılı Öncesi ve Sonrasını Karşılaştırmaları

MADDELER	2000 Öncesi Daha İyi		2000 Sonrası Daha İyi	
	N	%	N	%
Sağlık	59	19,3	247	80,7
Eğitim (İlköğretim, Lise v.s)	59	19,3	247	80,7
Sosyal ve Kültürel Faaliyetler	55	18,0	251	82,0
İaşe (Yemek) Kalitesi	92	30,1	214	69,9
Temizlik (koğuş içi ve dışı)	60	19,6	246	80,4
Ziyaret Çeşitliliği ve sıklığı	128	41,8	178	58,2
Psiko-Sosyal Programlar	59	19,3	247	80,7
Spor Faaliyeti yapma çeşitliliği	74	24,2	232	75,8
Yatak Kalitesi	47	15,4	259	84,6
Tahliye Sonrası Süreç	112	36,6	194	63,4
Sevk ve Nakiller	107	35,0	199	65,0
Gözlem ve Müşahede	97	31,7	209	68,3
Sivil Toplum Kuruluşlarının Ziyareti	90	29,4	216	70,6
Isınma	88	28,8	218	71,2
Banyo	97	31,7	209	68,3
Güvenlik	51	16,7	255	83,3

Çalışma kapsamındaki hükümlü ve tutuklulara, kendilerine sunulan hizmetleri 2000 yılı öncesi ve 2000 yılı sonrası bakımından değerlendirmeleri istenmiş elde edilen sonuçlar yukarıdaki tabloya yansıtılmıştır. Buna göre; hükümlü ve tutukluların %19,3'ü(59kişi) Sağlık hizmetlerinde, 2000 yılı öncesindeki uygulamalardan memnunken %80,7'si (247kişi) 2000yılı sonrasındaki uygulamalardan daha memnun olduğunu belirtmişlerdir.

Eğitim hizmetlerinde %19,3'ü(59kişi) 2000 yılı öncesi uygulamalardan memnunken, %80,7'si (274kişi) 2000yılı sonrasındaki uygulamalardan daha memnundur. Sosyal ve kültürel faaliyetlerde %18'i(55kişi) 2000yılı öncesindeki uygulamalardan memnunken, %82'si(251kişi) 2000yılı sonrası uygulamalardan daha memnundur. İaşe(yemek) kalitesi bakımından %30,1'i (92kişi) 2000 yılı öncesi uygulamalardan memnunken, %69,9'u(214kişi) 2000yılı sonrası uygulamalardan daha memnundur.

Temizlik bakımından %19,6'sı 2000 yılı öncesindeki uygulamalardan memnunken, %80,4'ü(246kişi) 2000yılı sonrası uygulamalardan memnundur. Ziyaret çeşitliliği ve sıklığı bakımından %41,8'i 2000 yılı öncesindeki uygulamalardan memnunken, %58,2'si(1786kişi) 2000yılı sonrası uygulamalardan

memnundur. Psiko-Sosyal programlar bakımından %19,3'ü(59kişi) 2000 yılı öncesindeki uygulamalardan memnunken, %80,7'si(247kişi) 2000yılı sonrası uygulamalardan memnundur.

Spor faaliyetleri yapma çeşitliğini bakımından %24,2'si (74kişi) 2000 yılı öncesindeki uygulamalardan memnunken, %75,8'i(232kişi) 2000yılı sonrası uygulamalardan daha memnundur. Yatak kalitesi bakımından %15,4'ü (47kişi) 2000 yılı öncesindeki uygulamalardan memnunken, %84,6'sı(259kişi) 2000yılı sonrası uygulamalardan daha memnundur. Tahliye sonrası süreç bakımından %36,6'sı (112kişi)2000 yılı öncesindeki uygulamalardan memnunken, %63,4'ü(194kişi) 2000yılı sonrası uygulamalardan daha memnundur.

Sevk ve nakiller bakımından %35'i (107kişi) 2000 yılı öncesindeki uygulamalardan memnunken, %65'i(199kişi) 2000yılı sonrası uygulamalardan daha memnundur. Gözlem ve müşahede durumları bakımından %31,7'si(97kişi) 2000 yılı öncesindeki uygulamalardan memnunken, %68,3'ü(2096kişi) 2000yılı sonrası uygulamalardan daha memnundur. Sivil toplum kuruluşlarının ziyaretleri bakımından %29,4'ü (90kişi) 2000 yılı öncesindeki uygulamalardan memnunken, %70,6'sı(216kişi) 2000yılı sonrası uygulamalardan daha memnundur. Isınma durumu bakımında %28,8'i (88kişi) 2000 yılı öncesindeki uygulamalardan memnunken, %71,2'si(218kişi) 2000yılı sonrası uygulamalardan daha memnundur.

Banyo hizmetlerinde %31,7'si (97kişi) 2000 yılı öncesindeki uygulamalardan memnunken, %68,3'ü(209kişi) 2000yılı sonrası uygulamalardan daha memnundur. Güvenlik hizmetlerinde %16,7'si (51kişi) 2000 yılı öncesindeki uygulamalardan memnunken, %83,3'ü(255kişi) 2000yılı sonrası uygulamalardan daha memnundur. Sonuçlar incelendiğinde hükümlü ve tutukluların genel olarak tüm alanlarda 2000 sonrasındaki uygulamalardan daha memnun oldukları tespit edilmiştir.

Mahkumların cevaplarından, 2000 sonrasında bütün alanlarda olumlu bir gelişme yaşandığını ifade etmeleri yanında özellikle birey olarak daha kaliteli hizmetler aldıklarını düşündüklerini söyleyebiliriz. Bu noktada cevaplardan, yatak kalitesi, ısınma, iâşe v.s gibi hizmetlerde geçmişe oranla, olumlu yönde belirgin bir fark olduğunu anlamaktayız.

MADDELER	2000 Öncesi		2000 Sonrası		Değişene Bir Şey Yok	
	N	%	N	%	N	%
2000 yılı öncesi ve sonrasını kıyaslarsanız hangi dönemde disiplin cezaları daha etkili idi?	52	17,0	204	66,7	50	16,3
2000 yılı öncesi ve sonrasını kıyaslarsanız hangi dönemde kendinizi daha güvende ve rahat hissediyorsunuz?	53	17,3	202	66,0	51	16,7

Çalışma kapsamındaki hükümlü ve tutuklulara 2000 yılı öncesi ve sonrasını kıyasladıklarında hangi dönemde disiplin cezalarının daha etkili olduğu sorulmuş elde edilen sonuçlar yukarıdaki tabloya yansıtılmıştır. Bu soruya hükümlü ve tutukluların %66,7'si(204kişi) 2000 sonrası, %17'si(52kişi) 2000 öncesi dönemde disiplin cezalarının daha etkili olduğunu belirtmişlerdir. %16,3'ü(50kişi) ise değişen bir şey olmadığını belirtmişlerdir.

Mahkumların 2000 yılı sonrası dönemde, yeni oluşturulan mevzuat sonucu ortaya çıkan disiplin cezalarındaki değişimin, kurumsal düzeni sağlamada daha etkili olduğunu düşündüklerini sonucuna ulaştık.

Çalışma kapsamındaki hükümlü ve tutuklulara 2000 yılı öncesi ve sonrasını kıyasladıklarında hangi dönemde kendilerini daha güvende ve rahat hissettikleri sorulmuş elde edilen sonuçlar yukarıdaki tabloya yansıtılmıştır. Bu soruya hükümlü ve tutukluların %66'sı(202kişi) 2000 sonrası, %17,3'ü(53kişi) 2000 öncesi dönemde kendilerini daha güvende hissettiklerini belirtmişlerdir. %16,7'si (51kişi) ise değişen bir şey olmadığını belirtmişlerdir.

Mahkumların cevaplarından, 2000 yılı sonrası dönem itibari ile kurumların geldiği noktada, kendilerini daha güvende hissettiklerini anlıyoruz.

6-Ceza İnfaz Kurumunda Cezasını İnfaz Eden Hükümlü ve Tutuklularına Göre 2000 Öncesi ve Sonrası Arasındaki En Önemli Farklılıklar

	N	%
Fiziki yapı (Koğuş sisteminden oda sistemine geçiş)	94	30,7
Sportif faaliyetler	14	4,6
Personel davranışları	90	29,4
Mesleki eğitim	19	6,2
Hobi çalışmaları	2	0,7
Kültürel ve sanatsal etkinlikler	25	8,2
İşyurdu faaliyetleri	15	4,9
Açık ilköğretim, açık lise, açık öğretim üniversitesi gibi eğitim faaliyetleri	19	6,2
Diğer	28	9,2
TOPLAM	306	100,0

Çalışma kapsamındaki hükümlü ve tutuklulara 2000 yılı öncesi ve sonrasındaki en önemli farklılık sorulmuş alınan yanıtlar yukarıdaki tabloya yansıtılmıştır. Buna göre çalışanların %30,7'si (94kişi) Fiziki Yapı, %4,6'sı(14kişi) Sportif Faaliyetler, %29,4'ü(90kişi) Personel Davranışları, %6,2'si(19kişi) Mesleki Eğitim, %0,7'si (2kişi) Hobi Çalışmaları, %8,2'si(25kişi) Kültürel ve Sanatsal Etkinlikler, %4,9'u (15kişi) İşyurdu Faaliyetleri, %6,2'si(19kişi) Eğitim Faaliyetleri ve %9,2'si(28kişi) Diğer Faaliyetler yanıtını vermiştir.

2000 sonrası dönemde kurumların fiziki yapısında ve personel davranışlarında meydana gelen değişimin, mahkumlar tarafından en önemli değişim olarak algılandığını görmekteyiz. Bu değişimle ilgili olarak, kurumların fiziki yapısına yönelik yapılan yatırımlar ile mimarisindeki değişim etkili olduğu gibi yine personel alımı noktasındaki kriterlerde yapılan değişiklik ile personelin ihtiyacı olan konularda daha iyi eğitim verilmesinin de etkili olduğu söylenebilir. En düşük cevabın verildiği hobi çalışmaları konusunda ise, eski döneme benzer uygulamaların sürmesinden dolayı fark edilir ciddi bir gelişmenin olmadığını anlıyoruz.

B- Ceza İnfaz Kurumlarındaki İnsan Hakları Uygulamaları Açısından 2000 Yılı Öncesi ve Sonrasının Personel Bakışıyla Değerlendirilmesi Anketi (400 kişilik)

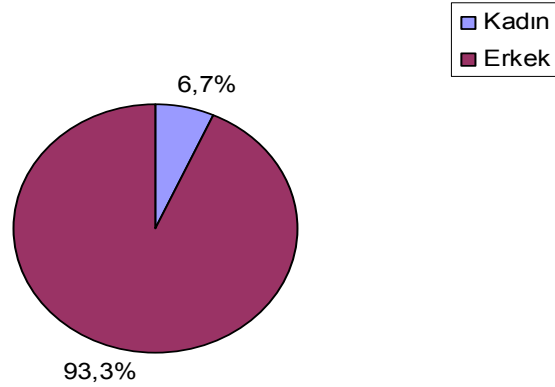
1-Ceza İnfaz Kurumlarında Görev Yapan Personelin Kişisel Özelliklerine İlişkin İstatistikler

TABLO 9. Araştırmaya Katılan Bireylerin Cinsiyetlerine göre Dağılımları

Cinsiyet	N	%
Kadın	22	6,7
Erkek	308	93,3
Toplam	330	100,0

Araştırma kapsamındaki bireylerin cinsiyetlere göre dağılımları yukarıdaki tabloya yansıtılmıştır. Buna göre bireylerin %6,7'si Kadın (22 kişi) ve %93,3'ü Erkektir.(308 kişi).

GRAFİK 9. Araştırmaya Katılan Bireylerin Cinsiyetlerine göre Dağılımları

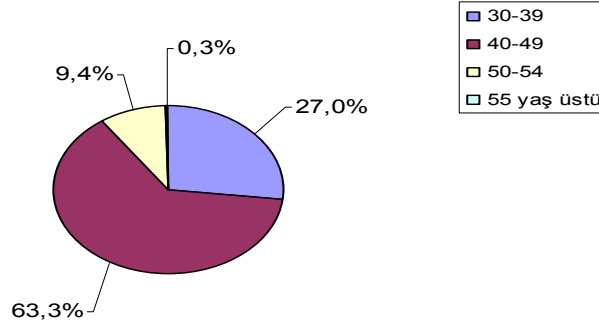

TABLO 10. Araştırmaya Katılan Bireylerin Yaşlarına göre Dağılımları

Yaş	N	%
30-39	89	27,0
40-49	209	63,3
50-54	31	9,4
55 ve üstü	1	0,3
Toplam	330	100,0

Araştırma kapsamındaki bireylerin yaşlarına göre dağılımları yukarıdaki tabloya yansıtılmıştır. Buna göre bireylerin %27'si 30-39 yaş (89 kişi), %63,3'ü 40-49 yaş (209 kişi), %9,4'ü 50-54 yaş (31 kişi) aralığındadır. %0,3'ü 55 yaş ve üzerindedir (1 kişi).

GRAFİK 10. Araştırmaya Katılan Bireylerin Yaşlarına göre Dağılımları

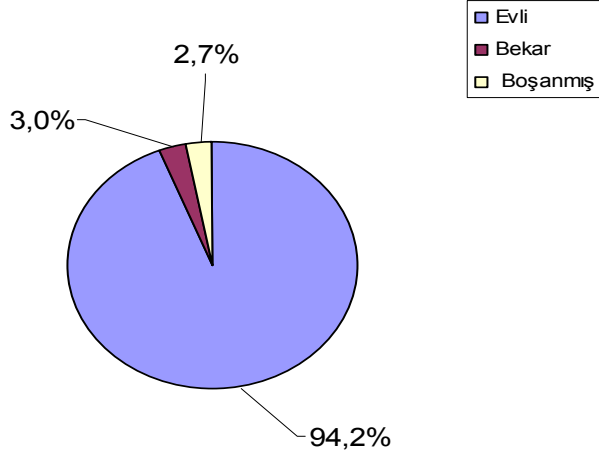

TABLO 11. Araştırmaya Katılan Bireylerin Medeni Durumlarına göre Dağılımları

Medeni Durum	N	%
Evli	311	94,2
Bekar	10	3,0
Boşanmış	9	2,7
Toplam	330	100,0

Araştırma kapsamındaki bireylerin görevlerine göre dağılımları yukarıdaki tabloya yansıtılmıştır. Buna göre bireylerin %94,2'si evli (311 kişi), %3'ü bekar (10 kişi) ve %2,7'si boşanmıştır (9 kişi).

GRAFİK 11. Araştırmaya Katılan Bireylerin Medeni Durumlarına göre Dağılımları

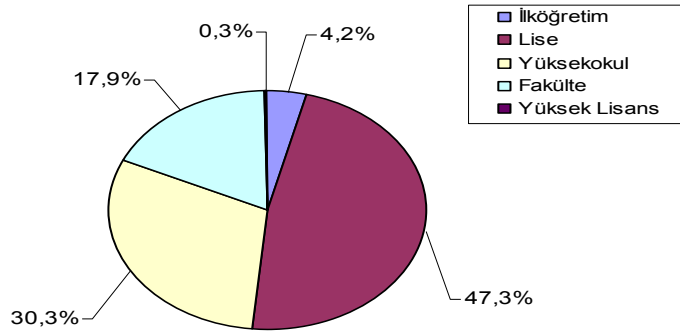

TABLO 12. Araştırmaya Katılan Bireylerin Eğitim Düzeylerine göre Dağılımları

Eğitim	N	%
İlköğretim	14	4,2
Lise mezunu	156	47,3
Yüksek okul mezunu	100	30,3
Fakülte mezunu	59	17,9
Yüksek lisans mezunu	1	0,3
Toplam	330	100,0

Araştırma kapsamındaki bireylerin eğitim düzeylerine göre dağılımları yukarıdaki tabloya yansıtılmıştır. Buna göre bireylerin %4,2'si ilköğretim (14 kişi), %47,3'ü lise (156 kişi), %30,3'ü yüksek okul (100 kişi), %17,9'u fakülte (59 kişi), %0,3'ü yüksek lisans (1 kişi) mezunudur.

GRAFİK 12. Araştırmaya Katılan Bireylerin Eğitim Düzeylerine göre Dağılımları

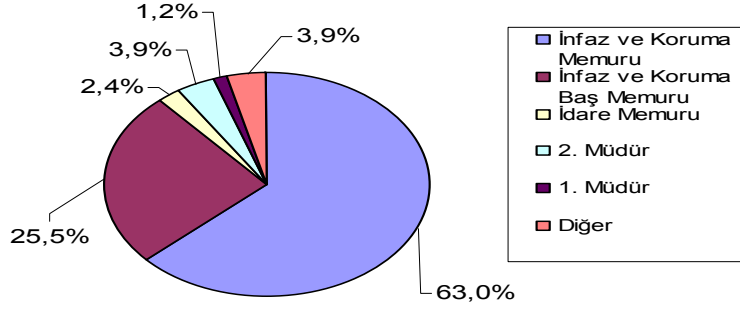

TABLO 13. Araştırmaya Katılan Bireylerin Görevlerine göre Dağılımları

Görev	N	%
İnfaz ve koruma memuru	208	63,0
İnfaz ve koruma Baş memuru	84	25,5
İdare Memuru	8	2,4
2. Müdür	13	3,9
1.Müdür	4	1,2
Diğer	13	3,9
Toplam	330	100,0

Araştırma kapsamındaki bireylerin görevlerine göre dağılımları yukarıdaki tabloya yansıtılmıştır. Buna göre bireylerin %63'ü infaz ve koruma memuru (208 kişi), %25,5'i infaz ve koruma baş memuru (84 kişi), %2,4'ü idare memuru (8 kişi), %3,9'u 2.müdür (13 kişi), %1,2'si 1.müdür (4 kişi) olarak görev yapmaktadır.%3,9'u diğer görevlerde çalışmaktadır (13 kişi). (Diğerleri ile Sosyal Çalışmacı, Öğretmen ve Psikologlar kastedilmiştir.)

GRAFİK 13. Araştırmaya Katılan Bireylerin Görevlerine göre Dağılımları

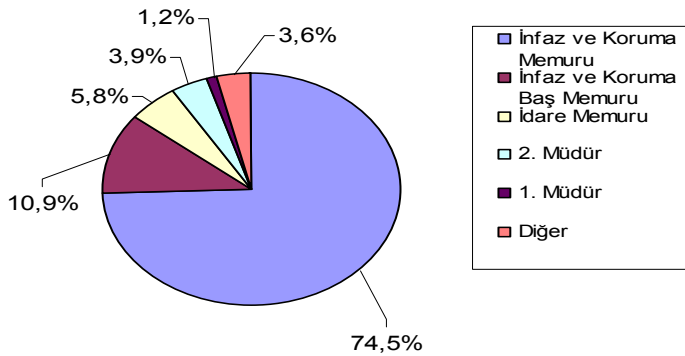

TABLO 14. Araştırmaya Katılan Bireylerin 2000 Yılından Önce Kurumdaki Görevlerine göre Dağılımları

Görev	N	%
İnfaz ve koruma memuru	246	74,5
İnfaz ve koruma Baş memuru	36	10,9
İdare Memuru	19	5,8
2. Müdür	13	3,9
1.Müdür	4	1,2
Diğer	12	3,6
Toplam	330	100,0

Araştırma kapsamındaki bireylerin 2000 yılından önce kurumdaki görevlerine göre dağılımları yukarıdaki tabloya yansıtılmıştır. Buna göre bireylerin %74,5'i infaz ve koruma memuru (246 kişi), %10,9'u infaz ve koruma baş memuru (36 kişi), %5,8'i idare memuru (19 kişi), %3,9'u 2.müdür (13 kişi), %1,2'si 1.müdür (4 kişi) olarak görev yapmaktadır.%3,6'sı diğer görevlerde çalışmaktadır (12 kişi).

GRAFİK 14. Araştırmaya Katılan Bireylerin 2000 Yılından Önce Kurumdaki Görevlerine göre Dağılımları

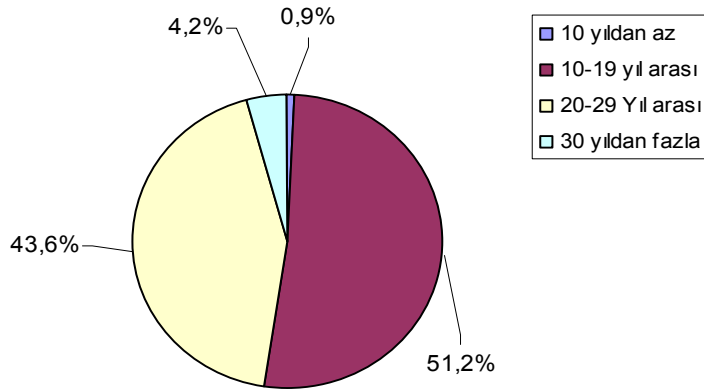

TABLO 15. Araştırmaya Katılan Bireylerin Memuriyet Sürelerine göre Dağılımları

Memuriyet süresi	N	%
10 yıldan az	3	0,9
10-19 yıl arası	169	51,2
20-29 yıl arası	144	43,6
30 yıldan fazla	14	4,2
Toplam	330	100,0

Araştırma kapsamındaki bireylerin devlet memuru olma sürelerine göre dağılımları yukarıdaki tabloya yansıtılmıştır. Buna göre bireylerin %0,9'u 10 yıldan az (3 kişi), %51,2'si 10-19 yıl arası (169 kişi), %43,6'sı 20-29 yıl arası (144 kişi) ve %4,2'si 30 yıldan fazla (14 kişi) süredir memurdur.

GRAFİK 15. Araştırmaya Katılan Bireylerin Memuriyet Sürelerine göre Dağılımları

2-Ceza İnfaz Kurumlarında Görev Yapan Personelin 2000 yılı Öncesi ve Sonrası Dönemini Karşılaştırması için Oluşturulan Ölçeğe Verdikleri Yanıtlara Göre Dağılımları

Yapılan çalışma kapsamında oluşturulan anketin ikinci bölümünde, ceza infaz kurumlarında görev yapan personelin 2000 yılı öncesi ve sonrasında ceza infaz kurumlarının karşılaştırılması amacıyla hazırlanan 9 maddelik bir ölçek bulunmaktadır. Ölçek maddelerine ilişkin istatistikler aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

	MADDELER	N	Ort.	S.S.
1	2000 yılından sonra, kalabalık koğuş sisteminden oda sistemine geçiş ile hükümlü ve tutukluların fiziki ortam olarak daha insani şartlarda kaldığını düşünüyorum.	330	4,05	1,26
2	2000 yılından sonra, Ceza infaz kurumlarındaki disiplin kurallarında meydana gelen değişikliklerin hükümlü ve tutukluların cezaevi kurallarına daha fazla uymasında etkili olduğunu düşünüyorum.	330	3,50	1,31
3	Ceza infaz kurumlarında iş atölyelerinin çeşitlendirilmesinin, hükümlülerin tahliye sonrası sürece katkısı açısından daha olumlu olduğunu düşünüyorum.	330	3,65	1,19
4	Ceza infaz kurumlarında, nakit para kullanımı yerine alışverişlerin kurumdaki emanet para hesabı üzerinden olmasının hükümlü ve tutukluların kurum yaşantısına olan etkisinin daha olumlu olduğu düşünüyorum.	330	4,43	0,90
5	2000 yılından sonra hükümlü ve tutuklulara daha fazla değer verildiğini düşünmüyorum.	330	2,83	1,67
6	2000 yılı sonrası ceza infaz kurumlarının izleme kurulları, infaz hakimliği vs gibi kuruluşlar tarafından denetime açılmasının, Ceza infaz kurumlarının daha iyi hizmet vermesine katkıda bulunduğunu düşünüyorum.	330	3,43	1,35
7	2000 yılı sonrası ceza infaz kurumlarında, 2000 yılı öncesi kurumlara göre kendimi daha güvende hissediyorum.	330	3,51	1,40
8	2000 yılından sonra hükümlü ve tutuklu lehine yapılan iyileştirmeler bizlerin iş yükünü artırdığını düşünüyorum.	330	4,15	1,16
9	2000 yılından sonra, hükümlü ve tutuklulara yönelik yapılan iyileştirmeler aynı oranda personeli etkilemediğini düşünüyorum.	330	3,51	1,52

“2000 yılından sonra, kalabalık koğuş sisteminden oda sistemine geçiş ile hükümlü ve tutukluların fiziki ortam olarak daha insani şartlarda kaldığını düşünüyorum.” maddesine yanıt veren 330 personelin verdiği ortalama puan $4,05 \pm 1,26$ dır. Yani personelin cevaplarından, oda sistemine geçişle birlikte mahkumların daha insani şartlara kavuştuklarını düşündüklerini söyleyebiliriz.

“2000 yılından sonra, Ceza infaz kurumlarındaki disiplin kurallarında meydana gelen değişikliklerin hükümlü ve tutukluların cezaevi kurallarına daha fazla uymasında etkili olduğunu düşünüyorum.” maddesine yanıt veren 330 personelin verdiği ortalama puan $3,50 \pm 1,31$; dır. Personelin cevaplarından, disiplin mevzuatındaki değişikliğin mahkumların cezaevi kurallarına daha fazla uymasını sağladığını düşündükleri söyleyebilmek mümkündür.

“Ceza infaz kurumlarında iş atölyelerinin çeşitlendirilmesinin, hükümlülerin tahliye sonrası sürece katkısı açısından daha olumlu olduğunu düşünüyorum.” maddesine yanıt veren 330 personelin verdiği ortalama puan $3,65 \pm 1,19$; dır. Bu cevaplardan, iş atölyelerinin çeşitlendirilmesi yoluyla mahkumun tahliye sonrası sürece daha fazla uyum sağlamasına yardımcı olduğunu düşündükleri sonucunu çıkarabiliriz.

“Ceza infaz kurumlarında, nakit para kullanımı yerine alışverişlerin kurumdaki emanet para hesabı üzerinden olmasının hükümlü ve tutukluların kurum yaşantısına olan etkisinin daha olumlu olduğu düşünüyorum.” maddesine yanıt veren 330 personelin verdiği ortalama puan $4,43 \pm 0,90$; Yani personelin cevaplarından, 2000 yılından sonra yapılan değişiklik sonucu mahkumlar arasında nakit para döngüsünün olmamasının olumlu etkisi olduğunu düşündükleri sonucunu çıkarabilmemiz mümkündür.

“2000 yılından sonra hükümlü ve tutuklulara daha fazla değer verildiğini düşünmüyorum.” maddesine yanıt veren 330 personelin verdiği ortalama puan $2,83 \pm 1,67$; Personelin bu soruya vermiş olduğu cevaplardan, mahkumlara verilen değer açısından 2000 yılı öncesi ve sonrasındaki dönemin birbirine benzediğini düşündükleri sonucuna ulaşabiliriz.

“2000 yılı sonrası ceza infaz kurumlarının izleme kurulları, infaz hakimliği vs gibi kuruluşlar tarafından denetime açılmasının, Ceza infaz kurumlarının daha iyi hizmet vermesine katkıda bulunduğunu düşünüyorum.” maddesine yanıt veren 330 personelin verdiği ortalama puan $3,43 \pm 1,35$; Yani personelin cevaplarından, yukarıda anılan kurumlar gibi dışarıdan yapılan denetim ve gözetimlerin, kurumsal işleyişe olumlu katkı sağladığını düşündükleri yorumuna ulaşabilmek mümkündür.

“2000 yılı sonrası ceza infaz kurumlarında, 2000 yılı öncesi kurumlara göre kendimi daha güvende hissediyorum.” maddesine yanıt veren 330 personelin verdiği ortalama puan $3,51 \pm 1,40$; Personelin bu soruya vermiş olduğu cevaplardan, 2000 sonrası dönemde yapılan değişikliklerin, kurumları daha güvenli hale gelmesine katkı sağladığını düşündükleri yorumuna ulaşabilmek mümkündür.

“2000 yılından sonra hükümlü ve tutuklu lehine yapılan iyileştirmeler bizlerin iş yükünü artırdığını düşünüyorum.” maddesine yanıt veren 330 personelin verdiği ortalama puan $4,15 \pm 1,16$; Yani personelin cevaplarından, mahkumlara yapılan iyileştirmelerden dolayı, iş yükünün oldukça arttığını düşündükleri yorumuna ulaşabiliriz.

“2000 yılından sonra, hükümlü ve tutuklulara yönelik yapılan iyileştirmelerin, aynı oranda personeli etkilemediğini düşünüyorum.” maddesine yanıt veren 330 personelin verdiği ortalama puan $3,51 \pm 1,52$; olarak bulunmuştur. Yani bu cevaplardan, 2000 sonrası dönem neticesinde, mahkumlara yapılan iyileştirmelere oranla, kendi çalışma koşullarına yapılan iyileştirmelerin daha az olduğunu düşündükleri, şeklinde yorum yapabilmemizin mümkün olduğunu düşünüyoruz.

3-Ceza İnfaz Kurumunda Görev Alan Personelin Oluşturulan Ölçeğe Verdikleri Yanıtların Kişisel Özelliklerine Göre Farklılığının İncelenmesi

Cinsiyet	N	Ortalama	Levene Testi		T-Testi		
			F	P	t	s.d.	Sig
Erkek	308	4,01	0,053	0,818	-1,475	328	0,141
Kadın	22	4,19					

Çalışma kapsamındaki ceza infaz kurumundaki personellerin cinsiyetlerinin, 2000 yılı öncesi ve sonrası cezaevlerinin karşılaştırılması üzerinde bir farklılaşmaya sebep olup olmadığının incelenmesi için “Bağımsız T-Testi” uygulanmış, elde edilen sonuçlar yukarıdaki tabloya yansıtılmıştır. Uygulamadan önce Levene Testi ile grupların varyansların eşitliği incelenmiştir, duruma uygun olan T-Testi tercih edilmiştir. Kurulan hipotez şu şekildedir;

H_0 : Ceza İnfaz Kurumundaki Personellerin Cinsiyetlerine göre 2000 yılı öncesi ve sonrası cezaevlerinin karşılaştırılması arasında farklılık yoktur.

Yapılan T-Testi sonucunda $\text{sig} > 0,05$ olduğundan cezaevindeki personelin cinsiyetinin, 2000 yılı öncesi ve sonrası cezaevlerine ilişkin görüşleri üzerinde 0,05 anlamlılık düzeyinde bir farklılaşmaya yol açmadığı belirlenmiştir. ($t = -1,475$ $\text{sig} = 0,141$) Çalışma kapsamındaki Kadın personellerin aldıkları puan ortalaması 4,01 iken erkeklerin puan ortalamaları 4,19 olarak hesaplanmıştır. Yani, personelin cezaevlerini karşılaştırmaları cinsiyetlerine göre değişiklik göstermemektedir.

Yaş	N	Ort.	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	s.d.	Kareler Ortalaması	F	Sig.
30-40yaş	89	4,13	Gruplar Arası	1,649	3	0,550	1,768	0,153
40-50yaş	209	3,99	Grup içi	101,397	326	0,311		
50-55yaş	31	3,92	Genel	103,047	329			
55yaş üstü	1	3,89						

Çalışma kapsamındaki ceza infaz kurumundaki personellerin yaşlarının, 2000 yılı öncesi ve sonrası cezaevlerinin karşılaştırılması üzerinde bir farklılaşmaya sebep olup olmadığının incelenmesi için “ANOVA Testi” uygulanmış, elde edilen sonuçlar yukarıdaki tabloya yansıtılmıştır. Kurulan hipotez şu şekildedir;

H_0 : Ceza İnfaz Kurumundaki Personellerin Yaşlarına göre 2000 yılı öncesi ve sonrası cezaevlerinin karşılaştırılması arasında farklılık yoktur.

Yapılan ANOVA Testi sonucunda sig>0,05 olduğundan ceza infaz kurumundaki personellerin cinsiyetlerinin, 2000 yılı öncesi ve sonrası cezaevlerine ilişkin görüşleri üzerinde 0,05 anlamlılık düzeyinde bir farklılaşmaya yol açmadığı belirlenmiştir. (F=1,768 sig=0,153) Çalışma kapsamındaki 30-39 yaş arası personellerin aldıkları puan ortalaması 4,13 , 40-49 yaş arası personellerin puan ortalamaları 3,99 , 50-54 yaş arası personellerin aldıkları puan ortalaması 3,92 , 55 yaş üstü personellerin aldıkları puan ortalaması 3,89 olarak hesaplanmıştır. Yani, personelin cezaevlerini karşılaştırmaları yaşlarına göre değişiklik göstermemektedir.

Medeni Hal	N	Ort.	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	s.d.	Kareler Ortalaması	F	Sig.
Evli	311	4,01	Gruplar Arası	0,313	2	0,157	0,499	0,608
Bekar	10	4,13	Grup içi	102,734	327	0,314		
Boşanmış	9	4,16	Genel	103,047	329			

Çalışma kapsamındaki ceza infaz kurumundaki personellerin medeni hallerinin, 2000 yılı öncesi ve sonrası cezaevlerinin karşılaştırılması üzerinde bir farklılaşmaya sebep olup olmadığının incelenmesi için “ANOVA Testi” uygulanmış, elde edilen sonuçlar yukarıdaki tabloya yansıtılmıştır. Kurulan hipotez şu şekildedir;

H_0 : Ceza İnfaz Kurumundaki Personellerin Medeni Hallerine göre 2000 yılı öncesi ve sonrası cezaevlerinin karşılaştırılması arasında farklılık yoktur.

Yapılan ANOVA Testi sonucunda sig>0,05 olduğundan ceza infaz kurumundaki personellerin medeni hallerinin, 2000 yılı öncesi ve sonrası cezaevlerine ilişkin görüşleri üzerinde 0,05 anlamlılık düzeyinde bir farklılaşmaya yol açmadığı belirlenmiştir. (F=0,499 sig=0,608) Çalışma kapsamındaki evli olan personellerin aldıkları puan ortalaması 4,01 , bekar olan personellerin toplam puan ortalamaları 4,13 , boşanmış olan personellerin aldıkları toplam puan ortalaması 4,16 olarak

hesaplanmıştır. Personelin cezaevlerini karşılaştırmaları medeni hallerine göre değişiklik göstermemektedir.

Eğitim Durumu	N	Ort.	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	s.d.	Kareler Ortalaması	F	Sig.
İlköğretim	14	3,93	Gruplar Arası	4,288	4	1,072	3,527	0,008
Lise mezunu	156	3,95	Grupiçi	98,759	325	0,304		
Yüksek Okul mezunu	100	4,01	Genel	103,047	329			
Fakülte mezunu	59	4,25						
Yüksek Lisans mezunu	1	4,56						

Çalışma kapsamındaki ceza infaz kurumundaki personellerin eğitim durumlarının, 2000 yılı öncesi ve sonrası cezaevlerinin karşılaştırılması üzerinde bir farklılaşmaya sebep olup olmadığının incelenmesi için “ANOVA Testi” uygulanmış, elde edilen sonuçlar yukarıdaki tabloya yansıtılmıştır. Kurulan hipotez şu şekildedir;

H_1 : Ceza İnfaz Kurumundaki Personellerin Eğitim Durumlarına göre 2000 yılı öncesi ve sonrası cezaevlerinin karşılaştırılması arasında farklılık vardır.

Yapılan ANOVA Testi sonucunda sig<0,05 olduğundan ceza infaz kurumundaki personellerin eğitim durumlarının, 2000 yılı öncesi ve sonrası cezaevlerine ilişkin görüşleri üzerinde 0,05 anlamlılık düzeyinde bir farklılaşmaya yol açtığı belirlenmiştir. (F=3,527 sig=0,008) Çalışma kapsamındaki ilköğretim mezunu olan personellerin aldıkları puan ortalaması 3,93 , lise mezunu olan personellerin aldıkları puan ortalaması 3,95 , yüksek okul mezunu olan personellerin aldıkları puan ortalaması 4,01 , fakülte mezunu olan personellerin aldıkları puan ortalaması 4,25 , yüksek lisans mezunu olan personellerin aldıkları puan ortalaması 4,26 olarak hesaplanmıştır. Yani, personelin cezaevlerini karşılaştırmaları eğitim durumlarına göre farklılık göstermemektedir.

Çıkan farklılığın kaynağının araştırılması için Tukey Testi yapılmıştır. Tek bireye sahip olan Yüksek Lisans/Doktora grubu analiz dışı bırakıldığında farklılığın kaynağını Fakülte Mezunu personelin oluşturduğu gözlenmiştir.

Görev	N	Ort.	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	s.d.	Kareler Ortalaması	F	Sig.
İnfaz Koruma Memuru	208	3,99	Gruplar Arası	5,709	5	1,142	3,801	0,002
İnfaz Koruma Baş Memuru	84	4,00	Grup içi	97,338	324	0,300		
İdare Memuru	8	4,57	Genel	103,047	329			
2. Müdür	13	4,46						
1. Müdür	4	4,22						
Diğer	13	3,85						

Çalışma kapsamındaki ceza infaz kurumundaki personellerin kurumdaki görevlerinin, 2000 yılı öncesi ve sonrası cezaevlerinin karşılaştırılması üzerinde bir farklılaşmaya sebep olup olmadığının incelenmesi için “ANOVA Testi” uygulanmış, elde edilen sonuçlar yukarıdaki tabloya yansıtılmıştır. Kurulan hipotez şu şekildedir;

H_1 : Ceza İnfaz Kurumundaki Personellerin kurumdaki görevlerine göre 2000 yılı öncesi ve sonrası cezaevlerinin karşılaştırılması arasında farklılık vardır.

Yapılan ANOVA Testi sonucunda sig<0,05 olduğundan ceza infaz kurumundaki personellerin kurumdaki görevlerinin, 2000 yılı öncesi ve sonrası cezaevlerine ilişkin görüşleri üzerinde 0,05 anlamlılık düzeyinde bir farklılaşmaya yol açtığı belirlenmiştir. (F=3,801 sig=0,002) Çalışma kapsamında infaz koruma memuru olan personellerin aldıkları puan ortalaması 3,99 , infaz koruma baş memuru olan personellerin aldıkları puan ortalamaları 4,00 , idare memuru olan personellerin aldıkları puan ortalaması 4,57 , 2.müdür olan personellerin aldıkları puan ortalaması 4,46 , 1.müdür olan personellerin aldıkları puan ortalaması 4,22 olarak hesaplanmıştır.Diğer bölümlerde çalışan personellerin aldıkları puan ortalaması 3,85 olarak hesaplanmıştır. Yani, personelin cezaevlerini karşılaştırmaları kurumdaki görevlerine göre önemli bir değişiklik göstermemektedir.

Çıkan farklılığın kaynağının araştırılması için Tukey Testi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda infaz ve koruma memuru ile idare memuru ve ikinci müdür arasında, idare memurla diğer personel arasında farklılık tespit edilmiştir.

2000 yılı öncesi Görev	N	Ort.	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	s.d.	Kareler Ortalaması	F	Sig.
İnfaz Koruma Memuru	246	3,97	Gruplar Arası	5,776	5	1,155	3,848	0,002
İnfaz Koruma Baş Memuru	36	4,10	Grupiçi	97,271	324	0,300		
İdare Memuru	19	4,33	Genel	103,047	329			
2. Müdür	13	4,46						
1. Müdür	4	4,22						
Diğer	12	3,82						

Çalışma kapsamındaki ceza infaz kurumundaki personellerin 2000 yılından önce kurumdaki görevlerinin, 2000 yılı öncesi ve sonrası cezaevlerinin karşılaştırılması üzerinde bir farklılaşmaya sebep olup olmadığının incelenmesi için “ANOVA Testi” uygulanmış, elde edilen sonuçlar yukarıdaki tabloya yansıtılmıştır. Kurulan hipotez şu şekildedir;

H_1 : Ceza İnfaz Kurumundaki Personellerin 2000 yılından önce kurumdaki görevlerine göre 2000 yılı öncesi ve sonrası cezaevlerinin karşılaştırılması arasında farklılık vardır.

Yapılan ANOVA Testi sonucunda $\text{sig} < 0,05$ olduğundan ceza infaz kurumundaki personellerin 2000 yılından önce kurumdaki görevlerinin, 2000 yılı öncesi ve sonrası cezaevlerine ilişkin görüşleri üzerinde 0,05 anlamlılık düzeyinde bir farklılaşmaya yol açtığı belirlenmiştir. ($F=3,848$ $\text{sig}=0,002$) Çalışma kapsamında infaz koruma memuru olan personellerin aldıkları puan ortalaması 3,97 , infaz koruma baş memuru olan personellerin aldıkları puan ortalamaları 4,10 , idare memuru olan personellerin aldıkları puan ortalaması 4,33 , 2.müdür olan personellerin puan ortalaması 4,46 , 1.müdür olan personellerin aldıkları puan ortalaması 4,22 olarak hesaplanmıştır.Diğer bölümlerde çalışan personellerin aldıkları puan ortalaması 3,82 olarak hesaplanmıştır. Yani, personelin cezaevlerini karşılaştırmaları 2000 yılından önce kurumda yapmış oldukları görevlerine göre değişiklik göstermektedir.

Çıkan farklılığın kaynağının araştırılması için Tukey Testi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda ikinci müdür ile infaz koruma memuru ve diğer personel arasında farklılık tespit edilmiştir.

Süre	N	Ort.	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	s.d.	Kareler Ortalaması	F	Sig.
10 yıldan az	3	4,26	Gruplar Arası	3,861	3	1,287	4,230	0,006
10-19 yıl arası	169	4,12	Grup içi	99,186	326	0,304		
20-29 yıl arası	144	3,92	Genel	103,047	329			
30 yıldan fazla	14	3,79						

Çalışma kapsamındaki ceza infaz kurumundaki personellerin memuriyet sürelerinin, 2000 yılı öncesi ve sonrası cezaevlerinin karşılaştırılması üzerinde bir farklılaşmaya sebep olup olmadığının incelenmesi için “ANOVA Testi” uygulanmış, elde edilen sonuçlar yukarıdaki tabloya yansıtılmıştır. Kurulan hipotez şu şekildedir;

H_1 : Ceza infaz kurumundaki personellerin memuriyet sürelerine göre 2000 yılı öncesi ve sonrası cezaevlerinin karşılaştırılması arasında farklılık vardır.

Yapılan ANOVA Testi sonucunda sig<0,05 olduğundan ceza infaz kurumundaki personellerin memuriyet sürelerinin, 2000 yılı öncesi ve sonrası cezaevlerine ilişkin görüşleri üzerinde 0,05 anlamlılık düzeyinde bir farklılaşmaya yol açtığı belirlenmiştir. (F=4,230 sig=0,006) Çalışma kapsamındaki 10 yıldan az süre çalışan personellerin aldıkları puan ortalaması 4,26 , 10-19 yıl arası çalışan personellerin aldıkları puan ortalamaları 4,12 , 20-29 yıl arası çalışan personellerin aldıkları puan ortalaması 3,92, 30 yıldan fazla süre çalışan personellerin aldıkları puan ortalaması 3,79 olarak hesaplanmıştır. Yani, personelin cezaevlerini karşılaştırmaları memuriyet sürelerine göre değişiklik göstermektedir.

Çıkan farklılığın kaynağının araştırılması için Tukey Testi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda 10-19 yıl arası çalışan personel ile 20-29 yıl arası çalışan personel arasında farklılık tespit edilmiştir.

4-Ceza İnfaz Kurumlarında Görev Yapan Personelin, Hükümlü ve Tutukluları Tahliye Sonrası Hayata Hazırlamada Etkili Olduğunu Düşündükleri Alanların Dağılımları

MADDELER	EVET		HAYIR	
	N	%	N	%
İş Yurtları Çalışmaları	202	61,2	128	38,8
Sportif faaliyetlerde bulunmak	135	40,9	195	59,1
Psiko- Sosyal Servis vasıtası ile destek almak	190	57,6	140	42,4
Meslek kazandırıcı bir eğitim almak	242	73,3	88	26,7
Hobi çalışmalarında bulunmak	108	32,7	222	67,3
Kültürel sanatsal faaliyetlere katılmak	156	47,3	174	52,7
Kitap okumak	173	52,4	157	47,6
Açık İlköğretim, Lise, Üniversite gibi eğitim faaliyetler	229	69,4	101	30,6
Din Dersleri ve Konferansları	167	50,6	163	49,4

Çalışma kapsamındaki personele, cezaevlerinde uygulanan programların hükümlü ve tutukluları tahliye sonrası hayata hazırlamada etkili olup olmadıkları sorulmuştur. Elde edilen yanıtlar yukarıdaki tabloya yansıtılmıştır. İş yurtlarında çalışmayı %61,2'si, Sportif faaliyetlerde bulunmayı %40,9'u, Psiko-Sosyal servis vasıtası ile destek almayı %57,6'sı, Meslek kazandırıcı eğitim almayı %73,3'ü, Hobi çalışmalarında bulunmayı %32,7'si, Kültürel sanatsal faaliyetlere katılmayı %47,3'ü, Kitap okumayı %52,4'ü, Açık İlköğretim, lise, üniversite gibi eğitim faaliyetlerine katılmayı %69,4'ü, Din dersleri ve konferanslara katılmayı ise %50,6'ı etkin olarak görmüşlerdir.

Personelin bu konuya verdikleri cevaplarından, mahkumlara yönelik olarak tahliye sonrası hayata hazırlanma noktasında en faydalı olduğunu düşündükleri alanların, genel itibari ile mahkuma değer katan ve nitelik kazandıran, onun daha vasıflı bir hale gelmesine katkıda bulunan faaliyetler olduğunu düşündükleri, anlaşılmaktadır.

5-Ceza İnfaz Kurumlarında Görevli Personelin Maddelere Göre 2000 Yılı
Öncesi ve Sonrasını Karşılaştırmaları

MADDELER	2000 Öncesi Daha İyi		2000 Sonrası Daha İyi	
	N	%	N	%
Sağlık	48	14,5	282	85,5
Eğitim (İlköğretim, Lise v.s)	31	9,4	299	90,6
Sosyal ve Kültürel Faaliyetler	31	9,4	299	90,6
İaşe (Yemek) Kalitesi	60	18,2	270	81,8
Temizlik (koğuş içi ve dışı)	61	18,5	269	81,5
Ziyaret Çeşitliliği ve sıklığı	101	30,6	229	69,4
Psiko-Sosyal Programlar	35	10,6	295	89,4
Spor Faaliyeti yapma çeşitliliği	48	14,5	282	85,5
Yatak Kalitesi	36	10,9	294	89,1
Tahliye Sonrası Süreç	74	22,4	256	77,6
Sevk ve Nakiller	61	18,5	269	81,5
Gözlem ve Müşahede	72	21,8	258	78,2
Sivil Toplum Kuruluşlarının Ziyareti	58	17,6	272	82,4
Isınma	40	12,1	290	87,9
Banyo	36	10,9	294	89,1
Güvenlik	40	12,1	290	87,9

Çalışma kapsamındaki personele, tutuklu ve hükümlülere sunulan hizmetleri 2000 yılı öncesi ve 2000 yılı sonrası bakımından değerlendirmeleri istenmiş elde edilen sonuçlar yukarıdaki tabloya yansıtılmıştır. Buna göre; personelin %14,5'i (48kişi) Sağlık hizmetlerinde, 2000 yılı öncesindeki uygulamalardan memnunken %85,5'i (282kişi) 2000yılı sonrasındaki uygulamalardan daha memnun olduğunu belirtmişlerdir. Eğitim hizmetlerinde %9,4'ü (31kişi) 2000 yılı öncesi uygulamalardan memnunken, %90,6'sı (299kişi) 2000 yılı sonrasındaki uygulamalardan daha memnundur.

Sosyal ve kültürel faaliyetlerde %9,4'ü (31kişi) 2000yılı öncesindeki uygulamalardan memnunken, %90,6'sı (299kişi) 2000 yılı sonrası uygulamalardan daha memnundur. İaşe (yemek) kalitesi bakımından %18,2'i (60kişi) 2000 yılı öncesi uygulamalardan memnunken, %81,8'i (270kişi) 2000yılı sonrası uygulamalardan daha memnundur. Temizlik bakımından %18,5'i (61kişi) 2000 yılı öncesindeki uygulamalardan memnunken, %81,5'i (269kişi) 2000yılı sonrası uygulamalardan daha memnundur. Ziyaret çeşitliliği ve sıklığı bakımından %30,6'sı (101kişi) 2000 yılı öncesindeki uygulamalardan memnunken, %69,4'ü (2296kişi) 2000yılı sonrası uygulamalardan daha memnundur. Psiko-Sosyal programlar bakımından %10,6'sı

(35kişi) 2000 yılı öncesindeki uygulamalardan memnunken, %89,4'ü (295kişi) 2000yılı sonrası uygulamalardan daha memnundur.

Spor faaliyetleri yapma çeşitliğini bakımından %14,5'i (48kişi) 2000 yılı öncesindeki uygulamalardan memnunken, %85,5'i (282kişi) 2000 yılı sonrası uygulamalardan daha memnundur. Yatak kalitesi bakımından %10,9'u (36kişi) 2000 yılı öncesindeki uygulamalardan memnunken, %89,1'i (294kişi) 2000yılı sonrası uygulamalardan daha memnundur. Tahliye sonrası süreç bakımından %22,4'ü (74kişi) 2000 yılı öncesindeki uygulamalardan memnunken, %77,6'sı (256kişi) 2000yılı sonrası uygulamalardan daha memnundur.

Sevk ve nakiller açısından %18,5'i (61kişi) 2000 yılı öncesindeki uygulamalardan memnunken, %81,5'i (269kişi) 2000 yılı sonrası uygulamalardan daha memnundur. Gözlem ve müşahede durumları bakımından %21,8'i (72kişi) 2000 yılı öncesindeki uygulamalardan memnunken, %78,2'si (2586kişi) 2000 yılı sonrası uygulamalardan daha memnundur. Sivil toplum kuruluşlarının ziyaretleri bakımından %17,6'sı (58kişi) 2000 yılı öncesindeki uygulamalardan memnunken, %82,4'ü (272kişi) 2000yılı sonrası uygulamalardan daha memnundur. Isınma durumu bakımında %12,1'i (40kişi) 2000 yılı öncesindeki uygulamalardan memnunken, %87,9'ı (290kişi) 2000yılı sonrası uygulamalardan daha memnundur. Banyo hizmetlerinde %10,9'u (36kişi) 2000 yılı öncesindeki uygulamalardan memnunken, %89,1'i (294kişi) 2000yılı sonrası uygulamalardan daha memnundur. Güvenlik hizmetlerinde %12,1'i (40kişi) 2000 yılı öncesindeki uygulamalardan memnunken, %87,9'u (290kişi) 2000 yılı sonrası uygulamalardan daha memnundur.

Personelin cevaplarından, 2000 yılı sonrası ceza infaz kurumlarının geldiği noktaları, büyük memnuniyetle karşıladığını görmekteyiz. Bu konuda en yüksek oranı eğitim ve sosyal faaliyetler %90 gibi bir oranla en üstte yer alırken, ziyaret çeşitliliği ve sıklığı konusu %69 oranı ile en alt sırada yer almaktadır. Bunun sebebinin ise diğer gelişmelere nazaran, ziyaret çeşitliliğinin ve sıklığının artmasının, personele ayrıca iş yükü getirmesinin etkili olduğu düşünülebilir.

MADDELER	2000 Öncesi		2000 Sonrası		Değişene Bir Şey Yok	
	N	%	N	%	N	%
2000 yılı öncesi ve sonrasını kıyaslarsanız; hangi dönemde hükümlü ve tutuklu üzerinde daha fazla otoriteniz olduğunu düşünmektesiniz?	129	39,1	141	42,7	60	18,2
2000 yılı öncesi ve sonrasını kıyaslarsanız hangi dönemde mesleki saygınlığınızın daha fazla olduğunu düşünmektesiniz?	107	32,4	117	35,5	106	32,1
2000 yılı öncesi ve sonrasını kıyaslarsanız, mesleğinizi icra ederken hangi dönemde kendinizi daha güvende hissediyorsunuz?	62	18,8	165	50,0	103	31,2

Çalışma kapsamındaki personele 2000 yılı öncesi ve sonrasını kıyasladıklarında hangi dönemde hükümlü ve tutuklu üzerinde daha fazla otoriteye sahip oldukları sorulmuş elde edilen sonuçlar yukarıdaki tabloya yansıtılmıştır. Bu soruya personelin %39,1'i(129kişi) 2000 sonrası, %42,7'si(141kişi) 2000 öncesi dönemde daha fazla otoriteye sahip olduklarını belirtmişlerdir. %18,2'si(60kişi) ise değişen bir şey olmadığını belirtmişlerdir.

Personelin mahkûm üzerinde otorite kurma noktasında her iki dönemle ilgili verdikleri cevabın yaklaşık olması, değişimin bu konuda çok fazla fark edilmediği şeklinde yorumlanabilir.

Çalışma kapsamındaki personele 2000 yılı öncesi ve sonrasını kıyasladıklarında hangi dönemde mesleki saygınlıklarının daha fazla olduğu sorulmuş elde edilen sonuçlar yukarıdaki tabloya yansıtılmıştır. Bu soruya personelin %32,4'ü(107kişi) 2000 sonrası, %35,5'i(117kişi) 2000 öncesi dönemde mesleki saygınlıklarının daha fazla olduğunu belirtmişlerdir. %32,1'i (106kişi) ise değişen bir şey olmadığını belirtmişlerdir.

Personelin mesleki saygınlıkları her iki dönem açısından değerlendirildiğinde verilen cevapların birbirine yakın olması, personelin bu konuda çok fazla değişiklik hissetmedikleri şeklinde yorumlanabilir.

Çalışma kapsamındaki personele 2000 yılı öncesi ve sonrasını kıyasladıklarında hangi dönemde mesleklerini icra ederken kendilerini güvende hissettikleri sorulmuş,

elde edilen sonuçlar yukarıdaki tabloya yansıtılmıştır. Bu soruya personelin %18,8'i(62kişi) 2000 öncesi, %50'si(165kişi) 2000 sonrası dönemde mesleklerini icra ederken kendilerini daha güvende hissettikleri şeklinde yanıtlarken, %31,2'si (103kişi) ise değişen bir şey olmadığını belirtmişlerdir.

Personelin bu soruya verdikleri cevaplardan, ağırlıklı olarak 2000 yılı sonrası dönemde daha güvenli bir ortamda çalıştıklarını düşündüklerini anlıyoruz.6-Ceza İnfaz Kurumlarında Görevli Personelin 2000 Yılı Sonrası Bakanlığa Ait Eğitim Merkezinde Alınan Eğitimin Değerlendirilmesi

İFADELER	N	%
Kesinlikle Katılmıyorum	21	6,4
Katılmıyorum	29	8,8
Kararsızım	15	4,5
Katılıyorum	96	29,1
Kesinlikle Katılıyorum	85	25,8
Eğitime Katılmadım	84	25,5
TOPLAM	330	100,0

Çalışma kapsamındaki personele 2000yılı sonrası bakanlığa ait eğitim merkezinde alınan eğitimleri ile ilgili görüşleri sorulmuştur. Personelin %6,4'ü(21kişi) sorunları çözmeye katkısı olduğu ifadesine Kesinlikle Katılmıyorum, %8,8'i(29kişi) Katılmıyorum, %4,5'i(15kişi) Kararsızım, %29,1'i(96kişi) Katılıyorum ve %25,8'i(85kişi) Kesinlikle Katılıyorum yanıtını vermişlerdir. %25,5'i(84kişi) ise böyle bir eğitime katılmadıklarını belirtmişlerdir. Eğitim Merkezlerinde eğitime katılanların büyük çoğunluğunun, eğitim sonunda elde ettiği kazanım noktasında sorunların çözümüne katkı sağlandığını düşündüklerini görmekteyiz.

6-Cezaevi Personelinin Eğitim Almak İstedikleri Alanların Değerlendirilmesi

MADDELER	Evet		Hayır	
	N	%	N	%
Etkili sunum teknikleri ve protokol	104	31,5	226	68,5
Davranış bilimleri (psikoloji, iletişim)	208	63,0	122	37,0
Savunma Teknikleri	133	40,3	197	59,7
Güvenlik	154	46,7	176	53,3
Teknik (Uyap, bilgisayar)	170	51,5	160	48,5
Çalıştığım alanla ilgili (aşçılık, şoförlük, işyurdu vs)	60	18,2	270	81,8
Yönetim (Liderlik, Ekip çalışması)	174	52,7	156	47,3
Mevzuat (Kurumsal ve Genel)	164	49,7	166	50,3
Diğer (çatışma yönetimi, problem çözme, kişisel gelişim gibi)	128	38,8	202	61,2
Eklenen Maddeler	43	13,0	287	87,0

Çalışma kapsamındaki personele eğitim almak istedikleri alanlar sorulmuş, alınan yanıtlar yukarıdaki tabloya yansıtılmıştır. Buna göre 330 personelin %31,5'i (104kişi) etkili sunum teknikleri ve protokol, %63'ü (208kişi) Davranış Bilimleri, %40,3'ü (133kişi) Savunma Teknikleri, %46,7'si (154kişi) Güvenlik, %51,5'i (170kişi) Teknik, %18,2'si (60kişi) Çalıştığı Alanla İlgili, %52,7'si (174kişi) Yönetim, %49,7'si (164kişi) Mevzuat, %38,8'i (128kişi) Diğer yanıtını vermişlerdir. %13'ü (43kişi) ise şıklarda bulunmayan başka maddeleri soru kağıdına eklemişlerdir.

Personelin eğitim almak istedikleri alanla ilgili olarak taleplerinin, genelde davranış bilimleri üzerine yoğunlaştığı anlaşılmakta. Bu durumun sebebi olarak, personelin ruhen yıpranmış olduğu ve bu nedenle kendine dönük olmak istediği düşünülebilir. Ayrıca personelin bu eğitimleri almak istemesinde, mahkûmla veya birbirleri ile daha iyi ilişki kurmak veya mahkuma daha iyi ulaşabilme çabasının etkili olduğu gerekçesinin de sebep teşkil ettiği söylenebilir.

Personelin eğitim alma noktasında özellikle istemediği alanın, kendi çalışma alanları olduğunu görmekteyiz. Bu durum, kendine güven ve kendini yeterli hissetme ile açıklanabileceği gibi, bildiği konularda eğitim alacak olmanın, bıkkınlık duygusu oluşturabileceğini düşündükleri, şeklinde de yorumlanabilir.

SONUÇ

İnsanlık var olduğu sürece suç, suç olduğu sürece ceza olacaktır. Bu iki kavramın hayata yansımalarını sürekli olarak çevremizde görmekteyiz. Bu iki kavrama birbiri ile ilişkisi açısından dikkatli bakılırsa, niceliksel yönden bir orantı göze çarpar. Bu orantı da suçlar, etkili bir şekilde cezalandırıldığı zaman azaldığı gerçeğidir. Cezaların etkisiz kaldığı durumlarda ise, suç oranlarının yükseldiğini görmekteyiz.

Burada etkililikten kastedilenin ne olduğunu biraz açalım. Önceden cezanın ağır ve caydırıcı olması yani “Bir suç ne kadar ağır bir şekilde cezalandırılırsa, o derece az tekrarlanır, Ne derece hafif cezalandırılırsa o derece artar.” şeklinde anlaşılmıştır. Bu anlayış, çağdaş infaz sisteminde yerini başka bir anlayışa bıraktı. Çünkü ilk anlayış, yani insanlık onurunun ve insan haklarının zedelendiği durum, kişiye toplum yararına üretken ve daha sosyal bir insan olmayı sağlamamıştır. Tam aksine, kişiyi beden ve ruhen acı çektirerek, bir daha suçu tekrarlamamasını hedeflemenin, gerçeklerle bağdaşmasının mümkün olmadığı, bugün daha iyi anlaşılmıştır.

Artık bir nedenle suç işlemiş veya suç şüphelisi haline geldiği için hürriyeti kısıtlanmış insanların, gerek ceza infaz kurumlarında kaldıkları süre içerisinde, gerekse tahliye olup tekrar toplum içine girdikleri esnada sürdürecekleri hayat için, çok daha fazla şey yapılması gerektiği, bugün daha iyi anlaşılmıştır.

Geçmişte kalabalık koğuşları suç okulu olarak kullanıp, suça yönelik yeni örgütlenmeler içerisinde bulunan kimseler, devletin mahkûmlara karşı ilgisizliğini veya yanlış muamelelerini, kendilerine mazeret yaparak, bu propaganda yoluyla davalarına yandaş bulmakta hiç de zorlanmamakta idiler. Zaten ceza infaz kurumlarında otorite kurmakta zorlanan devlet, ayrıca mahkûmları rehabilite etmekte güçlük çekmekteydi. Tahliye sonrası özgürlüklerine kavuşan insanlar ise, bu sürece cezaevlerinde iyi hazırlanamadıkları için topluma ayak uyduramayıp tekrar cezaevlerine geri dönmekte idiler. Bütün bu yaşananlarsa, ülkemizi uluslararası çevrelerde de zor duruma düşürmekte ve itibarını sarsmakta idi.

Ülkemiz 2000’li yıllara bu şekilde girmekte iken, 19 Aralık 2000 tarihi bir milat olarak karşımıza çıkmıştır. F tipi ceza infaz kurumlarının açıldığı bu tarihle birlikte, artık cezaevlerinde devletin hakimiyeti çok daha güçlü hissedilmeye başlanmıştır. Bunun sonucu olarak güvenliğin sağlanarak artık kurumların asıl işlevsel yönlerinin ön plana çıktığı bu dönemle birlikte öğretim, üretim, psiko-sosyal yardım gibi yöntemlerle

bireylerin topluma kazandırılmalarında çok daha başarılı sonuçlar alınmaya başlanmıştır.

Sevindirici olan, bütün bu süreçte gösterilen çabaların, ceza infaz kurumlarındaki yaşantıya çok olumlu olarak yansıdığı düşüncesinin, 2000 öncesi ve sonrası her iki zaman diliminde bu değişimi bizzat yaşamış olan personel ile hükümlü ve tutuklular tarafından da bu amaçla hazırlanan anket sonuçları ile paralellik göstermesidir. Bu anketlerle ilgili sonuçları varsayımlar ışığında değerlendirdiğimizde aşağıdaki sonuçların karşımıza çıktığını görmekteyiz.

Araştırmamız sonucunda, ankete cevap veren mahkûmların %86.6'lık büyük bir bölümünün birden fazla kez cezaevine girdiği tespit edilmiştir. Buradan mahkûmların büyük bir bölümünün birden fazla kez ceza evine girdiğini ve suçu tekrarladığını görmekteyiz.

Mahkûmlar, 2000 yılı sonrası dönemde kurumda görev yapan yetkililerin sorunlarının çözümünde çok daha fazla katkıda bulunduğunu ve personeli kendilerine daha yakın hissettiklerini belirtiyorlar. Mahkûmların, kurum personelinin eskisine nazaran kendilerine yaklaşımlarında çok daha olumlu bir izlenim aldıklarını, bununla ilgili değerlendirmenin yer aldığı ölçeğe verdikleri 3.57 lik ortalamaya ulaşan olumlu cevaplarından anlaşılmaktadır. Bu durum özellikle personelin eğitiminin ve seçiminin daha yüksek kriterlerle belirlenmesi ile doğru orantılı olduğu düşünülmektedir.

Mahkûmlar, 2000 yılı sonrası değişikliklerin, daha disiplinli ve düzenli yaşamalarına olanak sağladığını düşünmektedirler. 2000 yılından itibaren cezaevlerinde meydana gelen değişimin, kurum hayatını belli bir plan dahilinde ve amaç doğrultusunda olumlu olarak geliştirdiğini fark ettiklerini 3.48 lik bir ortalamaya ulaşan cevaplarından anlaşılmaktadır.

Mahkûmlar, 2000 yılından sonra, personelin kendilerine yönelik davranışlarında, daha iyiye giden bir süreç yaşandığını düşünüyorlar. 3.24 gibi bir ortalamaya ulaşan cevaplarından bu durumun olumlu bir şekilde izlenimlerine yansıdığını görmekteyiz.

Mahkûmların diğer kurumlar tarafından gerçekleştirilen denetimlerin, kurum koşullarının iyileşmesine olumlu katkıda bulunduğu kanaatinde oldukları görülüyor. 3.70 gibi bir cevap ortalaması ile de bu denetlemelerden rahatsız olmadıkları, bilakis memnun olduklarını anlamaktayız.

2000 yılı sonrasında mahkûmlar, kurumların, daha güvenli hale geldiği kanaatindeler. 3.91 gibi yüksek bir cevap ortalaması, mahkûmların, hem personelden,

hem de diğer mahkûmlardan gelebilecek risklere karşı kendilerini artık güvende hissettikleri anlamını çıkartacak yönde bir algıya sahip olduklarını anlamaktayız.

Mahkûmlar, 2000 yılı sonrasında cezaevlerinde yeni oluşturulan koşullarda cezalarını infaz etmenin daha tercih edilebilir bir durum olduğunu düşünüyorlar. 2.96 gibi bir ortalama da mahkûmlar bu koşulların, bariz bir şekilde 2000 öncesi koşullardan daha iyi olduğunu kabul etmekte.

Hükümlü ve tutukluların cezaevlerinin 2000 öncesi ve sonrası dönem olarak karşılaştırmaları esnasında vermiş oldukları cevaplar, eğitim durumlarına göre değişiklik göstermemektedir. Yapılan ANOVA Testi sonucunda $\text{sig} > 0,05$ olduğundan hükümlü ve tutukluların eğitim durumlarının, 2000 yılı öncesi ve sonrası cezaevlerine ilişkin görüşleri üzerinde 0,05 anlamlılık düzeyinde bir farklılaşmaya yol açmadığı belirlenmiştir.

Personel, oda sistemine geçişle birlikte mahkûmların daha insani şartlara kavuştuğuna inanıyor. Personel Oda sisteminin avantajlarının, mahkûmun yaşam koşulları açısından kalabalık koğuş sistemi ile kıyaslanamayacak kadar çok olduğunu 4.05 gibi büyük bir ortalama ile düşünmekte olduğunu vermiş olduğu cevaplarla yansıtmış durumdadır.

Personel, disiplin mevzuatındaki değişikliğin mahkûmların cezaevi kurallarına daha fazla uymasını sağladığı kanaatinde. Personel, cezaevi disiplin mevzuatındaki ucu açık hükümlerin getirdiği sonuçların adaletin sağlanması konusunda oluşturmuş olduğu şüphe ve tereddütler ile bu konuda keyfilik olarak algılanan uygulamaların standartlaşması sonucu, mahkûmu daha fazla disipline ettiği kanaatini 3,50 gibi bir ortalama ile düşünmektedir.

Cezaevi personeli, iş atölyelerinin çeşitlendirilmesi yoluyla mahkûm un tahliye sonrası sürece daha fazla uyum sağlamasına yardımcı olduğunu kanaatindedir. Bir çok mahkûmun cezaevine düşme sebepleri ekonomik olduğu düşünülürse, kişiye meslek kazandırıcı bir faaliyetin tahliyesi sonrası için iyi bir hazırlık olacağı aşîkardır. Bu yönle ilgili olarak personelin 3,65 lik bir ortalama ile benzer düşünceleri söz konusudur.

2000 yılından sonra yapılan değişiklik sonucu mahkûmlar arasında nakit para döngüsünün olmamasının olumlu etkisi olduğu da personel arasında kabul gören bir düşüncedir. 4.43 lük bir ortalama ile özellikle koğuşlarda bulunan para nedeni ile çıkan

onlarca sorunun (kumar,gasp, para karşılığı diğer mahkûmlara değişik işler yaptırma vs) bu yolla büyük ölçüde çözüldüğü kanısını taşımaktalar.

Personel, 2000 sonrası dönemde yapılan değişikliklerin, kurumları daha güvenli hale gelmesine katkı sağladığı düşüncesindedir. 3.51 lik bir oranla personel gerek fiziki alanda yapılan değişiklikler, gerekse güvenliği sağlayıcı x ray, duyarlı kapı, sensorlu tel, el ve göz biyografili kapılar ve kameralar yöntemi ile artık can ve mal güvenliğinin daha rahat sağlandığını düşünmektedir.

2000 sonrası dönemde personel, mahkûmlara yapılan iyileştirmelere oranla, kendi çalışma koşullarına yapılan iyileştirmelerin daha az olduğunu kanaatindedir. 3.51 lik bir oranla personelin, mahkûmların daha iyi şartlarda daha insani koşullarda yaşaması için yapılan gerek mevzuatta gerekse fiziki koşullarda olsun değişimin aynı ölçüde kendisine yapılmadığını düşünmekte. Personel, sürdürülebilir bir iyileştirme için, kendi koşullarında da düzeltme yapılmasının gerekliliğine inanmaktadır.

Genel olarak anket sonuçlarına yansıyan bu durumun olumlu tablonun sürekliliği, infazın bütün taraflarının, dolayısı ile devlet ve toplumun da isteğidir. Ancak dünden bugüne kazandıklarımızı, yarın kaybedebilme riskini de göz önünde bulundurmamız gerekmektedir. Bu riskleri de sıralamak gerekirse başta cezaevlerinde kurum kapasitelerin çok üzerinde hükümlü ve tutuklu bulunmasıdır. Bazı yerlerde mevcut hükümlü ve tutuklu sayısı, kapasitenin 2 katını geçtiği görülmektedir. Bu durum, oda sisteminden koğuş sistemine dönüşü akla getirmektedir. Ayrıca personel sayısındaki artışın, mahkûm sayısındaki artışa paralel bir oranda olmaması bir başka tehlikedir. Personelin alımı esnasında daha seçici davranılması ve verilen hizmet içi seminerlerle daha nitelikli hale getirilmesi sorunun çözümüne çok olumlu bir katkı getirmiştir. Ancak personel sayısının daha da fazla arttırılmamasının, kurumların yeni misyonu olan, üretim ve eğitim faaliyetlerinin kalitesini ve sayısının zamanla düşmesine sebep olacağı gerçeğini de unutmamak gerekir.

Konuyla ilgili yapılabilecekler konusunda bazı önerilerimizi de şöyle sıralayabiliriz. Örneğin Personel sayısının ve niteliğinin arttırılmasının yanında, ceza infaz kurumlarının da sayıca arttırılması, kampus sisteminin daha çok yerde kullanılması, küçük ve verimsiz ceza infaz kurumlarının kapatılması, denetimli serbestliğin kapsama alanının daha da genişletilmesi, cezaların infazında daha çok bireyselleştirilmeye önem verilmesi, özellikle suç işlemeyi meslek veya alışkanlık haline getirmiş mahkûmların, tahliye sonrası yaşantılarının da etkin bir şekilde, kişinin

topluma adaptasyon sürecine yardım için özel bir takip sisteminin geliştirilmesi bu konudaki mevcut başarılarımızı daha da yukarıya çekecektir.

Dünyadaki değişik ülkelerin infazla ilgili yapmış oldukları ve başarıya ulaşan girişimleri yakından takip edilmeli, bu konudaki gelişmeler sadece mevzuat olarak değil uygulama olarak da hayata geçirilmelidir. Ülkemizde ceza infaz kurumlarında görev yapan personelin yurtdışı kurumlardaki meslektaşları ile zaman zaman karşılıklı olarak yer değiştirerek uygulamaları yerinde görmelerinin de faydalı olacağı muhakkaktır. Ülkemizden ceza infaz kurumu çalışanlarından seçilecek bir grubun sadece uluslararası gelişmeleri takip etmek ve ülkemizdeki gelişmeleri duyurmak için görevlendirilmesi görüşünün de hayat bulması bir diğer yapılabilecek öneri olarak değerlendirilmelidir.

Sonuç itibari ile hangi nedenle olursa olsun, suç işlemiş ya da suç şüphelisi olarak ceza infaz kurumlarında bulunan insanlar da bizim insanımızdır. Bu insanlar, oradan çıktıkları andan itibaren yine bizim aramızda yaşayacaklardır. Sorunlu bir ortamda cezalarını infaz ettikleri takdirde, o sorunları topluma taşıyacakları unutulmamalı, cezaları ne kadar iyi bir ortamda infaz edilirse, aramıza o kadar iyi bir birey olarak katılacakları hep akılda tutulmalıdır.

KAYNAKÇA

AKILLIOĞLU, Tekin (1995), **İnsan Hakları**. Ankara: Sosyal Bilimler Fakültesi Yayınları.

AKYÜZ, Emine (2000), **Ulusal ve Uluslar arası Hukukta Çocuğun Haklarının ve Güvenliğinin Korunması**. Ankara: Milli Eğitim Basımevi.

ARSLAN, Pınar Serençelik (2004), **Keçiören İslahevinde Bulunan Çocukların Eğitimlerinde Yaşanan Sorunlar ve Çözüm Önerileri**. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.

ATASEVEN, Cumali (2006), **Suçta Etki Eden Sosyal Faktörler**. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.

BAL, Kudret Yalçın (1997), **İnfaz Hukuku (Uygulamadaki Aksaklıklar, Nedenleri, Sonuçları), Türkiye'nin İnfaz Rejimi**. Sempozyum, Ankara.

Bal, Hüseyin (2003), **Hukuk-Hukuk Sosyolojisi**. Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi Yayın No: 32.

BERK, Uğur J. Ütğm (2006), **Türkiye'deki Kapalı Cezaevleri Güvenlik Sisteminin Firar Olayları Yönüyle İncelenmesi**. Kara Harp Okulu Savunma Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisan Tezi.

Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiserliği Ofisi (2001), **İnsan Hakları ve Cezaevleri, Cezaevi Yetkilileri İçin İnsan Hakları Eğitimi El Kitabı**. Cenevre: Profesyonel Eğitim Serisi, Pilot Baskı.

BOSTANCI, Gülşah (2007), **Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Bağlamında Türk Ceza Hukukunda Suçta ve Cezada Kanunilik İlkesi**. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisan Tezi.

BOZKURT, Veysel (2003), **Avrupa Birliği ve Türkiye**. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

CANEL, Pınar (2003), **Türkiye’de Cezaevleri ve F tipi Uygulaması**. Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.

COYLE, Andrew (2002), **Cezaevi Yönetimine İnsan Haklarını Göz Önüne Alan Bir Yaklaşım**. İngiltere: Uluslar arası Cezaevi Araştırmaları Merkezi.

ÇINAR, Ali Rıza (2005). **Türk Ceza Hukukunda Cezalar**. Ankara: Turhan Kitabevi Yayını.

DEMİR, Sedat (2007), **Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nde İşkence ve İnsanlık Dışı Muamele veya Küçültücü Muamele**. Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.

DEMİRBAŞ, Timur (2005), **Ceza Hukuku Genel Hükümler**. Ankara.

DEMİRBAŞ, Timur (2003), **İnfaz Hukuku**. Ankara: Seçkin Yayınevi.

DÖNMEZER, Sulhi (1994), **Kriminoloji**. İstanbul: BETA Basım Yayım Dağıtım A.Ş.

DÖNMEZER, Sulhi ; ERMAN, Sahir (1994), **Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku**. İstanbul.

ERCEBE, Can (2007), **Sosyo-Kültürel Açidan Suçu Meşrulaştırma Eğilimleri Üzerine Ankara Cezaevinde Bir Çalışma**. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.

EREM, Faruk (1997), **Suç Bilimi Açısından Adalet Psikolojisi**. Ankara.

EREM, Faruk (1971), **Adalet Psikolojisi**. Ankara: Sevinç Matbaası.

EREN, Hüseyin C. (2006), **Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararlarına Göre Adil Yargılanma Hakkı ve Türkiye**. Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.

ERGİN, Hüseyin (2006), Türkiye’de **Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetsel Sorunları ve Çözüm Önerileri**. Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.

ERSOY, Yüksel (2002), **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, Ankara: İmaj Yayıncılık.

FERT, İsmail (2007), **Sosyal Politika ve Suç İlişkisi Ülkemiz Suç Profili Açısından Bir Değerlendirme**. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi.

FINDIKLI Remzi (1990),**İnsan Hakları ve Polis**, Türk İdare Dergisi, S.388,Ankara.

FOUCAULT, Michel (1975), **Hapishanenin Doğuşu**. Ankara: İmge Kitabevi Yayınları

GIDDENS, Anthony (2000), **Sosyoloji**. Ankara: Ayraç Yayınları.

GÖZLÜGÖL, Said Vakkas (1999), **Avrupa insan Hakları Sözleşmesi ve İç Hukukumuzun Etkisi**. Ankara: Yetkin Yayınları 1. Baskı.

GÖKBURUN, İbrahim (2007), **Türkiye’de İnsan Hakları Düşüncesinin Tarihsel Gelişimi ve İlköğretim Ders Kitaplarına Yansıması**. Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.

GÖZLÜGÖL, Said Vakkas (2002), **Avrupa insan Hakları Sözleşmesi ve İç Hukukumuzun Etkisi**. Ankara: Yetkin Yayınları 2. Baskı.

GÜLŞEN, Recep (1993), **Hürriyeti Bağlayıcı Cezaların İnfazında Çağdaş Sistem.**

İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi,

GÜNDÜZ, Aslan (1993), **Gelişmiş Batı Avrupa Ülkelerinde İnsan Haklarının**

Korunması: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin Sağladığı Yarı-Süpranasyonel Himaye, Türklerde İnsani Değerler ve İnsan Hakları. İstanbul: Türk Kültürüne Hizmet Vakfı Yayınları.

HARRIS, D.J. ; O'BOYLE, M; WABRICK, C. (1995), **Law of the European**

Convention on Human Rights, London: Dublin, Edinburgh: Butterworths.

HEKİMOĞLU, Fahrettin M. (2001), **İnfaz Hukuku ve Cezaevi İdaresi.** Ankara:

Adalet Yayınevi.

İÇLİ, Tülin G. (1999), Türkiye’de Cezaevlerindeki Rehabilitasyon Faaliyetleriyle

İlgili Sosyolojik Bir Analiz. Ankara.

İÇLİ, Tülin; ÖĞÜN, Aslıhan (1999), **Türkiye’de Cezaevlerindeki Rehabilitasyon**

Faaliyetleriyle İlgili Sosyolojik Bir Analiz. Ankara; T.C. Adalet Bakanlığı Yayınları.

İÇEL, Kayıhan ;SOKULLU AKINCI, Füsün; ÖZGENÇ, İzzet ; SÖZÜER, Adem;

MAHMUTOĞLU, Fatih S. ; ÜNVER, Yener (2002), **İçel Yaptırım Teorisi.** İstanbul.

İPEK, Kenan (2004), **Tutuklu ve Hükümlülerin Mesleki Eğitimi ve Formasyonu,**

İnfaz Hukuku Alanında Güncel Sorunlar ve Yeni Yaklaşımlar, Seminer.İstanbul.

İstanbul Barosu Cezaevleri Çalışma Grubu (2002), **Cezaevleri Sempozyumu.** İstanbul

Barosu Yayınları.

KAPANI, Münci (1996), **İnsan Haklarının Uluslararası Boyutları**, Ankara: Bilgi Yayınevi

KARASAR, Niyazi (2004), **Bilimsel Araştırma Yöntemleri**. Ankara: Nobel Yayınevi

KUMBASAR, Enver (2006), **Türk Hukukunda Cezanın Belirlenmesi**. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisan Tezi.

KURT, Mehmet (2006), **Türkiye’de Ceza İnfaz Kurumlarının Sorunları**. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.

MADRA, Ömer (1981), **Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Bireysel Başvuru Hakkı**. Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi Yayınları.

MUMCU, Ahmet (1994), **İnsan Hakları ve Kamu Özgürlükleri**. Ankara: Savaş Yayınları.

MUMCU, Ahmet; KÜZECİ, Elif (2003), **İnsan Hakları & Kamu Özgürlükleri**. Ankara: Savaş Yayınları.

MUTLU, Ahmet (1998), **Cezaevi Mevzuatı**. Ankara: Adalet Yayınevi.

NURSAL, Necati (2002), **Uluslar arası Cezaevi Standart Kuralları ve İlgili Sözleşmeler**. Ankara: Ankara Açık Cezaevi.

NURSAL, Necati (2001), **Uluslararası Hukuka Göre İnfaz Kurumlarının Yönetim Sistemleri ve Gelişmiş Ülkelerde İnfaz Hukuku ve İnfaz Kurumlarının Yönetimi, Modern Ceza İnfazı ve Cezaevlerinin Yönetimi Kolekyumu” 15 - 16 Şubat 2001**. Ankara.

ÖĞMEN, Yusuf (1997), **Tutuklu ve Hükümlülerin Islahı ve Topluma Kazandırılması, Türkiye’nin İnfaz Rejimi**, Sempozyum, 18.01.1997. Ankara.

ÖNDER, Ayhan (1992), **Ceza Hukuku: Genel Hükümler, c: II-III**. İstanbul: Beta Yayınları.

ÖREN, Enver (2007), **İnsan Hakları Avrupa Mahkemesine Bireysel Başvuru**. Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.

OTHMANİ, Ahmed (2003), **Hapishaneden Çıkış**, İstanbul: Metis Yayınları.

ÖZ, Selen (2007), **İnsan Hakları Düzenlemelerinin Türk Kamu Yönetimine Etkisi**. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.

ÖZEN, Muharrem (2003), **Türk Ceza Kanunu Tasarısının Tüzel Kisilerin Ceza Sorumluluğuna İlişkin Hükümlerine Bir Bakış**, AÜHFD, Y.2003, C.52, S.1 (s.68-88).

ÖZKAN, Zeynep (2007), **İnsan Hakları Sözleşmelerinin Türk Hukukundaki Yeri**. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.

ÖZMEN, Metin M. (2007), **Cezaevlerinin İdari Açından Denetimi**. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.

ÖZTOSUN, Mehmet(2002), **“İnfaz Kurumlarının İnşası ve Yenilenmesi, İnfaz Hukuku Alanında Güncel Sorunlar ve Yeni Yaklaşımlar”, “Galatasaray Semineri Notları”**. İstanbul.

POLAT, Oğuz (1997), **Çocuk ve Hakları**. İstanbul: Kayhan Matbaacılık.

REYNAUD, A. (1992), **Hapishanelerde İnsan Hakları**. Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü.

SAĞLAM, Yılmaz (2002), **“Cezaevlerinde Yönetim ve Güvenlik ilişkisi. Yayınlanmamış araştırma”**. Ankara: Adalet Dergisi, Açık Cezaevi Basımevi.

SARIHAN, Şenal (2001), **“Cezaevlerine Genel Bir Bakış ve Türk İnfaz Sisteminin Sorunları”**, 21.Yüzyıla Girerken Cezaların İnfazı Sempozyumu. Ankara: Adalet Bakanlığı Yayını.

SEVÜK YOKUŞ, Handan (1998), **Uluslararası Sözleşmelerdeki İlkeler Açısından Çocuk Suçluluğu İle Mücadelede Kurumsal Yaklaşım**. İstanbul: Beta Yayınevi.

ŞENOĞLU, Fuat (2005), **Türk Mevzuatında İnsan Hakları İle İlgili Düzenlemeler ve Avrupa İnsan Hakları Normu**. İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi.

TANER, Tahir (1953), **Ceza Hukuku - Umumi Kısım**. İstanbul.

TOBY, Jackson (1971), **“Is Punishment Necessary”, Theories of Punishment (ed. Stanley E. Grupp)**, Bloomington: Indiana University Press. Türk Ceza Kanunu (2005), Seçkin Yayıncılık.

TOROSLU, Haluk (2007), **Ceza Müeyyidesi**. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.

TOROSLU, Nevzat (1991), **Ceza Hukuku**. Ankara: Savaş Yayınları.

TURGUT, Hulusi (1986), **12 Eylül Partileri**, İstanbul: ABC Ajansı Yayınları.

TURGUT, Hüseyin (1997), **“Türk Ceza İnfaz Sistemi” Türkiye’nin İnfaz Rejimi ve Sorunlar ve Çözümler**. Ankara: Adalet Bakanlığı Dairesi Başkanlığı Yayınları.

TÜRKER, Melda (2001), **ABD’de İnfaz Sisteminde İnsan Haklarının Gelişimi**, “21. Yüzyıla Girerken Cezaların İnfazı Sempozyumu 21-22 Ocak 2000, Ankara.

TÜRKERİ, Sedat (1995), **Çocuk İslahevleri ve Çocuk Cezaevindeki Çocukların Suç İşleme Nedenleri Açısından İncelenmesi**. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.

VAGG, Jon (1994), **Prison systems: A Comparative Study of Accountability in England, France, Germany, and the Netherlands**. Oxford: Clarendon Press.

YAVUZER, Haluk (1982), **Çocuk ve Suç**. İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.

YAVUZER, Haluk (1996), **Çocuk Eğitimi El Kitabı**. İstanbul: Remzi Kitapevi.

YILMAZ, Gökhan (2006), **Türkiye’de Suç ve Suçluluk Olgusunun Kentleşme Bağlamında İrdelenmesi**. İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.

YÜCE, Turhan Tûfan (1985), **Ceza Hukukunun Temel Kavramları**, Ankara.

WHITE, Robin C. A. (1996), **The European Convention on Human Rights**. Oxford: Clarendon Press.

WEB SİTELERİ:

www.adalet.gov.tr	(Erişim Tarihi 23/11/2009)
www.inhak-bb.adalet.gov.tr	(Erişim Tarihi 02/10/2009)
www.cte.adalet.gov.tr	(Erişim Tarihi 07/08/2009)
www.cte-seslenis.adalet.gov.tr	(Erişim Tarihi 07/08/2009)
www.yayin.adalet.gov.tr	(Erişim Tarihi 16/09/2009)
www.cpt.coe.int	(Erişim Tarihi 28/11/2009)
www.aca.org	(Erişim Tarihi 28/11/2009)
http://www.abhaber.com/haber.php?id=16107	(Erişim Tarihi 02/12/2009)
http://www.cte-dsm.adalet.gov.tr/dosyalar/makale/cezainfazreform.htm	(Erişim Tarihi 07/08/2009)
http://www.pinarbasidergisi.com/ms_word.asp?haber=12	(Erişim Tarihi 12/11/2009)
http://www.iydb.adalet.gov.tr/default.asp?islem=genel	(Erişim Tarihi 08/08/2009)
http://www.mevzuat.adalet.gov.tr/html/26755.html	(Erişim Tarihi 08/08/2009)

EKLER

EK1: Anketin Ceza İnfaz Kurumlarında Uygulanması İçin Bakanlık İzni

T.C.
ADALET BAKANLIĞI
Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü

Sayı : B.03.0.CTE.09.204.06.01/2360/77974
Konu : Anket Çalışması.

24/07/2009

CEZA İNFAZ KURUMLARI VE TUTUKEVLERİ PERSONELİ ANKARA EĞİTİM MERKEZİ MÜDÜRLÜĞÜNE

Aydın E Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu 2 ncı Müdürü olup, eğitim merkezinizde geçici görevli olan Mehmet Murat AKIN'ın, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Bölümünde yapmakta olduğu Yüksek Lisans Tez çalışmaları kapsamında "Uluslararası İnsan Hakları Mevzuatı Açısından Türkiye'deki Cezaevi Uygulamaları" konulu anket çalışmasını 20 ceza infaz kurumunda bulunan 20'şer personel ile 20'şer hükümlü olmak üzere toplamda 400 hükümlü ve 400 personele 27/07/2009-27/01/2010 tarihleri arasında Ceza İnfaz Kurumları ve Tutukevleri Personeli Erzurum Hüseyin TURGUT Eğitim Merkezi Eğitim Görevlisi Mustafa BAYHAN'la birlikte uygulamasına izin verilmesine ilişkin 20/07/2009 tarihli dilekçesi ve ekleri incelendi.

Söz konusu anket çalışmasının; Aydın E Tipi, İzmir 1 No'lu F Tipi Yüksek Güvenlikli, Nazilli E Tipi, Antalya E Tipi, Adana E Tipi, Bursa E Tipi, Tekirdağ 1 No'lu F Tipi Yüksek Güvenlikli, Kartal H Tipi, Hatay E Tipi, Trabzon E Tipi, Ordu E Tipi, Diyarbakır E Tipi, Mardin E Tipi, Erzurum E Tipi, Ankara 1 No'lu F Tipi Yüksek Güvenlikli, Ankara 1 No'lu L Tipi, Mersin E Tipi, Konya E Tipi, Bitlis E Tipi ve Elazığ E Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurum idarelerince belirlenecek tarihlerde, personel ile hükümlülerin rızalarının alınarak, kimliği, geçmişi, ailesi hakkındaki diğer bilgiler teşhir edilmeden, çalışma sonucunun iki örneği ile CD'sinin de Genel Müdürlüğümüze gönderilmesi koşullarıyla, ses kayıt cihazı kullanılmadan kurum uzmanları denetiminde yapılması uygun görülmüştür.

Konu hakkında çalışmanın yapılacağı ceza infaz kurumlarının bağlı bulunduğu Cumhuriyet Başsavcılıklarına gerekli talimat verilmiştir.

Bilgilerinize rica ederim.

Basri BAĞCI
Hâkim
Bakan a.
Genel Müdür V.

EK2:

**2000 YILI ÖNCESİ VE SONRASINDA CEZA İNFAZ KURUMLARINDA
CEZASINI İNFAZ EDEN HÜKÜMLÜ VE TUTUKLUYA YÖNELİK ANKET**

Sayın Katılımcı,

Bu anket çalışması, ceza infaz kurumlarının infaz ortamı ve koşulları açısından 2000 yılı milat olarak kabul edilerek, bu tarihten önceki şartlarla, 2000 yılından sonra bu şartlarda ve durumlarda meydana gelen değişikliklerin, bu süreci her iki dönemde de bizzat yaşayan hükümlü ve tutuklular açısından nasıl algılandığının değerlendirilmesi ve bu durumun insan hakları bağlamında ele alınması amacı ile yapılmaktadır.

Ankette içtenlikle ortaya koyacağınız düşünceleriniz, uzmanlarımızca değerlendirilecektir.

Bu anketi halen ceza infaz kurumlarında hükümlü ve tutuklu olarak cezasını infaz eden ve 2000 yılından önce de ülkemiz ceza infaz kurumlarında hükümlü ve tutuklu olarak bulunanlar dolduracaktır.

Katılımınız için teşekkür ederiz.

I.BÖLÜM

Aşağıda sizinle ilgili 8 soru bulunmaktadır. Durumunuza uygun maddenin yanındaki kutucuğa (X) işareti koyunuz.

1.	Cinsiyetiniz	Erkek ☐		Kadın ☐	
2.	Kaç yaşındasınız	a)25-34 Yaş arası ☐	b) 35-44 Yaş arası ☐	c)45-54 Yaş arası ☐	d)55 Yaş Üstü ☐
3.	Medeni haliniz	Evli ☐		Bekar ☐	Boşanmış ☐
4.	Eğitim durumunuz	a) Okur-yazar değil ☐		b) Okur-yazar ☐	c)İlköğretim ☐
		d)Lise mezunu ☐		f)Fakülte mezunu ☐	g)Yüksek Lisans ve Üstü ☐
5.	2000 Yılından önce toplam kaç yıl cezaevinde kaldınız?				
	a)1 Ay ile 3Yıl Arası ☐	b)3-5 Yıl Arası ☐	c)5-7 Yıl Arası ☐	d)7 Yıldan fazla ☐	
6.	2000 Yılından önce ceza infaz kurumunda kaldığınız dönem hangi tarihler arasındaydı?				
	a)1995-2000 ☐	b)1989-1994 ☐	c)1980-1988 ☐	d) 1979 ve Öncesi ☐	
7.	2000 Yılından sonra ne kadar süre ceza infaz kurumlarında bulundunuz ?				
	a)1-3Yıl ☐	b)3-5 Yıl ☐	c)5-8 Yıl ☐	d) 8 Yıldan fazla ☐	
8.	Şu andaki dahil olmak üzere daha önce kaç kez cezaevine girip çıktığı çıktınız?				
	a) İlk kez ☐	b) 2 ☐	c)3 ☐	d) 4 ve 4'ten daha fazla ☐	

II.BÖLÜM

Aşağıda 8 adet ifade ve ‘kesinlikle katılıyorum’dan ‘kesinlikle katılmıyorum’a kadar değişen tepki kategorileri bulunmaktadır.

Sizden istenen her bir ifadeyi Ceza İnfaz Kurumlarının 2000 yılı öncesi ve sonrası dönemini karşılaştırarak okumanız ve o ifade için size uygun tepki kategorilerinden birini işaretlemenizdir.

		Kesinlikle katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
1.	2000 yılından sonraki dönemde, Cezaevinde karşılaşmış olduğum sorunların çözümüne, yetkililer tarafından daha fazla yardım edildiğini düşünüyorum.	☐	☐	☐	☐	☐
2.	Cezaevlerindeki disiplin kurallarında 2000 yılı sonrasında meydana gelen değişikliklerin, mahkumun cezaevi kurallarına uymasında daha etkili olduğunu düşünüyorum.	☐	☐	☐	☐	☐
3.	Cezaevlerinde farklı işkolları açılarak iş yurdu faaliyetlerinin çeşitlendirilmesi ve artırılmasının gerek cezaevi koşulları, gerekse tahliye sonrası yaşam için daha olumlu sonuçlar oluşturduğunu düşünüyorum.	☐	☐	☐	☐	☐
4.	Ceza infaz kurumunda nakit para kullanımı yerine, alışverişlerin kurumdaki emanet para hesabı üzerinden olmasının, kurum yaşantıma olan etkisinin daha olumlu olduğunu düşünüyorum.	☐	☐	☐	☐	☐
5.	2000 Yılından önce ceza infaz kurumlarında çalışan personelin bize daha iyi davrandığını ve değer verdiğini düşünmüyorum .	☐	☐	☐	☐	☐
6.	2000 yılı sonrası ceza infaz kurumlarının izleme kurulları, infaz hakimliği vs gibi kuruluşlara denetime açılması, cezaevlerinin daha iyi hizmet vermesine katkıda bulunduğunu düşünüyorum.	☐	☐	☐	☐	☐
7.	2000 yılı sonrası ceza infaz kurumlarında, 2000 yılı öncesi kurumlara göre kendimi daha güvende hissediyorum.	☐	☐	☐	☐	☐
8.	Şu an infaz ettiğim cezamı 2000 yılı öncesi cezaevi koşullarında çekmek isterdim.	☐	☐	☐	☐	☐

III.BÖLÜM

1- Sizleri tahliye sonrası hayata hazırlamada etkili olduğunu düşündüğünüz seçeneklerin yanına lütfen çarpı işareti (X) koyunuz. Birden fazla seçeneği işaretleyebilirsiniz.

a) İş Yurtları Çalışmaları	()
b) Sportif faaliyetlerde bulunmak	()
c) Psiko- Sosyal Servis vasıtası ile destek almak	()
d) Meslek kazandırıcı bir eğitim almak	()
e) Hobi çalışmalarında bulunmak	()
f) Kültürel sanatsal faaliyetlere katılmak	()
g) Kitap okumak	()
h) Açık İlköğretim, Lise, Üniversite gibi eğitim faaliyetler	()
g) Din Dersleri ve Konferansları	()

2- Aşağıda 16 adet konu ve Ceza İnfaz Kurumlarının ‘2000 yılı öncesi’ ve ‘2000 yılı sonrası’ dönemine ait iki kategori bulunmaktadır. Sizden istenen, her bir konuyu okuyarak bu konunun hangi dönemde daha iyi olduğuna karar vermeniz ve o kategoriye çarpı işareti (X) koymanızdır.

Konu	2000 yılı öncesi daha iyi	2000 yılı sonrası daha iyi
Sağlık	()	()
Eğitim (İlköğretim, Lise v.s	()	()
Sosyal ve Kültürel Faaliyetler	()	()
İaşe (Yemek) Kalitesi	()	()
Temizlik (koğuş içi ve dışı)	()	()
Ziyaret Çeşitliliği ve sıklığı	()	()
Psiko-Sosyal Programlar	()	()
Spor Faaliyeti yapma çeşitliliği	()	()
Yatak Kalitesi	()	()
Tahliye Sonrası Süreç	()	()
Sevk ve Nakiller	()	()
Gözlem ve Müşahade	()	()
Sivil Toplum Kuruluşlarının Ziyareti	()	()
Isınma	()	()
Banyo	()	()
Güvenlik	()	()

3-Aşağıda 2 soru ve ‘2000 yılı öncesi’, ‘ 2000 yılı sonrası’ ve ‘Değişen bir şey yok’ şeklinde üç tepki kategorisi bulunmaktadır. Sizden istenen, her bir soruyu okuyarak kategorilerden size uygun olduğunu düşündüğünüze çarpı işareti (X) koymanızdır.

	2000 yılı öncesi	2000 yılı sonrası	Değişen bir şey yok
1- 2000 yılı öncesi ve sonrasını kıyaslarsanız hangi dönemde disiplin cezaları daha etkili idi?	☐	☐	☐
2- 2000 yılı öncesi ve sonrasını kıyaslarsanız hangi dönemde kendinizi daha güvende ve rahat hissediyorsunuz?	☐	☐	☐

4- 2000 yılından önceki dönem ile, 2000 yılı sonrası dönemi kıyaslarsanız en önemli değişim hangi alanda gerçekleşmiştir? Lütfen yalnızca bir seçeneğe çarpı işareti (X) koyunuz.

a) Fiziki yapı (Koğuş sisteminden oda sistemine geçiş)	☐
b) Sportif faaliyetler	☐
c) Personel davranışları	☐
d) Mesleki eğitim	☐
e) Hobi çalışmaları	☐
f) Kültürel ve sanatsal etkinlikler	☐
g) İşyurdu faaliyetleri	☐
h) Açık ilköğretim, açık lise, açık öğretim üniversitesi gibi eğitim faaliyetleri	☐
I) Siz ekleyin.....	

TEŞEKKÜRLER

EK3:

**2000 YILI ÖNCESİ VE SONRASINDA CEZA İNFAZ KURUMLARINDA
GÖREV YAPAN PERSONELE YÖNELİK ANKET**

Sayın Kurum Personeli,

Bu anket çalışması, Ceza infaz kurumu infaz ortamı ve koşulları açısından 2000 yılı milat olarak kabul edilerek, bu tarihten önceki şartlarla, 2000 yılından sonra bu şartlarda ve durumlarda meydana gelen değişikliklerin, bu süreci her iki dönemde de bizzat yaşayan personel tarafından nasıl algılandığının değerlendirilmesi ve bu durumun insan hakları bağlamında ele alınması amacı ile yapılmaktadır.

Ankette içtenlikle ortaya koyacağınız düşünceleriniz, uzmanlarımızca değerlendirilecektir. Bu anketi halen ceza infaz kurumlarında memur olarak çalışan ve 2000 yılı öncesi ceza infaz kurumlarımızda memur olarak çalışanlar dolduracaktır.

Katılımınız için teşekkür ederiz.

I.BÖLÜM

Aşağıda sizinle ilgili 7 soru bulunmaktadır. Durumunuza uygun maddenin yanındaki

kutucuğa (X) işareti koyunuz.

1.	Cinsiyetiniz?	Erkek ☐		Kadın ☐	
2.	Kaç yaşındasınız	a)30-39 Yaş arası ☐	b) 40-49 Yaş arası ☐	c)50-54 Yaş arası ☐	d)55 Yaş Üstü ☐
3.	Medeni haliniz	Evli ☐	Bekar ☐	Boşanmış ☐	
4.	Eğitim durumunuz	a)İlköğretim ☐	b)Lise mezunu ☐	c)Yüksek Okul Mezun ☐	
		d)Fakülte mezunu ☐	d)Yüksek Lisans ve Üstü ☐		
5	Şu andaki göreviniz?	a) İnfaz ve Koruma Memuru ☐	b) İnfaz ve Koruma Başmemuru ☐	c) İdare Memuru ☐	
		d)2.Müdür ☐	e)1.Müdür ☐	f)Diğer.....	
6	2000 yılından önceki kurumdaki göreviniz?	a) İnfaz ve Koruma memuru ☐	b) İnfaz ve Koruma Başmemuru ☐	c) İdare Memuru ☐	
		d)2.Müdür ☐	e)1.Müdür ☐	f)Diğer.....	
7	Kaç yıldır devlet memurusunuz?	a)10 Yıldan Az ☐		b)10-19 Yıl arası ☐	
		c)20-29 Yıl arası ☐		d)30 Yıldan Fazla ☐	

II.BÖLÜM

Aşağıda 9 adet ifade ve ‘kesinlikle katılıyorum’dan ‘kesinlikle katılmıyorum’a kadar değişen tepki kategorileri bulunmaktadır.

Sizden istenen her bir ifadeyi Ceza infaz kurumlarının 2000 yılı öncesi ve sonrası dönemini karşılaştırarak okumanız ve o ifade için size uygun tepki kategorilerinden birini işaretlemenizdir.

		Kesinlikle katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
1.	2000 yılından sonra, kalabalık koğuş sisteminden oda sistemine geçiş ile hükümlü ve tutukluların fiziki ortam olarak daha insani şartlarda kaldığını düşünüyorum.	☐	☐	☐	☐	☐
2.	2000 yılından sonra, Ceza infaz kurumlarındaki disiplin kurallarında meydana gelen değişikliklerin hükümlü ve tutukluların cezaevi kurallarına daha fazla uymasında etkili olduğunu düşünüyorum.	☐	☐	☐	☐	☐
3.	Ceza infaz kurumlarında iş atölyelerinin çeşitlendirilmesinin, hükümlülerin tahliye sonrası sürece katkısı açısından daha olumlu olduğunu düşünüyorum.	☐	☐	☐	☐	☐
4.	Ceza infaz kurumlarında, nakit para kullanımı yerine alışverişlerin kurumdaki emanet para hesabı üzerinden olmasının hükümlü ve tutukluların kurum yaşantısına olan etkisinin daha olumlu olduğu düşünüyorum.	☐	☐	☐	☐	☐
5.	2000 yılından sonra hükümlü ve tutuklulara daha fazla değer verildiğini <u>düşünmüyorum.</u>	☐	☐	☐	☐	☐
6.	2000 yılı sonrası ceza infaz kurumlarının izleme kurulları, infaz hakimliği vs gibi kuruluşlar tarafından denetime açılmasının, Ceza infaz kurumlarının daha iyi hizmet vermesine katkıda bulunduğunu düşünüyorum.	☐	☐	☐	☐	☐

7.	2000 yılı sonrası ceza infaz kurumlarında, 2000 yılı öncesi kurumlara göre kendimi daha güvende hissediyorum.	☐	☐	☐	☐	☐
8.	2000 yılından sonra hükümlü ve tutuklu lehine yapılan iyileştirmeler bizlerin <u>iş yükünü artırdığını</u> düşünüyorum.	☐	☐	☐	☐	☐
9.	2000 yılından sonra, hükümlü ve tutuklulara yönelik yapılan iyileştirmeler aynı oranda personeli <u>etkilemediğini</u> düşünüyorum.	☐	☐	☐	☐	☐

III.BÖLÜM

1- Hükümlü ve tutukluları tahliye sonrası hayata hazırlamada etkili olduğunu düşündüğünüz seçeneklerin yanına lütfen çarpı işareti (X) koyunuz. Birden fazla seçeneği işaretleyebilirsiniz.

a) İş yurtlarında çalışmaları	()
b) Sportif faaliyetlerde bulunmaları	()
c) Psiko- Sosyal Servis vasıtası ile destek almaları	()
d) Meslek kazandırıcı bir eğitim almaları	()
e) Hobi çalışmalarında bulunmaları	()
f) Kültürel ve sanatsal faaliyetlere katılmaları	()
g) Kitap okumaları	()
h) Açık İlköğretim, Lise, Üniversite gibi eğitim faaliyetleri	()
g) Din dersleri ve konferansları	()

2- Aşağıda 16 adet konu ve Ceza infaz kurumlarının “2000 yılı öncesi” ve “2000 yılı sonrası” dönemine ait iki kategori bulunmaktadır. Sizden istenen, her bir konuyu okuyarak bu konunun hangi dönemde daha iyi olduğuna karar vermeniz ve o kategoriye çarpı işareti (X) koymanızdır.

Konu	2000 yılı öncesi daha iyi	2000 yılı sonrası daha iyi
Sağlık	()	()
Eğitim (ilköğretim, Lise v.s	()	()
Sosyal ve Kültürel Faaliyetler	()	()
İlaçe (Yemek) Kalitesi	()	()
Temizlik (koğuş içi ve dışı)	()	()
Ziyaret Çeşitliliği ve Sıklığı	()	()
Psiko-Sosyal Programlar	()	()
Spor Faaliyeti Yapma Çeşitliliği	()	()
Yatak Kalitesi	()	()
Tahliye Sonrası Süreç	()	()
Sevk ve Nakiller	()	()
Gözlem ve Müşahade	()	()
Sivil Toplum Kuruluşlarının Ziyareti	()	()
Isınma	()	()
Banyo	()	()
Güvenlik	()	()

3-Aşağıda 3 soru ve “2000 yılı öncesi”, “2000 yılı sonrası” ve “Değişen bir şey yok” şeklinde üç tepki kategorisi bulunmaktadır. Sizden istenen, her bir soruyu okuyarak kategorilerden size uygun olduğunu düşündüğünüze çarpı işareti (X) koymanızdır.

	2000 yılı öncesi	2000 yılı sonrası	Değişen bir şey yok
1- 2000 yılı öncesi ve sonrasını kıyaslarsanız; hangi dönemde hükümlü ve tutuklu üzerinde daha fazla otoriteniz olduğunu düşünmektesiniz?	☐	☐	☐
2- 2000 yılı öncesi ve sonrasını kıyaslarsanız hangi dönemde mesleki saygınlığınızın daha fazla olduğunu düşünmektesiniz?	☐	☐	☐
3- 2000 yılı öncesi ve sonrasını kıyaslarsanız mesleğinizi icra ederken hangi dönemde kendinizi daha güvende hissediyorsunuz?	☐	☐	☐

IV.BÖLÜM

1-2000 yılından sonra Bakanlığa ait bir eğitim merkezinde bir eğitime katıldınız mı ?				
a) Evet ☐		b)Hayır ☐		
2- Eğer 1.Soruya cevabınız evetse, 2000 Yılı sonrası katıldığınız eğitimlerin ceza infaz kurumundaki sorunları çözmenizdeki katkısı olduğu düşüncesine ;				
Kesinlikle Katılıyorum ☐	Kısmen Katılıyorum ☐	Kararsızım ☐	Katılmıyorum ☐	Kesinlikle Katılmıyorum ☐
3-Bugün bir eğitim alma fırsatınız bulunsa idi, hangi alan ya da alanlarda eğitim almak isterdiniz? Lütfen eğitim almak istediğiniz konu veya konuların yanına x işareti koyunuz.<u>Birden fazla seçeneği işaretleyebilirsiniz.</u>				
a) Etkili sunum teknikleri ve protokol				☐
b) Davranış bilimleri (psikoloji, iletişim)				☐
c) Savunma Teknikleri				☐
d) Güvenlik				☐
e) Teknik (Uyap, bilgisayar)				☐
f) Çalıştığım alanla ilgili (aşçılık, şoförlük, işyurdu vs)				☐
g) Yönetim (Liderlik, Ekip çalışması)				☐
h) Mevzuat (Kurumsal ve Genel)				☐
ı)Diğer (çatışma yönetimi, problem çözme, kişisel gelişim gibi				☐
i) Siz konu ekleyiniz.....				

TEŞEKKÜRLER.....

ÖZGEÇMİŞ

1976 yılında Denizli’de doğdu. 1986 yılında Aydın Ekrem Çifci İlkokulu’nu, 1989 yılında Aydın Osmangazi Ortaokulu’nu, 1992 yılında Aydın Efeler Lisesi’ni, 1999 yılında 9 Eylül Üniversitesi İ.İ.B.F İKTİSAT bölümünü bitirdi. 2001 yılında Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğünün taşra teşkilatında memur olarak göreve başladı. Yabancı dil olarak İngilizce bilmektedir. Cezaevi Müdürü olan AKIN, halen dönemsel olarak Türkiye Adalet Akademisinde, daimi olarak da Adalet Bakanlığına bağlı Ceza İnfaz Kurumları ve Tutukevleri Personeli Ankara Eğitim Merkezinde Öğretim Görevlisi olarak derslere girmektedir.